

ERHAN AFYONCU  
SULEYMAN MAGNIFICUL ȘI SULTANA HURREM  
DRAGOSTE ȘI MOARTE LA ISTANBUL  
Traducere din limba turcă de Leila Unal  
Corint

**CUVÂNT-ÎNAINTE**

## Suleyman Magnificul - între datorie și iubire

Scriu aceste cuvinte introductive având un sentiment ciudat. Mai întâi de toate, de câțva timp, publicul românesc iubitor de seriale tv este pur și simplu bulversat de un film, *Suleyman Magnificul. Sub domnia iubirii*. În al doilea rând, această telenovelă care povestește iubirea unică și fără margini dintre Suleyman Magnificul și Hurrem a stârnit numeroase controverse în țara de origine, Turcia, realizatorii filmului fiind vehement criticați pentru că nu respectă întocmai adevărul istoric și pentru că aruncă o privire nedemnă asupra unei epoci și a unei personalități care au marcat istoria Imperiului Otoman ajuns la apogeul puterii sale.

Încercând să răspundă interesului general pentru acest subiect, Editura Corint a avut inițiativa lăudabilă să publice recenta lucrare a profesorului Erhan Afyoncu, *Suleyman Magnificul și sultana Hurrem. Dragoste și moarte la Istanbul*. Istoricul turc, unul dintre cei mai reputați specialiști în domeniu, și-a gândit și structurat lucrarea în două părți: una consacrată lui Suleyman și cealaltă lui Hurrem. Chiar dacă lucrarea este una de mici proporții și, mai degrabă, de popularizare a științei, totuși, vine să clarifice câteva elemente esențiale din istoria otomană, completând cu date științifice povestea unui serial tv, de altfel, foarte captivant.

Personajul central în jurul căruia pivotează întregul demers al istoricului turc este sultanul Suleyman (1520 - 1566) și epoca sa. Aceasta concentrează la maximum forța și strălucirea unui imperiu, recunoscute ca atare de către contemporani. În epoca sultanului Suleyman, Imperiul Otoman a trăit cea mai strălucită perioadă sub aspectul cuceririlor, al politicii, al științei și al culturii, dar și sub aspect legislativ. În timpul domniei lui Suleyman, Imperiul Otoman devine puterea supremă în concertul politicii internaționale, în paralel, prin instituțiile sale administrative, juridice și științifice, afirmându-se ca o societate care are toate caracteristicile unei înalte civilizații islamice.

Urmând la tron tatălui său Selim I, sultanul Suleyman a fost, fără îndoială, suveranul otoman care a avut cea mai mare influență asupra Europei veacului al XVI-lea. Însuși numele său, Suleyman, vine să confirme acest lucru. Forma turcească a numelui Solimán este Suleyman, din arabul Sulayman, echivalentul ebraicului Solomon. Turcii l-au numit Kanuni (Legiuitorul, Legislatorul). Acest apelativ îl leagă pe sultanul otoman în mod explicit de tradiția lui Iustinian și prin aceasta de legitimizarea continuității dintre Imperiul Roman și Imperiul Otoman. Forța și gloria sa au fost recunoscute de către europeni, care i-au zis II *Magnifico*, mai întâi italienii, apoi francezii *Le Magnifique*, englezii *The Magnificent*, germanii *Der Prächtige*, expresie folosită apoi și tradusă astăzi de turci *Muhteşem*.

Mai presus de orice, Kanuni Sultan Suleyman a rămas autorul celui mai important corpus de legi din istoria Imperiului Otoman, cunoscut sub numele de *Cartea Legilor Dinastiei lui Osman*. Acest impresionant codex va sta la baza organizării societății otomane, fiind îndreptarul după care s-a ghidat și organizat un întreg imperiu. De altfel, sultanul și-a inaugurat domnia sub semnul spiritului justiției, prin măsuri menite să anuleze interdicțiile și nedreptățile din timpul domniei tatălui său. A pus capăt agitației și violenței, a inaugurat o epocă a stabilității și, prin numeroasele sale campanii militare (13 campanii imperiale), a scos imperiul din moliciunea care-l ducea spre declin și anarhie. A introdus ordinea bazată pe lege, atât pe timp de pace, cât și pe timp de război, armata otomană fiind recunoscută drept cea mai disciplinată și organizată armată a timpului.

În domeniul instituțiilor statului, uriașul corp funcționăresc otoman s-a bucurat de stabilitate și de disciplină mai mult ca oricând. Principiul de bază care funcționa la nivelul instituțiilor statului era cel al *meritocrației*. De altfel, celebrul ambasador austriac Busbek nota că: „În Turcia, oricine este constructorul propriului său loc și viitor... Turcii nu cred că însușirile

cuiva se transmite altcuiva prin moștenire. Cei care sunt necinstiți, leneși și trândavi nu se înalță niciodată, ci rămân într-o stare de nerespect și secundară. Secretul extinderii neconținute a turcilor constă în faptul că ei coboară dintr-o rasă dominatoare, care reușește în tot ce întreprinde”<sup>1</sup>.

Toate faptele sale, politice, militare și legislative, i-au permis suveranului otoman să se autodefinească: „Eu sunt Sultanul Sultanilor, Suveranul Suveranilor, cel care împarte Coroane Monarhilor Globului, Umbra lui Allah pe Pământ, Sultanul și Padișahul Mării Albe (Mediterraneană), Mării Negre, al Rumeliei, Anatoliei, Karamaniei, al ținutului Rum, al Zulkadirului, Diarbekrului, al Kurdistanului, Azerbaidjanului, al Persiei, stăpânul orașelor Damasc, Alep, Cairo, Meca, Medina și Ierusalim, al întregii Arabii, al Yemenului și al mai multor alte ținuturi pe care nobilii mei strămoși și iluștrii mei străbuni le-au cucerit prin forța armelor și pe care preaslăvita mea Maiestate le-a cucerit și ea cu pumnalul meu strălucitor și cu victorioasa mea sabie”. Această expresie a magnificenței puterii sale, exprimată într-o scrisoare adresată regelui Franței, Francisc I, este chintesența domniei sultanului Suleyman și a imperiului său care binevoia a da pace sau război întregii lumi.

Profesorul Erhan Afyoncu insistă asupra dimensiunilor universale ale politicii otomane, evidențiind faptul că marile transformări din Europa veacului al XVI-lea au stat sub semnul impactului otoman. În opinia domniei sale, fenomenele Reformei și, mai apoi, ale Contrareformei nu ar fi fost posibile fără șocul provocat de cele 13 campanii imperiale. Istoricul turc nu se mulțumește doar cu creionarea șocului otoman asupra Europei, domnia sa lărgind perspectiva și asupra luptei confesionale duse de către sultanul Suleyman împotriva inamicului doctrinar, și anume Iranul șiit. Iată de ce considerăm că una dintre valorile indiscutabile pe care

---

1 Aurel Decei, Istoria Imperiului Otoman, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p.161.

această lucrare o aduce constă în definirea politicii universale a statului otoman în epoca lui Suleyman.

Domnia lui Suleyman a rămas celebră, peste veacuri, prin iubirea dintre el și Roxolana, fiica unui preot sărac din Rutenia, răpită de tătari, cumpărată de marele vizir Ibrahim Pașa și oferită de acesta sultanului. Supranumită Hurrem (Vesela), prin farmecele și talentele ei a reușit să inspire sultanului Suleyman o mare pasiune. Înzestrată cu inteligență și viclenie, cu talent muzical și mamă a celor patru fii ai sultanului, Hurrem a devenit în scurtă vreme unica stăpână a inimii lui Suleyman. Fapt unic în istoria otomană, Hurrem a obținut succesul suprem, fiind singura femeie din harem luată vreodată de soție de un sultan. Acest aspect fără precedent va spori rolul haremului în politica internă otomană, cu ea inaugurându-se *sultanatul femeilor*. Influența ei a fost atât de mare, încât l-a determinat pe sultan să-și elimine fizic doi fii (Mustafa și Baiazid) și să-l extermine pe favoritul și prietenul său, marele vizir Ibrahim Pașa. Cu toate aceste crime având-o ca autor moral, Hurrem a rămas în istorie ca femeia care a dăruit dragoste și pasiune celui mai puternic om al momentului.

Lucrarea elaborată de profesorul Erhan Afyoncu pe un ton neutru, însă plăcut și accesibil, ni se înfățișează ca o istorie cu valoare de simbol care merită a fi cunoscută și înțeleasă. Nu întâmplător, autorul apelează la memoria unor evenimente din trecut pentru a oferi o dimensiune completă și complexă asupra societății otomane.

Imperiul Otoman, cu un trecut excepțional și cu personalități de anvergură internațională trebuie cunoscut și înțeles la adevărata sa valoare. Povestea lui Suleyman și a lui Hurrem face parte din acest trecut excepțional. Prin urmare, îndemn publicul cititor la o lectură pe cât de utilă, pe atât de incitantă.

Prof. univ. Dr. Călin Felezeu, președintele Consiliului Științific al Institutului de Turcologie și Studii Central-Asiatice

*Lui Mehmet Yabanci și Turgay Esin, în numele unei*

*prietenii de-un sfert de secol...*

## **PREFAȚĂ**

Perioada în care a domnit Suleyman Magnificul a fost atât de strălucită, încât cei care au scris o serie de reforme în secolul al XVII-lea, în anii de decădere ai Imperiului Otoman, au pomenit de aceasta ca „epoca de aur” la care ar trebui să se reîntoarcă.

Perioada de domnie a lui Suleyman a fost impresionantă din toate punctele de vedere. Atât marile cuceriri și modelarea lumii de către imperiu ca o superputere, cât și faptul că pentru întâia oară o favorită din harem a sultanului, Hurrem, a jucat un rol activ, toate s-au petrecut în această perioadă. O seamă de șeici au fost spânzurați pentru ideile lor. Chiar dacă atunci când a preluat tronul Suleyman nu a întâmpinat probleme, pentru că era singurul copil, și-a ucis de-a lungul sultanatului doi fii și șase nepoți.

În timpul domniei sale, Imperiul Otoman a fost forța decisivă în politica mondială: Africa a fost împiedicată să se creștineze, monarhiile naționale din Europa au fost menținute, iar protestantismul a fost susținut pentru a fi acceptat în Europa ca o doctrină nouă.

În timp ce prima parte a sultanatului a fost strălucitoare, ultimii ani, cu uciderea propriilor fii și nepoți, cu bătrânețea și cu neparticiparea în campanii, au fost foarte controversați. Până și moartea lui Suleyman Magnificul, care a pornit o campanie pentru a pune capăt controverselor, a fost magnifică. Sultanul Suleyman Legiuitorul a domnit 46 de ani, a condus 13 campanii de cucerire, a petrecut 10 ani departe de Istanbul și și-a dat sufletul ca un martir, în fața zidurilor cetății Szigetvár.

Marele conducător era totodată un mare îndrăgostit – inima sa a fost furată de sultana Hurrem. Sultanul știa ce înseamnă dragostea și suferința provocată de o despărțire, în aceeași măsură în care cunoștea bucuria victoriilor.

Le mulțumesc distinșilor mei prieteni și colegi Recep Ahishali, Uğur Demir, Fatih Gürcan, Nilüfer Epçeli, Aykut Can și Nihal Metin, care m-au ajutat în pregătirea acestei

cărți.

Erhan Afyoncu

Kozyatağı, 2011

SULTANUL SULEYMAN MAGNIFICUL

Nașterea	Trabzon - 6 noiembrie 1494
Decesul	Szigetvár - 7 septembrie 1566
Data la care a urcat pe tron	30 septembrie 1520
Data la care a coborât de pe tron	7 septembrie 1566
Tatăl sultanului	Yavuz Sultan Selim
Mama sultanului	Hafsa Hatun
Soțiile sultanului	Mahidevran Sultan, Hurrem Sultan, Gülfem Hatun (celelalte nu sunt cunoscute)
Fiii sultanului	Prințul Mustafa, prințul Selim, prințul Baiazid, prințul Cihangir, prințul Mahmud, prințul Murad, prințul Mehmed, prințul Abdullah
Fiicele sultanului	Mihrimah Sultan, Raziye Sultan și încă o fată al cărei nume nu este cunoscut și care a murit de mică
Nume atribuite sultanului	Suleyman Magnificul, Suleyman Legiuitorul, Marele Turc

Nașterea

Sultanul Suleyman Legiuitorul, unul dintre cei mai mari conducători din istoria Imperiului Otoman, s-a născut pe 6 noiembrie 1494 la Trabzon, pe când tatăl său, sultanul Yavuz Selim, era guvernatorul Trabzonului.

Potrivit unor zvonuri, numele i-a fost dat după cel al profetului Suleyman, care se găsea la pagina unde s-a deschis Coranul la nașterea lui. Istoricii occidentali l-au denumit pe Suleyman I „Marele Turc”, „Suleyman Magnificul”, iar mai apoi l-au menționat drept „Suleyman Legiuitorul”.

### **Anii copilăriei**

Suleyman și-a petrecut anii copilăriei la Trabzon, împreună cu fratele său de lapte Yahya Efendi. Aici, în perioada când a mers la școală, s-a inițiat și în tainele meseriei de bijutier pe lângă un grec numit Constantin. Atunci când Yavuz a cerut tatălui său, Baiazid al II-lea, o regiune pentru a fi condusă de prințul Suleyman, i s-a dat Șarki Karahisar, dar guvernatorul Amasyei, prințul Ahmed, care își făcea planuri pentru ocuparea tronului, s-a împotrivit acestei numiri. Tot prințul Ahmed a fost cel care nu a fost de acord cu numirea lui ca prinț al regiunii Bolu. În cele din urmă, prințul Suleyman a primit funcția de sângeacbe<sup>2</sup> al regiunii Kefe. Plecat la 15 ani la Kefe, Suleyman a fost chemat la Istanbul abia după ce tatăl său a urcat pe tron. În timpul luptei dintre sultanul Yavuz Selim și fratele acestuia, prințul Ahmed i-a ținut locul tatălui său la Istanbul. După eliminarea fraților și nepoților lui Yavuz, Suleyman a fost numit în 1513 guvernator al Manisei, unde a rămas până la urcarea pe tron. După moartea tatălui său, a urcat pe tron, la Edirne.

### **Moartea sultanului Yavuz Selim**

Sultanul Yavuz Selim, prin campanile sale de cucerire a Iranului și Egiptului, asigurase securitatea părților de est și sud ale imperiului. Dorința lui era să înceapă campania spre Occident, dar în același timp știa că pentru asta avea nevoie de o armată puternică. A extins șantierul naval din Istanbul, dând ordin totodată să se construiască vapoare noi.

Ambasadorii veniți din Veneția și Spania la Istanbul au fost tratați foarte bine. Armistițiul cu Ungaria a fost

---

<sup>2</sup> Guvernatorul unui sangeac, unitatea administrativă de bază a Imperiului Otoman, subdiviziune a unui beilerbeilic (n.tr.).



prelungit. Ținta era Rodosul, dar Yavuz nu considera că pregătirile făcute erau suficiente. Mai târziu, Hasan Can i-a povestit acestea fiului său, Hoca Sadeddin Efendi, în felul următor:

„Auzisem că se apropie campania, însă comportamentul padișahului nu lăsa să se înțeleagă nimic referitor la asta. Într-o zi, a mers în vizită la Eyyiib el-Ensari. Acolo, pe când își făcea rugăciunea, a văzut galera căpitanului venind spre el și a spus furios: «Cu ordinul cui a coborât galera la apă înainte ca această campanie să fie stabilită?» Și a ordonat executarea amiralului Cafer Pașa. Doar intervenția marelui vizir<sup>3</sup> Piri Pașa, care a explicat că vasul nou construit trebuia să fie lăsat pe mare pentru a fi încercat, l-a salvat pe căpitan.

Yavuz s-a întors de această dată la viziri, spunând: «Eu sunt un padișah obișnuit să cucerească lumea. Voi vreți să mă duceți la cucerirea unei fortărețe. Prima condiție pentru victorie este praful de pușcă. Pentru câte luni vă ajunge pulberea?» Vizirii au putut spune câte provizii aveau, însă cantitatea de pulbere n-au aflat-o decât a doua zi. Aveau pulbere doar pentru patru luni. Yavuz, la auzul acestor vorbe, le-a spus vizirilor, privindu-i supărat: «Încă nu s-a dat uitării nici rușinea de pe vremea străbunului meu (sultanul Mahomed al II-lea Cuceritorul) și voi vreți să o sporiți? Vreți să merg chiar eu în persoană. Dacă plec și mă întorc cu mâinile goale niciunul dintre voi nu va mai rămâne în viață. Cum să ajungă pulbere pentru patru luni la cucerirea Rodosului? Ce patru luni, voi nu ați putea lua Rodosul nici în șase luni. Doar în opt sau nouă luni poate fi cucerit.» Mai apoi spuse: «dacă m-aș lua după voi, nu plecăm să cucerim, ci să murim...»”.

În ultimele zile din viața sa, Yavuz a plecat la Edirne. Înainte de plecare se plângea de un furuncul care-i ieșise pe spate. A cerut să i se stoarcă, apoi să i se frece acest furuncul la hamam, iar mai apoi a încercat să plece călare la Edirne. Simțindu-se tot mai rău, padișahul a poposit

---

3 Marele vizir (Veziriazam): vizirul-șef (primul ministru) și delegatul (locțiitorul) sultanului (n.tr.).

pentru 40 de zile pe lângă Çorlu, acolo unde se luptase împreună cu tatăl său, însă starea sa se înrăutățea din ce în ce mai mult.

„Pe toată durata bolii, lângă sultan s-a aflat în permanență însoțitorul său, Hasan Can. În ultimele zile de viață ale marelui conducător, între cei doi a avut loc următoarea discuție.

Yavuz și-a întrebat însoțitorul: „Hasan Can, ce-i cu starea asta?” iar acesta a răspuns: „Sultanul meu, a venit vremea să vă întoarceți cu fața către Atotputernicul”. Yavuz îl întreabă „Dar în tot timpul ăsta crezi că m-am îndepărtat vreodată de Allah? Iar Hasan Can a răspuns: „Nu v-am văzut niciodată să vă fi abătut de la credința în Allah, însă am îndrăznit să vă spun acest lucru pentru că momentele de acum nu seamănă cu altele”.

Auzind acest răspuns, Yavuz i-a spus lui Hasan Can: „Citește sura Yasin din Coran” și apoi a început să se roage împreună cu el. La a doua citire, când au ajuns la versetul „Selam”, sultanul Yavuz Selim se înălțase la ceruri. Era anul 1520, noaptea care lega 21 de 22 septembrie.

Moartea sa, în ciuda faptului că avea numai un fiu, a fost ținută secret până la venirea noului padișah, așa cum se procedase și la conducătorii de dinaintea sa, pentru a nu crea confuzie în rândurile soldaților.

#### Moștenirea lui Yavuz

Dintre padișahii otomani, cel mai norocos la urcarea pe tron a fost sultanul Suleyman Legiuitorul. Pentru că era singurul fiu, nu a fost nevoit să se lupte cu frații săi, trecând în fruntea celui mai mare stat din Europa, pe care tatăl său îl fortificase și îl îmbogățise considerabil într-un timp relativ scurt.

Atunci când Legiuitorul și-a luat locul pe tron, Imperiul Otoman era mai mare decât orice alt stat din Europa din punct de vedere al suprafeței, al populației și al bugetului. În anii 1525 - 1526, bugetul Imperiului Otoman era de 9, 5 milioane de ducăți<sup>4</sup>, în timp ce veniturile Spaniei erau de 9 milioane, ale Franței de 5 milioane și ale

---

4 Bani din aur venețieni (n.tr.).

Veneției de 4 milioane de ducăți.

Safavizii<sup>5</sup>, care reprezentau un pericol foarte mare pentru Imperiul Otoman atunci când Yavuz urcase pe tron, au fost asimilați în timpul domniei acestuia. Cuceriseră Egiptul, Siria, și luaseră drumul comercial indian sub controlul otoman. Faptul că sultanul Yavuz Selim a eliminat pericolele din est și sud, i-a permis Legiuitorului să acționeze fără teamă față de Europa. Astfel, în această perioadă otomanii au jucat un rol important în constituirea configurației politice a Europei. În ultimii ani de viață, Selim I a extins șantierul naval, le-a mărit numărul și astfel a întărit forțele navale otomane. Înțelesese că nu putea să iasă învingător în lupta cu Europa numai cu forțele terestre. Pregătirile pe care le-a făcut pe plan maritim au pus bazele victoriilor pe mare obținute sub conducerea lui Suleyman împotriva statelor europene.

#### Urcarea pe tron

La moartea sultanului Yavuz Selim, marele vizir Piri Paşa l-a trimis pe intendentul Armelor sultanului, Suleyman Aga<sup>6</sup>, să-l invite la Istanbul pe prințul Suleyman, care se afla la Manisa. La auzul mesajului „Să ajungeți înaintea de a se afla de moartea tatălui dumneavoastră”, prințul Suleyman a pornit imediat către Istanbul.

Sultanul Yavuz Selim a avut cinci fii, însă, pentru că prințul Orhan, prințul Musa, prințul Korkut, și prințul Salih au murit la vârste fragede, Suleyman era singurul prinț rămas în viață. Mustafa Ali din Gelibolu, unul dintre istoricii secolului al XVI-lea, menționa că sultanul Yavuz Selim a mai avut un băiat pe nume Uveys, de la o cadână, și că acesta a fost crescut în afara palatului. Se relatează că Uveys, care între timp a fost avansat până la rangul de pașă, a fost trimis în regiunile îndepărtate ale imperiului, fiind ținut departe de Istanbul.

Nemaiavând alți frați cu care să se lupte, Suleyman I a urcat pe tronul unui imperiu bogat și puternic la 30

---

<sup>5</sup> Dinastie care a apărut în Azerbaidjan, în 1501 (n.red.).

<sup>6</sup> Agă: șef, maestru, comandantul servitorilor unei curți sau case (n.tr.).

septembrie 1520, datorită cuceririlor tatălui său, beneficiind astfel de avantaje de care niciun alt padişah de până atunci nu avusese parte.

#### A făcut dreptate

Imediat după urcarea pe tron la 30 septembrie 1520, Suleyman I le-a făcut dreptate celor care au avut de suferit de pe urma acţiunilor dure ale tatălui său. Dintre sutele de artiști aduși cu forța de tatăl său din Tabriz<sup>7</sup> și Cairo, le-a dat voie să se întoarcă acasă celor care-și doreau. A anulat interdicția de a se face comerț cu mătase între Iran și Imperiul Otoman. Celor care fuseseră prinși făcând acest tip de comerț și li se oprise marfa, le-a plătit despăgubiri din trezoreria statului. I-a permis să se întoarcă acasă și ultimului calif din dinastia Abbasizilor, Al-Mutawakkil, pe care tatăl său îl adusese din Cairo în timpul campaniei din Egipt.

Funcționarii care persecutau lumea de rând au fost aspru pedepsiți. Investigațiile pentru acuzațiile de tiranie aduse căpitanului Cafer Bey s-au încheiat cu executarea acestuia. Sângeacbeiu de Prizren a fost ucis pentru că-i vânduse drept sclavi pe reaya<sup>8</sup> din regiunea sa. Funcționarii de la palat care îi persecutau pe cei din jur au fost uciși sau surghiuniți. După perioada de conducere aspră a tatălui său, Suleyman și-a propus ca domnia lui să aibă ca fundament justiția. Scriitorii secolului al XVII-lea au în operele lor numai cuvinte de laudă pentru aceste măsuri luate de sultan.

#### Revoltă în Egipt

De asemenea, după ce a urcat la tron, Suleyman s-a ocupat de revolta începută în Egipt de guvernatorul Damascului, Caribirdi Gazali, unul dintre foștii comandanți mameluci. Acesta a organizat o revoltă în Damasc, punând să se citească predici și să se bată monede în numele lui. A cerut și ajutorul cavalerilor ioaniți și al Șahului Ismail, dar Șehsuaroglu Ali Bey și Ferhad Pașa au fost trimiși să-l

---

<sup>7</sup> Oraș în Persia (n.tr.).

<sup>8</sup> Supuși plătitori de impozite în Imperiul Otoman, diferiți de clasa militară conducătoare (n.tr.).

înfrunte pe răzvrătit. Pe la începutul anului 1521, forțele otomane l-au ucis pe Caribirdi Gazali în apropierea Damascului, la Maștaba, și au înăbușit revolta.



*Suleyman în tinerețe.*

#### Campania de la Belgrad

Suleyman I a pornit primele sale campanii în două puncte care nu au putut fi cucerite în vremea sultanului Mahomed al II-lea. Belgradul era un oraș important, care fusese de două ori asediat pe vremea lui Murad al II-lea și a lui Fatih Sultan Mehmed, însă nu și cucerit. Era poarta Europei Centrale.

Înainte de a pleca în campania din Ungaria, i-a ordonat lui Ferhad Pașa să apere granițele de sud și de est, ca măsură pentru împiedicarea oricărui atac sau revolte ce ar fi putut avea loc.

După îndelungi pregătiri, s-a pornit în campania de cucerire pe 18 mai 1521, iar pe 7 iunie s-a ajuns la Plovdiv. Aici s-a întrunit consiliul de război și s-a stabilit drumul ce avea să fie urmat și cum vor fi trecute râurile. Guvernatorului Bosniei, Yahya Pașaoğlu Bali și guvernatorului Semendriei Htisrev Bey li s-a trimis ordin

să asedieze Belgradul. Când au ajuns la Sofia s-a întrunit din nou consiliul de război și s-a evaluat situația.

Au discutat dacă ar trebui să avanseze spre Belgrad sau spre Buda. După îndelungi dezbateri, au hotărât să treacă înainte pe la Sabac. Urmau să aștepte sosirea tunurilor cu care să asedieze Belgradul. Beilerbeiul<sup>9</sup> de Rumelia, Ahmed Pașa, a cucerit în scurt timp cetatea Sabac, care fusese reconstruită de către turci pe vremea lui Mahomed al II-lea, dar căzuse mai apoi în mâinile dușmane, și îi dădu vestea padișahului, care era pe drum.

Marele vizir Piri Pașa insista să înainteze spre Belgrad, iar beilerbeiul de Rumelia, Ahmed Pașa, era de părere că trebuie să avanseze spre Buda. Guvernatorul Bosniei Yahya Pașaoğlu Bâli, care se alăturase de curând armatei, susținea și el că nu era bine să înainteze spre Budin. Era foarte importantă părerea acestui om deosebit de inteligent care cunoștea bine ținuturile dușmane.

După aceste discuții, s-a hotărât asedierea Belgradului și au început de îndată pregătirile. După un timp, au reușit să cucerească cetatea exterioară, însă nu și cea interioară. Atunci au intrat în acțiune experții în tuneluri, unul din elementele cele mai eficiente în asedierile otomane. După eforturile susținute ale acestora, tunelul care se afla chiar sub Turnul Neboysa a explodat, făcându-l una cu pământul. Cei din cetatea interioară s-au predat la 30 august 1521. Astfel, tânărul padișah a cucerit cetatea pe care sultanul Mahomed al II-lea nu a reușit să o ocupe. O parte din populația din Belgrad a fost dusă la Istanbul, fiind așezată lângă Poarta Belgradului în zona cunoscută sub denumirea de Pădurea Belgradului<sup>10</sup>.

#### Cronica cuceririi Belgradului

Atunci când cucereau un oraș, o cetate sau când câștigau o luptă, otomanii trimiteau țărilor învecinate, prin guvernatorii și judecătorii imperiului, firmane numite „scrisori de cucerire”. După ocuparea Belgradului, a fost

---

9 Guvernator general al unei provincii din Imperiul Otoman (n.tr.).

10 Pădure situată pe malul european al Bosforului; aici se afla principala sursă de apă care alimenta orașul (n.tr.).

trimisă următoarea scrisoare care relatea uciderea lui Caribirdi Gazali și cucerirea Belgradului<sup>11</sup>:

„Judecători aflați pe pământuri otomane.

Atunci când scrisoarea mea va ajunge în mâinile voastre să știți că planurile noastre de a îndeplini una din datoriile religioase ale musulmanilor, și anume războiul sfânt, au fost puse în aplicare și, când eram în căutarea popoarelor care nu erau pe calea cea dreaptă, am primit inspirația (divină) să merg către ungurii care de la strămoșii mei încoace au fost hrana leilor statului și momeala spadelor. Însă Caribirdi, care era înainte căpetenia răzvrătiților și a tâlharilor – cât pleava de pe sabia tatălui nostru – crescut prin grațierea padișahului, a fost neglijent, și când îndemnul diavolului a scos la iveală caracterul său strâmb, sufletul i s-a umplut cu răutate și vanitate. Însă ceea ce a visat a fost un miraj. Fără a se gândi că soarele apus avea să se ivească din nou odată cu zorile, visând că țara este fără apărare, și-a propus să împrăstie sămânța dezordinii și focul intrigii. Salvarea lumii de focul cruzimii sale, curățarea universului de murdăria sa a devenit o necesitate. L-am trimis pe vizirul Ferhad Pașa, om foarte serios, cu o dorință arzătoare de a nimici dușmanii statului și căruia inamicul nu-i poate niciodată ține piept, împreună cu unii dintre supușii noștri, și l-am numit comandant-șef în fruntea soldaților anatolieni. El a plecat la drum pentru a distruge pilonii clădirii dușmăniei și a le lua gâtul celor ce se revoltă. Când cele două părți s-au întâlnit pe câmpul de luptă, grupul celor revoltați n-a rezistat sub greutatea buzduganului și a preferat să fugă. Doar capul tăiat al lui Gazali, care trebuia înlăturat negreșit, a ajuns la palatul meu. Până ca soldații plecați acolo să se alăture armatei mele, supușii mei și soldații rumelieni au terminat pregătirile pentru războiul sfânt. Parcurgând o distanță considerabilă într-un timp scurt, i-am trimis și pe soldații Rumeliei împreună cu Ahmed Pașa, comandantul oștirii, aflați aproape de granița

---

11 Acest text a fost simplificat din Feridun Ahmed Bey, Münşeâtüs-Selâtin, I, Istanbul, 1264, pp. 515-519.

comună cu țara păgână. A cucerit foarte repede, cu tunurile și puștile, cetatea denumită Sabac. Apoi armata imperială s-a alăturat armatei lui Ahmed Pașa. Armata învingătoare și-a ridicat tabăra pe malurile râului Sava. Un timp preocuparea noastră a fost trecerea râului. Cetatea Belgradului, al cărei picior atinge peștii și ale cărei turnuri sărută steaua nordului pe cer, și a cărei făurire este peste puterea umană, a fost într-un final asediată atunci când padișahul a primit ajutorul lui Allah. Precaut, Piri Mehmed Pașa, fostul mare vizir, cel care respectă legile otomane și rezolvă problemele tuturor, a înconjurat cetatea precum aureola lunii. Insula Srem de pe pământ păgân, aflată între Dunăre și Sava, a fost prădată de la un cap la altul. Au fost cucerite și cetățile și pământurile de pe insulă. După ce fiecare soldat din armata victorioasă a fost în siguranță și s-a bucurat de provizii nelimitate și bunuri păgâne, s-a pornit spre Belgrad. Cetatea era zdrobită. La primul atac a fost cucerită periferia fortăreței. Apoi, vizirul nostru cel înțelept și demn s-a stabilit în cetate și, când dădea sfaturi zi și noapte, rezolvând problemele dificile, când făcea să bubuie câmpul de luptă cu focuri zdravene de tunuri și puști. Păgânii, de câte ori își propuneau să-i alunge pe soldații musulmani, Pașa s-a opus împreună cu cei din subordinea lui și s-au apărat fără frică de tunurile și puștile păgâne. Unii pereți ai cetății principale au fost dărâmați cu tunurile, iar alții au fost arși cu scânteile focului răzbunării. După câteva zile de lupte, totul era ars. Dintre soldați, ienicerii – leii curajoși ai pădurilor și crocodilii viteji ai apelor s-au urcat ca niște fulgere pe turnurile înalte ale cetății și au nimicit dușmanii care s-au retras degeaba în cetate. Musulmanii care au murit au ajuns în rai, mai aproape de Allah. Între oamenii de rând rămași în viață din ambele părți au avut loc lupte crâncene, iar când dușmanul a considerat că nu mai avea puterea necesară să reziste și să se apere, o parte dintre păgâni renunțând la gândurile negre ce duc la pieire, și-au umplut inimile cu adierea câmpului de trandafiri al Islamului și și-au luminat fețele cu picăturile ploii



creдинței. Unii dintre ei, având rețineri în privința trecerii la Islam, au cerut îndurare, acceptând să plătească pentru asta. Câțiva au fost trimiși la rege, iar alții pe tărâmurile Islamului. Drept să spun, săbiile încă umede de sânge ale soldaților mei, supuși ai înaltei Porți, erau însetate să-i „întâlnească” pe acești încăpățânați dușmani religioși. Dar, ținându-se cont de legile lăsate de Profet, pentru că sfânta carte nu îngăduie uciderea dușmanului care cere îndurare, acel grup de neputincioși a fost iertat și au fost surghiuniți cu toții în mijlocul provinciilor islamice. Scopul principal era atât ca regele vanitos, autoritatea la care apelau și în jurul căruia se strâneau cei abătuți de la drumul cel drept, să fie detronat. Însă când au fost consultați în această privință, oamenii renumiți și competenți ai acestor locuri, aceștia au răspuns astfel: „Timpul este scurt, dar cu voia lui Allah, mai târziu, într-un moment propice se va putea duce la bun sfârșit această răzbunare”. Din acest motiv, s-a pornit către capitala califatului, pentru ca soldații victorioși să se poată odihni și în semn de onoare pentru țara care proslăvește divinitatea.

A fost scrisă în anul 1521 în tabăra de la Belgrad”.

Scrisorile de felicitare de la Belgrad

Funcționarii care primeau scrisorile de înștiințare cu vestea cuceririi trimiteau padișahului o scrisoare de felicitare. Beiul Dulkadir-ului, Şehsuvavroglu Ali, a trimis următoarea scrisoare ca răspuns la cea pe care o primise<sup>12</sup>:

„În acest moment, cu ajutorul și puterea lui Allah soarele victoriei și al norocului a răsărit din locul unde ați câștigat lupta, și cred că păgânii maghiari nefericiți n-au putut să reziste în fața rugăciunilor, tăriei și atacurilor voastre și au fost învinși, ajungând într-o stare jalnică. Tunurile au tras neîncetat, împrăștiind fulgere și întorcându-le răutățile făcute, iar puștile care vâneau dușmani i-au atins până la urmă. Nu le-a mai rămas putere nici să rămână, dar nici să fugă. Cu siguranță că au predat

---

12 Acest text a fost simplificat din Feridun Ahmed Bey, Münşeatüs-Selâtin, I, Istanbul, 1264, p.519.

cheile cetăților păcatelor și politeismului, iar majestatea sa s-a întors în capitală, la tron cu noroc, cuceritor și măreț. De acum încolo când padișahul, refugiul întregii lumi – Allah să-i dea sultanatului existență veșnică – va pleca într-un război sfânt, se va spera ca și acești supuși nesemnificativi să fie invitați. Până când vom merge personal cu onorabilul firman, căruia este obligatoriu să ne supunem, în fața sultanului războaielor sfinte, nimicitorul păgânilor, să ne plecăm sub picioarele sale la scara de la șa, și în ultimele clipe ale vieții să ne ajute Allah să murim eroi, la datorie.

Versuri:

Viața noastră are un sfârșit

E mai bine să mori în războiul sfânt.

Jur din inimă și cu tot sufletul că i-am fost credincios tatălui Dumneavoastră răposat, sultanul Selim Han – Allah să-l odihnească în pace și să-l ierte. Așa cum sunt și vechi supus al majestății sale, sultanul. Oriunde ai porunci m-aș duce fără cale de întoarcere cu apropiatii mei, copiii mei și supușii din jurul meu. Trupul meu e parte din trupul răposatului. Allah știe asta cel mai bine. Dar ne este dat să rămânem departe de acel izvor al fericirii din cauza diverselor situații apărute. Inima tristă a supușilor tăi nu rămâne niciodată goală datorită dorului de a săruta scara șeii tale care echivalează cu fericirea și soarele care luminează întotdeauna universul. Gradele saltanatului și fericirea imperiului să crească cu fiecare zi ce trece. Domnul supușilor săi să îi îndeplinească degrabă dorințele”.

Iar vizirul Ferhad Pașa a trimis următoarea scrisoare de felicitare ca răspuns la cea de cucerire primită<sup>13</sup>:

„Dorințele acestei persoane nesemnificative, după ce-și pleacă obrazul spre pământul porții înalte până la ceruri și a divanului padișahului care reprezintă un tron al victoriilor, sunt următoarele:

Padișah al lumii, suveran al pământului și al timpului,

---

13 Acest text a fost simplificat din Feridun Ahmed Bey, Münşeatüs-Selâtin, I, Istanbul, 1264, p.520-522.

care din lăcașul său ce se înalță până la ceruri a trimis prin supusul Çavuş Ali porunca în fața căreia lumea se supune – Allah să îți asigure întotdeauna avuțiile –, padișahul care s-a îndreptat să facă mult bine și să se pregătească pentru viața de apoi grație poruncilor lui Allah care nu pot fi încălcate și mărturiilor versetelor, și-a propus să-i zdrobească pe nefericiții unguri păgâni, un grup de păcătoși care neagă cuvântul Profetului. În timp ce înaintau cu soldații victorioși, au trecut pe la cetatea Sabac construită la porunca padișahului, cu bastioane până la ceruri și temeliile în adâncul pământului, de către beilerbeiul de Rumelia, Ahmed Pașa – Allah să îi dea măreție pentru totdeauna – soldații rumelieni și răposatul Isa Bey, și au căzut mai apoi în mâinile dușmanilor. În timp ce soldații din armată trimiși pentru a cucerii această cetate și padișahul cu steagul erau pe drum la distanță de două zile, Ahmed Pașa ajunsese deja la cetate. Voinicii rumelieni au venit din toate părțile, zgomotele luptei și tipetele ostașilor făcându-se auzite în patru zări și în sfârșit vântul victoriei a bătat de partea otomană și în prima zi a lunii august, cetatea a fost cucerită. Copacul necredinței din inimile diavolilor aflați în cetate a fost doborât de săbiile înfuriate ale gaziilor<sup>14</sup> rumelieni. Cu ajutorul lui Allah, cetatea s-a alipit din nou avuțiilor ocrotite de padișah. Iar prin cucerirea cetății Sabac s-a pătruns nu doar în coastele<sup>15</sup> ungurilor, ci și ale europenilor și poate ale tuturor necredincioșilor. În acea zi vestitorul biruinței și al sorții a ridicat steagul victoriei. În a treia zi a aceleiași luni s-au unit în fața cetății cu soldații beilerbeiului. Apoi soldații s-au îndreptat către insula Srem<sup>16</sup> ca un șiroi de ape, atacanții au fost trimiși prin împrejurimi, iar așezămintele necredincioșilor aflate la câteva zile distanță au fost dărâmate și arse. O parte din

---

14 Luptător în numele religiei (n.tr.).

15 Numele cetății Sabac în limba turcă este Bogurdelen, care înseamnă „care înțeapă coastele” (n.tr.).

16 Regiune fertilă a câmpiei Panoniei în Europa, între Dunăre și Sava. Este împărțită între Serbia la est și Croația la vest (n.tr.).

necredincioși care au fost prinși au fost dați pradă săbiilor. Copiii au fost luați prizonieri și soldații s-au bucurat pe deplin de prăzile găsite. Având statutul de poartă a țărilor păgâne și de refugiu al diavolului, marea cetate a Belgradului, aflată la punctul de unire al Dunării cu râul Sava, se înalță până la ceruri, bastioanele și zidurile sale sunt una cu planeta Saturn, și poate că turnul atinge stelele strălucitoare, iar cupola ajunge mai sus decât cerurile. Dacă gândul ar zbura o mie de ani în adâncurile pământului ar fi un vis neîmplinit din vremuri străvechi să ajungă la capătul lui. Marii noștri străbuni și-au comparat biruințele cu vânarea pasării Phoenix, au asemănat cucerirea cetăților cu aceea a stelelor și au făcut totul pentru a le salva din mâinile păgânilor. În ziua de 26, miercuri a aceleiași luni, soldații, iuți ca fulgerul, impunători ca munții și năvalnici ca marea au coborât împreună cu padișahul spre fortăreața cu numele Zemin aflată la malul râului Sava. Atacată dintr-o parte de marele vizir Piri Mehmed Pașa, din cealaltă de vizirul Mustafa Pașa, din față dinspre Dunăre de beilerbeiul de Rumelia și fiind construite și tranșee, cetatea a fost împresurată din toate părțile, iar tunurile și puștile le-au amintit de moarte celor din cetate. Pușcașii au aruncat asupra necredincioșilor o ploaie de gloanțe asemenea păsărilor negre. Au fost ciuruiți cu tunurile. Ușile biruinței s-au deschis, iar cu ajutorul lui Allah și strădania padișahului periferiile au fost cucerite în a cincea zi a sfintei luni a Ramadanului. Dar necredincioșii din cetate nu au plecat capul, declarându-și împotrivirea și încăpățânarea. Padișahul s-a înfuriat și tunurile au fost din nou pregătite în periferia salvată și în celelalte părți și fiecare azvârli focuri ca tunetele iar cerurile s-au înnegrit de fumurile lor. Au fost săpate șanțuri și au fost făcute tuneluri. Apoi au mai urmat trei atacuri și necredincioșii au fost luați sub asediu. Atunci când mina aflată într-unul din tuneluri a explodat, bastioanele s-au prăbușit și steagurile biruinței s-au înălțat din toate părțile. Necredincioșii, neavând altă șansă decât aceea de a-și cere iertare pentru a-și salva

viețile, au venit de bunăvoie cu o mie și una de sentimente de supărare și umilință și au făcut demersuri pentru a cere ocrotirea sultanatului de la poporul califatului și conducătorul gloriosului stat. Padișahul lumii a scris firman pentru cruțarea necredincioșilor rămași neatinși de sabia Măriei Sale, iar cetatea amintită a fost curățată de acei păgâni inutili. Bisericele au fost transformate în moschei iar legile lor nedrepte au fost înlocuite de șariat<sup>17</sup>. A doua zi a fost făcută rugăciunea de vineri împreună cu soldații victorioși și au fost rostite predici în numele padișahului. S-a dat de veste că în afară de cetățile despre care s-a pomenit, alte cetăți ale căror bastioane ajungeau până la pleiade, iar fundațiile până în adâncul pământului, așezăminte și pământuri ce le aparțineau, râurile, munții și dealurile au fost cucerite cu bunăvoința lui Allah și au fost alipite pământurilor ocrotite ale Imperiului Otoman și alăturate celor aparținând padișahului. Mulțumindu-i lui Allah nemijlocit și aducându-i slavă, ne rugăm pentru continuitatea statului Măriei Sale padișahul. Întregul popor și mai ales cei de pe pământurile acestea au fost atât de fericiți, încât este de neimaginat ca vârful condeiului să poată reda o miime din bucuria lor. Dorința noastră de la preamăritul Allah este ca această mare biruință să fie o cale de deschidere către alte victorii. Dușmanii Măriei Sale padișahul, să fie învinși și ruinați! Supremul sultanat să-i fie bucuros și steagurile biruinței să fluture în vânt până la judecata zilei de apoi. Pentru profetul Mahomed și drepturile urmașilor lui neprihăniți”.

#### Moartea prinților

Suleyman cucerise Belgradul, dar pe drumul de întoarcere a primit vestea morții fiilor săi, prințul Murad, despre care se spune că de-abia începuse să meargă, și prințul Mahmud, care avea nouă ani și era probabil fiul său cel mai mare. Această veste a fost devastatoare pentru padișah. Cei doi fii muriseră înainte de a apuca să se bucure de victorie. Sultanul nu mai avea decât un fiu în viață, pe prințul Mustafa. Mama prințului Mustafa era

---

17 Legea sacră, religioasă a Islamului (n.tr.).

Mahidevran, care se spune că era de origine cercheză, muntenegreană sau albaneză și care, pe când sultanul era guvernator la Manisa, era preferata lui. Dar în câteva luni, după ce sultana Hurrem avea să-i dea naștere prințului Mehmed, numărul prinților a crescut la doi.

### Lupta diplomatică

Pe când era încă la Belgrad la 10 septembrie 1521, sultanul Suleyman Legiuitorul a trimis o scrisoare de cucerire noului conducător al cavalerilor ioaniți Philippe Villiers de l'Isle-Adam, în care-i dădea de știre despre cucerirea Belgradului. Conducătorul a văzut această scrisoare ca pe o amenințare ascunsă care expunea clar planurile sultanului pentru el și insulă. De aceea i-a răspuns în aceeași manieră. Mai apoi, Suleyman, în a doua scrisoare trimisă la Rodos, a scris: „Nici nu pot să-ți spun cât mă bucur că ai primit scrisoarea. Vreau să știi că încă nu mă mulțumesc cu victoria de la Belgrad. Mai sper într-o altă victorie, chiar îmi promit asta mie și vreau să știi și tu, cel la care mă gândesc tot timpul, despre speranța mea”.

Marele conducător a răspuns la declarația de război în felul următor: „Nu mă deranjează faptul că te-ai gândit la mine, pentru că și eu mă gândesc la tine. Menționezi din nou victoria de la Belgrad, spui că nu-ți este de ajuns și că speră la o alta. Mai mult, îți promiți ție însuși această victorie și proclami războiul înainte de a începe. Vezi să nu fii dezamăgit, pentru că planurile pe care ți le faci în grabă sunt sortite eșecului, mai ales într-un război”.

### Cucerirea Rodosului

La divanul care s-a întrunit pentru a dezbate problema Rodosului, majoritatea membrilor n-au fost de acord să se plece în campanie, considerând că această victorie va fi una grea. Însă marele vizir Piri Pașa a susținut plecarea motivând că insularii nu vor putea primi niciun ajutor de la creștinii din Europa și spunând: „Am cucerit Belgradul, vom cuceri și Rodosul”. Atunci, unii dintre viziri au amintit că pe vremea sultanului Mahomed al II-lea insula n-a putut fi cucerită.

Piri Pașa le-a răspuns acestora că flota otomană și

armata sunt mult mai bine pregătite decât erau în acea perioadă. Suleyman, având cunoștință de vasele capturate de pirați între Egipt și Istanbul și știind că nu se va putea asigura protecția otomanilor dacă nu vor cucerii Rodosul, a sprijinit campania. Cu susținerea marelui vizir de către padișah, s-a hotărât plecarea în campania de cucerire.

După luarea deciziei, s-au făcut pregătiri majore. O parte din armată a plecat împreună cu flota, iar cealaltă parte a pornit cu Suleyman pe uscat spre Marmaris. În acest timp, pentru că existau îndoieli în privința lui Șehsuvaroglu Ali, beiful din Dulkadir, a fost trimis la el Ferhad Pașa. În timp ce padișahul era pe drum, a aflat că Șehsuvaroglu Ali a fost ucis împreună cu toți copiii săi. Înainte ca flota să iasă din strâmtoarea Bosforului, sultanul Suleyman, vrând să respecte regulile Coranului, i-a declarat război în mod oficial conducătorului Rodosului pe 1 iunie. Singurul răspuns pe care acesta putea să-l dea era că va apăra onoarea cavalerilor ioaniți și libertatea insulei cu toate mijloacele de care dispunea. Astfel, cavalerii au început fortificarea zidurilor cetății și au cerut ajutor creștinilor europeni.

Flota a ajuns prima pe insulă și a început deja asediul. Trupele venite pe uscat au sosit pe insulă cu vaporul. Cetatea din Rodos nu putea fi cucerită cu tunurile și astfel Piri Pașa a ridicat turnuri din saci plini cu pământ și a pus pușcașii să-i atace pe cavalerii care trăgeau de pe metereze. S-au săpat și galerii spre cetate, dar și cavalerii au ripostat, săpând și ei galerii dinspre cetate, făcând ca încercările otomanilor să eșueze. Cu toate că trecuseră șapte luni, nu s-au făcut progrese semnificative în cucerirea cetății. Pentru prima dată s-a organizat un atac de proporții, însă fără reușită. Între timp, vremea s-a răcit și au început ploile, care au provocat inundații, ceea ce a îngreunat și mai mult asediul. Însă după atâtea eforturi, nu puteau să se retragă doar pentru că venea iarna. La întrunirea divanului s-a hotărât iernarea în Rodos și chemarea lui Ferhad Pașa. După sosirea acestuia cu soldații săi pe insulă, cavalerii au înțeles că nu vor mai

putea rezista.

La 26 decembrie 1522 cetatea a fost preluată cu condiția ca toți cavalerii să poată părăsi insula. Majoritatea bisericilor de pe insulă au fost transformate în geamii, începând cu biserica Saint John. Au fost salvați cei 6.000 de prizonieri musulmani din închisorile cetății. Cei aflați în cetatea Bodrumului care aparținea de Rodos și în insulele mai mici din jurul Rodosului precum Leryoz (Leros), Istandkoy (Kos), Kelemez (Kalimnos), Incirli (Nisyros), Ileki (Tilos), Herke (Halki), Limonya (Lirnonia) și Sombeki (Symi) au venit să-și declare vasalitatea.

Primul lucru pe care l-a făcut Suleyman după ce a preluat Rodosul a fost să îi găsească pe fiul lui Cern Sultan, Murad, și pe nepotul acestuia, Cem și să-i ucidă, însă un alt fiu al lui Cern Sultan a reușit să fugă. Suleyman s-a reîntors la Istanbul abia la începutul lui februarie 1523.

În 1522, după cucerirea Rodosului, toate statele din Europa Centrală și de Vest și-au întors privirile către turci. În anii 1522 - 1523 au apărut 80 de cronici despre cucerirea Rodosului de către otomani. Începând cu domnia lui Suleyman, Imperiul Otoman a constituit un adevărat pericol pentru Europa.

Scrisoarea de înștiințare a cuceririi Rodosului

După cucerirea Rodosului i-a fost trimisă următoarea scrisoare cadiului<sup>18</sup> de Bursa, Mevlâna Abdülkadir<sup>19</sup>:

„Tu Mevlâna Abdülkadir, înțeleptul cadiilor musulmani, trimis de Allah peste întregul popor, cel mai bun dintre cei care apără unitatea imperiului, sursa bunăvoinței și a cunoașterii, moștenitorul înțelepciunii profeților - Allah să îți sporească înțelepciunea - atunci când acest firman măreț va ajunge în mâinile tale, să știi că:

Încă de la începutul sultanatului meu care s-a sfârșit cu o victorie și de la apariția firmanului califatului până

---

18 Cadiu: un judecător care aplică legea Șaria și legea Kanun și administratorul-șef al unui kadilik (n.tr.).

19 Acest text a fost simplificat din Feridun Ahmed Bey, Münşeâtü's-Selâtin, I, Istanbul, 1264, pp. 522-525.



acum nu am pregetat niciun efort pentru a face cunoscută religia și pentru a zdrobi semnele blasfemiei și ale despotismului, toate cu ajutorul lui Allah. Și deoarece unul din obiceiurile mele bune este ca sabia războaielor sfinte să se afle deasupra capetelor și cadavrelor necredincioșilor haini, l-am trimis pe vizirul meu Mustafa Pașa cu vapoarele pline cu arme ale morții să cucerească cetatea fără noroc din Rodos. După el, am plecat și eu de la cetatea de scaun din Istanbul către Uskiidar. Am înaintat neîncetat, fără să fi poposit două zile în același loc. După primirea firmanului meu, Mustafa Pașa, deschizându-și aripile victoriei pe vapoarele amintite a pornit la drum ajutat de vântul norocos al lui Allah și a ajuns într-un final la cetatea de pe insula Rodos. Cu iuțeală, pricepere și meticulozitate a debarcat imediat ostașii, tunurile și celelalte arme de război care se aflau în vapoare. Iar eu, când mai aveam puțin până să ajung, precaut fiind, l-am trimis pe vizirul Ahmed Pașa înaintea steagurilor mele. Atunci când mai rămăsese o distanță de 2 - 3 zile, a ieșit și el la drum în urma firmanului meu și a ajuns pe insula Rodos. Demonstrându-și curajul și vitejia, luându-și măsuri de precauție și având o intuiție extraordinară, s-a dedicat finalizării cuceririi.

Observând locurile prielnice pentru a încercui fortăreața, Mustafa Pașa împreună cu beilerbeii de Rumelia Ayas Pașa și beilerbeii de Anatolia Kasâm Pașa și cu Bali Aga, comandantul supușilor mei ieniceri - ostașii de Rumelia și de Anatolia, au încercuit fortăreața într-o clipită. În timp ce ei s-au pregătit de război, aruncându-se apoi în luptă, eu am ajuns în portul Marmarosi din provincia Menteșe. În zorii zilei am urcat împreună cu un număr de ostași pe vaporul în formă de semilună și m-am dus pe insula despre care este vorba. De la nașterea Islamului și până în zilele noastre locurile acestea împreună cu văile și câmpiile lor au rămas ascunse până și de padișahii faimoși, cu săbii ascuțite. Partea de est a fortăreței a fost împrejmuită de marele vizir Mehmed Pașa împreună cu beii și conducătorii unor provincii din

Anatolia și Rumelia, cu ienicerii, cerchezii și voluntarii veniți din Egipt. De la nașterea Islamului și până azi cucerirea cetății Rodosului, care aducea pagubă tuturor călătorilor de pe mare și vărsa sângele negustorilor, era de neimaginat, și nimeni nu putea să povestească cât de bine fortificată era. Instrumentele de măsură ale erudiților sunt insuficiente pentru a aprecia lungimea și lățimea zidurilor și a ușilor. Pe lângă adâncimea tranșeelor indicele binoclului este doar o iluzie, iar cerul ar fi invidios la înălțimea acoperișului său, zidul cetății și vârful turnului se înalță până la coroana soarelui. Imprudența locuitorilor cetății de a se închina la idoli și a se opune Islamului a stârnit furia săbiilor ascuțite ale sultanilor răsăritului și apusului. De atâția ani de zile niciunui padișah cuceritor de cetăți nu i-a fost scris să o stăpânească și a rămas astfel un loc râvnit de mulți. Cetatea era înconjurată de ostașii mei, în diferite locuri au fost montate tunuri, zgomotul războiului se ridicase la ceruri, cei care auzeau bubuitura tunurilor asemenea răcnetului unui elefant sau sunetului scos de trompeta Îngerului Gabriel erau înlemniți de frică. Mortierele se înalțau și coborau deasupra capetelor acelor necredincioși, atacându-i zi și noapte, ca o ploaie de pietre. Erau atât de îngroziți de tunuri și puști, încât nu îndrăzneau să iasă în afara zidurilor și bastioanelor cetății. Pe scurt, războiul a durat zile și nopți, de dimineața până seara; dar porțile biruinței au rămas închise. Apoi, în jurul cetății au fost vărsate grămezi de pământ ca niște munți, au fost construite turnuri, au fost săpate tranșee și s-a ajuns la tranșeele cetății. Pe data de 4 octombrie 1521 cetatea a mai fost atacată odată cu săbiile și puștile din două părți. Ostașii s-au năpustit asupra zidurilor ca niște șiroaie de apă. Atunci când au atacat, au pus mine la bazele unor turnuri și ziduri ale cetății și le-au dat foc, fortăreața căzând asemenea frunzelor de toamnă și plecându-se umilă. Zidurile puternice ale cetății s-au dărâmat și s-au făcut bucăți, însă trufia necredincioșilor din cetate nu a putut fi nimicită. Au aruncat asupra luptătorilor cu pietre, cu foc și tot ce au găsit în afară de

tunuri, și ne-a fost imposibil să le învingem rezistența. Dar pentru că am pus mult suflet în ceea ce mi-am propus și cu ajutorul lui Allah, am reușit să le ținem piept și să-i înfrângem până la urmă. Deasupra grămezilor de pământ și la marginea tranșeelor am montat tunuri cu chip de dragon. S-a pătruns prin galerii și tranșee sub ziduri, săpându-se astfel temelia. O mare parte din fortăreață și din ziduri s-a dărâmat de la un cap la altul, făcându-se una cu pământul. Au fost deschise porțile biruinței și s-a pătruns imediat în case și în piețe. Tranșeele construite de acei necredincioși au fost distruse. Pe data de 29 noiembrie 1522 în ziua de Așure<sup>20</sup> a fost lansat încă un atac și săgețile pline de ură ale răzbnării au căzut ca o ploaie peste acești ticăloși. Fumurile tunurilor s-au înălțat la ceruri și până și păsările s-au speriat de înflăcărarea ostașilor. Pulberea și scrumul au acoperit totul în jur, iar cupolele fără seamăn s-au făcut una cu pământul. Dar precum zvâcnirile celor gâtuiți, s-au încăpățânat din nou și de teamă să nu-și piardă viața, și-au întins mâinile să apuce orice obiect, s-au înfuriat și au atacat din toate părțile cu puști, săbii și alte arme de luptă. Ghiulelele tunurilor au aruncat în aer nenumărate stânci iar pacostea a căzut așa de tare asupra lor, încât încăpățânarea lor nu a reușit să o învingă. Poporul acela distrus parcă s-a transformat într-o navă prinsă în vârtejul format între fortăreață și valurile mării.

În urma acestui dezastru necredincioșilor parcă le-a căzut cerul pe cap și le-a pierit graiul. Idolii lor au fost învinși și fiecare din ei s-a transformat din crocodili ai fluviilor în șopârle sau poate chiar în furnici nesemnificative, dar au știut că nu a mai rămas altă cale de a scăpa din gheara pieirii în afară de aceea de a intra în adevărata cetate a rugii. Însuși Migal Mastor, liderul lor, împreună cu ceilalți ostași de seamă s-au plecat la poalele ocrotitoare ale conducătorului statului și, bătând la ușa îndurării, și-au cerut iertare. Deoarece au venit și au

---

20 Zi semnificativă în religia Islamică, în care este preparat un desert numit Așure compus din cereale, fructe și alune, migdale ș.a. (n.tr.).

predat cheia cetății, în numele mărinimiei care trebuie arătată de un padișah, le-am cruțat viețile celor care s-au supus și i-am lăsat să rămână alături de ceilalți locuitori ai statului meu. Toți musulmanii care căzuseră prizonieri în mâinile acestor năpăstuiți, tineri și bătrâni, au fost eliberați. Mulțumesc lui Allah că după atâția ani de zile cetatea Rodosului, plină cu năpastă și necredință, a fost curățată cu ajutorul Său și prin eforturile ostașilor islamului, iar locurile în care aceștia se închinau la idoli au fost transformate în lăcașe de cult musulmane ale oamenilor de credință. Drumurile către Meca și Medina sunt acum ferite de necredincioșii haini. În afară de cetatea Rodosului au mai fost cucerite cetățile Kos, Tahtalî, Bodrum și alte unsprezece cetăți împreună cu toate insulele, trecătorile, pământurile, locurile ce le aparțineau, munții și dealurile lor făcând acum parte din statul meu ocrotit.

Fie ca pământurile musulmane să fie mereu stăpânite și luminate de steagul meu, simbolul victoriei, iar vitejii mei ostași să mai cucerească și alte teritorii vaste.

Supusul meu țașnigir Ahmed a fost trimis să îți vestească această mare și fericită biruință. Să dea Allah ca atunci când vei afla, să organizezi diferite serbări, să împodobești orașul, dând de știre și celor din jur despre această victorie și să te rogi pentru o existență cât mai îndelungată a statului meu și trăinicia sultanatului meu. Află despre toate acestea și ai încredere în scopurile mele mărețe.

A fost scrisă în decembrie 1522, în cetatea Rodosului”.

Demiterea marelui vizir Piri Pașa

Singurul mare vizir turc pe care l-a avut Yavuz a fost și ultimul mare vizir al sultanului. Datorită faptului că Yavuz își ucidea marii viziri la cea mai mică greșală, în popor a început să circule un fel de blestem: „Să ajungi marele vizir la sultanul Selim” la adresa cuiva pe care te supărai. Fiind conștient că posibilitatea de a-și urma predecesorii era destul de mare, Piri Pașa l-a întrebat într-

o zi pe Yavuz când avea să-l ucidă și pe el, iar acesta i-a răspuns mai în glumă mai în serios că încă nu găsisese pe cineva mai bun în locul lui și că îl va omorî doar atunci. Piri Mehmed Pașa, care reușise să rămână în viață pe timpul domniei lui Yavuz, a fost și marele vizir al lui Suleyman o perioadă după moartea padișahului Yavuz.

Suleyman, după ce s-a întors la Istanbul, din cauza intrigilor celui de-al doilea vizir Ahmed Pașa, l-a demis pe Piri Pașa și în locul său l-a avansat, într-un mod fără precedent și împotriva obiceiului, pe Ibrahim Aga, cel cu care copilărise, de la rangul de hasodabași<sup>21</sup> la cel de mare vizir.

Makbul<sup>22</sup> Ibrahim Pașa

Al doilea mare vizir al sultanului Suleyman, cel cunoscut și sub denumirile de Pargali, Fren, Maktul<sup>23</sup>, Makbul, s-a născut în 1494 în orașul Parga din Grecia de astăzi, ca fiu al unui pescar. Când era copil a fost răpit de pirați și a fost vândut unei văduve din Manisa. Femeia i-a asigurat lui Ibrahim o educație aleasă. Acesta era foarte talentat la muzică și a urmat studii și în acest domeniu.

Sultanul Suleyman se întâlnise din întâmplare cu Ibrahim pe când era prinț și sângeachei la Manisa. Prințul Suleyman l-a luat pe Ibrahim la palat și între cei doi s-a înfiripat o prietenie care a devenit tot mai strânsă cu trecerea timpului. Atunci când sultanul Suleyman a venit de la Manisa la Istanbul pentru a urca pe tron, l-a adus cu el și pe prietenul său de încredere, Ibrahim. Acesta, datorită prieteniei cu padișahul și a inteligenței sale, a urcat treptele puterii foarte repede.

Lui Ibrahim, care știa greacă, persană și italiană, îi plăcea să citească poveștile despre Hannibal, cel care a nimicit armata romană, și cele despre Alexandru cel Mare. Urmărea îndeaproape evenimentele din Europa și nu se dădea niciodată în lături de la a-i arăta padișahului cunoștințele sale.

---

21 Șef al camerei private (n.tr.).

22 Makbul: favorit (n.tr.).

23 Maktul: ucis (n.tr.).

Sultanul Suleyman nu s-a despărțit de supusul său de încredere nici la Palatul Topkapî. În 1521, înainte de a pleca în campania de la Belgrad, a început construcția palatului lui Ibrahim Pașa din Atmeydanî (Sultanahmet), plătind totul cu banii săi. Faptul că padișahul i-a ridicat un palat l-a onorat foarte mult pe Ibrahim, și în același timp i-a crescut influența și reputația. În scurt timp, Ibrahim Aga a devenit hasodabași și îngrijitorul-șef al șoimilor regali<sup>24</sup>.

În 1522 Ibrahim Aga a participat în campania de la Rodos. După întoarcerea la Istanbul, prin intrigile celui de-al doilea vizir Ahmed Pașa, Suleyman l-a demis pe Piri Pașa și în locul său l-a avansat, într-un mod fără precedent și împotriva obiceiului, pe Ibrahim Aga, cel cu care copilărise, de la rangul de *hasodabași* la rangul de mare vizir. Pe lângă funcția de mare vizir, acestuia i s-a mai dat și funcția de beilerbei al Rumeliei.

Nunta lui Makbul Ibrahim Pașa

Ascensiunea lui Ibrahim Pașa nu s-a terminat aici. La sfârșitul anului 1523, Suleyman l-a căsătorit pe marele vizir cu sora sa, sultana Hatiee. La nunta fastuoasă a lui Ibrahim Pașa, care a avut loc la palatul din Atmeydanî și a durat 15 zile, s-a aflat și padișahul, al doilea vizir Ayas Pașa a fost naș, iar vistiernicul șef Mustafa Celebi a fost cel care ținea șerbetul<sup>25</sup>.

Revolta trădătorului Ahmed Pașa

Al doilea vizir Ahmed Pașa, dezamăgit că nu a fost desemnat în funcția de mare vizir, ceru să plece; a fost numit beilerbei al Egiptului. Însă în timpul șederii sale acolo, pe la începutul lui 1524, s-a revoltat și a încercat să formeze un stat independent, condus de el. A fost de îndată ucis de ienicerii care se aflau la Cairo.

Pentru a restabili puterea Imperiului Otoman în Egipt, a fost trimis acolo marele vizir. Trecuseră numai patru luni de la nunta lui Ibrahim Pașa. Suleyman l-a însoțit pe acesta până la insule, gest fără precedent.

---

24 Persoană care avea grijă de șoimii de vânătoare ai sultanului (n.tr.).

25 Șerbetul se servea musafirilor la anumite ceremonii (n.tr.).

Împreună cu unii dintre cei mai importanți birocrați ai acelei perioade, Celalzade Mustafa Celebi și vistiernicul Iskender Celebi, pe la începutul lui aprilie 1523 Ibrahim Pașa a ajuns în Egipt și a dat ordin să se găsească și să se studieze vechile legi și registre de taxe, cu scopul de a pregăti un nou cod de legi. În numai trei luni de zile Ibrahim Pașa a reușit să restabilească ordinea în Egipt, fapt care i-a crescut și mai mult faima.

Scrisoarea de amenințare trimisă șahului Tahmasp

Statul safavid, care s-a format la răsărit pe la începutul secolului al XVI-lea, în ultima perioadă a sultanatului lui Baiazid al II-lea, devenise un pericol iminent pentru otomani. Șahul Ismail venise în anul 1500 lângă Erzincan, își adunase partizanii din Anatolia și plănuise să facă o revoluție acolo, profitând de condițiile politice prielnice din Anatolia centrală, însă măsurile eficiente luate de sultanul Baiazid al II-lea l-au împiedicat să-și realizeze visul, acesta îndreptându-se mai apoi către Tabriz. În anul 1501 l-a învins pe conducătorul Akkoyunlu<sup>26</sup> Elvend Mârza la Șiirur și a intrat în Tabriz, creându-și aici propriul stat. A cucerit mai apoi Persia, Kirman, Rey, Yeză și Bagdadul, și a devenit cea mai mare putere din regiune.

După căderea statului Akkoyunlu, dorința de a profita de lipsa unei guvernări în estul Anatoliei avea să-i aducă negreșit față în față pe adversari. După un timp, Safavizii și otomanii au intrat în lupta de mii de ani dintre Est și Vest pentru stăpânirea Anatoliei.

Turcii din Anatolia au fost de fapt turkmenii care au creat statul safavid sub conducerea șahului Ismail și au plecat spre Iran din diversele regiuni ale Anatoliei precum Antalya, Maraș, Amasya, Sivas și Tokat, la invitația șeicilor din Erdebil, terminându-se astfel dominația Akkoyunlu din regiune. În mare parte, statul safavid era organizat în triburi anatoliene ca Ustacalu, Rumlu, Tekelii, Dulkadir și Varsak. Până la șahul Abbas, armata safavidă era formată aproape în totalitate din trupe aparținând acestor triburi.

---

<sup>26</sup> Akkoyunlu (Ak Koiunlu) : stat turcoman-azer medieval în Azerbaidjan (1467-1501).

Partizanii Safavizi turkmeni care trăiau în Anatolia nu au plecat cu toții în Iran. Șahul Ismail, folosind o politică pe care aveau să o urmeze și succesorii săi, fie pentru a câștiga mână de lucru și a se extinde către vest, fie pentru a-și slăbi adversarii, adică pe otomani, a început să se preocupe mai mult de Anatolia.

O altă miză importantă în lupta dintre cele două state era câștigarea controlului asupra comerțului cu mătase. Mătasea, care era subiectul unui comerț de caravană foarte intens între Tabriz și Bursa, era una dintre cele mai importante surse de câștig atât pentru economia Iranului, cât și pentru cea a Imperiului Otoman. O luptă asemănătoare se mai dăduse și între otomani și Akkoyunlu, în stăpânirea cărora se afla Iranul înainte de a fi ocupat de Safavizi.

Având în vedere că statul safavid reprezenta un pericol din ce în ce mai mare, iar Baiazid al II-lea îmbătrânise și nu mai putea lupta împotriva șahului Ismail, Imperiul Otoman a trebuit să-și schimbe sultanul. Yavuz a urcat pe tron și după ce și-a eliminat frații, a pornit la luptă împotriva șahului Ismail și pe 22 august 1514 i-a învins pe Safavizi în bătălia de la Țaldiran. După această înfrângere, șahul Ismail nu s-a mai apropiat de Statul Otoman. În 1524, după moartea șahului Ismail, locul său a fost luat de fiul lui de 10 ani, șahul Tahmasp. Conducerea otomană nu a încercat să profite de schimbarea de la tron din Iran pentru că în acea perioadă evoluția evenimentelor din Europa era prioritară, Iranul nu constituia un pericol direct, iar campaniile din această țară erau de obicei anevoioase și în general nu se obțineau rezultatele dorite. Însă Nișanci<sup>27</sup> Celalzade a trimis următoarea scrisoare de amenințare către șahul Tahmasp<sup>28</sup>:

„Tahmasp Bahadâr, atunci când firmanul meu care

---

27 Membru al Divanului care desena tugra-ua - monograma oficială a sultanului - pe documente, pentru a confirma legalitatea acestora (n.tr.).

28 Acest text a fost simplificat din Feridun Ahmed Bey, Münşeâtü's-Selâtin, I, Istanbul 1264, pp. 541-543.



trebuie respectat va ajunge în mâinile tale, să știi că după plecarea pe lumea cealaltă a tatălui meu sultanul Selim Han, sultanatul și tronul califatului mi-au rămas mie. Teritoriul nesfârșit al Imperiului Otoman și toate provinciile protejate în lung și-n lat au fost închise sub sceptrul puterii mele și al firmanului meu. Padișahii s-au înclinat în semn de dragoste și respect pe pământurile unde se află poarta raiului meu, arătându-și supunerea față de lăcașul meu care reprezintă refugiul universului. Acum chiar și tu, uraganul vitejiei, ai primit o mică parte din pedeapsa puterii mele teribil de zdrobitoare. Erai prada mea cu o săgeată înfiptă în trup, ca o pasăre a spiritului care a scăpat de vulturul aducător de moarte și de uliul care zboară în înălțimi. Pe câmpul de luptă universul mare ți s-a părut mic, strigătele vitejilor mei care vânau dușmani, vacarmul tunurilor și al puștilor au îngrozit și ființa-ți nefericită care a intrat în panică și pe soldații tăi îndrumați de diavol. Dar cum în firea lăudată a străbunilor mei din neamuri nobile se regăsesc omenia, mila nemărginită și generozitatea și nefiind în obișnuința lor să alerge după cei ce fug și să îi ucidă pe cei slabi, când ar fi fost posibil să șterg de pe pagina timpului cu săbiile strălucitoare ale ostașilor mei prezența ta mânjită cu mizerie, am închis ochii și ți-au fost jefuite comorile și provinciile prospere, iar poporu-ți necredincios adunat sub steagul tău a ajuns hrană săbiilor luptătorilor mei. Dacă în sufletul tău păgân și rătăcit ar fi existat un strop de curaj, ai fi pierit de mult. Prin bunăvoința noastră am considerat că așa trebuie procedat și ți s-a acordat îndurare pentru a salva vieți de sabia noastră. De ce nu ți-ai trimis oamenii la lăcașul meu, refugiul universului, la divanul meu, care nu este diferit de ceruri, pentru a-ți declara supunerea? Mintea ta neghioabă și orgoliul tău, persistența în erezie mi-au dat un motiv pentru a mă îndrepta în curând, cu voia lui Allah, către ținuturile tale de la răsărit. Am hotărât să ne stabilim corturile pe ținuturile Tabrizului sau poate pe meleagurile Iranului; în provinciile Turan, Samarkand și Khorasan.

Motivul pentru care am întârziat până acum îl reprezintă cetățile mari ale Belgradului și Rodosului aflate la capătul ținuturilor Imperiului Otoman în mâinile necredincioșilor unguri și europeni. Fiecare din aceste cetăți reprezenta o grozăvie a timpului. Pentru a fi salvate au fost atacate de soldați bine înarmați. N-au rezistat atacului șoimilor mari albi și au fost cucerite în scurt timp, iar bisericile le-au fost transformate în geamii și lăcașe de cult ale musulmanilor, ritualurile lor profane și eretice au fost transformate în rugăciuni.

Acum află că soldații mei se îndreaptă către tine, îți vom ataca provincia și vom ieși victorioși. Vitejilor renumiți li s-a dat deja de veste despre starea de război, la fel cum și tu ai fost anunțat. Află că, dacă înainte de a intra ca niște munți uriași, cu o oaste numeroasă în provincia ta și înainte de a-ți jefui meleagurile, îți vei scoate de pe cap coroana necredinței și dacă vei urma drumul străbunilor tăi, te vei îmbrăca cu fetru asemenea dervișilor rătăcitori și te vei retrage într-un mic lăcaș de cult al lor, ascultându-i pe subordonații mei, statul și fericirea vor fi ale tale; vei avea parte numai de bine. În caz contrar, dacă nu renunți la lăudăroșenie și orgoliul tău de faraon, vei pieri pe drumul ereziei. Să dea Allah ca atunci când larma luptelor, durerea provocată de sulilele ostașilor și zgomotul tunurilor ce bubuie ca fulgerele vor ajunge la tine să îți dai seama în ce situație te afli. Nu-ți voi da pace și voi curăța cu ajutorul lui Allah pământurile lumesti de prezența ta mizeră, chiar de te-ai face mic cât o furnică și-ai intra într-o gaură de pământ sau te-ai transforma într-o pasăre de pradă și vei zbura în zări. Răspunde acestui firman la care toată lumea se supune și, dacă ești bărbat, să fi pregătit să mori. Asta-i tot”.

#### Revolta ienicerilor

În 1525, la Istanbul, ienicerii s-au revoltat, prădând o mare parte a orașului. Oponenții marelui vizir Makbul Ibrahim Pașa, care urca în mare viteză pe scara prosperității, au profitat de plecarea lui în Egipt pentru a scăpa de trădătorul Ahmed Pașa, care se revoltase, și au

instigat ienicerii la luptă. Sultanul Suleyman abia s-a întors de la Edirne și a venit la Kagithane. Ienicerii, la Istanbul, profitând și de absența padișahului, au jefuit conacele demnitarilor de stat, precum vizirul Ayas Pașa și vistierul Abdiisselam, până la punctele vamale, magazinele și casele oamenilor de rând, chiar și palatul marelui vizir Ibrahim Pașa. A doua zi, mai marii ienicerilor au venit la ușa funcționarilor de rang înalt ai imperiului, precum vizirul Ayas Pașa și vistiernicul Abdiisselam, spunând: „Noi nu am dat consimțământul pentru asemenea daune și nu am avut cunoștință de această infamie. Să se facă inspecție și să se găsească vinovatul”.

Sultanul Suleyman, cum a auzit de revolta soldaților, a venit la Istanbul pe mare. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să ceară o anchetă detaliată și când a aflat că agaua ienicerilor<sup>29</sup> Mustafa Aga i-a instigat pe soldați, a dat imediat poruncă să fie spânzurat. Au fost încarcerati și Mustafa Pașa, intendentul Bali și Reisülkütab Haydar, pentru că au fost implicați în aceste evenimente, și după un timp au fost executați. Datorită intervenției rapide și eficiente a sultanului, revolta a fost înăbușită înainte de a lua amploare.

Nu-ți fie teamă, vin

Regele Spaniei, Carol I<sup>30</sup>, l-a învins pe regele Francisc I al Franței la 24 februarie 1525 în lupta din nordul Italiei de la Pavia și l-a luat prizonier. Francezii, rămânând neputincioși în fața lui Carol I, au cerut ajutorul otomanilor. Suleyman, în firmanul trimis în ianuarie 1526 ca răspuns la cererea de ajutor a lui Francisc, scoțându-și în evidență grandoearea, enumerând provinciile imperiului, a menționat Franța ca o provincie oarecare, iar despre rege a scris ca despre un conducător de rând, fără să-i

---

29 Ienicer aga: ofițerul comandant al corpurilor de ieniceri (n.tr.).

30 Carol Quintul: (n. 24 februarie 1500-d. 21 septembrie 1558) a fost împărat romano-german din 1519 până la abdicarea sa în 1556. A domnit, de asemenea, ca rege al Spaniei, cu titulatura „Carol I”, din 1516 până în 1556 (n.tr.).

precizeze titlul<sup>31</sup>:

„Eu, care sunt sultanul sultanilor, hanul hanilor, umbra lui Allah pe pământ care încoronează conducătorii, padişahul și sultanul Mării Mediterane, al Mării Negre, Rumeliei, Anatoliei, Karamanului, Rum (Sivas și împrejurimile), al provinciei Dulkadir (Maraș și împrejurimile), al Azerbaidjanului, Damascului, Alepului, Egiptului, Medinei, Ierusalimului, al întregii lumi arabe, al Yemenului, și al multor alte ținuturi pe care străbunii mei le-au cucerit cu puterile lor nimicitoare, cu citadela măreției mele, sabia-mi care împrăștie foc și gravează victorii, sunt sultanul Suleyman Han, fiul sultanului Selim Han, nepotul sultanului Baiazid Han.

Tu, care ești regele Francisc al provinciei Franța:

Solul vostru Frangipan a venit la poarta-mi unde se refugiază conducătorii, cu niște vești pe care mi le-a transmis printr-o scrisoare și pe cale orală. M-a anunțat că țara v-a fost invadată de dușmani, că sunteți în închisoare și că ne cereți ajutorul pentru a vă elibera. Și tot ce ați mai spus a fost prezentat la picioarele tronului meu, în cele mai mici detalii. Acum, înfrângerea conducătorilor și încarcerarea lor nu este un lucru care să ne mire. Nu vă pierdeți speranța și nu vă supărați. Un astfel de motiv nu i-a împiedicat pe străbunii mei să continue lupta împotriva dușmanilor și să aibă cuceriri. Bunicii și strămoșii mei – Allah să-i odihnească în pace – nu s-au dat niciodată în lături de la a pleca în campanii pentru a-și alunga dușmanii și a cuceri țări. Și eu, pornind pe urmele lor, am cucerit întotdeauna țări și cetăți greu de supus. Zi și noapte calul așteaptă cu șaua pusă și sabia la cingătoare. Preamăritul Allah să vă dea noroc și sănătate și voința să i se împlinească. Vă aduc la cunoștință că trimisul vostru a fost întrebat și de alte situații și vești în afară de acestea.

A fost scris în orașul mare și protejat Istanbul, la începutul lunii ianuarie, 1526”.

Bătălia de la Mohács

Trimisul care adusese scrisoarea prin care Franța

---

31 Halil İnalcik, Doğu Bati, Makaleler, I, Ankara, 2005, p. 226-227.

cerea ajutor primise și încurajarea lui Suleyman de a porni o campanie împotriva Ungariei, pentru a-i înghesui pe nemți de la est. Dacă otomanii reușeau să cucerească Ungaria, presiunea Habsburgilor asupra Franței avea să scadă. Regele Ungariei, Ludovic al II-lea Iagello<sup>32</sup>, era căsătorit cu sora lui Carol Quintul, împăratul Sfântului Imperiu Roman, și a arhiducelui Austriei, Ferdinand.

Datorită acestei evoluții a evenimentelor, conducerea otomană a luat în calcul campania împotriva Ungariei. În acest timp, Carol Quintul a încheiat o înțelegere cu francezii și l-a eliberat pe Francisc I. Cu toate acestea, conducerea otomană nu a renunțat la campania împotriva Ungariei, prin care Suleyman voia să-i transmită un mesaj lui Carol Quintul.

Anglia, Franța, Statul Papal, Veneția și Milano au încheiat o alianță împotriva lui Carol. Din acest motiv, regele Ungariei, Ludovic al II-lea, nu a găsit la Habsburgi sprijinul pe care-l căuta împotriva amenințării otomane. Armata otomană a pornit la drum în aprilie 1526. A înaintat spre Ungaria în ciuda ploilor torențiale și a inundațiilor. Cetățile de la Petrovaradin, Ilok, Osijek au fost cucerite una după alta. Ținta armatei otomane era capitala Ungariei, Buda.

Dacă Habsburgii ar fi înaintat spre est, ar fi putut să rămână între două focuri. Regele Ungariei, care nu mai avea altă soluție decât confruntarea cu turcii, a întâmpinat armata otomană pe 29 august 1526 la Mohács. Maghiarii au crezut că vor putea învinge armata otomană cu atacul cavaleriei. Dar comandanții otomani au plănuit ca la atacul pe care cavaleria maghiară avea să îl dea cu soldații legați unii de alții cu lanțuri să riposteze retrăgându-se în părți și apoi atacând din lateral. Ungurii urmau să fie încercuiți și în fața lor aveau să găsească tunurile și trupele de pușcași.

---

32 Cunoscut și ca Ludovic al II-lea al Ungariei și Boemiei (1506-1526). A fost ultimul rege din dinastia Iagello, căzut la vârsta de 20 de ani pe câmpul de luptă de la Mohács, după care turcii victorioși au ocupat centrul statului ungar de atunci (Bazinul Panonic), administrându-l ca raia turcească, timp de aprox. 150 de ani (n.tr.).

Atacanții trebuiau să stea la pândă. Bătălia a decurs conform planului, iar cavaleria maghiară a fost prinsă în ambuscadă, fiind uciși cu tunurile și puștile.

În bătălia care a durat două ore, regele Ungariei Ludovic al II-lea s-a înecat în râu pe când fugea, iar mulți demnitari maghiari au fost uciși. 24.000 de soldați din armata maghiară au fost omorâți, iar 10.000 au fost luați prizonieri. Cu toate acestea, pierderile otomane erau foarte mici. După scurt timp de la câștigarea luptei, armata otomană a intrat în Buda, inima Ungariei, însă pentru că orașul nu putea fi apărat cu ușurință, au părăsit capitala după numai două săptămâni.

Odată cu moartea regelui, Ungaria rămăsese lipsită de apărare. În urma victoriei de la Mohács, otomanii s-au confruntat cu o situație la care nu se așteptau: regatul ungar a dispărut din istorie, însă în metodele otomane clasice de cucerire nu exista o politică de supunere imediată. Ei nu se stabileau în țara cucerită deodată, ci aceasta era asimilată etapă cu etapă Imperiului Otoman. Din acest motiv, otomanii n-au vrut să anexeze Ungaria imperiului imediat. Au cucerit numai Srem și împrejurimile sale din zona Dunării de mijloc. Pentru restul regiunilor Ungariei, l-au recunoscut ca rege pe voievodul Transilvaniei Ioan I Zápolya. Însă regele Ungariei a murit fără să lase în urmă succesori, iar Ferdinand I de Habsburg a insistat asupra drepturilor sale datorită legăturilor de rudenie, nerecunoscând regatul lui Zápolya și cucerind nordul Ungariei. O parte din nobilii maghiari au recunoscut regatul lui Ferdinand, iar o altă parte pe cel al lui Zápolya.

După bătălia de la Mohács, echilibrul s-a schimbat în Europa și statul otoman, fără discuție cea mai mare putere din acea perioadă, devenise cel de care depindea viitorul Ungariei. Trimișii austrieci veniți cu acest scop la Istanbul au fost primiți de marele vizir Ibrahim Pașa. În timpul discuțiilor, marele vizir a evidențiat cu fiecare ocazie că era la curent și urmărea îndeaproape evenimentele din Europa, scoțând în evidență măreția și puterea Imperiului

Otoman. Pentru că aceste discuții nu au dus la niciun rezultat, relațiile dintre cele două state s-au stricat. După Mohács, a început o luptă mare pentru Ungaria – stat care a fost motiv de dispută între otomani și Habsburgi aproape 150 de ani.

Statuile aduse de la Buda la Istanbul

Marelui vizir Makbul Ibrahim Pașa îi plăceau foarte mult poezia, literatura, istoria și geografia. El era protectorul artei și al artiștilor.

După bătălia de la Mohács, armata otomană care a intrat în Buda a luat cu ea la întoarcerea la Istanbul trei statui. Makbul Ibrahim Pașa aducea statuile personajelor mitologice Hercule, Apollon și Dionisus de la Buda la Istanbul ca o captură. Muzeul exponatelor Turco-Islamice care se află în piața Sultanahmet a fost palatul marelui vizir Makbul Ibrahim Pașa, care a așezat cele trei statui în curtea sa. Acestea au trezit interesul locuitorilor Istanbulului, care au venit să le vadă. Însă unii nu au privit cu ochi buni această situație, fiind împotriva aducerii pe pământ musulman a unor statui care semănau cu niște zei. Din acest motiv, au început discuțiile referitoare la Ibrahim Pașa, care ar fi de fapt creștin în secret.

La câțiva ani după postarea statuiilor, unul dintre poeții renumiți ai timpului, Figani, a scris două versuri care au căzut ca o bombă asupra Istanbulului. Aceste versuri care circulau din gură-n gură au ajuns și la urechea lui Ibrahim Pașa. În poezie, marele vizir era acuzat că postase statuile unor zeități.

Iată ce scrie poetul:

„Au venit doi Ibrahimi pe lume.

Unul a distrus idoli, altul i-a ridicat”.

Makbul Ibrahim Pașa s-a enervat destul de tare și a ordonat pedepsirea poetului.

Cu trei zile înainte de a fi executat în primăvara anului 1532, Figani se întâlnise într-o seară cu toți prietenii săi la conacul lui Kara Balizade pentru a petrece. Acolo, Figani a stat toată seara trist și tăcut. La sfârșit, pe când toți musafirii plecau, gazda a mai rămas împreună cu

câțiva prieteni apropiați și cu Figani și au stat de vorbă până în zori pe malul mării.

Kara Balizade l-a întrebat pe poet motivul tăcerii sale, iar acesta i-a povestit visul pe care-l avusese cu o noapte înainte. Poetul se visase urcând în minaret și recitând chemarea la rugăciune, apoi se trezi speriat. Figani i-a împărtășit teama că visul nu prevestea ceva bun, dar prietenii acestuia au încercat să-l liniștească, spunând că totul va fi bine.

La trei zile după această întâmplare Figani a fost luat din Tahtakale și după ce a fost biciuit, a fost plimbat pe măgar și umilit în public. Apoi a fost dus pe eșafod și spânzurat.

### Revolta șahului Kalender

Așa cum se spune, Kalender era urmașul lui Haci Bektaş-i Veli. Revolta iscată pe când Suleyman și armata otomană erau în Campania de la Mohács din 1526 - una din bătăliile cele mai importante din Anatolia, organizată cu sprijinul Safavizilor - s-a extins în Anatolia centrală foarte repede. Kalender a găsit sprijin la clanurile turkmene nemulțumite de noile reforme, cu probleme financiare și influențate de propaganda safavidă. Se spune că adunase în jurul lui 30.000 de oameni.

Înainte de asta, beilerbeiul Rum (Sivas și împrejurimile) Yakup Pașa a fost învins de rebeli. Apoi, șahul Kalender a fost nevoit să se retragă din lupta de la Câmpia Pasin cu beilerbeiul Diyarbekirului Deli Hiisrev Pașa, dar l-a învins pe beilerbeiul Anatoliei Behram Pașa, însărcinat cu înăbușirea revoltei. Behram Pașa, sprijinit de data aceasta de beilerbeii de Karaman și Alep, l-a atacat din nou pe Kalender Celebi, însă tot fără succes. În luptă și-au pierdut viața beilerbeiul de Karaman și mai mulți guvernatori otomani.

Situația a devenit periculoasă, iar marele vizir Makbul Ibrahim Pașa a înaintat până la Elbistan cu 3.000 de ieniceri și 2000 de cavaleriști din trupele de gardă ale sultanului. După acestea, șahul Kalender, deși avea de gând să meargă în Iran, s-a răzgândit și a plecat spre



Bagdad. Ibrahim Paşa nu i-a primit în tabăra militară pe soldaţii învinşi de rebeli, însă cavaleriştilor din Dulkadir şi demnitarilor turkmeni deposezaţi de timar<sup>33</sup> le-a promis că le va reda vechile drepturi, determinându-i astfel pe cavaleriştii deţinători de feude care se despărţiseră de rebeli şi pe demnitarii turkmeni să se alătore marelui vizir. Kalender Qelebi, care rămăsese fără aproape niciun aliat, a fost învins în preajma Elbistanului în 1527 şi ucis.

### Molla Kabâz

La câteva luni după înăbuşirea revoltei, o persoană cu numele de Molla Kabâz a produs zarvă mare cu vorbele sale împotriva Islamului. Acesta susţinea că profetul Iisus este mai presus decât profetul Mahomed. Atunci a intervenit marele vizir Ibrahim Paşa care i-a adunat pe cei mai renumiţi gânditori ai vremii şi le-a cerut să combată ideile acestui individ.

Molla Kabâz a fost chemat la Divan în noiembrie 1527 şi a fost întrebat: „Hai, spune acum! Care este scopul tău?” Cadiascherul<sup>34</sup> Rumeliei Fenarâzade Muhiddân şi cadiascherul Anatoliei Kadri Celebi erau şi ei prezenţi. Repetându-şi afirmaţiile, Molla Kabâz răspunse: „După Coran şi după spusele profetului, Profetul Isa este mai presus decât profetul Mahomed. Pot să-mi susţin vorbele cu Coranul şi exemple. Apoi a citit versete din Coran şi a spus câteva din învăţămintele profetului.

Auzind acestea, marele vizir a cerut cazascherilor să-l lămurească. Chiar dacă aceştia au primit răspuns la toate întrebările puse, în final n-au reuşit să arate netemeinicia afirmaţiilor lui Molla Kabâz. Atunci Ibrahim Paşa a spus: „Dacă vorbele acestui om sunt greşite şi contrazic doctrinele religioase, trebuie să puteţi arăta falsitatea afirmaţiilor sale din punct de vedere ştiinţific. Nu se cade

---

33 Timar: un fief (feudă) cu un venit anual mai mic de 20 000 accele, ale cărui încasări erau păstrate de posesorul condiţionat (sipahi) în schimbul serviciului militar (n.tr.).

34 Cadiascher (cizascher) - cea mai înaltă autoritate judiciară a Imperiului Otoman, după şeyhulislâm. Existau doi cadiascheri, unul pentru Rumelia şi unul pentru Anatolia (n.tr.).

ca un om de știință să rezolve problemele prin furie și violență". Însă cazascherii susțineau că Molla trebuie ucis, iar marele vizir a înțeles că aceștia nu o vor scoate la capăt cu Molla Kabâz. Pentru că nu au reușit să demonstreze netemeinicia spuselor bărbatului, acesta a fost lăsat să plece.

Padișahul, care urmărea întrunirea Divanului de sus, de la o fereastră cu gratii, le-a spus vizirilor care au venit la el în Camera de primire: „Afirmațiile lui Molla Kabâz nu sunt întemeiate. Nu este corect să-l lăsați să plece”. Ibrahim Pașa răspunse atunci: „Dar ce să facem? Cazascherii noștri nu au reușit să-l contrazică și astfel am fost nevoiți să-l lăsăm să plece”. Suleyman a ordonat atunci: „Știința nu este exclusivă cazascherilor. Mâine chemați-i la Divan pe şeyhüislâm<sup>35</sup> și pe cadiul Istanbulului”.

Au fost trimise gărzile și Molla Kabâz a fost prins și băgat în închisoare. A doua zi au sosit şeyhüislâmul și cadiul. Molla Kabâz, prezentând câteva versete din Coran și învățăminte ale profetului drept dovadă, încheie spunând: „Din această cauză cred că profetul Iisus este mai presus de profetul Mahomed”. Foarte calm, Ibn Kemal i-a răspuns: „În această privință vă înșelați. În înțelesul acestor versete și învățături sunt nuanțe foarte subtile. Sensul lor nu este precum credeți. Scopul este acesta...” și astfel îi explică adevăratul sens. Molla Kabâz, care făcea pe grozavul în fața cazascherilor, n-a mai putut răspunde şeyhüislâmului. Atunci, Ibn Kemal a spus: „Lucrurile sunt clare. Ai ceva de spus? Renunți la crezul tău greșit și accepti adevărul?” Molla Kabâz se încăpățâna în a-și susține ideile, și astfel şeyhüislâmul s-a întors spre cadiu și i-a spus: „Sentința juridico-religioasă a fost dusă la îndeplinire, de-acum faceți ce trebuie”. Cadiul Istanbulului Sădi Celebi îl întrebă atunci pe Molla: „Vrei să te întorci pe drumul cel drept?” Susținându-și în continuare ideile, Molla Kabâz a fost condamnat de cadiu la moarte prin

---

35 Șeful ierarhiei ulemalelor care sunt doctori în dreptul canonic musulman, în drept cutumiar și teologie (n.tr.).

decapitare.

Otomanii și protestantismul

La 31 octombrie 1517, odată cu afișarea de către Martin Luther a celor „95 de teze” pe ușa bisericii din cetatea de la Wittenberg, în Europa începea Reforma. Însă mișcările reformiste apărute în Europa au fost combătute de Sfântul Imperiu Roman, care era un stat catolic. Otomanii au urmărit îndeaproape mișcarea protestantă deoarece dădea naștere la o situație în favoarea lor, și anume împărțirea Europei.

Un spion otoman îi trimisese lui Suleyman următorul raport<sup>36</sup>:

„Mărite sultan!

Pământul de sub picioarele tale ne aduce fericirea și cei care te privesc au o privire pătrunzătoare. După ce se pleacă respectuos în fața ta, acest umil servitor te anunță că negustorul pe nume Zuka din Gjirokastra, care de trei ani încoace călătorește cu stofele sale în Spania, Franța și Statul Papal, dă acum de veste din portul Durres următoarele:

Blestemații de spanioli stau încă în marele oraș numit Bazilye (Basel?). Și din acest oraș până la Viena sunt opt zile pe drum. Acum două luni un german, pe nume Martin Luther, s-a răzvrătit împotriva papei și a preoților catolici. 30.000 de soldați de prin părțile Germaniei s-au confruntat cu păcătoșii spanioli într-o după-amiază în locul numit San Borgo, au luptat până seara, iar la lăsarea întunericului păcătoșii spanioli au fugit, căutând refugiu în mai sus-amintitul oraș Basel.

În privința flotei, se făcuseră 40 de zile de când negustorul de care am pomenit părăsise Genova și în portul genovez erau 15 trireme și o galeră aparținând păcătoșilor spanioli, care împreună cu căpitanul Andrea

---

<sup>36</sup> Acest text a fost simplificat din raportul publicat de Christine Verhaarenin. Vezi „An Ottoman Report About Martin Luther and the Emperor: New Evidence of the Ottoman Interest in the Protestant Challenge to the Power of Charles V”, Turcica, 28 (Paris, 1996), pp. 304-305.

Doria au pornit spre Maroc, să atace flota lui Hayreddin Reis. În portul numit Zaragoza o galără a Spaniei a fost pregătită și a plecat pe mare la piraterie împreună cu piratul Bel Omo. Și în portul Marsiliei care aparține de Franța, francezii au douăsprezece trireme pe care le-au pregătit pentru acțiuni de piraterie pe mare. Din Malta, Migalo Masturan are șapte trireme și o barcă care au fost pregătite și au plecat pe mare la piraterie. Și conform mai sus-amintitului negustor Zuka, la trei zile distanță de Genova, păcătoșii spanioli s-au întâlnit cu vreo 2000 de soldați călare și 10.000 de pedestrași. Aceștia au fost trimiși de către păcătoșii spanioli la Milano în Lombardia și li s-a ordonat să aștepte acolo și să opună rezistență în cazul în care era trimisă flota la Puglia. Tot Zuka mi-a spus că au cam 8.000 de soldați lângă Spania și așteaptă derularea evenimentelor în Viena, dar aceștia sunt toți soldații de care dispun. Păcătoșii spanioli au înapoiat acum șapte sau opt luni orașul pe nume Milano fostului conducător și au luat un milion de florini, ceea ce înseamnă de zece ori 100.000 de galbeni. Spania a făcut pace cu Veneția care a dat 200.000 de galbeni păcătoșilor spanioli și 100.000 de galbeni conducătorului Vienei, dar este doar o pace aparentă, pentru că dușmănia dintre ei nu s-a terminat. Și acestea au fost noutățile pe care le-am aflat de la comerciantul Zuka și le-am prezentat prafului de pe onorabilele călcâie ale sultanului meu sfânt. Soarele imperiului și luna prosperității să răsară și să strălucească întotdeauna în locul de unde apare puritatea și virtutea, pentru preamăritul supușilor.

Cel mai nevrednic dintre supuși, Mehmed”.

Otomanii n-au încetat nicio clipă să urmărească derularea evenimentelor legate de protestantism. Cuvintele pe care marele vizir al sultanului, Makbul Ibrahim Pașa le-a folosit în 1533 în discuțiile cu trimișii austrieci, arată interesul cu care conducerea otomană îi urmărea îndeaproape pe Luther și partizanii săi, dar și încrederea pe care o aveau în ei înșiși otomanii:

„Împăratul nu are putere și influență nici măcar în

țara sa. A reușit să adune un consiliu? Eu îi pot forța pe conducătorii creștini să întrunească un consiliu. Dacă vreau, o pot face și în momentul ăsta, iar creștinii nu vor găsi scuze precum guta, durerea de cap sau altele ca să nu vină. Îi pot aduce pe Luther de o parte a mesei și de cealaltă pe papă și îi pot determina să facă acest consiliu”.

Protestantismul a existat datorită otomanilor

Otomanii i-au sprijinit pe luterani și calviști cu fiecare ocazie. Suleyman spune într-o scrisoare trimisă în 1522 prinților germani protestanți că va pleca într-o campanie în acele părți, dar că ei nu vor fi ținta soldaților otomani, în același timp provocându-i împotriva papei și a lui Carol Quintul. Otomanii urmăreau și activitățile calviștilor, chiar dacă nu în aceeași măsură în care îl urmăreau pe Luther și partizanii săi. La trei ani după moartea lui Calvin, într-o scrisoare trimisă din Turcia, era lăudată vitejia calviștilor care se luptaseră, cu pelerinele lor albe, la Saint-Dénis sub comanda prințului de Condé. În scrisoare, padișahul otoman spunea așa: „Dacă acești albi erau sub comanda mea, cuceream cu ei lumea întreagă și nimeni nu m-ar fi putut opri”.

Protestanții care se simțeau amenințați în Europa s-au retras pe pământurile otomane. Ardealul, adică Transilvania, a fost locul cel mai important în care s-au refugiat calviștii. Mulți protestanți au avut o viață liniștită și după ce s-au refugiat la Buda. Sigmund Torda, un protestant de origine maghiară, îi scria în decembrie 1545 lui Philipp Melanchton, unul dintre liderii protestanți din Germania, că în țara sa protestantismul se răspândea foarte repede, motiv pentru care cucerirea Ungariei de către otomani a fost un dar de la Dumnezeu.

De pe pământurile maghiare aflate sub dominație otomană au fost scrise multe scrisori ca aceasta protestanților din principatele germane, din care reieșea că în acele locuri pot să-și exprime liber credința. Astfel, scrisoarea trimisă de Emerius Zigerius (Imre Eszeki), locuitor al Ungariei, unuia dintre liderii protestanți din Germania, Matthias Flacius Illyricus, este una dintre cele

mai interesante, în care se relatează că „Protestanții din Imperiul Otoman își pot trăi viața religioasă într-un mod liber, așa cum nu s-a mai văzut în nicio altă țară din Europa creștină”. Scrisoarea a ajuns în iunie 1550 la Flacius, iar acesta a publicat-o în versuri, adăugându-i o prefață, în care scria așa: „Am vrut ca să le roșească obrazul conducătorilor noștri așa-ziși creștini văzând cum turcii îi protejează pe creștini, supușii credincioși ai lui Dumnezeu, și le dau voie chiar să-și răspândească doctrina și să-și practice religia. Eu nu vorbesc aici despre papă sau spanioli, ci despre cei care, deși cu puțin timp în urmă au acceptat adevărata religie creștină, o neagă acum de frica despotismului catolicilor sau pentru a obține avantaje materiale. Vor să trădeze, scoțându-l complet pe Iisus din Germania. Atunci să-i ia ca exemplu pe turci. Acești așa-ziși creștini se poartă cu adevărații creștini mai rău decât cu cei mai teribili turci. Turcii nu numai că permit doctrina creștină, ci apără cu sabia creștinismul de acei lupi care nu sunt creștini (catolicii). Prin această scrisoare nu am intenționat să creez neliniște, ci scopul meu a fost să ofer un exemplu celor care cred în adevărata doctrină protestantă și astfel să-i încurajez și să le dau speranță. Iar conducătorilor care spun că sunt creștini am vrut să le arăt buna intenție și maleabilitatea turcilor și poate să-i fac să renunțe la atacurile și furia lor”. Ideea că turcii se comportau cu protestanții mai bine decât o făceau catolicii a fost folosită ca un mijloc puternic de propagandă<sup>37</sup>.

Luther, în scrierile și predicile sale, insistând asupra pericolului turc, a încercat să scape de presiunea catolicilor, îndreptându-le acestora atenția înspre otomani. Din acest motiv, atunci când Carol Quintul și Ferdinand au vrut să încheie pacea cu turcii în 1545, Luther s-a opus vehement. Astfel că primul lucru făcut de Habsburgii care încheiaseră un armistițiu de un an cu turcii a fost să-i atace pe protestanți.

Din cauza atacurilor turcilor Carol nu a putut

---

37 Klaus Schwarz, „16. Yüzyilin Ortalarında Protestanların Umudu: Türkler”, Tarih ve Toplum, nr: 59 (Istanbul, 1988), pp. 9-13.

împiedica răspândirea protestantismului în principatele germane. Mai mult decât atât, Habsburgii aveau nevoie și de soldații protestanți pentru a putea ține piept otomanilor. Protestanții au profitat, punând condiția ca noua lor credință să fie acceptată în schimbul trimerii soldaților pe front. Fiecare atac al otomanilor împotriva Sfântului Imperiu Romano-German a făcut ca protestantismul să se răspândească din ce în ce mai mult și, într-un final, în 1555 să fie acceptat definitiv la Augsburg.

Cum îi vedea Luther pe turci

Luther, întemeietorul protestantismului, are nenumărate scrieri despre turci. Cu toate că exista o teamă foarte mare datorită înaintării otomanilor în Europa, Luther prefera, înaintea unei lupte cu turcii, o luptă împotriva papei de la Roma. Ca și întreaga Germanie, și Luther rămăsese undeva între „speranța în turci” și „teama de turci”.

Luther a scris despre lupta împotriva turcilor. Catolicii afirmă că, asemenea altor nenorociri, și amenințarea turcă avea legătură cu Luther. Ca răspuns, Martin Luther a scris o carte cu titlul „Despre războiul contra turcilor”. După prima ediție apărută în aprilie 1529, cartea s-a mai tipărit de nouă ori în cursul aceluiași an.

Luther scria în cartea sa: „Înainte de turci, care sunt biciul plin de mânie al lui Dumnezeu, servitorul Diavolului care taie și spânzură, trebuie să-l învingem pe stăpânul lor, Diavolul, să luăm biciul lui Dumnezeu și să-i lăsăm pe turci singuri. Clericii ar trebui să explice că «Dumnezeu i-a adus pe turci pe capul germanilor din cauza nerecunoștinței și nenumăratelor lor păcate».

Creștinii, așa cum spun papa și partizanii săi, nu trebuie să se lupte cu turcii numai cu trupurile. Ei trebuie să-i vadă pe aceștia ca furia și biciul lui Dumnezeu și să se apere cu rugăciuni, regrete și sacrificii. Cei care desconsideră acest sfat îi vor subestima și pe turci, și așa vrea să vadă cum le vor putea ține piept.

Cei care vor să meargă la luptă împotriva otomanilor trebuie să se adune sub steagul împăratului. El este

trimisul ordinii lui Dumnezeu și comandantul armatei. Într-o astfel de situație apartenența la împărat echivalează cu apartenența la Dumnezeu. Și împăratul, dacă vrea să-i elimine pe păgâni și pe dușmanii creștinătății, ar trebui ca, în loc să lupte împotriva turcilor, să se lupte mai întâi cu papa, episcopii și ceilalți clerici. În imperiu există destui necredincioși și numeroase mișcări antireligioase.

Fie sub aspectul propovăduirii preceptelor antireligioase, fie din punctul de vedere al vieții lor păgâne și dăunătoare, între noi se află mulți turci, evrei și păgâni. Să-i lăsăm să creadă și să trăiască așa cum vor ei. Dar să dăm și papalității și falșilor creștini această posibilitate?

Trebuie să gândim împreună nu numai lupta împotriva turcilor, dar și cea împotriva papei. Sunt cel puțin la fel de religioși ca papa. Cred în cele patru cărți sfinte, profeți și îi consideră sfinți pe profetul Iisus și pe mama sa, Fecioara Maria. Dar turcii nu cred că profetul Iisus este mai presus de profeții lor și că Iisus este Dumnezeu.

Dacă papa ar avea puterea turcilor, ar face și mai mult rău decât otomanii. Singura diferență între papă și otomani este că aceștia din urmă iau sabia în mână. Lupta împotriva papei și cea împotriva turcului este aceeași – ambii au aceleași păcate.

A-ți dori să trăiești sub conducerea turcească este unul dintre cele mai mari păcate, este chiar negarea jurământului de credință față de conducătorii tăi. Cei care trec de partea turcilor nu vor putea niciodată trăi cu sufletul împăcat printre otomani. Dacă nu se vor întoarce la adevărații lor conducători vor simți numai regrete și durere. Vor trăi printre turci, dar sufletele lor vor duce dorul acestor locuri.

Cei neloiali și renegații vor înfăptui păcatul cel mai înfricoșător, fiind părtașii turcilor la faptele lor nemiloase și sângeroase. Cei care se vor alătura otomanilor de bunăvoie vor fi prieteni cu ei și complici la acțiunilor lor. Este groaznic să fii alături de un astfel de câine sângeros și de diavol și să fii martor la acțiunile lor nemiloase.



Creștinii ar trebui să prefere moartea sub adevărații lor conducători decât să se amestece printre turci<sup>38</sup>.

### **Primul asediu al Vienei**

După lupta de la Mohács, otomanii au transformat în pașalâc o parte din teritoriul Ungariei, iar restul Ungariei a fost condus de voievodul Transilvaniei, Ioan I Zápolya, încoronat la Székesfehérvár. Însă Ferdinand I de Habsburg, invocând legăturile de rudenie cu fostul rege al Ungariei, decedat, a refuzat să recunoască regatul lui Zápolya și pe 20 august 1527 a ocupat Buda.

Zápolya, care la început nu a vrut să ceară ajutor turcilor, a rămas fără alternativă și a trimis un sol la Istanbul. Între timp, Ferdinand, încurajat de aceste reușite care îl făcuseră mult prea încrezător, trimisese și el o solie să ceară o serie de orașe ca Belgrad, Varadin, Seghedin și multe altele pe care otomanii le cuceriseră cu mult timp înainte. Enervați de această îndrăzneală, conducătorii otomani au închis solii și au început pregătirile pentru plecarea în campanie. Pe 10 mai 1529, armata otomană sub comanda sultanului Suleyman a pornit de la Istanbul spre Ungaria. Însă nici nu plecaseră bine că necazurile au început să se țină lanț. În acești ani, echilibrul climatic s-a schimbat în lume. În perioada numită începutul micii ere glaciare ploile s-au întetit și temperaturile au scăzut. Când armata otomană a poposit la Plovdiv, râul Marița a ieșit din matcă în urma ploilor torențiale și a inundat tabăra acestora, cauzând înecul multor soldați.

Ioan I Zápolya s-a dus în tabăra otomană pe câmpia Mohács și și-a declarat supunerea în fața sultanului. Pe 3 septembrie 1529, armata otomană a ajuns în fața cetății Buda. După un scurt asediu, pe 7 septembrie Buda a trecut din nou în mâinile otomanilor, iar Zápolya a fost așezat pe tronul Ungariei după o scurtă ceremonie. După Buda, Suleyman a stabilit ca noua țintă să fie Viena.

Obiectivul otomanilor din primii ani erau orașele Iznik și Bursa. Apoi și-au îndreptat atenția spre Istanbul.

---

38 Onur Bilge Kula, *Alman Kültüründe Türk İmgisi*, II, Ankara, 1993.

După cucerirea Istanbulului, noua țintă a fost Belgradul. În 1522, după cucerirea Belgradului, și-au propus să ocupe Roma și Viena. Pe de o parte Suleyman își dorea să cucerească aceste noi ținte, iar pe de alta să scape de amenințarea Austriei asupra Ungariei. Viena fiind capitala Austriei, Ferdinand trebuia să lupte pentru a o apăra. Odată cu intrarea armatei otomane în Austria, Franța, care se afla sub presiunea lui Carol Quintul, avea să respire ușurată.

Pe 23 septembrie, armata otomană a intrat pe teritoriul Austriei cu aproape 100.000 de soldați, iar după câteva zile a ajuns la Viena. Ferdinand, pe care Suleyman îl aștepta să vină la el, părăsise însă Viena pe motiv că merge să caute ajutoare. La 27 septembrie, toată armata otomană era în fața Vienei și a început asediul, însă vremea se răcise foarte mult și ploua fără încetare.

Austriecii, realizând că armata turcă va veni peste ei, și-au întărit fortificațiile și au luat măsuri astfel încât casele să nu fie incendiate. Din cauza ploii tunurile mari nu au putut fi aduse, iar acesta era un dezavantaj pentru a cuceri un oraș cu fortificații puternice precum Viena.

Au trecut 15 zile cu atacuri de ambele părți, otomanii folosind chiar ghiulele pentru a dărâma zidurile cetății. Dar vremea rece și ploaia le-au zădărnicit încercările. Conducătorii otomani au analizat situația și au hotărât să se mai dea un ultim atac și dacă nici acesta nu va fi victorios, să ridice asediul care ar fi adus pierderi serioase armatei otomane. Pe 14 octombrie turcii au pornit un atac puternic împotriva Vienei, fără niciun rezultat până seara, și astfel, pe 15 octombrie au început să strângă corturile. Pe 16 octombrie a fost strâns și cortul lui Suleyman, iar armata s-a întors în Ungaria.

Asediul Vienei a durat 17 zile, însă pentru cucerirea unei cetăți ca Viena era nevoie de câteva luni și de tunuri mari. Însă ploile care nu se mai opreau i-au împiedicat să continue asediul.

Campania germană

Austria nu voia să dea piept cu armata otomană din

cauza superiorității acesteia în războaie și alesese să-și apere granițele construind mai multe cetăți, mai mari sau mai mici. Acestea începeau din Dalmația, se continuau până în Croația și Ungaria de vest, apoi prin orașele muntoase din nordul Dunării, întinzându-se până în Transilvania, constituind astfel un fel de graniță militară, o barieră împotriva otomanilor.

În 1531, la asediul Budei de către Ferdinand, s-a plecat într-o nouă campanie. De data aceasta ținta lui Suleyman era regele Carol Quintul. În această operațiune, care în documentele otomane trece drept „campania germană”, Cetatea Güns de lângă Viena a fost pusă sub asediu și s-a așteptat sosirea lui Carol, dar nici acesta și nici Ferdinand nu au apărut. După cucerirea cetății, odată cu venirea primăverii, armata otomană s-a întors la Istanbul.

După ce a fost primit cu mare fast la Istanbul, sultanul Suleyman a organizat o ceremonie pentru a celebra această campanie. Timp de cinci zile și cinci nopți piețele și bazarurile au fost deschise și s-au dat petreceri.

Între 1526 și 1532, în Europa, s-au tipărit 259 de cronici care aveau ca subiect lupta de la Mohács, primul asediu asupra Vienei și campania germană din 1532 a lui Suleyman. Cu cât Europa simțea pericolul turc mai aproape, cu atât creștea și interesul pentru otomani.

Coiful lui Suleyman<sup>39</sup>

La Veneția, la 15 martie 1532, un coif cu patru coroane, cu 50 de diamante, 44 de rubine, 27 de smaralde, 49 de perle și o turcoază destul de mare a trezit un mare interes în rândul populației. Acest lucru se datora atât strălucirii, cât și faptului că așa ceva nu se mai văzuse până atunci. În câteva luni, coiful urma să fie așezat pe capul celui mai mare conducător de la Răsărit și coșmarul vesticilor, sultanul Suleyman. Povestea acestui coif care nu

---

39 Gülru Necipoğlu, „Süleyman the Magnificent and the Representation of Power in the Context of Ottoman-Habsburg-Papal Rivalry”, Süleyman the Second and his Time, ed. H. İnalcık-C. Kafadar, Istanbul 1993, pp. 163-194.

a atras prea mult atenția până acum, apărând numai în câteva gravuri, a fost scoasă la iveală în urma studiului făcut de Otto Kurz și Gülrü Necipoğlu. Există însă câteva controverse în legătură cu acesta. De exemplu, motivul existenței a patru coroane pe coif și unde a fost făcut coiful, fără seamăn în istoria otomană. Cum și cine l-a adus la Istanbul? De ce a fost purtat de sultanul Suleyman în 1532 în campania germană?

Conform studiului lui Kurz și Necipoğlu, coiful cu patru coroane a fost făcut la Veneția, fiind realizat de una dintre cele mai renumite familii de bijutieri ai timpului, familia Caorlini, și a fost vândut cu 115.000 de ducăți prin intermediul lui Vincenzo Levriero, Pietro Morosini, Giacomo Corner, Marco Antonio Sanudo și Pietro Zen, viceambasadorul Veneției la Istanbul. Această minunată operă a fost cumpărată pentru palat de către vistiernicul Iskender Qelebi. La cumpărarea coifului a contribuit în mare măsură și unul dintre cei mai influenți oameni ai vremii, Alvise Gritti, fiul nelegitim al dogelui Veneției Andrea Gritti. Alvise Gritti avea legături cu oameni importanți și îi cunoștea îndeaproape pe cei mai însemnați comercianți venețieni. De altfel, era și unul dintre apropiații marelui vizir al vremii, Makbul Ibrahim Pașa. Aceste legături ale lui Gritti au ușurat comunicarea între comercianții venețieni și palat pentru cumpărarea coifului. Printre primii care au încurajat achiziționarea acestuia se numără marele vizir Makbul Ibrahim Pașa, el însuși un iubitor al bijuteriilor.

Coiful, terminat în martie 1532, după ce a fost expus publicului la Palatul Dogilor, a fost trimis la Istanbul pe uscat. Marele vizir avea atâta grijă de coif, încât pentru ca această operă extraordinară să ajungă fără probleme, a trimis la Ragusa mai mulți ieniceri sub comanda unuia dintre oamenii săi. Când a ajuns coiful, sultanul Suleyman plecase deja în „campania germană”, care în istorie avea să fie cunoscută sub numele de primul asediu al Vienei. Coiful a fost predat marelui vizir Ibrahim Pașa și s-au plătit peșin 100.000 de ducăți. Restul aveau să fie plătiți în

câteva luni.



SVLIMAN-OTOMAN-PEX-TVRE-X-Gravura lui  
*Suleyman Magnificul făcută de Agostino Veneziano.*

Au mai fost comandate și alte obiecte de ceremonie: accesorii pentru cal, un sceptru și un tron pentru care s-au plătit în total 100.000 de ducăți. Acestea au fost folosite pentru prima dată de Suleyman în 1532 la intrarea în Belgrad.

Necipoğlu descrie intrarea sultanului în Belgrad astfel: „Padișahul, care a plecat din capitală, după câteva opriri a ajuns la Belgrad, ale cărui străzi erau împodobite de sărbătoare «în stilul ceremoniilor oficiale din Imperiul Roman». În urma trupelor de ieniceri și spahii veneau stegarii cu flamuri cu semiluna otomană și numele profetului Mahomed cusute cu pietre prețioase. Aceștia erau urmați de 100 de tineri aleși din serviciul padișahului, călare, cu săbii din oțel de Damasc. Doisprezece dintre acești tineri preferați ai padișahului aveau coifuri scumpe împodobite cu perle și pietre prețioase care-ți luau ochii. Ultimul ar fi fost cadoul oferit de Ibrahim Pașa padișahului, «un coif venețian care seamăna foarte mult cu coroana Papei».

Sultanul Suleyman, în spatele căruia era marele vizir, stătea pe o șa ce valora 70.000 de ducăți, călare pe un cal

superb, care purta un căpăstru ornat cu o turcoază de mărimea unui ou și valora 50.000 de ducăți. Sultanul Suleyman purta pe cap un turban mare, era îmbrăcat cu un caftan din brocard căptușit cu blană, cu lucrături din aur și pietre prețioase, iar la gât avea un lanț din aur masiv, ținut de ambele părți de câte un servitor pentru a-i ușura greutatea. Padișahul însoțit de muzică militară, înainta călare victorios sub un baldachin din brocard scump purtat de mai marii orașului. Defilările în cinstea victoriei pe care padișahul le-a făcut în drum spre Viena nu au diferit foarte mult de această intrare grandioasă în Belgrad”.

Atunci când i-a primit pe solii venețieni la Niș, Suleyman stătea pe un tron din aur. Lângă el se afla coiful realizat la Veneția, care era așezat pe un taburet mic lângă padișah sau pe tronul său. Ceremonia de primire era atât de fastuoasă, încât solii rămăseseră fără grai, conform unui raport venețian.

Coiful a fost cea mai importantă piesă a etalării puterii sultanului în campania germană din 1532. Însă, după datele de acum, nu a mai fost purtat ulterior.

Nu te lăsa copleșit de mândrie!

Familii de frunte cum ar fi Evrenosoğullari, Malkoçoğullari, Mihaloğullari, Turahanoğullan au avut un rol important în cucerirea provinciilor Rumeliei de către Imperiul Otoman. Unul dintre aceștia era beiful achingiu Yahya Pașa. El se număra printre oamenii de stat ai perioadei în care domniseră sultanul Mahomed al II-lea Cuceritorul și Baiazid al II-lea. Se aflase în beilerbeilicurile Anatolia și Rumelia și ajunsese până la rangul de vizir. Yahya Pașa a înregistrat succese remarcabile în special în perioada petrecută în beilerbeilicurile Rumeliei, unde a fost numit de trei ori. A fost căsătorit cu una dintre fiicele lui Baiazid al II-lea, fiind astfel și ginere în dinastia otomană.

Yahya Pașa a murit în anul 1506, însă a lăsat în urmă trei fii viteji asemenea lui. Unul dintre ei, Ahmed Bey, era conducătorul unui sângeac, iar Mehmed Bey și Bali Bey

erau importanți comandanți în armata sultanului Suleyman, ajungând până la gradul de generali. În special Bali Bey, prin eroismul și succesele raportate, devenise cel mai renumit conducător sub domnia lui Suleyman. Bali Bey, căruia i se spunea și Yahya Pașalu ve Koca, cucerise mai multe cetăți și avusese un rol important în cucerirea Belgradului și în victoria de la Mohács din 1526. Yahya Pașazade Bali Bey s-a căsătorit cu fata fiicei lui Baiazid al II-lea și a nepotului lui Uzun Hasan, Ahmed Gode Bey. Atât pe linie maternă, cât și paternă soția sa se trăgea din familii de conducători.

Yahya Pașazade Bali Bey a servit cu succes în sângeacurile Rumeliei, în schimbul serviciilor sale dorind să devină vizir. I-a scris lui Suleyman, enumerând serviciile aduse, însă sultanul i-a dat un răspuns, rămas în istorie, în firmanul pe care l-a trimis în 1531 sau 1532 lui Bali Bey, care făcea bravadă cu realizările sale<sup>40</sup>.

„Mândria celor aleși să fie aproape de padișah, om de încredere al sultanului și regilor, călăul idolatriilor și al păgânilor, onorabile Lalam Gazi Bali Bey.

Să știi că atunci când marele meu firman va ajunge la tine scrisoarea pe care mi-ai trimis-o a ajuns și după ce a fost citită au fost scrise cele de mai jos. Spui că ai cucerit 18 cetăți, ai trimis 30.000 de grinzi de lemn la șantierul naval al Imperiului Otoman, ai făcut să cadă 60.000 de capete. Să izbândești în tot ce faci! Să fii slăvit în cele două lumi! Meriți din plin pâinea pe care ai câștigat-o. Ai cerut să fii vizir. Dar, Gâzi Bali Bey, nu este încă vremea pentru asta. Este adevărat că tu ne-ai făcut toate aceste servicii. Iar eu, în schimbul acestora, ți-am făcut trei favoruri. Primul este că m-am adresat ție cu titlul de «califul islamului». Al doilea, ți-am trimis un caftan. Al treilea, ți-am dat sângeacul sfântului profet Mahomed. Ți-am oferit aceste trei daruri. Nimic nu poate fi mai presus de asta. Acum și tu să te străduiești să fii recunoscător

---

40 Textul a fost simplificat din documentul publicat de Kemal Kürkçüoğlu. Vezi. „Kanunî'nin Bâli Beğе Gönderdiği Hatt-i Hümayun”, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, VIII/1-2, pp. 227-231.

pentru aceste favoruri și să știi că toate-s de la Allah. Să nu te lași niciodată copleșit de mândrie. Și să nu spui că ai cucerit cu sabia ta atâtea țări. Țara este întâi de toate a lui Allah, apoi a sfântului profet și, în cele din urmă, cu voia lui Allah, a califului! A fi bei este ca o balanță cu două talere. Pe unul este raiul, iar pe celălalt iadul. Tu să fii dintre cei care își țin inima trează când au ochii închiși. Dreptatea stă la temelia tuturor lucrurilor. Iar dacă vei conduce cu dreptate, fiecare zi a ta va fi socotită una închinată Domnului. Să dea Allah tuturor să fie supuși drepti! Dacă în ziua Judecății de Apoi voi fi tras la răspundere pentru cruditățile ta în locurile pe care le conduci ca seraschier și bei, te voi lua de guler. Asta dacă în acea zi nu-ți va fi rușine și nu vei încerca să fugi. Și dacă vrei să pui pe cineva să facă o treabă, niciodată să nu-l judeci după aspectul exterior. Sunt mulți care își arată partea bună atunci când sunt lăsați în pace, iar când prind ocazia devin cruzi. Pe scurt, să înveți din experiența oamenilor să poți avea o părere a ta și, desigur, să nu te înșeli. Să fii cu ochii în patru! Dacă beii și locuitorii lor sunt oameni buni, și drepturile și situația supușilor va fi bună. Poporul este precum pajiștea beilor. Cel ce greșește e vai de el. Și sunt unii oameni care ziua țin post și noaptea se roagă. Însă au și patima bogăției pe care o venerază. Nu e nimeni care te îndrumă greșit decât oamenii care pun mare preț pe bunurile materiale. Acum și tu nu slăvi și nu te pleca în fața lucrurilor trecătoare. Să-ți folosești binecuvântarea pentru supușii lui Allah! Fii bun! Să te ferești cât poți de invidie! Să nu te superi pentru că nu-ți ajunge venitul pentru cheltuielile pe care le ai! Dacă ai nevoie și nu te vei ajunge cu banii să trimiți vorbă aici! Îți pot trimite din vistierie trei sau patru sute de pungi de cheltuială. Să nu cumva să păstrezi pentru vistieria musulmanilor bunurile cetăților cucerite. La asta nu mă învoiesc. Oprește o parte pentru vistierie, iar restul să îl împărți soldaților Islamului. Acesta este dreptul soldaților și pe aceștia trebuie să-i respecti. Pe cei în vârstă să-i tratezi ca pe tatăl tău, pe cei tineri ca pe frații tăi, iar pe



cei foarte tineri ca pe fiii tăi. Să ai milă față de fiii tăi. Să-i onorezi pe frații și să-i respecti pe tații tăi. Să nu-i pui în situații grele și să nu-i faci să sufere pe soldații Islamului. Să-i aperi pe supușii lui Allah cei săraci care trăiesc acolo. Celor care sunt în nevoie să le dai hrană și îmbrăcăminte. Săracii sunt supușii lui Allah, iar vistieria este a supușilor lui Allah. Și dacă sunt pe acolo dintre cei care se trag din neamul profetului să le trimiți numele la Istanbul. Să nu le crezi probleme dându-le sarcini de stat fiilor profetului. Și nu voi fi niciodată de acord ca săracilor să li se ceară ca dări, pe lângă provizii pentru armată, și o jumătate de aceea și aceștia să se simtă nedreptățiți. Popoarele păgâne să vadă traiul îndestulat al poporului nostru și să îl invidieze. Afecțiunea și vorbele lor să fie de partea noastră. L-am trimis drept cadu al armatei pe Mevlânî Mustafa Efendi, cadu distins și plin de virtute. Să respecti cum poți tu mai bine legea islamică. Să te ferești să ofensezi ulema<sup>41</sup>, pentru că este urmașul profeților. Ai intenționat să donezi unele sate. Jur în fața lui Allah că și dacă dăruiești toate satele cucerite voi fi de acord. Trimite-mi registrele cu datele satelor pe care vrei să le dăruiești și de-acum încolo blestemul lui Allah să cadă asupra padișahilor care vor veni din neam otoman, marilor viziri, beilerbeilor, cadiilor și al oricărui cârmuitor care nu vor respecta donațiile făcute! în ziua Judecății de Apoi voi fi dușmanul lor, cerându-le socoteală.

Acum și tu Gâzi Bali Bey să lupți în numele religiei și în slujba sultanatului așa cum poți mai bine și atât cât te țin puterile. Să-i păstrezi pe luptătorii curajoși. Să hrănești calul care merge și să-ți păstrezi bine sabia. Să deschizi ușa bunăvoinței. Nu uita să repeți cuvintele «O, ce stăpân bun și ce ajutor bun», să mergi pe același drum cu bunele intenții ale sfinților cunoscuți și necunoscuți, să îți atârni la gât un talisman cu versetul din Coran «Rugați-vă la Allah» și să iei binecuvântarea mea. Allah să-ți dea noroc, sabia să-ți fie tăioasă și să îți dea întotdeauna victorii împreună

---

41 Ulema: doctor în dreptul canonic musulman, în drept cutumiar și teologie (n.tr.).

cu soldații Islamului în lupta împotriva dușmanilor religiei! Să fii slăvit în cele două lumi! Asta să știi și să-mi duci la îndeplinire ordinele cu onoare. Anul 938 (1531 - 1532)".

#### Cucerirea Bagdadului

Safavizii, care reprezentau un important pericol pentru Anatolia pe timpul sultanului Yavuz Selim, fuseseră asimilați. În perioada de domnie a lui Suleyman, atâta timp cât nu erau forțați de împrejurări sau nu a apărut o ocazie, otomanii nu au plecat în campanie spre Iran. Ținta principală era vestul.

Prima campanie împotriva Iranului a fost în 1533. La aceasta, numită campania Irakeyn, au participat două armate ale turcilor. Mai întâi a plecat în campanie Makbul Ibrahim Pașa, în octombrie 1533, însă, îndreptându-se nu spre Bagdad, așa cum era planul, ci spre Tabriz, care avea o infrastructură precară, armata otomană a ajuns epuizată. Ibrahim Pașa a cucerit Tabrizul, dar când a înțeles că lucrurile nu stăteau tocmai bine și șahul se apropia, l-a chemat în ajutor pe Suleyman, care se afla la Erzurum.

Suleyman a plecat în campanie în iunie 1534. Cele două armate s-au întâlnit la sfârșitul lui septembrie în Tabriz și au pornit către Bagdad, dar din cauza ploilor torențiale campania de la Bagdad a fost una anevoioasă și s-a intrat în oraș abia pe 30 noiembrie 1534.

Suleyman a cerut să fie găsit mormântul distrus al lui Imam-i Azam și să se refacă mausoleul, apoi să se construiască un mausoleu și pe mormântul lui Abdülkadir-i Geylanî. După ce au petrecut iarna în această zonă, s-au întors la Tabriz, însă șahul Tahmasp nu a venit la sultan. S-au întors la Istanbul. În această expediție, campania Irakeyn, s-au cucerit Bagdadul, nordul și centrul Irakului. În 1538, odată cu supunerea conducătorului Basrei, puterea turcilor în zonă a crescut. Cu toate acestea, Tabrizul a trecut după un timp din nou în mâinile Safavizilor.

Se spune că în 1533 - 1534, în timpul campaniei Irakeyn, adevărata intenție a lui Ibrahim Pașa era să cucerească Iranul, să-l facă un stat vasal otomanilor și să

treacă el însuși în fruntea lui. Ibrahim Pașa a folosit în această campanie, pentru prima dată în istorie, titlul de „seraschier sultan”. Tot acum l-a demis pe vistiernicul Iskender Qelebi, om cu mare influență și unul dintre numele cele mai importante ale timpului, punând apoi să fie ucis la Bagdad. Aceste întâmplări l-au determinat pe padișah să se îndoiască de bunele intenții ale marelui vizir și să-și schimbe sentimentele față de el.

Barbaros în serviciul otomanilor

Spania, care nu îndrăznise să se confrunte cu otomanii pe uscat, a atacat cetățile turcești de pe coasta peloponeziacă. A putut face asta cu flota comandată de Andrea Doria. Obiectivul sultanului în Europa era apărarea punctelor vulnerabile de la mare și, foarte inspirat, l-a chemat la Istanbul pe Hâzâr Reis, un turc din Lesbos, care își demonstrase vitejia în cucerirea Algeriei. Padișahul scria în firmanul pe care i l-a trimis acestuia: „Dorința mea este să plec într-o campanie în Spania, pune pe cineva de încredere în locul tău și vino! Dacă nu este nimeni vrednic să-ți ia locul, dă-mi de știre”.

După ce a întărit apărarea în Algeria, Hâzâr Reis, căruia i se mai spunea și Barbaros, a luat cu el 18 dintre cei mai experimentați comandanți ai vremii și în august 1532 a pornit către Istanbul. A capturat o flotă de 18 vase în largul Messinei și a plecat spre Kōron, unde credea că se află Doria, însă acesta, auzind vestea, a fugit în Italia. Hâzâr Reis a ajuns în Istanbul în decembrie 1533, în cinstea lui organizându-se petreceri mari. Atunci când a mers în fața sultanului, neștiind că trebuie să-i sărute poala caftanului, a înaintat, i-a sărutat mâna și s-a așezat în fața lui, iar la întrebările sultanului a dat răspunsuri libere, în afara protocolului.

Purtarea lui Barbaros i-a plăcut sultanului și pentru că Ibrahim Pașa era în acea perioadă în campania din Iran, a fost și el trimis acolo. Hâzâr Reis l-a ajuns pe marele vizir la Alep și aici, în ianuarie 1534, a fost avansat la gradul de amiral. Este interesant de remarcat importanța pe care o dădeau aceștia meritelor și valorii, numind într-o funcție

atât de înaltă pe cineva care nu fusese în serviciul otomanilor.

### Favoritul asasinat

Ibrahim Paşa avansase foarte repede, fiind priceput și inteligent. Din acest motiv a obținut victorie după victorie. Însă, faptul că devenea din ce în ce mai orgolios i-a adus sfârșitul. Când Suleyman i-a mărit venitul lui Ibrahim Paşa la 3 milioane de galbeni, el a desconsiderat acest gest, spunându-i padişahului: „Sultanul Mahomed al II-lea i-a dat marelui vizir Mahmud Paşa 4 milioane de galbeni”. Atunci Suleyman i-a zis: „Ei au cucerit Istanbulul, nu se cuvine să ne comparăm cu ei”.

În timpul tratatelor de pace din 1533, Ibrahim Paşa, după ce le-a vorbit ambasadorilor despre puterea statului, şi-a scos în evidenţă autoritatea în felul următor: „Totul, pacea, bogăţia, puterea sunt în mâinile mele, padişahul are două ştampile, una se află la el, una la mine, nu vrea să fie nicio diferenţă între noi, statul eu îl conduc, când padişahul vrea să dea cuiva ceva şi eu nu aprob, se anulează”. Aceste cuvinte arată până unde ajunsese influenţa lui Ibrahim Paşa în stat.

Încă din timpul campaniei Irakeyn, Makbul Ibrahim Paşa îl făcuse pe padişah să se îndepărteze de el. Pe lângă asta, nu era în relaţii bune cu sultana Hurrem şi ţinea partea prinţului Mustafa. Sprijinul acordat prinţului ca viitor padişah, fiind cel mai mare dintre fiii sultanului, şi scrisorile pe care şi le trimiteau unul altuia atrăseseră duşmănia sultanei Hurrem faţă de marele vizir, aceasta făcând tot ce se putea pentru îndepărtarea lui.

Acţiunile exagerate ale lui Ibrahim Paşa, în special după campania Irakeyn, uşuraseră treaba adversarilor săi politici. Se răspândiseră deja bârfele cu privire la servitorul care era pus să bea apa în care-i spăla picioarele, faptul că îşi neglija soţia, pe sultana Hatiee, că ascundea crimele înfăptuite de pedagogul prinţilor, faptul că nu a primit exemplarele din Coran care i-au fost oferite în dar, precum şi cheltuielile exagerate din timpul campaniei din Iran.

Pe când Makbul Ibrahim Paşa se ocupa de pregătirea privilegiilor pe care urmau să le acorde francezilor, în primele luni ale anului 1536, a fost chemat la palat pentru iftar<sup>42</sup> în noaptea de 14 spre 15 martie. După iftar a fost ucis de patru călăi muţi. Paşa, care mai înainte era numit „Makbul”, după ce a fost ucis, s-a amintit de el cu numele de „Maktul”. În locul său a fost numit ca mare vizir Ayas Mehmed Paşa.

#### Privilegiile neacordate

Imperiul Otoman a avut o influenţă importantă în politica Europei acelor vremuri. Datorită faptului că în timpul domniei lui Suleyman graniţele de est n-au fost ameninţate şi a situaţiei existente în Europa, vestul a fost principala ţintă a turcilor. În această perioadă, Imperiul Habsburgic îşi stabilise dominaţia asupra celei mai mari părţi a Europei. Teritoriul ţărilor de azi ca Italia, Spania, Austria, Germania, Ungaria erau în mod direct sau indirect dependente de Sfântul Imperiu Roman. Singura putere care le rezista Habsburgilor era Franţa. Amestecul otomanilor în această luptă a făcut ca echilibrul politic să fie refăcut. Franţa a reuşit să supravieţuiască datorită începerii luptei otomanilor împotriva Habsburgilor. De altfel, în 1532, Francisc I, regele Franţei, îi spunea ambasadorului veneţian că era „în siguranţă faţă de Carol Quintul datorită otomanilor”.

Aceştia au ajutat Franţa să devină mai puternică în faţa Habsburgilor fie trimiţând soldaţi, fie cu bani sau prin relaţiile comerciale. În 1533, Suleyman îi trimisese regelui Franţei 100.000 de galbeni pentru a face alianţă cu prinţii Angliei şi Germaniei împotriva lui Carol.

---

42 Iftar. masa de seară care se serveşte după apusul soarelui în perioada Ramadanului (n.tr.).



### *Francisc I al Franței Suleyman Magnificul*

Cu acest scop, în 1535, s-a discutat despre acordarea de privilegii Franței. Dacă de la sfârșitul secolului al XIV-lea s-au acordat concesii unor state europene ca Veneția și Genova, acestea nu au fost mai mari decât cele care se spune că au fost acordate Franței de către Suleyman. De fapt, aceste privilegii nu au fost acordate pe vremea lui Suleyman. Ambasadorul Franței și marele vizir Ibrahim Pașa, în timpul negocierilor, pregătiseră o listă provizorie de privilegii. Cum Makbul/Maktul Ibrahim Pașa a fost ucis, înțelegerea care conținea acordarea privilegiilor n-a mai fost pusă în aplicare, rămânând doar în fază de proiect. Nu există nici versiunea în turcă a acestei înțelegeri. Profesorul Halli Inalcık susținea că primele privilegii au fost acordate francezilor de Selim al II-lea la 18 octombrie 1569.

### *Campania din Italia*

Suleyman, după ce a poruncit să fie ucis marele vizir Ibrahim Pașa, a început să se intereseze mai îndeaproape de situația de la Marea Mediterană. Bunele relații cu Veneția din perioada în care Ibrahim Pașa era mare vizir s-au deteriorat, în ciuda tuturor eforturilor depuse de Ayas Pașa. Pe de altă parte, Barbaros Hayreddin Pașa nu găsea această politică de pace cu Veneția favorabilă pentru Imperiul Otoman. Și Suleyman se gândea la cucerirea Italiei, ca și predecesorul său sultanul Mahomed al II-lea. Fără îndoială că o astfel de victorie avea să crească și mai

mult influența lui Suleyman.

Sultanul a trimis ca ambasador la Veneția, care avusese multe acțiuni ce puteau fi considerate motive de război, pe translatorul Yunus Bey. Acesta le-a transmis venețienilor că dacă nu respectă tratatul, flota otomană este pregătită să pornească la drum. Venețienii, nedorind să strice relațiile cu otomanii, s-au purtat bine cu Yunus Bey.

Poziția lui Ayas Mehmed Pașa în favoarea continuării prieteniei i-a determinat pe venețieni să creadă că mișcările din porturile otomane reprezintă pregătirile pentru o campanie care ar putea să pornească împotriva Tunisiei sau a Regatului Neapolelui.

Armata otomană sub comanda lui Suleyman, cu participarea prinților Mehmed și Selim, a plecat din Istanbul în mai

1537. La începutul lui iulie s-a ajuns la Avlona. În acest timp, Andrea Doria atacase navele otomane, mai ales pe cele care aduceau provizii din Alexandria. Padișahul a aflat și l-a trimis pe amiral. Barbaros Hayreddin Pașa l-a urmărit pe Doria, însă nu l-a putut prinde.

Suleyman l-a trimis și pe Lütü Pașa să atace coasta Pugliei. Acesta a asediat câteva cetăți de aici. Pe când Barbaros Hayreddin Pașa venea cu navele cu provizii s-a întâlnit cu Lütü Pașa, care se întorcea de la Puglia, și au pornit împreună spre Preveza.

Veneției încă nu i se declarase război în mod oficial. Suleyman l-a trimis din nou ca ambasador pe Yunus Bey la Veneția, însă trimisul otoman a fost atacat pe drum de vasele venețiene, iar navele otomane ancorate în orașul Himare au fost atacate de locuitori. Balyos Orsini, care se afla la Istanbul, a apelat la senatul venețian pentru ca responsabili acestor fapte să fie pedepsiți. Conte Gradeniko, cel care atacase navele, a fost închis. Însă, în acest timp, Andrea Doria a scris o scrisoare în care lăsa să se înțeleagă că făcuse o alianță cu venețienii, apoi a făcut ca aceasta să intre în posesia marinarilor otomani, ceea ce a determinat ca declararea războiului împotriva Veneției să

fie inevitabilă.

Pe când Suleyman se afla la Avlona, i-a poruncit lui Barbaros Hayreddin Paşa să cucerească insula Corfu. În câteva zile a sosit aici şi sultanul. Tunurile nu erau eficiente. Furtuna care s-a iscat a dus la întreruperea atacului.

În urma salvelor de tun ale inamicilor, două trireme otomane au fost scufundate, iar o ghiulea a dus la moartea a patru otomani. Suleyman, după aceste pierderi, a spus: „Nu vreau să sacrific niciun luptător nici pentru o mie de cetăţi ca asta” şi a renunţat la asediu. În luarea deciziei contase atât faptul că Ayas Paşa nu era la fel de priceput ca Ibrahim Paşa, cât şi faptul că nu avea prea mare încredere în prietenia regelui Franţei, Francisc I.

#### Campania din Moldova

Voievodul Moldovei, Petru Rareş, nu a plătit tributul pe care-l datora, a ajutat duşmanii Imperiului Otoman şi nu a trimis soldaţi, aşa cum promisese. Se spunea şi că a participat la asasinarea veneţianului Aloisio Gritti, care era în serviciul otoman.

În plus, Petru Rareş a dus tratative şi cu Ferdinand al Austriei. Ținând seamă de toate acestea, Suleyman a plecat în 1538 în campania împotriva Moldovei. Armatei otomane i s-a alăturat şi hanul Crimeei Sahib Ghirai, cu 8.000 de călăreţi. Deşi i-a înfrânt pe tătari, voievodul răzvrătit Petru Rareş, părăsit de boieri, s-a refugiat în Transilvania. Otomanii au ocupat oraşele Iaşi şi Suceava.

Suleyman i-a primit pe boierii din Moldova, care i s-au închinat şi i-au jurat supunere. Sultanul l-a numit voievod pe fratele lui Petru Rareş, Ştefan Lăcustă. Tighina şi toată zona de sud a Basarabiei au trecut în posesia otomanilor.

După o vreme, Ştefan Lăcustă a fost ucis boierii moldoveni, ceea ce a făcut ca situaţia din Moldova să se deteriorareze din nou. Alexandru Cornea, noul domn al Moldovei, a atacat, cu ajutorul Poloniei, cetăţile turceşti de la graniţă, dar fără succes. În acest timp, fostul voievod Petru Rareş s-a dus la Istanbul şi i-a sărutat mâna



sultanului, cerând iertare. Pentru a se asigura stabilitatea în zonă, Petru Rareș a primit pentru a doua oară domnia, de această dată mărindu-i-se tributul. El a continuat să lupte pentru înlăturarea suzeranității otomane asupra Moldovei, însă în zadar.

#### Victoria de la Preveza

Odată cu numirea lui Barbaros în fruntea flotei, otomanii au început să-și stabilească dominația și pe mare. Spania și Franța semnând armistițiul de la Monsone, Spania, Veneția, papalitatea, cavalerii de Malta și celelalte state italiene mici au creat, sub conducerea papei, o alianță împotriva turcilor. Se formase o flotă foarte mare, însă între comandanți existau neînțelegeri, invidii și suspiciuni. Pe când spaniolii se temeau că venețienii îi vor folosi ca momeală pentru otomani, aceleași suspiciuni existau și de partea venețiană. Barbaros însă era la curent cu această situație.

În fruntea flotei cruciate a fost adus Andrea Doria, cu toată împotrivirea venețienilor. Au apărut neînțelegeri și cu privire la locul unde urmau să atace. Venețienii voiau să cucerească teritoriile de la estul Mediteranei, iar spaniolii pe cele de la vest. Neputându-se ajunge la un acord, s-a hotărât ca mai întâi să fie învinsă flota otomană, apoi să se continue în funcție de situația de la acel moment. Barbaros, care știa că flota inamică a trecut la acțiune și intenționa să atace flota de 20 de vase de sub comanda lui Salih Reis, aflat în preajma insulei Creta, a plecat de la Istanbul. În drum a cucerit unele insule din Marea Egee care nu trecuseră încă sub stăpânire otomană. La 24 septembrie, flota otomană a ajuns în portul de la Preveza.

Barbaros a intrat înaintea dușmanilor săi în golful Preveza. Știind că flota de sub comanda lui Doria este mult mai numeroasă decât a sa și cu vase mult mai mari, a evitat lupta în larg. Ascunzându-se într-o zonă cu bancuri din golf pe unde nu puteau să treacă vasele mari, a așteptat ca inamicul să intre în jocul lui. Dușmanii puteau să fie în avantaj, dacă trimiteau soldați pe uscat și asediau Preveza, însă Doria n-a făcut asta. Andrea Doria, care a

înțeles că nu va putea scoate de acolo flota otomană, a plecat în seara de 26 spre 27 septembrie din Preveza, retrăgându-se într-un loc mai sigur.

În dimineața zilei de 27 septembrie, Barbaros a început să-i urmărească. Pentru că flota cruciaților era formată din trireme și galioane, înainta încet, astfel că pe 28 septembrie Barbaros i-a prins din urmă. Pe mare nu exista nici urmă de val, de aceea galioanele rămăseseră nemișcate. Barbaros însă, știind că vântul pe Marea Mediterană nu era întotdeauna favorabil, alesese în locul galioanelor care înaintau cu ajutorul vântului triremele cu vâsle și nu avea probleme.

Galionul enorm de sub comanda unuia dintre cei mai mari marinari venețieni, Alessandro Condalmiero a rămas separat de restul flotei cruciate, fiind singur în fața turcilor. Doria nu i-a trimis ajutor atunci când triremele turce, arătând ca niște furnici pe lângă această navă, au atacat-o. Spre seară, vântul s-a întetit în favoarea flotei cruciate, însă, cu toate rugămințile comandanților, Doria nu i-a atacat pe turci. Vasele otomane au atacat atât galionul venețian, cât și navele rămase separate de flota cruciată.

Andrea Doria, în loc să atace flota turcă, și-a schimbat direcția spre larg. Însă Barbaros nu era un marinar atât de neexperimentat încât să părăsească țărmul favorabil triremelor sale ușoare pentru o luptă cu cruciații într-un loc nefavorabil, în dimineața de 29 septembrie, Doria a fugit. Pentru a nu fi văzut fugind, și-a stins până și farul de amiral. Flota otomană a câștigat lupta de la Preveza cu foarte puține pierderi.

Campania din India a hadimului<sup>43</sup> Suleyman Pașa

De la începutul secolului al XVI-lea, dominația portughezilor asupra drumurilor comerciale indiene a constituit o lovitură puternică pentru comerțul pe Marea Mediterană. Din acest motiv, otomanii au vrut să înlăture acest pericol cucerind Egiptul.

---

<sup>43</sup> Hadim = Eunuc: bărbat castrat care făcea serviciul de paznic (al haremului) la curtea sultanului (n.tr.).

Și pe timpul lui Suleyman s-a încercat alungarea portughezilor din zonă prin campaniile din India. Pe lângă asigurarea drumurilor comerciale, se dorea și ajutarea regatelor musulmane din India.

Hadim Suleyman Pașa a fost numit în octombrie 1536 la beilerbeilicul Egiptului. Numirea acestuia era un semn că otomanii s-au hotărât, într-un final, asupra campaniei în care avea să-i alunge pe portughezi din apele teritoriale ale Indiei, decizie care fusese amânată de ceva timp.

Conducătorul Gujaratului, șahul Bahadâr, pentru a căpăta sprijin în luptele împotriva conducătorului Baburului, Hümayun, s-a aliat cu portughezii, care începuseră să-l supună la presiuni din ce în ce mai mari. Atunci, Bahadâr și-a trimis haremul și tezaurul la Meca, împreună cu vizirul Asaf Han, și la Istanbul un sol pentru a cere ajutor. Conducerea otomană nu dorise până atunci să se amestece în această problemă internă, ambele părți fiind musulmane, însă acum, Portugalia fiind o țară creștină, situația era alta. Portughezii, aflând ce se întâmplase, l-au asasinat pe șahul Bahadâr la 13 februarie 1537 printr-o mârșăvie. Beilerbeiul Egiptului, Hadim Suleyman Pașa, a transferat tezaurul șahului la Istanbul. După ultimele evenimente, s-a decis campania în India. La beilerbeilicul Egiptului a fost adus Davud Pașa, iar Hadim Suleyman Pașa a fost numit comandant-șef al campaniei, cu titlul de „Bahr-i Kulzum Kapudam”.

Atunci când Hadim Suleyman Pașa a fost numit în fruntea campaniei din India, sultanul participa personal în campania din Moldova, iar Barbaros Hayreddin Pașa în cea de pe mare de la Preveza.



*Flota otomană din Oceanul Indian, secolul al XVI-lea.*

Când înlocuitorul său a ajuns la Cairo, Hadim Suleyman Pașa a plecat spre Suez. După terminarea pregătirilor, flota, formată din 80 de vase, aproximativ 20.000 de luptători, dintre care 7.000 de ieniceri, și tunurile mari care aveau să fie folosite în lupta de la cetate, a părăsit Suezul la 27 iunie 1538. Trecându-se pe la Korondil, Tur, Jeddah și Kameran, s-a ajuns în portul Aden. Suleyman Pașa l-a atras pe vas printr-o înșelăciune pe conducătorul Adenului, șeicul Amir bin Davud, care semnase o alianță cu portughezii, și a pus să fie ucis împreună cu vizirul și trei oameni ai acestuia. Astfel, otomanii au cucerit orașul fără a întâmpina niciun fel de apărare. Hadim Suleyman Pașa l-a numit pe Behram Bey sângeacbei al Adenului și, lăsând aici un detașament de 500 de ieniceri și trei trireme, a părăsit Adenul. Se spune că otomanii nu s-au purtat prea bine cu localnicii, ceea ce a făcut ca populația să-și piardă încrederea în ei.

Marinarii otomani, deși obișnuiți cu vânturile de pe Marea Mediterană, au avut destule dificultăți cu musonii și

după o călătorie de 19 zile au ajuns, pe la sfârșitul lui august și începutul lui septembrie, la Din. Din era format din două părți, una cu o cetate despărțită de un canal și cealaltă cu populație musulmană.

Cetatea Din, apărată de trupele portugheze conduse de Antonio de Silveria, era atacată de armata Gujaratului formată din aproape 15.000 de soldați sub comanda lui Hoca Sefer și a lui Alam Han. Hadim Suleyman Pașa a trimis pe uscat soldați pentru a sprijini armata Gujaratului, însă o furtună l-a forțat să plece de aici și să se refugieze la Jafarabad. Flota otomană a părăsit pe 28 septembrie Jafarabadul și peste două zile a ancorat la Din. Insula, asediată de trupele otomane și Gujarat, care de un timp primea ca întăriri tunuri mari de asediu, s-a predat într-un final, la început bastionul Gogala, un fel de suburbie a insulei, și apoi cetatea Kat. Suleyman Pașa a început să împresoare cetatea Din de pe uscat și de pe mare. Salvele de tun otomane, începute pe 4 octombrie, au provocat mari pagube cetății și mari pierderi în rândul apărătorilor ei. Portughezii s-au retras în interiorul cetății, rămasă fără zidul dinspre mare. Cu toate acestea, atacurile armatelor otomane și Gujarat n-au dat rezultatul scontat. Conducătorul Gujaratului Mahmud al III-lea, îngrijorat că ar putea sfârși ca emirul Adenului, șeicul Amir, n-a fost de acord să trimită întăriri otomanilor.

Istoricul Mughul spunea că acapararea tezaurului pe care șahul Bahadâr l-a trimis la Meca, jignirea adusă lui Mahmud al III-lea prin gestul de a nu-i fi fost permis vizirului său să stea în aceeași încăpere cu pașa atunci când venise în vizită, apoi faptul că Mahmud al III-lea a spus că nu acceptă sabia și caftanul decât dacă sunt trimise de către însuși sultanul otoman, precum și gândul că otomanii se vor stabili în zonă, au zdruncinat încrederea dintre cei doi aliați.

Hadim Suleyman Pașa, neprimind întăririle pe care le aștepta, a hotărât să se retragă. În noaptea de 6 noiembrie 1538, trupele otomane au urcat pe vase și au părăsit Din, lăsând o parte din tunurile mari de asediu. Probabil că în

luarea acestei decizii a lui Suleyman Paşa a stat şi vestea apropierii unei mari flote portugheze.

După izvoarele portugheze, această campanie a eşuat din cauza lipsei de experienţă a lui Hadim Suleyman Paşa. Pierderea a trei săptămâni pentru a-şi duce la Madresabat, la 20 km distanţă de Din, vasele care aveau nevoie de reparaţii după furtuna stârnită la câteva zile după ce a ajuns la Din, a dat portughezilor răgazul necesar pentru fortificaţii. Pe lângă asta, nu a putut împiedica primirea ajutoarelor de către portughezi. Încrederea în sine îi fusese zdruncinată odată cu executarea emirului Adenului şi atunci, ajuns la Din, nu a fost în stare să-şi împiedice soldaţii să prade insula.

La întoarcerea de la Din, pe 27 noiembrie 1538, Suleyman Paşa a trecut prin portul Şihr. Conducătorul din Şihr a acceptat suzeranitatea otomană, a mers la Aden, de aici prin strâmtoarea Bab el Mandeb, trecând şi pe la Mocha şi a ajuns pentru a da noile legi la Zabid în Yemen, care de la asasinarea lui Selman Reis era în haos. Suleyman Paşa l-a ucis pe conducătorul Zebidului, Nahuda Ahmed Bey, la 24 februarie 1539 la o adunare a Divanului şi a trecut această zonă sub stăpânire otomană. A întemeiat provincia Yemen care cuprindea zonele Zebid şi Aden. După această organizare administrativă a părăsit Yemenul, a ajuns pe 13 martie la Jeddah, de unde şi-a trimis flota la Suez, iar el a plecat la Meca. După ce s-a făcut hagi<sup>44</sup> s-a întors pe uscat în Egipt.

În acest timp, Özdemir Bey, care după întoarcerea din campania din India a fost însărcinat de Hadim Suleyman Paşa să cucerească coastele sudice ale Egiptului, a coborât cu flota pe Nil spre sud. Fuseseră cucerite cetăţile Ibrim şi Derr şi oraşe ca Mağrak şi Say. În timpul acestei operaţiuni, şi oraşul Savakin a fost luat sub stăpânire otomană. Astfel, otomanii, care erau vecini cu Etiopia, şi-au consolidat dominaţia pe ambele maluri ale Mării Roşii.

---

44 Hagi: musulman care a vizitat Meca şi Medina (n.tr.).

Executarea micului șeic Ismail Ma şuki<sup>45</sup>

În perioada de domnie a sultanului Suleyman unii șeici au fost asasinați din cauza ideilor lor legate de religie. Micul șeic Ismail Ma şuki a fost primul care a fost executat împreună cu 12 discipoli.

Tatăl șeicului era conducătorul sectei Melamiye<sup>46</sup> piri Ali Aksarayi. Ismail Ma şuki a fost chemat în capitală de către derviși. Deși tatăl său îi refuza dorințele motivând că este încă un copil, le-a răspuns dervișilor că dacă profesorul său era de acord, putea merge. Cum a primit permisiunea profesorului, Ismail Ma şuki a plecat la Istanbul și cu toate avertizările tatălui său de a nu se ocupa de predici, acesta nu l-a ascultat. De asemenea, tatăl i-a cerut să-l asculte pe Ahmed Edirnevi, pe care-l trimisese să-l însoțească, însă s-au certat, iar acesta s-a întors la Edirne.

După aceste întâmplări, Ali Aksarayi și-a chemat fiul acasă la Aksaray, însă dervișii din capitală au insistat să-l trimită din nou. Atunci, Ali Aksarayi, avertizându-l din nou pe fiul său să nu încerce să țină predici fără să aibă aprobarea marelui vizir și să se ocupe numai de studiul științelor, l-a trimis din nou la Istanbul împreună cu Ahmed Edirnevi. Însă fiul său, găsind o posibilitate la Istanbul, și-a reluat vechile practici.

Când cei din conducerea otomană au observat că se plănuiește o revoltă în Istanbul, în special din cauza cuvintelor șeicului împotriva legii islamice, aceștia l-au avertizat și i-au cerut să se întoarcă acasă. Șeicul a refuzat, fiind apoi judecat. Conform registrelor curții, martorii susțineau că Ismail Maşuki ar fi spus următoarele: „Toată lumea este Dumnezeu. Ceea ce religia spune că este păcat, este permis. Adulterul și pederastia sunt permise. Tu ești cel care a creat omul. Nu există cazne în mormânt și nici Judecata de Apoi. Spiritul iese dintr-un

---

45 Reşat Öngören, „Şeriatm Kestiği Parmak: Kanunî Sultan Süleyman Devrinde İdam Edilen Tarikat Şeyhleri”, İlam Araştırma Dergisi, 1/1 (Istanbul 1996), pp. 123-132.

46 Melami: o sectă de derviși (n.tr.).

corp și intră în altul. Atât cât trăiești, mănâncă, bea și dormi. Toate sunt rugăciuni. Tatăl este centrul, iar eu sunt Mahdi (imamul ascuns)". Nu se știe nici cât de adevărate sunt aceste afirmații, având în vedere că nu deținem relatarea sa.

După judecată, Ismail Mașuki, care în 1539 avea 19, ani a fost executat împreună cu 12 dintre discipolii lui în Atmeydanî. După executarea șeicului, populația s-a împărțit în două. O parte era de părere că acesta era ateist și de aceea trebuia executat, iar cealaltă credea că șeicul era un om sfânt și că a fost ucis cu cruzime.

Marele vizir care a amenințat-o pe fiica lui Yavuz

Lütfü Paşa, unul dintre marii viziri ai sultanului Suleyman, este și unul dintre cele mai renumite personaje din istoria otomană datorită operelor sale. În perioada când a fost mare vizir, a fost cunoscut nu atât prin acțiunile sale, cât mai ales prin lucrarea *Âsafnâme*, ceea ce înseamnă „Cartea vizirilor”, în care scria despre conducerea în statul otoman și despre schimbările ce trebuiau făcute aici.

Lütfü Paşa s-a născut la sfârșitul anilor 1480 și era de origine albaneză. Fiind devșirme<sup>47</sup> de prin părțile Avlonei, a fost luat în serviciul palatului în timpul lui Baiazid al II-lea. A lucrat la palat, fiind pe rând șaşnigirbaşilik<sup>48</sup>, kapucubaşilik<sup>49</sup>, miralemlik<sup>50</sup>. În lupta de la Caldâran a fost sergent. La urcarea pe tron a sultanului Suleyman a fost trimis în provincie ca sângeacbei al oraşului Kastamonu, apoi a fost numit sângeacbei al Aydânului. A participat la cucerirea Rodosului. După ce a lucrat ca sângeacbei în alte

---

47 Devşirme: (1) recrutarea de copii creştini cu scopul de a fi instruiţi pentru diferite funcţii în palatul imperial, în administraţie sau în corpurile militare de kapikulu; (2) un tânăr astfel recrutat (n.tr.).

48 Ȑaşnigirbaşı: şeful șaşnigirilor care preluau de la bucătarul-şef mâncărurile pregătite în bucătăria seraiului; o altă sarcină a șaşnigirbaşii era aceea de a-l ajuta pe padişah să urce pe cal în zilele de ceremonie (n.tr.).

49 Kapucubaşı: şeful uşierilor seraiului (n.tr.).

50 Miralem: supraveghetorul steagurilor, corturilor şi muzicii militare ale sultanului (n.tr.).



câteva locuri, în 1533 a fost promovat ca beilerbei și trimis în Karaman. A participat la campania Irakeyn, din 1533 – 1534, în care i-a dat lui Mimar Sinan sarcina să construiască nave pe coastele Tatvanului. A continuat să avanseze și a fost trimis la beilerbeilicul din Anatolia, apoi la cel din Rumelia, în anul 1536. Astfel, ajunsese la cea mai înaltă funcție din organizarea otomană din provincie. Imediat a fost numit al treilea vizir în Divan. În 1537, în campania militară spre Corfu, a fost comandant-șef al flotei pe lângă Barbaros. În mai

1538, a fost numit al doilea vizir. A participat la campania din Moldova.

După moartea marelui vizir Ayas Pașa de ciumă, la 13 iulie 1539 a fost numit în locul acestuia al doilea vizir, Lütfü Pașa. Înainte ca acesta să devină vizir, pe vremea când era sângeacbei, se căsătorise cu Șah Sultan, fiica sultanului Yavuz Selim și sora lui Suleyman. Această căsătorie a influențat avansarea lui la rangul de mare vizir.

Cât timp a fost mare vizir a încercat să refacă balanța de venituri și cheltuieli al cărei echilibru se stricase datorită cheltuielilor prea mari, reducând durata nunțiilor de la 40 de zile și nopți la 15 zile. Cu toate acestea, n-a reușit să-și păstreze funcția mai mult de doi ani, adică până în mai 1541. Când Lütfü Pașa era mare vizir, o prostituată a fost prinsă cu un bărbat. De obicei, când erau prinse astfel de femei, li se dădea pedeapsă surghiunul, dar marele vizir era un om foarte aspru. I-a dat femeii o pedeapsă nemaiîntâlnită până atunci: a pus să fie spintecată cu briciul. Seara la palat, când i-a povestit soției ceea ce făcuse, ea l-a întrebat înspăimântată: „În timpul cărui vizir s-a dat o astfel de pedeapsă pentru asta ca să se dea acum?”. La acest răspuns, Lütfü Pașa, care avea o fire încăpățânată, în loc să se gândească la atrocitatea lucrului pe care îl făcuse, a insistat pe corectitudinea deciziei luate, răspunzându-i soției: „De-acum încolo, cel care păcătuiește și îl prind va păți la fel”.

Șah Sultan, auzind răspunsul soțului său, n-a mai rezistat, spunându-i: „Tu ești un om încăpățânat, nerușinat

și crud”. Lütfü Paşa nu a suportat aceste jigniri ale soției sale și, ridicându-se, a scos pumnalul și a mers către ea, făcând cea mai mare greșală a vieții sale. Era a doua persoană din Imperiul Otoman după padișah, însă, până la urmă, și el era un supus al sultanului și în fața sa se afla fata sultanului Selim. Nimeni nu putea să se comporte astfel cu Șah Sultan, iar cei care încercau, nu sfârșeau bine. Nici Lütfü Paşa nu a sfârșit bine. Agalele haremului, care au ajuns înainte ca acesta să se atingă de soția sa, l-au alungat de la palat în palme și pumni.

Această întâmplare a fost imediat relatată padișahului, adică fratelui lui Șah Sultan, sultanul Suleyman. Lütfü Paşa a fost demis din funcția de mare vizir de îndată și a fost trimis în surghiun la Dimetoka. A fost nevoit să divorțeze de Șah Sultan. Procesul de divorț, deși s-a lungit din cauza mihrului<sup>51</sup> pe care Lütfü Paşa trebuia să-l plătească soției, în final s-a terminat în avantajul lui Șah Sultan. După divorț, aceasta nu s-a mai măritat. A devenit discipolul unuia dintre cei mai importanți șeici ai Istanbulului, Merkez Efendi, și s-a dedicat actelor caritabile. A contribuit la construirea unei geamii în Davut Paşa, a unei geamii și medrese în Eyup, a unei mănăstiri numită tekke și a unei școli.

Lütfü Paşa nu relatează în opera sa, în care-și povestește viața, motivul pentru care a fost demis. Scrie numai că unele persoane răuvoitoare și fățarnice l-au bârfit și pentru a se îndepărta de intrigile femeilor a părăsit funcția de mare vizir, retrăgându-se la Dimetoka.

După ce a fost surghiunit la Dimetoka, a plecat în pelerinaj. Până în 1563, când a murit, nu a mai ocupat alte funcții de stat, însă se știe că i-a plăcut foarte mult știința. A fost văzut ca unul dintre erudiții importanți ai Islamului, la fel ca Zemahșeri și Kadi Beyzavi. Îi întreba pe Așcizade Hasan Celebi și Ebussuud, dar și pe alți erudiți ai vremii înțelesul unor cuvinte, iar dacă aceștia nu răspundeau, spunea: „Numai numele e de acești doi hogi”. Istoricul

---

51 Mihr: aurul, bunurile sau un favor care trebuie oferit de bărbat femeii în momentul căsătoriei (n.tr.).

Petüylu Ibrahim critică aceste fapte ale lui Lütü Paşa, spunând: „Cu puţină ştiinţă s-a crezut cel mai mare învăţat al secolului, tot întrebând cuvinte pe cei care veneau la el”.

Retrăgându-se devreme, Lütü Paşa s-a dedicat scrisului, realizând în total 15 cărţi în domenii diferite, de la medicină la religie. Cele mai cunoscute sunt două lucrări de istorie. *Tevârâh-i Âl-i Osman*, o istorie a Imperiului Otoman de la întemeierea lui şi până în 1553 şi *safnâme*, foarte cunoscută. În această carte, Lütü Paşa descrie organizarea de stat şi protocolul, precum şi ceea ce nu funcţiona bine în acest sistem. Este printre primele opere despre acest subiect în Imperiul Otoman. Lütü Paşa nota la începutul cărţii că în timpul cât a fost mare vizir legile s-au aplicat diferit faţă de epocile anterioare şi că a scris cartea pentru a le fi de folos urmaşilor săi în această funcţie.

#### Cucerirea Budei

După retragerea otomanilor, austriecii au atacat Ungaria. Zápolya, care primea sprijin otoman, a reuşit să reziste, însă după moartea lui în 1540, lucrurile s-au complicat. Moştenitorul lui Zápolya era un bebeluş de 15 zile. S-a speculat chiar că nu ar fi fost fiul lui. Suleyman a aflat aceste zvonuri şi a trimis un sol să afle adevărul. Maliat, care se autoproclemase bei al Ardealului, încerca să-şi creeze avantaj, contestând legitimitatea copilului.

Trimisul otoman, mergând să o vadă pe regina Isabella, a văzut şi copilul. Soţia lui Zápolya a cerut sprijinul otomanilor şi pentru a dezminţi bârfele, a alăptat bebeluşul chiar în faţa trimisului. Văzând aceasta, solul a sărutat piciorul copilului şi, punând mâna dreaptă pe pieptul viitorului rege al Ungariei, a spus în numele padişahului că fiul regelui Ioan I Zápolya va fi conducătorul ţării sale atunci când va ajunge la vârsta pubertăţii.

Austria, profitând de faptul că regele murise, a asediat imediat Buda. La solicitarea reginei, Suleyman a trecut imediat la acţiune şi a plecat într-o nouă campanie

în Austria. Austriecii, care nu reușiseră să cucerească Buda, auzind că se apropie armata otomană, s-au retras.

Urmașul la tronul Ungariei, Sigismund, și mama sa Isabella erau la Buda. Trimisul sultanului, Ali Aga, i-a dus în dar copilului, noul rege al Ungariei, patru cai cu hamuri și șei de aur, iar reginei bijuterii și mățăsuri. Trimisul otoman i-a transmis reginei că era împotriva legii ca padișahul să vină în vizită și de aceea trebuia să-și trimită fiul împreună cu nobilii care apărau Buda în tabăra otomană. Regina, îngrijorată, a cerut părerea consilierilor săi, după care a hotărât să ducă la îndeplinire dorința padișahului.

La 29 august 1541, a cincisprezecea aniversare a luptei de la Mohács, au mers în fața sultanului împreună cu Sigismund Zápolya, care împlinise un an, doica, două dădace și șase consilieri.

Oficialii otomani, aflând că a venit regele Ungariei, au ieșit să-l întâmpine conform protocolului, neținând seama că era doar un bebeluș. Regele a fost dus cu mare fast în fața sultanului. El trebuia să fie prezentat padișahului de către consilierul Petrovici, dar cum bebelușul plângea, a intrat la sultan și doica.

Pentru că urma să se discute probleme de stat, consilierul Podmanicki i-au scos după puțin timp afară pe rege și pe doica sa. Cinci consilieri ai regelui au rămas cu padișahul. Atunci când Suleyman le-a spus că avea să ofere Buda regelui, otomanii o cuceriseră deja.

S-a discutat apoi politica pe care aveau să o urmeze. Conducerea otomană a hotărât că apărarea împotriva Austriei se va putea face numai după o nouă organizare. Buda a rămas sub stăpânire otomană, creându-se un nou pašalâc cu centrul la Buda. Regelui-minor i s-a dat Transilvania. În Europa, s-au scris 134 de cronică despre campania lui Suleyman la Buda din 1541.

Campania de la Esztergom

După cucerirea Budei de către otomani, Habsburgii au trimis imediat soli cerând să se cedeze Austriei Ungaria în schimbul unei dări de 100.000 de galbeni. Dacă această

propunere nu va fi acceptată, Ferdinand oferea pentru a rămâne în posesia doar a teritoriilor maghiare pe care le cucerise după moartea lui Zápolya 40.000 de galbeni. Răspunzând solilor, Suleyman i-a cerut regelui lor să dea înapoi teritoriile cucerite după moartea lui Zápolya și să plătească dări pentru celelalte zone maghiare pe care le cuceriseră mai înainte.

Refuzându-i-se oferta din timpul campaniei, după ce s-a întors la Istanbul, sultanul nu l-a mai primit pe solul regelui. Plănuise să cucerească Vac, Vișegrad, Esztergom, Alba Regală și Pécs, care trecuseră în mâinile austrieilor.

În decembrie 1542, Suleyman a plecat la Edirne, iar spre sfârșitul lui aprilie 1543 a pornit în campanie. Ferdinand n-a ieșit în calea otomanilor, iar maghiarii, preferând conducerea turcă, îi atacaseră pe conducătorii lor.

Au cucerit cetățile Valpo și Siklós, apoi s-au îndreptat spre Pécs. După aceea, Suleyman a pornit spre Esztergom, unde trupele italiene și spaniole aveau o apărare redutabilă. După asediul care a durat 10 zile, pe 6 iulie armata otomană a cucerit orașul, iar pe 7 august și cetatea. După Esztergom, cheile cetății Tata au fost predate sultanului. Apoi, pe 22 august 1543, una dintre cetățile puternice din zonă, Alba Regală, a fost împresurată de otomani din trei părți. După 10 zile, într-o duminică, pe 2 septembrie, a fost cucerită.

S-a făcut recensământul persoanelor care plătesc dări din locurile cucerite, acestea fiind incluse în sistemul otoman. După victoria de la Alba Regală, armata otomană a pornit către Istanbul. Pe drum, primind vestea morții prințul Mehmed, primul copil al sultanei Hurrem, pe care-l iubea foarte mult, Suleyman a părăsit armata și, luând-o pe la Niș, Sofia, Plovdiv și Edirne, a ajuns la Istanbul pe 16 noiembrie 1543. Regelui maghiar Sigismund Zápolya, căruia otomanii îi spuneau Isfehan, i se lăsase Transilvania.

Politica din Africa

Faptul că Imperiul Otoman ajunsese în situația de a

modela cursul politicii mondiale în secolul al XVI-lea a influențat într-o mare măsură și evoluția istorică a nordului Africii. În 1492, după ce Granada, ultima rămășiță a Andaluziei, a cedat, spaniolii și portughezii au început să se stabilească în nordul Africii. Imperiul Otoman, odată devenit activ pe mare cu Barbaros, a intrat în lupta cu europenii pentru stăpânirea nordului Africii. Datorită colaborării otomanilor cu pirății turci din zonă s-a reușit prevenirea cuceririi nordului Africii de către Habsburgi.

Frații Barbaros, care au cucerit Algeria în 1516, nu erau în situația de a ține piept spaniolilor. De aceea, pentru siguranța lor, au acceptat conducerea otomană în această țară. Astfel, spaniolii care au vrut să ocupe Algeria în 1541, au fost învinși.

Tunisia fusese cucerită de Barbaros Hayreddin Pașa în 1534, dar pierdută la scurt timp. Pe vremea lui Selim al II-lea, în 1574, a fost cucerită pentru a doua oară de către Sinan Pașa.

Flota otomană în Franța

În timpul luptei începute în 1542 între regele Franței Francisc I și Carol Quintul, Franța a cerut otomanilor sprijin pe mare. În 1543, flota otomană sub comanda lui Barbaros Hayreddin Pașa a ieșit pe Marea Mediterană. Trimisul francez Paul de Lagarde era lângă Barbaros. Toată Italia era cuprinsă de teamă.

Barbaros Hayreddin Pașa s-a întâlnit cu francezii la Marsilia, însă cum aceștia nu făcuseră nicio pregătire, a fost nevoit să-i aștepte în port. Regele Franței se temea că lumea catolică îi va întoarce spatele pentru că a cerut sprijinul turcilor și, întârziind lucrurile, voia să-i mulțumească și pe Barbaros, dar și pe catolici.

De aceea, în locul unei acțiuni de amploare împotriva lui Carol, așa cum se stabilise la început, a hotărât să asedieze înainte orașul Nisa. Cele două flote au pornit către Nisa. Vasele franceze nu aveau destul praf de pușcă. Barbaros, enervându-se de această situație, a spus:

„N-am ce zice de milităria francezilor ăstora! Nu uită să-și umple vasele cu vin, dar uită de praful de pușcă”.

Barbaros, după ce a bombardat și a ocupat portul Villafranca, trecând tunurile peste munți, a împresurat Nisa. Orașul nu mai avea altă ieșire decât predarea. Dar, ținând legătura cu francezii, pentru ca orașul să nu cadă în mâna turcilor, s-au predat francezilor. Acest gest l-a deranjat pe Barbaros, care s-a întors la Toulon.

În timpul acestei campanii, căpitanii Salih și Hasan Reis au atacat coastele spaniole ale Cataloniei, luând o pradă considerabilă. De asemenea, andaluzii din provincia spaniolă Valencia, revoltându-se împotriva conducerii spaniole, încercaseră să obțină ajutor de la Barbaros, însă acesta, neobținând sprijinul la care se așteptase din partea francezilor, s-a întors la Istanbul în 1544.

#### Moartea lui Barbaros

După campania de la Nisa în care a acordat sprijin francezilor, Barbaros Hayreddin Pașa nu a mai plecat în alte campanii. S-a ocupat de organizare în șantierele navale. A murit la 5 iulie 1546, la scurt timp după ce s-a îmbolnăvit. Pe mormântul lui a fost trecută data și cuvintele: „A murit comandantul mării”. A fost îngropat în mausoleul de lângă medresa de la Beşiktaş căreia i-a finanțat construcția pe când era în viață.

#### Ascensiunea lui Rüstem Pașa

Rüstem Pașa s-a născut pe la 1500 într-un sat din apropiere de Sarajevo. A fost dat de către primul său stăpân, care nu putuse să-și plătească dărilor, ca sclav la palatul de la Galata al sultanului. Aici a atras în scurt timp atenția datorită inteligenței și calităților sale, fiind adus la Palatul Topkapî ca băiat de curte.

Ascensiunea lui Rüstem Pașa este foarte interesantă. Padișahul, care venise la Palatul Topkapî, a scăpat ceva din mână pe fereastră. O parte dintre cei de față au preferat să coboare scările pentru a lua obiectul, dar Rüstem Pașa a sărit pe fereastră și cu acest gest a intrat în grațiile sultanului.

După ce a studiat la Enderun<sup>52</sup>, a ajuns agă la palat,

---

52 Enderun: școala internă a palatului (n.tr.).

apoi silahdar<sup>53</sup> și astfel unul dintre apropiații sultanului. Începând cu acești ani, relațiile sale cu sultanul s-au intensificat, dar marele vizir Makbul Ibrahim Pașa, văzând că Rüstem Pașa devenise favoritul sultanului, l-a trimis la un sângeac în Anatolia, îndepărtându-l astfel de Istanbul. Ibrahim Pașa înțelesese că dacă nu intervenea, acesta îi putea lua locul. Drumul lui Rüstem Pașa s-a deschis din nou după ce marele vizir Ibrahim Pașa a fost executat din ordinul sultanului, la 15 martie 1536. După moartea acestuia, Rüstem Pașa a fost numit la beierbeilicul de la Diyarbakâr.

Suleyman, probabil și cu îndrumarea sultanei Hurrem, a dorit să îl însoare pe Rüstem Pașa cu fiica sa, Mihrimah Sultan, însă oponentii Pașei, pentru a împiedica acest lucru, au răspândit zvonul că acesta ar fi lepros. Ca să afle adevărul, sultanul l-a trimis pe doctorul Mehmed Bey la Diyarbakâr. Acesta, găsim un păduche pe pașa, a înțeles că nu era lepros și i-a dat lui Rüstem Pașa ordinul scris de sultanul însuși prin care era numit ginerele padișahului. Cine știe, poate că pașa, care și-a câștigat renumele în istorie pentru inteligența sa, prinzând de veste de aceste intenții, făcuse pregătirile necesare.

Această situație a lui Rüstem Pașa a făcut să fie amintit în acea perioadă ca „păduchele norocos”. Și următoarele versuri scrise despre el au inclus păduchele pașei în literatura turcă:

„E de ajuns să fii norocos

Că atunci și un păduche îți este de folos”.

Rüstem Pașa a fost numit întâi la beierbeilicul Anatoliei, apoi ca al treilea vizir. După ce a ajuns într-o asemenea funcție înaltă, s-a oficiat căsătoria lui Rüstem Pașa cu Mihrimah Sultan pe 4 decembrie 1539. După un timp, în 1544, a fost numit mare vizir. Complotul cu soacra sa avea să ducă la uciderea prințului Mustafa, fiul cel mare al lui Suleyman și urmașul la tron.

Pacea cu Austria

În 1544, beilerbeiul de Buda, Yahya Pașazade

---

53 Silahdar: păstrătorul și îngrijitorul armelor sultanului (n.tr.).



Mehmed Paşa a cucerit Vişegradul, după care a fost cucerită Tolna. Austria nu putea să împiedice înaintarea otomană. Ferdinand şi Carol, care mai înainte nu aveau nicio intenţie de a încheia pace în condiţii rezonabile, au cerut pacea. După îndelungi tratative, în toamna anului 1545 s-a semnat un armistiţiu pe 18 luni. În acest timp, Francisc şi Carol au semnat şi ei acordul de pace de la Crespy.

În 1546, tratativele au început din nou şi pe 19 iunie 1547 s-a semnat un tratat de pace. Conform acestuia, Ferdinand putea păstra părţile deja cucerite de el din Ungaria, însă în fiecare an în luna martie urma să plătească 30.000 de galbeni şi să ofere daruri precum vulturi şi câini de vânătoare.

A doua campanie în Iran

Refugierea prinţului Safavid Elkas Mârza la otomani, în 1547, a adus din nou în discuţie Iranul. Sultanul Suleyman, prin prinţul Safavid, avea să impună orice sancţiune ar fi dorit şahului Tahmasp şi astfel înlătura în mare parte ameninţarea Safavizilor. Putea cuceri Caucazul şi Azerbaidjanul. Elkas Mârza, ştiind că sultanul Suleyman pregătea de mult timp o a doua campanie împotriva Iranului, pentru a scăpa de fratele său, l-a încurajat să pornească în această expediţie spunându-i că beii Safavizi sunt împotriva şahului Tahmasp.

Suleyman, care prin înţelegerea încheiată cu Austria asigurase partea vestică a imperiului, a finalizat pregătirile pentru campanie, ţinând seama şi de avertizările lui Elkas Mârza. Campania din Iran din anul 1548 este cunoscută şi sub denumirea de campania din Azerbaidjan. Mergând spre Tabriz, unde se aştepta ca beii Safavizi să i se supună, a dat peste o situaţie contrară şi s-a supărat foarte tare pe Elkas Mârza. Scopul lui Suleyman, care plecase la Tabriz şi rămăsese acolo câteva zile, era de a fi pune pe Elkas Mârza pe tronul Iranului, însă negăsind condiţii prielnice, a cucerit cetatea Van şi s-a întors. Zona dintre lacurile Van şi Urma a devenit teritoriu otoman.

Executarea șeicului Muhyiddin Karamani<sup>54</sup>

Muhyiddin Karamani, cunoscut ca „șeicul din Karaman”, din Gülşeniyye-i Halvetiyye<sup>55</sup>, când era în Egipt alături de șeicul Îbrahim Gülşeni, a venit pe la mijlocul anilor 1520 în Anatolia la rugămintea vizirului Qoban Mustafa Pașa. Cu ajutorul acestuia, Karamani a fost numit șeic la mănăstirea de tip tekke pe care vizirul pusese să o facă la Gebze. Când Karamani și-a început activitatea aici, la medresa din apropiere preda cel care avea să devină faimosul şeyhiislâm, Ebussud Efendi.

După ce a practicat mai mult de 25 de ani irșadul<sup>56</sup>, împotriva șeicului Muhyiddin Karamani a fost depusă o plângere potrivit căreia ar fi avut un comportament nepotrivit unei persoane competente în sufism. Conform registrelor curții, martorii au afirmat că șeicul Muhyiddin Karamani ar fi spus: „Poruncile lui Allah și ale legii sunt convenționale. Dacă socotești că este păcat să faci ceva, va fi păcat, dacă crezi că este permis, atunci așa este. Nu există păcat în lumea asta. Pederastia și adulterul sunt premise. Nu este nevoie de o pedeapsă crudă pentru asta. Reînvierea tuturor viețuitoarelor și adunarea lor pentru a da socoteală în ziua Judecății de Apoi nu există. Cine s-a întors din moarte să ne spună? Resullullah nu putea să-i fie ucenic șeicului Ibrahim Gülşeni”. Nu știm ce răspunsuri a dat șeicul la această plângere. Nu se știe dacă ceea ce au spus martorii sunt într-adevăr cuvintele rostite de șeic sau provin din înțelegerea greșită a celor care ascultau problemele importante ale sufismului. În urma procesului, șeicul Muhyiddin Karamani a fost executat după sentința şeyhülislâmului Ebussud Efendi în anul 1550 pentru că nu s-a supus legii.

Cucerirea Tripolitaniei

Turgut Reis era fiul unui țăran pe nume Muglali Veli.

---

54 Reşat Öngerer, „Şeriatin Kestiği Parmak: Kanunî Sultan Süleyman Devrinde İdam Edilen Tarikat Şeyhleri”, İlam Araştırma Dergisi, 1/1 (İstanbul, 1996), pp. 132-136.

55 Halvetiyye: un ordin al dervişilor (n.tr.).

56 Irşad: călăuzirea pe drumul cel drept (n.tr.).

Observându-i calitățile în perioada când era pirat, Barbaros Hayreddin Pașa l-a luat pe Turgut lângă el, apoi au intrat împreună în serviciul otoman. Turgut Reis, fiind văzut ca un rival al amiralului Sinan Pașa, fratele marelui vizir Riistem Pașa, nu a primit nicio funcție înaltă.

Otomanii intraseră în acea perioadă în lupta politică pentru nordul Africii. Sultanul Suleyman voia să cucerească Tripolitania (Libia). I-a trimis lui Turgut Reis un Coran și o sabie de aur, transmitându-i că dacă îl ajută să cucerească Tripolitania îl va face guvernator în acea zonă.

Flota otomană în frunte cu Turgut Reis a pornit la atac, trecând întâi prin insula Malta. În iulie 1551, insula a fost ținută sub salve de tun și prădată. După Malta s-a trecut în Tripolitania. A fost împresurată cetatea Tripolitaniei. O breșă mare deschisă în zidurile cetății a destabilizat apărarea și cetatea a fost predată. Dar amiralul Sinan Pașa nu a dat funcția de guvernator al Tripolitaniei lui Turgut Reis, numind pe altcineva în această poziție. Atunci, Turgut Reis a părăsit flota și împreună cu el au plecat și o mare parte dintre cei mai viteji soldați. Văzând asta, Sinan Pașa a fost nevoit să renunțe la decizia sa.

#### Asasinarea lui Piri Reis

Unul dintre cele mai importante nume din navigația și cartografia turcă, Muhyiddin Piri Reis, s-a născut spre sfârșitul anilor 1460 la Gelibolu. Pentru că locuitorii zonei în care s-a născut erau în permanentă legătură cu marea, cei mai mulți deveneau marinari. Şeyhüislâmul și istoricul otoman Ibn Kemal povestea despre Gelibolu: „Copiii care se nasc în Gelibolu cresc în apă precum crocodilii. Leagănul lor este barca destinului. Adorm și se trezesc în sunetul valurilor”.

Unchiul lui Piri Reis era Kemal Reis, unul dintre cei mai faimoși căpitani din timpul lui Baiazid al II-lea. După anii copilăriei, Piri a plecat pe vaporul unchiului său. Aproape 30 de ani a făcut împreună cu Kemal Reis piraterie pe Marea Mediterană și a participat la campanii

în serviciul otoman. Viața din acești ani o povestește astfel în opera sa, *Kitâb-l Bahriye* (*Carte de navigație*):

„Pe Mediterană navigam  
Și milă de păgâni n-aveam”.

Atunci când unchiul său a fost chemat de Baiazid al II-lea, a trecut și Piri Reis împreună cu el în serviciul otoman. După moartea unchiului său în 1511, Piri a lucrat împreună cu Barbaros o perioadă, apoi s-a retras la Gelibolu și a început să pregătească faimoasa hartă a lumii. Și-a pus în ordine notițele pe care le luase pentru opera sa, *Kitâb-i Bahriye*, gândită inițial ca un ghid pentru marinari. A plecat cu Yavuz în campania din Egipt. În timpul acestei călătorii a întocmit hărțile zonelor prin care a trecut. Harta lumii, pe care a pregătit-o în 1513, a prezentat-o în 1517 în Egipt sultanului Yavuz.

Pe vremea lui Suleyman, în 1522, a participat la cucerirea Rodosului, apoi împreună cu marele vizir Ibrahim Pașa în călătoria din Egipt, în timpul căreia a atras atenția marelui vizir. Ibrahim Pașa, dându-și seama de valoarea cărții pe care o pregătea Piri Reis, i-a cerut să adune ciornele într-o carte. Acesta, ducând la îndeplinire cererea marelui vizir, i-a prezentat sultanului în 1526 *Kitâb-i Bahriye*. Opera fiind apreciată de către padișah, Piri Reis a adăugat noi date și a realizat a doua hartă a lumii pe care a prezentat-o în 1528 sultanului Suleyman. Folosindu-se de harta lui Columb și de altele, Piri Reis a realizat o nouă hartă a lumii. Folosind hărți de mărimi diferite, a completat părțile lipsă ale acestora.

Pe la începutul secolului al XVI-lea, acapararea de către portughezi a drumurilor comerciale cu India reprezenta o amenințare pentru interesele otomane. Flota otomană a pornit campanii succesive în apele teritoriale ale Indiei. În 1547, Piri Reis a fost numit amiral în această campanie din India, iar pe 26 februarie 1548 a luat înapoi Adenul de la portughezi. În 1551, a pornit în campanie cu o flotă de 30 de trireme din portul Suez. În 1552 a cucerit Masqat, o importantă bază portugheză, apoi insula Kish, asediind și cetatea Ormuz. Însă rezistența portughezilor nu

i-a permis să ia Ormuzul. Pețuyly Ibrahim susținea că Piri Reis a încetat asediul pentru că a primit daruri și dări.

Neputând lua Ormuzul, flota otomană a venit la Basra. În acest timp, prinzând de veste că se apropie flota portugheză, Piri Reis, nemaiavând timp să adune vasele care se aflau în golf, a fugit înainte de venirea dușmanilor cu numai trei trireme. Una s-a scufundat în apropierea insulelor Bahrain, Piri Reis ajungând în Egipt numai cu două vase. Flota de la Basra a fost lăsată de izbeliște, fără amiral.

Cu ajutorul guvernatorului de Basra, Kubad Pașa, care refuzase să-i trimită sprijin în timpul campaniei, s-a creat o opinie publică în defavoarea lui Piri Reis. După scrisoarea trimisă de guvernatorul Egiptului către Divan, de la Istanbul a venit ordinul de executare a lui Piri Reis. Acest mare marinar și savant turc a fost executat în 1552 în Egipt.

#### Murad Reis

După moartea lui Piri Reis, a fost numit căpitan la Suez Murad Reis, căruia i s-a ordonat să rămână la Basra, însă acesta, cu prima ocazie, a pornit la drum pentru a duce cele 15 nave rămase în urma lui Piri Reis. Pe drum, în apropierea insulei Ormuz, a întâlnit navele portugheze, însă a pierdut lupta. După această bătălie, în care Suleyman Reis și Recep Reis au căzut la datorie, Murad Reis a fost demis.

#### Aventurile lui Seydi Ali Reis

După ce Murad Reis a pierdut lupta cu portughezii de lângă insula Ormuz, sarcina de a duce la Suez vasele rămase a fost dată, în 1553, lui Seydi Ali Reis, care a fost numit căpitan.

Seydi Ali Reis, pornind de la Alep pe 3 februarie 1553, a ajuns la Basra. Aici s-a ocupat de reparația vaselor și apoi a plecat. După ce pe 9 august a învins vasele portugheze care-i ieșiseră în cale, pe 25 august, în apropiere de Masqat, a întâlnit din nou o flotă portugheză formată din 34 de vase. Chiar dacă după această a doua victorie a pornit din nou la drum, din cauza furtunii a ajuns

cu greu în orașul Gujarat. După ce a lăsat aici spre păstrare încărcătura, trecând prin India, Afghanistan, Iran și Anatolia a ajuns în mai 1557 la Istanbul. Ceea ce a trăit în timpul acestei călătorii a povestit într-o carte, *Miratul-Memâlik*.

Rezultatele campaniilor din India

Începând cu 1538, s-au efectuat patru campanii în India sub comanda lui Hadâm Suleyman Pașa, Piri Reis, Murad Reis și Seydi Ali Reis. Cu toate că nu s-au obținut rezultatele dorite, datorită acțiunilor otomane, fluxul de mărfuri care veneau din India pe Marea Mediterană a ajuns din nou la cotele de dinainte ca portughezii să înceapă dominația în zonă.

În urma luptelor cu portughezii, s-a stabilit dominația otomană în Yemen și Etiopia și s-au cucerit Quatif și Bahrain. Influența otomană, atât în apele, cât și în comerțul indian, a durat de la începutul secolului al XVII-lea până când englezii și olandezii și-au început dominația. Atunci când aceștia au preluat controlul asupra comerțului cu India, Marea Mediterană a rămas în afara drumurilor comerciale.

Strigătul de ajutor al Indoneziei

După Seydi Ali Reis, a fost numit căpitan al Suezului Kurdoglu Hâzâr Reis. Între timp, portughezii își intensificaseră foarte mult activitatea în Oceanul Indian. Sultanatul Aceh de pe insula Sumatra, care aparține astăzi de Indonezia, întâmpina dificultăți în a face față portughezilor și a cerut ajutorul otomanilor. Atunci când portughezii au vrut să cucerească insulele Sumatra și Malaka aparținând sultanatului Aceh, în 1565, sultanul Alaeddin a trimis sol la Istanbul pentru a cere ajutor, însă când acesta a ajuns la palat, Suleyman era în campania de la Szigetvár. Padișahul pierzându-și viața în această campanie, sultanatului Aceh nu i s-a mai putut trimite ajutor.

Cucerirea Timișoarei

Ostilitatea dintre cei doi tutori ai regelui minor Sigismund Zápolya, Petru Petrovici și George Martinuzzi, a

adus din nou în prim-plan problema Transilvaniei. Poarta otomană l-a recunoscut pe episcopul de Oradea Martinuzzi, reprezentantul regelui-minor, ca guvernator al Transilvaniei. Martinuzzi l-a asigurat pe padișah că regina și micul rege „duceau o viață liniștită sub protecția marelui sultan”, însă de fapt energicul și iscusitul Martinuzzi cârmuia țara. Regina Isabella, deși a vrut să scape de această situație, nu a reușit.

Principatul autonom al Transilvaniei se afla acum sub suzeranitatea Imperiului Otoman, dar Casa de Habsburg nu era dispusă să renunțe la acest teritoriu, iar Martinuzzi voia să-i mulțumească și pe austrieci, dar și pe otomani.

După ce Ferdinand de Habsburg a încheiat pace cu Poarta, Martinuzzi s-a îndreptat către acesta; în 1549 a fost încheiată o înțelegere (la Nyirbator). Transilvania era cedată Habsburgilor, care îi ofereau reginei și tânărului Ioan Sigismund proprietăți în Silezia austriacă, și anume ducatele Oppeln și Ratibor, ca și mari sume de bani. Martinuzzi rămânea în continuare guvernator al Transilvaniei, iar Ferdinand promitea că va interveni pe lângă papă pentru a i se conferi titlul de cardinal. Regina s-a împotrivit acestei înțelegeri, dar, în cele din urmă, Ioan Sigismund a renunțat la tron și la coroană.

Martinuzzi și-a primit răsplata; a devenit cardinal, iar Ferdinand l-a numit voievod al Transilvaniei și episcop primat de Strigoni. Poarta însă i-a poruncit să alunge armata imperială și să împiedice cu orice preț plecarea lui Ioan Sigismund și a mamei sale și a amenințat cu o expediție. Această regiune era pe punctul de a trece sub stăpânire austriacă. Sultanul i-a poruncit beilerbeii Rumeliei, Sokollu Mehmed Pașa, să treacă la acțiune pentru a-i scoate pe austrieci din zonă. Aceștia ocupaseră cetățile Lipova, Șoimuș, Becse, Becicherec și Timișoara. După un asediu de patru zile, Sokollu Mehmed Pașa a cucerit orașul Becse. Apoi au fost ocupate Becicherec, Cenad și celelalte cetăți.

Trupele austriece au intervenit și au recucerit majoritatea cetăților ocupate de turci, dar deși Ferdinand a

ordonat continuarea ofensivei, Martinuzzi s-a opus. Acesta, pe de o parte, aștepta să fie ajutat mai mult de austrieci, pe de altă parte, încerca să convingă conducerea otomană că nu era vinovat de situație.

Până la urmă, Martinuzzi s-a alăturat trupelor austriece și împreună au cucerit Lipova, Cenad, Macău (Mako) și celelalte cetăți. Până la urmă, austriecii l-au „răsplătit”: a fost ucis în castelul de la Vinț în decembrie 1551.

În această perioadă, conducerea otomană era preocupată de situația din Iran, însă regiunea Banatului era importantă și trebuia recuperată. În 1552, trupele de sub comanda vizirului Kara Ahmed Pașa, a beilerbeiului de Buda Hadâm Ali Pașa, a lui Sokollu Mehmed Pașa și a sângeacbeiului de Silistra Mehmed Rareș au pornit spre Timișoara. După un asediu de 32 de zile, Timișoara a fost cucerită. După aceasta, cetățile Lipova și Șoimuș s-au predat, iar cetatea Dregely a fost ocupată.

Armatele imperiale care au pornit împotriva otomanilor au fost învinse de beilerbeiul de Buda, Hadâm Ali Pașa. Apoi a fost luată cetatea Solnoc. Pentru că vremea nu se răcise prea tare, s-a stabilit o nouă țintă, cetatea Eger (în turcă Egri). Pe 10 septembrie 1552, aceasta a fost asediată. Înainte de asediu, Eger își luase măsurile necesare de apărare. Datorită castelanului Ștefan Dobo și a apărării înverșunate a celor asediați, cetatea nu a putut fi cucerită. Pe 18 octombrie, odată cu răcirea vremii și înțetirea ploilor, s-a ridicat asediul.

Eșecul de la Eger al forțelor otomane obișnuite cu succesul a fost transformat cu timpul în legendă. Deși se spune că asediul n-a reușit datorită eroismului femeilor din oraș, acest lucru nu este adevărat. Numărul femeilor care au luat parte la apărarea cetății a fost foarte mic. Gardonyi a scris despre acest subiect, dând un exemplu de patriotism romantic și sentimental în romanul său denumit *Stelele din Eger*. Într-o perioadă, aceasta a fost o carte obligatorie în toate școlile și a constituit unul dintre motivele sentimentelor negative pe care o parte dintre



maghiari le aveau față de turci.

Austriecii nu voiau război. Trimisul lor, diplomatul Ogier Ghiselin de Busbecq, a încheiat un tratat de pace pentru 6 luni, extinzând-o apoi pe 7 ani.

Suleyman și Ivan cel Groaznic

Baiazid al II-lea a fost cel în timpul căruia legăturile oficiale dintre Rusia și Imperiul Otoman au început printr-o relație de prietenie. Și în timpul lui Yavuz aceste legături au continuat în același fel. Sultanul Suleyman l-a întâmpinat și el cu amabilitate pe Johann Morosov, solul prințului Moscovei, Vasili, în 1526, însă nu a reînnoit vechile relații de prietenie.

Cei doi soli pe care prințul rus i-a trimis în același scop la Belgrad pentru a-l întâmpina pe sultan în timpul campaniei din Ungaria, în anul 1526, au dispărut fără urmă. Vasili i-a trimis din acest motiv o scrisoare lui Suleyman în aprilie 1531, dar aceasta a rămas fără răspuns și inițiativa acestuia fără rezultat.

Fiul lui Vasili și primul țar al Rusiei, Ivan al IV-lea, la 7 ani de la preluarea coroanei, a încercat să continue relațiile de prietenie cu otomanii, însă, deși la început părea că eforturile lui vor da roade, nu a fost o situație permanentă. Dimpotrivă, relațiile dintre Rusia și Imperiul Otoman s-au deteriorat din cauza atât a conflictelor interne dintre Moscova și tătarii din Crimeea, cât și a înaintării Rusiei spre hanatele musulmane.

În 1552, Ivan al IV-lea, adică Ivan cel Groaznic, a ocupat Kazanul. Apoi, în 1556, ocupând și Astrahanul, plângerile venite de la populația musulmană din zonă au stricat relațiile între cele două state. Și atacurile cazacilor susținuți de ruși asupra teritoriilor otomane au contribuit în mare măsură la încordarea relațiilor. Cu toate că s-a dorit pornirea într-o campanie, ca răspuns la cererile de ajutor venite din partea hanatelor musulmane, nu s-a găsit ocazia prielnică.

Uciderea prințului Mustafa

Deși una dintre cele mai glorioase perioade din istoria Imperiului Otoman, domnia sultanului Suleyman, pe

cât a fost de strălucitoare din punct de vedere militar și politic, pe atât a fost de comentată din cauza intrigilor și a scandalurilor.

Cel mai mare dintre cei cinci fii ai sultanului, prințul Mustafa, s-a născut când tatăl său era sângeacei al Manisei, în anul 1515. Mama sa era Mahidevran Hatun. După moartea bunicului său, sultanul Selim I, a venit împreună cu tatăl în anul 1520 la Istanbul. A rămas până la moartea bunicii sale, Hafsa Sultan, în 1533, la palatul de la Istanbul, unde a primit o educație aleasă. În 1533 a fost numit la sângeacul de la Manisa.

Ambasadorul Veneției Pietro Bragadiru scria referitor la prințul Mustafa că era încă de pe la nouă-zece ani extrem de talentat, că avea să fie un luptător, că era foarte iubit de ieniceri și că reușea să realizeze lucruri importante, astfel:

„Se spune despre fiul său pe nume Mustafa că este foarte deștept și că va fi un mare luptător. Ienicerii îl apreciază foarte mult, dă dovadă de acte de eroism și este foarte curajos. Într-o zi, pe când Ibrahim Pașa și sultanul luau masa împreună s-a dus lângă ei. Tatăl său, vrând să-i arate respect, s-a ridicat, iar prințul s-a așezat la masă. Li s-au adus trei linguri de lemn. Sultanul a luat o lingură, i-a întins-o lui Ibrahim, apoi au început să mănânce. Când a văzut că fiul său stă și îi privește, sultanul a luat o altă lingură și i-a întins-o, spunându-i: «Mustafa Pașa, poftiți, serviți». Mustafa a luat lingura și a rupt-o în două, aruncând-o pe jos. Ibrahim i-a spus: «Prințul meu, tu ai făcut asta pentru că sultanul mi-a dat întâi mie lingura, dar nu știi că eu sunt și supusul tău, și al tatălui tău?». Mustafa a răspuns: «Ce fel de supus ești tu dacă mănânci în fiecare zi cu tatăl meu și iei lingura înaintea mea?». Sultanul îl iubea foarte mult pe Mustafa. Într-o altă zi, padișahul i-a trimis lui Ibrahim accesorii pentru cal pline de pietre prețioase și alte daruri. Prințul Mustafa, auzind acestea, i-a cerut lui Ibrahim ca și el să primească la fel. Înțelegând situația, Ibrahim i-a trimis și lui și i-a spus: «Ascunde-le pe acestea, pentru că atunci când sultanul va

afila că vrei îți va trimite și ție».

Dacă prințul Mustafa va trăi, se pare că va realiza multe în Imperiul Otoman. Se zvonește că sultanul cel mare se neglijează și nu va trăi prea mult”.

Trimisul Veneției Daniello Ludovisi afirma în 1534 că prințul Mustafa se remarcă astfel: „Sultanul are un fiu în jur de 16 ani. Este cel mai mare dintre fii și îl cheamă Mustafa. Despre Mustafa, care este sângeacul Manisei, se spune că este un om bun și generos. Locuiește cu mama sa de origine albaneză, iar ceilalți fii ai sultanului stau încă la palat”.

Când era bei la Manisa, prințul Mustafa i-a luat sub protecția sa pe oamenii de știință și pe poeți. A fost generos față de popor, de învățați și de soldați. Iubit de toți, era văzut ca urmașul sultanatului.

Faptul că prințul avea o influență atât de mare, ca și sprijinul pe care îl primea de la păturile diverse ale populației, au făcut-o pe Hurrem Sultan să se îngrijoreze, gândindu-se că toate acestea vor scădea în viitor șansele de sultanat ale fiilor ei. Sultana Hurrem era foarte intrigată și de prietenia apropiată și de schimbul des de scrisori dintre prințul Mustafa și marele vizir de atunci, Makbul Ibrahim Pașa. Marele vizir a fost ucis apoi și din cauza intrigilor lui Hurrem. În felul acesta, prințul Mustafa și-a pierdut cel mai mare susținător de la Istanbul.

Între timp, Hurrem Sultan, ridicându-l treptat în rang pe Rustem Pașa, pe care-l căsătorise cu fiica sa Mihrimah Sultan, și-a găsit un important aliat împotriva prințului Mustafa.

Sultanul Suleyman, pentru că ajunsese la o vârstă înaintată, iar lupta pentru moștenirea tronului devenise mai aprigă, și datorită influenței lui Hurrem, l-a numit pe fiul său prințul Mehmed sângeacbei de Manisa, iar pe prințul Mustafa l-a trimis mai departe de Istanbul, la Amasya. Însă moartea neașteptată a prințului Mehmed după numai un an, în 1543, l-a adus din nou pe prințul Mustafa într-o poziție favorabilă.

În anul 1548, în timp ce sultanul Suleyman mergea în

campania din Iran pe drumul spre Van, prințul Mustafa îl întâmpinase pe tatăl său la Sivas și, după ce-i sărutase mâna, se întorsese. Hurrem Sultan nu reușea în niciun fel să oprească influența din ce în ce mai mare pe care o căpăta Mustafa. Ginerele și soacra, unindu-și forțele, au început o campanie puternică de denigrare a acestuia. Au încercat să-l discrediteze, vorbindu-l de rău padișahului. Prințul avea și el cunoștință de intențiile lor. După cum se povestește, după ce prințul Mustafa l-a îmbrăcat pe unul dintre supușii lui cu caftanul primit în dar de la Hurrem Sultan, acesta a murit pe loc, întâmplarea făcându-l pe prinț să-și dea seama de gravitatea situației.

Îngrijorat fiind de această problemă, Mustafa le-a scris lui Ayas Pașa, beilerbeiul de Erzurum, și altor guvernatori, încercând să-și lărgească relațiile. În scrisoarea trimisă lui Ayas Pașa scria că el ar trebui să treacă la tron în locul tatălui său, pentru că era cel mai mare dintre fii, că avea experiență că era mai presus decât frații săi în privința calităților, a tăriei și că dacă avea să devină padișah nu se va abate de la drumul dreptății la fel ca tatăl său, conducând țara spre prosperitate în cel mai bun mod. Ayas Pașa i-a răspuns prințului că acesta „avea dreptate în cele ce spunea și că era gata să-și sacrifice viața pentru el”.

În anul 1549, când georgienii au înaintat până la Erzurum și l-au ucis pe Musa Pașa, prințul Mustafa l-a înștiințat pe sultan despre situație, cerând ajutor. Riistem Pașa, care nu dorea ca prințul să câștige faimă, a împiedicat trimiterea ajutoarelor. Tot el l-a numit pe Ahmet Pașa beilerbei al Amasyei cu scopul de a controla îndeaproape activitatea prințului. Ahmed Pașa, mergând la Amasya și văzând cât de iubit și dorit este prințul Mustafa, a trecut de partea acestuia, căsătorindu-se cu fiica lui, Fatma Sultan.

Mahidevran Sultan îl îndruma pe fiul său la Amasya și făcea tot posibilul pentru a-l proteja. Era tot timpul în gardă pe lângă prinț, pentru ca acesta să nu fie otrăvit, iar Mustafa avea și el la rândul lui o deosebită stimă față de

mama sa.

Trimisul venețian Bernardo Navagero, în raportul său prezentat în anul 1553, adică anul morții prințului, relatează cum acesta era foarte iubit de către toți și dorit ca urmaș la tron, astfel:

„După moartea unui conducător, este ales un prinț să-i fie urmaș, iar primul lucru pe care îl fac prinții care vor să fie aleși ca sultani este să câștige aprecierea ienicerilor. Aceasta poate fi câștigată prin oferirea anumitor daruri, oferirea de bani, prin explicarea a ceea ce dorește să facă și enumerarea actelor de vitejie.

Asta încearcă să facă acum și Mustafa, primul fiu al conducătorului turc. El demonstrează în două feluri enumerate mai sus, și anume banii și actele de eroism pe care le intenționează, că va avea mai mult succes decât sultanii dinaintea sa. Astfel a reușit să câștige nu numai admirația ienicerilor, ci a tuturor musulmanilor.

Toată lumea îl iubește și dorește ca el să-i urmeze tatălui său. Și ienicerii îl vor la conducere, la fel ca toți supușii sultanului. Prințul Mustafa, pe lângă faptul că este primul fiu, este și foarte drept, generos și curajos, iar aceste calități sunt de ajuns pentru ca toată lumea să-l dorească. Nu numai că îi tratează foarte bine pe toți ienicerii și supușii sultanului veniți pe pământurile sale, ci le oferă și daruri foarte frumoase. Astfel și-a câștigat și renumele. Ienicerii pot merge liniștiți la el atunci când au nevoie de ceva și până acum nu a fost nimeni care să se plângă sultanului în legătură cu el.

Îi trimite tatălui său deseori cai frumoși și câteva mii de ducați și o face cu mare plăcere. În comportamentul față de tatăl său nu a fost nimic de reproșat, și asta în condițiile în care știa că frații săi erau mai aproape de sultan, unul locuind chiar la palat. În această privință este foarte cumpătat.

Așa cum am mai spus, toată lumea vrea și așteaptă ca el să-i urmeze tatălui său la tron. Însă datorită anumitor împrejurări, norocul s-ar putea să fie de partea prințului Selim”.

Trimisul venețian Navagero relatează ceea ce făceau Hurrem Sultan și Rüstem Pașa pentru a împiedica ascensiunea prințului Mustafa, astfel:

„Planurile preaiubitei mame a sultanului Selim, precum și cele ale influentului Rüstem sunt în acest sens, adică pentru a sprijini urcarea pe tron a prințului Selim după moartea sultanului. De aceea pașa pune în funcțiile importante persoanele apropiate lui. Rüstem Pașa depune mari eforturi pentru ca fratelui său care este căpitan pe mare să rămână în funcție. Și chiar dacă va fi schimbat, în locul său va pune pe cineva de mare încredere, deoarece pentru a-l opri pe Mustafa să preia puterea, nu este nimic mai potrivit decât să-i tai avântul cu ajutorul unei flote.

Sultanul Selim este foarte aproape de Istanbul. Dacă reușește să rămână în viață și dacă mama sa nu moare, pașa fiind responsabil de vistierie și de casa de bani a sultanului, nu le va fi greu deloc să-l treacă pe tron prin înscenarea unui accident soldat cu moartea lui Mustafa. Poți obține orice cu ajutorul banilor. Prințul Mustafa poate fi șters din inimile oamenilor într-un timp foarte scurt. În acest fel, și sultanul va reuși să-și păstreze coroana. Însă, dacă Mustafa nu va fi omorât, va face tot posibilul pentru a obține coroana și pentru a o păstra.

Lupta pentru urmașul la tron, oricine ar fi el, provoacă frică pentru toată lumea. Asta o spun și turcii: această problemă a urmașului la tron se pare că va fi destul de sângeroasă și cred că este greu să înțelegem pe cine preferă sultanul, pentru că toți sunt fiii săi, dar în preajma lui se află în permanentă soția sa rusoaică, iar femeia asta apără interesele propriilor copii, vorbindu-l tot timpul de rău pe Mustafa.

Văzând că lucrurile evoluează în defavoarea lui pe zi ce trece, Rüstem Pașa a copiat în secret ștampila prințului, apoi a scris o scrisoare către șahul Tahmasp ca și când ar fi scris-o prințul Mustafa. În falsa scrisoare prințul spunea că dacă va fi sultan va lega o prietenie strânsă cu șahul Tahmasp și vrea să se însoare cu frumoasa fiică a acestuia, Feride. Rüstem Pașa a trimis scrisoarea către șahul

Iranului prin sângeacbeiul Vastanului<sup>57</sup> Zeynel Bei. La fel a pus mâna și pe răspunsul trimis prințului. Rüstem Pașa avea în mână un atu important. La momentul potrivit, intenționa să arate aceste scrisori padișahului, pregătind astfel sfârșitul prințului.

Evenimentele care aveau să-l întoarcă pe Suleyman împotriva prințului au început în anul 1552, odată cu numirea lui Rüstem Pașa la comanda oștii care urma să plece în campania din Iran. Aceasta era o ocazie minunată pentru Rüstem Pașa să vadă ce se întâmpla în Anatolia și să îl informeze pe padișah. Când Rüstem Pașa a plecat în campanie și a ajuns în Anatolia era iarnă și, cu pretextul de a găsi sprijin pentru armată, a mers în orașe ca Ankara, Kayseri, Eregli, Aksaray să vadă care era situația. Concluzia a fost cutremurătoare pentru el. Aproape toată lumea din Anatolia îl sprijinea pe prințul Mustafa, cunoscut datorită generozității și curajului său. Această manifestare de simpatie intensă a populației se regăsea și în rândul armatei, care îl dorea pe Mustafa de mai mult timp. Soldații spuneau că padișahul ajuns deja la 60 de ani a îmbătrânit, nemaiputând pleca nici în campanie de zece ani de zile, și că ar trebui să se retragă și să-și trăiască restul zilelor la palatul de la Dimetoka, făcând rugăciuni, lăsându-i locul lui Mustafa, care într-adevăr îl merită. Faptul că unii ieniceri, neținând seamă de ordinele lui Rüstem Pașa, au plecat la Amasya pentru a-și declara supunerea față de prințul Mustafa și s-au întors cu daruri l-a supărat foarte tare pe marele vizir.

Între timp, printre soldați s-a mai răspândit un zvon: faptul că încercau să îl convingă pe prințul Mustafa că marele vizir era singurul obstacol care stătea în drumul său către sultanat și că, pentru a-și ușura situația, ar trebui să-i taie capul acum când venise la picioarele lui. Acest zvon l-a înfricoșat pe Rüstem Pașa atât de tare, încât și-a trimis de îndată un supus la Istanbul pentru a relata detaliat evenimentele lui Suleyman. Tot acum a trimis și răspunsurile la scrisorile false către șahul Tahmasp pentru

---

<sup>57</sup> Vastan: oraș care a existat în trecut în regiunea Van (n.tr.).

a-l discredita pe prințul Mustafa. Sultanul Suleyman se întorsese deja împotriva prințului. În special cuvinte ca: „padișahul ar trebui să își petreacă restul zilelor la Dimetoka, făcând rugăciuni” l-au întristat foarte mult. Oare și el avea să sfârșească la fel ca bunicul său Baiazid al II-lea? Acesta fusese înlăturat de la tron și trimis la palatul de la Dimetoka, dar murise pe drum. Aceste lucruri îl răniseră profund pe bătrânul padișah. Ca urmare, s-a decis că va pleca el însuși în campanie. Astfel voia să arate tuturor că nu îmbătrânise și că mai avea putere să-i învingă pe dușmani. Probabil că înainte de a pleca semnase în gând și firmanul prin care îl condamna la moarte pe fiul său, prințul Mustafa.

Sultanul Suleyman l-a chemat înapoi pe Rüstem Pașa, anunțând că va conduce chiar el campania în anul următor. Și pentru a nu scoate la iveală decizia cu privire la fiul său, a spus despre el următoarele, demonstrând astfel cu vârf și-ndesat maturitatea ca politician: „Cu siguranță nu este posibil ca Mustafa Han al meu să fi făcut așa ceva. Mai ales nu cu intenția de a vorbi despre perioada sultanatului meu. Aceasta este o acuzație adusă persoanei sale de către cei haini care au vrut să o facă și nu au reușit”. Spunând acestea, a evitat și orice reacție a lui Mustafa și a simpatizanților lui.

Astfel, padișahul, luând decizia finală, a pornit împreună cu armata de la Üsküdar la 28 august 1553. Oastea a poposit pe 5 octombrie la Aktepe, în apropiere de Konya Ereğlisi. Lângă padișah se aflau prințul Cihangir și prințul Selim care li se alăturase pe drum. Prințul Mustafa, căruia i se dăduse ordin să se alăture armatei, nebănuind gândurile tatălui său în legătură cu el, și-a ridicat corturile în apropiere de cele ale tatălui său. I-a trimis daruri și le-a primit pe ale acestuia, iar pe mai-marii în stat veniți din partea tatălui său i-a primit cum se cuvine, dăruindu-le caftane.

În timpul acestor discuții, al doilea vizir, Kara Ahmed Pașa, care îl simpatiza foarte mult pe Mustafa, l-a avertizat că nu este ceva în regulă. Spre seară, dinspre cortul tatălui



său s-a aruncat o săgeată cu o bucată de hârtie în vârf, prin care era avertizat să nu meargă sub nicio formă acolo, pentru că va fi ucis. Prințul Mustafa s-a gândit că era o capcană întinsă de Rüstem Pașa. În plus, dacă nu mergea la cortul tatălui său, ar fi putut da de înțeles că accepta acuzele care i se aduceau. Asta nu putea fi considerată o revoltă? Așa gândea prințul Mustafa și, pentru că nu avea habar de capcanele care i se întinseseră, credea că tatăl său îl va ierta. Chiar dacă era vinovat, sultanul nu avea să-l omoare în mijlocul atâtor oameni. Cu aceste gânduri a pornit a doua zi către cortul tatălui său. Cei foarte apropiați lui, care înțeleseseră gravitatea situației, l-au avertizat din nou că nu ar trebui să meargă și chiar de o va face, întâlnirea să fie într-un loc deschis, public, fără a se da jos de pe cal. Însă prințul Mustafa era conștient că nu a făcut nimic care să-i aducă moartea și că nimeni, nici măcar Rüstem Pașa, nu putea să-l influențeze pe tatăl său în așa măsură încât acesta să decidă să-l omoare.

În final, prințul a venit în fața cortului tatălui său. A coborât de pe cal. Un soldat care îl aștepta la intrare i-a cerut armele. Prințul, mirându-se, a făcut întocmai cum i s-a cerut. La trecerea din a treia în a patra încăpere a cortului, deși l-a văzut pe tatăl său că stătea încordat ca un om care se pregătește să tragă cu arcul, l-a salutat plin de respect. Suleyman i-a răspuns: „Câine ce ești! mai ai curajul încă să mă saluți?” și s-a întors cu spatele. La acest semn, șapte călăi muți și voinici s-au năpustit asupra prințului.

Mustafa, chiar surprins de un atac atât de neașteptat, a reușit să scape de călăi, doborându-i la pământ. Apoi, pentru a-i explica sultanului intențiile sale, a vrut să fugă spre el, dar s-a împiedicat de mânecile care-i atârnavă și și-a pierdut echilibrul. Zal Mahmud Aga, care-i ieșise în cale, i-a pus prințului piedică, doborându-l și trecându-i frânghia în jurul gâtului. După câteva minute, cadavrul prințului a fost scos din cort și expus pe un covor persan.

Suleyman, după ce a privit un timp cadavrul fiului

său, care zăcea pe jos, și-a chemat celălalt fiu, Cihangir, dorind ca acesta să-l vadă, pentru a servi drept pildă tuturor. Însă cele întâmplate l-au rănit profund pe Cihangir. Acesta se născuse invalid și, din cauza acestor întâmplări, a murit după scurt timp.

Moartea prințului Mustafa a cauzat o mare tristețe și nemulțumire în rândurile armatei. Câteva mii de soldați ai prințului au trecut de partea Iranului. Poeții au scris elegii pentru prinț. Reacțiile oamenilor s-au îndreptat împotriva lui Riistem Pașa, văzut ca responsabil pentru cele întâmplate. Pentru a liniști apele, padișahul l-a numit pe Kara Ahmed Pașa, un apropiat al prințului Mustafa, mare vizir, iar Rustem Pașa a fost trimis înapoi la Istanbul. Trupul neînsuflețit al prințului a fost trimis la Bursa și înmormântat în mausoleul lui Murad al II-lea.

Sultana Hurrem și-a atins scopul eliminându-l pe prințul Mustafa, dar nu s-a mulțumit cu atât. Pretextând că dacă fiul acestuia, aflat la Bursa, va trăi, își va răzbuna tatăl, a trimis acolo un șef al eunucilor din harem. Micul prinț de numai șapte ani și jumătate, luat cu viclenie din mâinile mamei sale, a fost și el ucis.

Printre cei care au creat elegii pentru prințul Mustafa a fost și poetul Sami, care a scris astfel:

Cum nu-ți arde sufletul de focul acestei despărțiri, cum rezști?

Dacă tu crezi că înseamnă curaj ceea ce ai făcut, atunci asta să-ți fie priceperea.

Chiar dacă ești padișah, nu-ți este teamă de Allah?

Ah, padișahul meu, ce s-a întâmplat cu Mustafa? Ce i-ai făcut?

Această lume s-a transformat într-o toamnă, copacii să-și lepede frunzele.

Vremurile au devenit ciudate, când un tată își ucide fiul.

Ah, padișahule, tu care erai izvor de mărinimie, asta înseamnă dreptatea la tine?

Ești padișahul lumii, asta înseamnă pentru tine să fii binevoitor, să dai o mână de ajutor?

Asta este tradiția veche de când lumea transmisă de padișahi?

Asta înseamnă să fii înțeleghător față de cel neprevăzător?

Tu ești cel plin de iubire, aceasta este dragostea ta?

Aceasta este iubirea pe care o simțai față de Mustafa, parte din sufletul tău?

L-ai ucis prin viclenie. Asta e dreptate?

Te-ai lăsat influențat de vorbele dușmanului, asta este dragostea, prietenia?

Ai vărsat sânge fără niciun motiv, asta înseamnă califatul?

Ah, padișahul meu, ce s-a întâmplat cu Mustafa? Ce i-ai făcut?

Sami

Poetul Nisâyî a scris astfel:

Ce vei face dacă îl vei vedea pe Mustafa cu profetul Mustafa<sup>58</sup>?

Dacă nici măcar nu se va uita la tine, la cine o să strigi?

Va veni o zi când și tu vei pleca de pe acest pământ.

Ei, padișah neîndurător! Ce ți-a făcut sultanul Mustafa?

Ai ascultat vorbele unei vrăjitoare rusoaice.

Te-ai lăsat păcălit de vicleniile și orânduirea acelei muieri și ai făcut cum a vrut ea.

Iar în final ți-ai ucis chiparosul nevinovat care reprezenta rodul vieții tale.

Padișah nemilos al lumii, ce ți-a făcut sultanul Mustafa?

Ești padișahul lumii, dar poporul te urăște deja.

Nimeni nu te mai iubește.

Allah să nu îl ierte pe muftiul care i-a adus moartea.

Padișah nemilos al pământului, ce ți-a făcut sultanul Mustafa?

Nisâyî

Cea mai cunoscută elegie era aceea a lui Tashcali

---

58 Mustafa: unul dintre numele date profetului Mahomed (n.tr.).

Yahya, care îl învinovătea în mod deschis pe padişah:

Vai, vai! S-a prăbuşit o parte din acest univers.

Mustafa Han a fost răpit de ghearele morţii.

Soarele chipului său a apus, ţara lui s-a dus.

Au împins în păcate prin viclenie neamul otoman.

Atunci când se vorbea de prinţ, viteazul de pe câmpul de luptă, toţi cleveteau...

Destinul l-a întors pe padişahul acelor vremuri de partea lor.

Clevetirile neîntemeiate ale mincinoasei, ura ei ascunsă.

Ne-au stors lacrimile, aprinzând focul despărţirii.

Sufletul ei nu a ucis precum un criminal.

S-a înecat în potopul belezelor, lumea ei nimicindu-se.

Ce-ar fi fost dacă nu aş fi văzut toate astea?

Să-i fie ruşine, ochii mei nu au găsit deloc potrivit ceea ce a făcut!

Prinţul Mustafa, îmbrăcat în alb, s-a asemănat cu un minaret în lumina divină.

A strălucit ca lumina zilei, sufletul său înălţându-se liniştit.

S-a arătat lumii ca un copac înflorit.

A mers alături de slujitorii săi, întorcându-se către grădina cu lalele.

Padişahul lumii, Suleyman, se făcea foc de furie.

Corturile se transformaseră în munţi înzăpeziţi.

Cetatea într-o fortăreaţă împodobită de trupuri.

Prinţul s-a întors către soarele umbrit şi s-a dus să-i sărute mâna.

\* \*\*\*

Ei, padişah vremelnice, stai pe tronul fericirii!

Lacrimile scurse au invadat oraşul şi ţara.

Crezi că este drept ca pe când sufletul acelor oameni s-a făcut una cu pământul

Acel duşman care a băgat intrigi să rămână în viaţă?

Nu trece nepăsător peste mânia noastră asemenea vântului de dimineaţă.

Pentru că ei au adus insulte neamului padişahului.

Oricine ar fi stăpânul tăișului râului și intrigilor.

Prin câteva scrisori mincinoase i-a înfipt săgeata morții.

Ți-e dat să trăiești mai mult sau mai puțin, cum ți-a fost scris. Mii de regi au haina vieții scurtă.

Moartea este pentru om o trecătoare întunecată, strâmtă, greu de trecut.

Dar trebuie ca atât tinerii, cât și bătrânii să treacă pe acolo.

Aceasta este tradiția leilor din rândul conducătorilor iranieni.

Dar o astfel de faptă nu poate fi explicată ușor poporului lor.

Cine a mai văzut, cine a mai auzit așa ceva.

Că profetul Omar a sacrificat fiul unui conducător?

Era în lumea asta fără de seamă, învățat și atotștiutor.

Moartea lui a însemnat moartea lumii, pentru credincioșii profetului Mahomed.

Moartea lui Mustafa a fost un gest necugetat, care ne-a adus tristețe tuturor.

Pentru că devotamentul și smerenia prințului erau mari, credința îi era puternică.

Era prieten cu șeicii, dar și cu oamenii de seamă.

Era o persoană foarte înțeleaptă și dreaptă.

Era experimentat ca stelele care se rotesc în univers.

Trupul lui era foarte frumos, statura și înfățișarea erau impunătoare.

Saluta cu modestie.

Oare ce anume din purtarea acestei luni pline era greșit?

A fost nedreptățit, și-a pierdut viața din cauza acelei viclenii.

S-a prezentat în fața lui Allah cu rugăciuni și laude.

În oglinda destinului s-a arătat pierirea sa.

A lăsat această lume și a pornit pe drumul către rai.

S-a dus pe acele drumuri singur, asemenea unui sărman.

A intrat în lumea necazului ca însemnat de pasărea norocului<sup>59</sup>.

Într-adevăr, dușmanul a fost pentru el un motiv de înălțare.

Este oare de mirare să nu aibă parte de leșul acestei lumi?

Ei, Yahya! Sufletul lui se află acum în ceruri.

Cel care îi arată acum afecțiunea este sufletul profetului

Mahomed, prietenul lui de drum este Allah însuși.

Prietenii lui sunt sfinții pe care nu îi putem vedea, care sunt puri.

Îndurarea lui Allah față de el să se înmulțească precum lacrimile mele.

Allah! Firdevs<sup>60</sup> să fie o oprire pentru el.

Să trăiască padișahul care asigură orânduirea lumii!

După asasinarea fiului său a suferit timp de 28 de ani

După asasinarea fiului său, sultana Mahidevran a fost trimisă la Bursa. În această perioadă în care suferea pentru că și-a pierdut fiul, nu a mai primit bani de la vistierie, rămânând astfel în situația de a nu-și putea plăti nici chiria casei în care locuia. După moartea sultanei Hurrem, a apelat la Suleyman și cu ajutorul acestuia și-a îndreptat situația financiară. Mahidevran Sultan a murit la Bursa în anul 1581 și a fost înmormântată în mausoleul fiului său, prințul Mustafa.

Campania din Nahicevan

După asasinarea prințului Mustafa, armata otomană și-a continuat drumul în campania din Iran. După ce a petrecut iarna la Alep, în 1554 a intrat în Karabakh, apoi a cucerit Erevan și Nahicevan. În 1554 - 1555, în campania de la Nahicevan, au fost luate sub stăpânire otomană pământurile de la Kars până la Arpaçay. La întoarcerea din campanie, s-a semnat la Amasya un tratat de pace cu

---

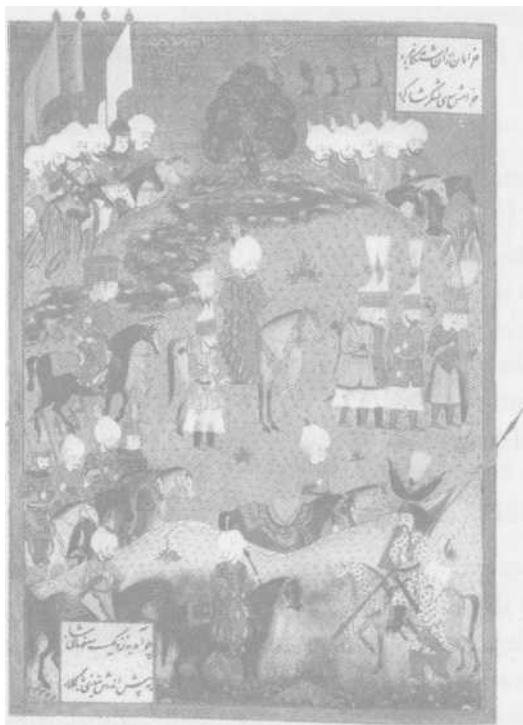
59 Dacă umbra păsării norocului cade pe capul cuiva, se spune că acela va deveni padișah (n.tr.).

60 Firdevs: în religia islamică, una dintre cele mai frumoase grădini ale raiului (n.tr.).

statul safavid, în anul 1555.

Tratatul de pace de la Amasya

Tratatul de la Amasya, semnat la 29 mai 1555, în timpul domniei lui Suleyman, a fost primul tratat oficial semnat între cele două state. Prin acesta, otomanii au anexat în mod oficial teritoriile cucerite și locul relațiilor neprietenoase de 40 de ani cu Safavizii a fost luat de o perioadă de pace care a durat până în 1578. Granițele stabilite între cele două state prin acest tratat au trecut lanțul muntos care împarte în două Georgia de azi și se întindeau de la poalele vestice ale munților Zagros până la Golful Persic.



*Miniatură reprezentând marșul lui Suleyman în Nahicevan, vara anului 1544.*

Cel mai important rezultat al campaniei din Iran a fost stăpânirea de către otomani a Irakului și a estului Anatoliei. Safavizii, după lecția înfrângerii de la Caldiran, au evitat câmpul de luptă. De aceea, nu li s-a putut da o lovitură decisivă. Cu toate că Iranul nu a putut fi luat în

întregime, cucerirea Irakului a făcut ca mare parte a controlului drumurilor comerciale cu India să treacă în mâinile otomanilor.

Moscheea Suleymaniye și complexul din jur

În timpul domniei sultanului Suleyman au avut loc schimbări importante în lume și s-au executat construcții care au dăinuit secole întregi. Suleyman i-a dat ordin lui Mimar Sinan să construiască o geamie în numele lui, iar marele arhitect, fiind și un mare urbanist, a ales o colină, astfel încât să aibă vedere spre Cornul de Aur.

În iunie 1550 s-a început construirea complexului Suleymaniye, care includea și moscheea. La ceremonia de inaugurare a începerii construcției, la care a participat și Suleyman, şeyhülislâmul Ebussuud Efendi a așezat piatra de temelie în locul unde avea să se construiască peretele mihrabului (care indica direcția spre Meca). Construcția complexului a durat ani întregi. În afară de vineri și zilele de sărbătoare s-a muncit fără oprire. Iarna, chiar și cu muncitori mai puțini, nu s-a întrerupt lucrul.

Complexul era foarte mare, fiind alcătuit din mai multe clădiri ca: geamie, medrese, bibliotecă, spital, han, hamam, azil, loc special construit pentru citirea sau învățarea pe de rost a Coranului, școală primară, mausoleu. La terminarea anumitor părți din construcție, ca închiderea cupolei, terminarea absidelor, a acoperișului la azilul de bătrâni sau la încheierea construcțiilor din jurul geamiei, s-au dat bacșișuri, s-a oferit șerbet cu miere și au fost sacrificate animale.

La construirea moscheii Suleymaniye și-au adus contribuția mai mulți artiști renumiți din acea perioadă. La decorare au lucrat Ahmed Karahisari și Hasan Celebi, la pictarea manuală Kara Memi, la vitralii Hacı Mehmed, iar la sculptarea lemnului Ustat Ahmed.

Complexul Suleymaniye a fost terminat într-o perioadă, putem spune scurtă, de aproximativ șapte ani, cheltuindu-se 59 760 180 de monede de argint, aproape o zecime din venitul Imperiului Otoman pe un an. La 16 august 1557 s-a închis cupola principală a geamiei, cu



diametrul de 27, 40 metri, iar vineri, pe 15 octombrie 1557, la șapte ani și patru luni de la începerea construcției, moscheea Suleymaniye a fost dată în folosință.

La inaugurare, Mimar Sinan, după ce a predat cheia padișahului, și-a făcut rugăciunea, strângându-și apoi mâinile la piept. Suleyman l-a întrebat pe slujitorul său: „Cine merită să deschidă geamia?”, iar acesta i-a răspuns: „Padișahul meu, cel care merită este supusul tău care a muncit pentru realizarea asta”. După acest răspuns, padișahul s-a întors la Mimar Sinan, spunându-i: „Tu ești cel care a dus la bun sfârșit această construcție, deci ție ți se cuvine să o deschizi” și, după ce și-a făcut rugăciunea, i-a dat cheia arhitectului-șef, care, făcându-și rugăciunea, a deschis moscheea.

A doua perioadă în care Rüstem Pașa a fost mare vizir

Rüstem Pașa a căzut în dizgrație în anul 1553 din cauza reacției ienicerilor în urma uciderii prințului Mustafa. După ce fusese aproape nouă ani mare vizir, Rüstem Pașa s-a retras doi ani la conacul său de la Üsküdar. Autoritatea lui însă nu avusese prea mult de suferit, deoarece era ginerele sultanului Suleyman. În anul 1555, Busbecq, trimisul Austriei la Istanbul, îl vizitase mai întâi pe Rüstem Pașa. Solul relatează despre vizita sa și despre adevărata lui putere astfel: „Sultanul era cu oastea în Asia. În capitală nu era nimeni în afară de guvernatorul Hadim Ibrahim Pașa și Rüstem. Cu toate că acesta din urmă nu mai era în acel moment mare vizir, având în vedere vechea funcție și faptul că exista posibilitatea să revină l-am vizitat, oferindu-i daruri”.

Kara Ahmed Pașa, care fusese numit mare vizir în locul său, a fost ucis datorită uneltirilor sultanei Hurrem, iar Rüstem Pașa a trecut în locul lui în anul 1555.

Amenințările ienicerilor

În timpul celei de-a doua perioade ca mare vizir, Rüstem Pașa a încercat să-i țină pe ieniceri sub un control strict. Aceștia, deranjați de situație, au scris scrisori

padişahului şi marelui vizir. În aceste scrisori se vede clar că erau deranjaţi de agalele pe care Rüstern Paşa le pusese în fruntea lor şi că sufereau încă după uciderea prinţului Mustafa<sup>61</sup>:

„Cererea supuşilor ieniceri de la picioarele marelui şi preaslăvitului sultan este precum urmează:

Nu mai putem să ne face treaba şi am rămas fără nicio putere din cauza celui care ne este agă în prezent. De când s-a întemeiat Imperiul Otoman şi de când există ienicerii nu am avut şi nici nu vom avea vreodată un agă atât de crud, ticălos, intrigant, frate cu dracul, care-şi ascunde adevărata faţă, care nu se mulţumeşte cu puţin. Pe vremea ăstuia e mai bine să fii ghiaur decât ienicer. Mărite şi preaslăvite padişah! Tu crezi că acesta este om, dar nu este. Este diavolul în persoană – Allah să-l pedepsească. Păcat că tu îl crezi. Nu se poate ca el să fi crescut sub educaţia ta. Nu e păcat? Este un intrigant crud care nu respectă nici drepturi, nici legea islamică, de unde a venit? Întâi cine l-a găsit şi l-a pus agă să n-aibă parte de mila lui Allah. Există oare zi în care să nu fii pus în faţa nedreptăţii? Stă în calea liniştii atâtor nevinovaţi şi pune să fie ucişi mulţi oameni. În ziua Judecăţii de Apoi i se va cere lui socoteală pentru asta sau ție? De ce nu vrei să vezi? Eşti padişahul care conduce tot universul, ce răspuns vei da în faţa lui Allah? A ajuns să scoată în faţă orice băiat pe care îl urmăreşte el, să le dea unor străini gradul de colonel de infanterie sau de companie, iar acolo unde este un om mai bătrân îl trimite la fortăreaţa de la Erzurum sau la paza ei. Pe vremea bunicului şi a străbunicului tău, atunci când supuşii ieniceri se făceau vinovaţi de ceva, nu erau trimişi în altă parte decât în Rumelia. Pe vremea

---

61 Textul a fost simplificat din documentele publicate de Tayyib Gökbilgin şi Ismail Hakki Uzunçarşih. Vezi M. Tayyib Gökbilgin, „Rüstern Paşa ve Hakkindaki İthamlar”, Almanah istoric, nr.: 11-12 (Istanbul, 1955), pp. 11-50; Ismail Hakki Uzunçarşili, „Sehzade Mustafa'mn Ölümünde Medhali Olan Veziri Azam Rüstern Pasa'mn ikinci Sadaretinde Yeniçerilerin Ağalarmdan Sikâyeti Havi Kanunî Sultan Süleyman ile Rüstern Pasa'ya Pek Ağır Mektuplan”, Betteten, nr.: 122 (Ankara, 1967), pp. 191-199.

acestui agă sunt trimiși la Erzurum pentru a fi mai ușor să ajungă la Kizilbaş<sup>62</sup>. Verificați și veți vedea câți dintre ienicerii care nu și-au mai primit banii au plecat la Kizilbaş. Slavă lui Allah că ești padișah al Islamului și poți face tot ce-ți dorești. Câți soldați avea Kizilbaş înainte ca blestematul ăsta să fie numit agă și câți are azi? Până acum nu deveneai bei pe cale ereditară. Acest agă a ajuns să dea sângeacuri până și mincinoșilor. Iată, de exemplu, pe Kuyumcu<sup>63</sup> Kasim care îi brodează încălțăminte și curelele. Sunt atâția supuși, unii care i-au slujit pe bunicul și pe tatăl tău, care te servesc în continuare cu respect și dăruire, dar ei nu sunt răsplătiți în felul acesta, pe când Kuyumcu Kasim, renumit pentru înșelătoriile lui, a primit un sângeac. Ești nepăsător! De care uneltire sau vină a lui să pomenim? Și până la urmă, nu asta-i important. Ne vârsăm oful numai pentru că avem de suferit. Cu ce am greșit noi pentru a-l avea deasupra noastră pe acest necredincios ungur, venit mai deunăzi de la ghiauri și a cărui gură încă miroase a porc? Ne calcă în picioare pe nedrept onoarea și cinstea, jignindu-ne în fel și chip. Dacă avem vreun păcat mai bine omoară-ne cu mâna ta, să scăpăm. Ești fiu de padișah renumit pentru dreptatea lui. Bunicul tău nu avea încredere în nimeni, se asigura el însuși de starea supușilor lui. Tu te-ai încrezut într-o gloată de tirani, arătându-ți lipsa de tărie. Iar ei, când mergem să ne plângem de ceva, ne spun: „Nu știi, aveți agă, el știe”. Atunci noi cui să ne plângem? Nu ne-a mai rămas nici răbdare, nici putere. Nu mai putem îndura. Ți-am scris toate acestea pentru că am suferit prea mult. Ia-l pe tiranul ăsta de pe capul nostru și scapă-ne de răutatea lui ori o să ne răzvrătim și vor pieri multe suflete și mulți musulmani nu vor avea din ce trăi. În afară de faptul că

---

62 Kizilbaş: în traducere cap roșu. Termenul provine de la faptul că își acopereau capul cu ceva roșu. Kizilbaşii reprezentând turcomani care făceau parte din secta šiită extremistă a lui Safiyyi-al-Dîn din Ardabil și care au creat probleme Imperiului Otoman revoltându-se (n.tr.).

63 Kuyumcu: bijutier (n.tr.).

cinstea și onoarea ta vor avea de suferit, vei fi responsabil pentru asta și pe tărâmul lui Allah. E pe răspunderea ta! În puține cuvinte, îți spunem adevărul: Ne-am săturat și de tine, și de fiii tăi, și de pașalele tale. O să punem la cale ceva mai mare decât am făcut-o pe vremea lui Mustafa Aga. Mai bine crăpăm noi decât să fi murit sultanul Mustafa. După tine vor veni în locul tău fiii ăștia ai tăi. Și pe vremea lor va veni vreun tânăr nerușinat, fiu de ghiauri nepricepuți, care va deveni agă peste noi și ne va asupra, dându-ne pedepse peste pedepse, vom fi la fel batjocoriți și disprețuiți. Oricum viața ta se apropie de sfârșit. Fie-ți teamă de Allah și ia seama la noi. Nu duci lipsă de oameni, ia-l pe bastardul ăsta de la conducerea noastră și stârpește-i răutatea. Dacă nu, ți-am spus ce va urma. Păcatul nu va mai fi al nostru. Le-am scris și lui Rustem Pașa, și lui Ali Pașa. O să vă vedeți cu ei. Vai de capul nostru, că fără de noroc suntem. Am rămas singuri după plecarea sultanului Mustafa! Alta ar fi fost situația dacă el ar fi fost în viață. În primul rând, ce-i cu toate suferințele astea pe capul nostru? Cine poate să suporte atâtea? În fiecare seară când ne retragem în cameră stăm și privim în urmă ca oaia la tăiere, întrebându-ne cui îi va veni rândul. Mărite padișah, ai milă de acești supuși ai tăi. Nu se poate să pui un asemenea om crud deasupra noastră și să-l lași să ne batjocorească și să ne disprețuiască. Între necăjiții ăștia sunt și mulți supuși bătrâni. Dacă nu ne aperi tu, cine să o facă? Noi nu suntem ca ienicerii de astăzi ahtiați după vin, femei și băieți. Nu căutăm ceartă și putere. Noi știm să ne facem rugăciunile zilnice și să ne rugăm pentru bunăstarea ta. Poate că cel care face rău și uneltește poate deveni om bun oferind câțiva dinari. În schimb, noi suntem socotiți vinovați și păcătoși. Jurăm în fața lui Allah că suntem ieniceri, însă nu mai putem ieși nici în oraș și nici în piață. În vremea acestui agă am ajuns atât de disprețuiți, încât în oraș și în piață până și grăjdarul ne ia la bătaie și de frică nu spunem ce suntem. E drept în fața lui Allah? Mai deunăzi i-am trimis și agăi o scrisoare, poate i se face milă. Dar el ne-a persecutat și ne-a chinuit mai

tare, dar poate face asta numai cu voia ta. Dacă are acordul tău, se va ști în mod deschis că vrei ca liniștea să fie tulburată. Și nu înțelegi că va fi atât de orbit, încât va da foc orașului și apoi degeaba vei regreta, că răul va fi făcut. Noi, nemaiîndurând aceste chinuri, l-am fi zvântat în bătaie de mult pe acest ghiaur ungur, însă am vrut să te anunțăm întâi pe tine pentru a-ți apăra onoarea. E bine că am evitat până acum cearta. Dar să știi că tu vei fi responsabil de tulburările și de uneltirile care se vor isca. Nu vom mai sta pe gânduri. Jurăm că atunci vom face zarvă mare. Să iei cunoștință de asta și să fi atent! în alte locuri ai interzis vinul, iar acest agă în care te încrezi pentru că e om religios a deschis pe malul mării nenumărate taverna, cercetați și veți vedea”.

Ienicerii i-au scris și marelui vizir

„Cererea supușilor ieniceri de la picioarele cinstite ale înălțimii tale Rüstem Pașa este precum urmează: toți cei care au fost numiți de către padișah în locul domniei voastre ca mare vizir se preocupau de soarta supușilor și îi transmiteau înălțimii Sale padișahul situația fiecăruia. Acum, după ce ai devenit mare vizir, cum de îți vezi de plăcerile tale și, cu toate că știi situația noastră, te faci că nu o cunoști și nu i-o transmiți padișahului? Atunci când vreunul dintre noi vine la tine să se plângă că a fost nedreptățit, îl trimiți înapoi, spunându-i: «Aveți agă, el știe mai bine, eu nu știu». Padișahul însă este padișahul Islamului. Nu știe situația nimănui între patru pereți. S-a încrezut într-o ceată de tirani gândindu-se: «Am viziri, toată lumea are un agă și ei știu toate problemele supușilor». Nu știe de nimeni și nici nu îl interesează. Care-i rostul aici? învrăjbindu-ne și chinuindu-ne vrei să suferim atât de mult, încât să-l ucidem pe acest câine, să se tulbure liniștea, să-ți călcăm onoarea în picioare, prădându-ți casa? Vrei ca atâția oameni să-și piardă bunurile și să nu mai aibă din ce trăi? Ce răspuns vei da în ziua Judecății de Apoi? Dacă știi tot ceea ce ne face acest tiran, de ce nu-i spui adevărul padișahului? Sau îți aperi interesul? Nu vrei cumva să-l iei de ginere? Ori îi spui

padişahului adevărul, ori ne vom revolta, asta să o ştii! apoi să nu spui că n-ai ştiut! Am hotărât să-l înştiinţăm şi pe padişah. Pe scurt, ne-am săturat de viaţa asta. Adevărul e că ienicerii nu s-au mai revoltat de mult ca în trecut, să agaţe la uşa vizirului ficaţi. De aceea sunt acum batjocoriţi şi dispreţuiţi. Dar, cu voia lui Allah, vei vedea ce se va petrece peste câteva zile.

O altă vină a acestui agă este aceea că în afară de ceea ce le-a făcut ienicerilor, nu a respectat nici legea islamică. Înainte, ienicerii găsiţi vinovaţi pentru anumite fapte erau trimişi în Rumelia, pe când acum îi trimite la Erzurum. Socotind câţi ieniceri are acum Kizilbaş puteţi să aflaţi câţi au fost trimişi la Erzurum şi în acest fel au trecut la Kizilbaş cu puştile. Să cercetaţi şi de când nu i s-au mai dat banii cuveniţi vreunui agă sau nu a mai fost trimis la Erzurum. Noi, ienicerii, cum suntem ca o turmă de oi, ceea ce se întâmplă unuia dintre noi e ca şi când ni s-ar întâmpla tuturor. Mulţi au fost batjocoriţi degeaba. Dacă astăzi li s-a întâmplat lor, mâine poate fi rândul nostru. Îţi spunem, pe scurt, toţi ne-am transformat în soldaţi ai morţii. Să nu cumva să faci pierdută această scrisoare, i-am scris şi padişahului pentru a-l înştiinţa. Să ai cunoştinţă pentru că-ţi va cere scrisoarea.

Pedestrašii disperaţi”.

Lecţia dată de Suleyman

Rüstem Paşa voia să-l convingă pe sultanul Suleyman că în ţară trebuia să rămână numai o religie şi că evreii, despre care era de părere că aduceau mai multe pagube decât foloase, trebuiau alungaţi. Atunci, padişahul i-a dat marelui vizir o lecţie pe care Stephan Gerlach, un teolog din Tübingen care fusese numit între anii 1573 şi 1578 trimis al Austriei la Istanbul, o relata astfel<sup>64</sup>:

„Sultanul a rupt o floare cu petale galbene şi albe şi l-a întrebat pe paşă dacă îi place. Acesta i-a răspuns că îi place cu siguranţă, pentru că Allah a creat acea floare în felul ăla. Atunci, sultanul a rupt toate petalele galbene şi l-

---

64 Stephan Gerlach, Türkiye Günlüğü 1577-1578, II, traducere de Türkis Noyan, ed. Kemal Beydilli, Istanbul, 2006.

a întrebat din nou pe pașă ce părere are. Pașa i-a răspuns că floarea a rămas fără culoare și nu mai era întreagă. Padișahul a rupt atunci o altă floare, căreia i-a îndepărtat petalele albe, după care a repetat întrebarea. Pașa i-a dat același răspuns. Atunci padișahul i-a spus: «Dacă accepți întregimea florilor ca pe o perfecțiune și îți plac așa cum sunt, atunci de ce nu accepți și varietatea oamenilor creați de Allah? Cu cât o floare are mai multe culori, cu atât e mai frumoasă. La fel și turcii folosesc turbane de culoare albă, musulmanii verde, rumii<sup>65</sup> albastră, armenii albă, roșie și albastră sau un amestec de nuanțe de negru, iar evreii galbenă. Așa cum acest colorit place ochiului și lui Allah îi place varietatea religiilor!»”.

#### Moștenirea lui Rüstem Pașa

Rüstem Pașa a fost mare vizir până la 10 iulie 1561 când a murit. A fost înmormântat la Istanbul, în locul special amenajat din geamia Şehzade. Acesta a slujit în timpul sultanului Suleyman, între anii 1544 și 1553 și între 1555 și 1561, aproape 15 ani ca mare vizir și, în pofida părților sale negative, a fost un om de stat de succes, inteligent și cu vederi largi. Rüstem Pașa, care era foarte dur, în special cu cei care nu erau musulmani și cu statele străine, a fost poreclit de către francezi „creatura înfricoșătoare”, germanii spuneau despre el că e „crud și răuvoitor”, iar venețienii se temeau de el.

Marele vizir reușise să aducă și venituri mari vistieriei prin măsurile financiare pe care le luase. Călătorii povestesc chiar că aduna bani pentru vistierie vânzând florile de la palat. Când a murit, a lăsat în urmă o moștenire foarte mare, care consta în: 1 700 de sclavi, 2 900 cai de război, 1 106 cămile, 80.000 de turbane, 780.000 de galbeni, 100 de milioane de monede otomane, 5.000 de caftane și haine, 1 100 de coifuri de aur, 1.500 de coifuri de război cu argint, 130 de perechi de scări pentru șa din aur, 760 de săbii ornate cu pietre prețioase, 1.000 de buzduwane din argint, 32 de pietre prețioase foarte

---

65 Rum: termen folosit în Turcia pentru grecii creștini care trăiesc în țările musulmane (n.tr.).

valoroase, 815 ferme în Anatolia și Rumelia, 76 de mori de apă, sute de exemplare din Coran dintre care 130 cu copertele împodobite cu pietre prețioase și mai mult de 5.000 de cărți diverse...

Rüstem Paşa ocupă un loc important în istoria turcilor nu numai prin averea sa, ci și prin sutele de opere de caritate și prin veniturile pe care le-a donat. A construit sute de aşezăminte în diverse colţuri ale imperiului ca Ungaria, Balcani, Rumelia, Istanbul, Anatolia, Egipt, Medina, Ierusalim. În Istanbul a construit o geamie, o medresă, cinci hanuri, două locuri de rugăciune în hanuri, două şcoli, 242 de camere pentru diverse folosinţe, 181 prăvălii, cinci cuptoare de pâine; în Ankara un hamam și un caravanserai; în Kastamonu, la Daday și Dibek câte o geamie; în Erzincan un bazar închis, un han și un hamam; în Erzurum un han, un hamam și un bazar închis; în Edirne un caravanserai; în Tekirdag o geamie, o medresă, o şcoală, un caravanserai; în Sapanca o geamie, o şcoală, un azil și o mică mănăstire de tip tekke; în Medina 12 geamii și locuri de rugăciune, dintre care o medresă, şapte şcoli, 32 hamamuri, 22 cişmele, 273 camere, 54 pivniţe, 563 prăvălii, 28 hanuri și caravanseraiuri, cinci medrese. Acestea sunt numai o parte din ce a lăsat Rüstem Paşa.

#### Mihrimah Sultan

Mihrimah Sultan era soţia lui Rüstem Paşa și fiica sultanului Suleyman și a sultanei Hurrem. S-a născut în anul 1522. După căsătoria cu Rüstem Paşa, aceasta a complotat împreună cu mama și soțul său să îl ucidă pe prințul Mustafa. Apoi a făcut tot posibilul pentru ca fratele său Baiazid să ajungă padişah. După moartea mamei ei în 1558, tatăl său se sfătuia deseori cu ea. În lupta pentru tron era de partea prințului Baiazid, însă după revolta acestuia a trecut de partea prințului Selim. În 1561 și-a pierdut soțul, iar ea a murit în 1578, fiind îngropată în moscheea Suleymaniye. A construit două geamii, în Edirnekapi și Üsküdar și a adus apă la Meca.

Mihrimah Sultan s-a implicat în treburile imperiului la fel ca Hurrem Sultan și chiar corespondase asemenea



acesteia cu proaspătul rege al Poloniei, Sigismund al II-lea. Atunci când acesta a preluat tronul, Mihrimah Sultan i-a scris<sup>66</sup>:

„Aduc la cunoștința preamăritului rege următoarele: am aflat vestea morții tatălui Domniei Voastre. Să vă conduceți țara având în vedere versetul: «Noi suntem ai lui Allah și până la urmă la el ne vom întoarce<sup>67</sup>». Domnia să vă fie binecuvântată și lungă. Atunci când am auzit vestea cea mare ni s-a umplut inima de bucurie și bunăvoie. Hasan Aga, însoțitorul preamăritului pașă a fost trimis la Domnia Voastră să vă aducă această scrisoare de prietenie. Când va ajunge acolo, rugămintea noastră va fi să nu-l țineți în așteptare și să-l trimiteți înapoi. Să aveți viață îndelungată și treburile statului să meargă veșnic bine, pentru supușii Domnului.

Preaumila și neprețuita  
Mihrimah Sultan”.

La scrisoarea trimisă ca răspuns din partea regelui, Mihrimah Sultan a trimis la rândul ei împreună cu mai multe daruri o altă scrisoare:

„Măritul Allah să-i dea preamăritului rege și supușilor săi viață lungă, o zi să-i fie cât o mie. Atunci când scrisoarea de prietenie a Domniei Sale a ajuns ne-am bucurat atât de mult, încât nu poate fi povestit în cuvinte și scris pe hârtie. A fost transmisă urarea de sănătate și bunăstare, prietenia ce o purtați măritului padișah, refugiul universului, precum și dorința de a conversa cu această prietenă sinceră. Să aveți viață îndelungată, să fiți întotdeauna binevoitor. Bucurându-ne de prietenia pe care ați arătat-o în cinstita scrisoare și de mesajul de prietenie pe care ni l-a transmis supusul mamei mele Haseki Sultan, Hasan Bey, soțul meu Rüstem Pașa - Allah să-i facă munca ușoară - i-a transmis acestea preamăritului padișah. După cum a scris soțul meu, sultanul s-a bucurat atât de mult,

---

66 Nejat Uçtum, „Hurrem ve Mihrimah Sultanlarm Polonya Krall II. Zigismund’a yazdiklan mektuplar”, Belleten, XLIV/176 (Ankara, 1980), pp. 712-713.

67 Versetul 156, sura Baqara din Coran.

încât nu poate fi descris în cuvinte și ar fi spus așa: «Cu tatăl său eram ca doi frați, iar fiul său mi-a transmis atâtea vorbe de prietenie și vești bune, încât îmi e și el acum prieten. De-acum încolo vom fi ca tată și fiu». V-am trimis cinstitul firman prin mai sus menționatul Hasan Bey. Vrem să-i aducem la cunoștință preamăritului rege că de-acum orice problemă va avea pe lângă padișah, eu și soțul meu îi vom susține cauza și îl vom vorbi întotdeauna de bine sultanului. Bazându-ne pe această prietenie, am trimis într-o boccea două cămăși, șase prosoape de mâini și unul de față, chiar dacă nu sunt atât de potrivite pentru un rege. Viața și țara să-ți fie veșnice, pentru supușii Domniei Tale.

Preaumila și neprețuita  
Mihrimah Sultan”.

Moartea sultanei Hurrem

Fata unui preot, luată prizonieră din Ucraina, Anastasiei (Alexandria) Lisowska i-a fost dat numele de Hurrem (Vesela) datorită firii sale zâmbitoare. Folosindu-și istețimea și farmecul, în scurt timp a devenit favorita sultanului Suleyman, îndepărtând-o pe Mahidevran, prima soție a sultanului și mama fiului său cel mare, Mustafa. Suleyman, nerespectând obiceiul sultanilor de dinaintea sa de a nu se cununa cu niciuna dintre cadâne, s-a căsătorit cu Hurrem. Marea influență a acesteia asupra lui a dat naștere în acele vremuri zvonurilor potrivit cărora i-ar fi făcut farmece.

Inima sultanului fusese cucerită de Hurrem Sultan. Era un conducător care cunoștea dragostea și suferința provocată de despărțire în aceeași măsură în care cunoștea fericirea adusă de victorii. Faptul că Suleyman nutrea o mare dragoste pentru Hurrem reiese foarte clar din scrisorile și poeziile pe care i le trimitea din campanii.

Hurrem Sultan folosea în scrisorile sale către Suleyman apelative ca: „Steaua fericirii mele, sultanul meu, padișahul meu, șahul meu, stăpânul meu, lumina ochilor mei, sultanul meu cu chip frumos”. Când nu primea scrisori de la padișah, Hurrem se întrista și îi cerea

acestuia să-i scrie cât mai des.

Suleyman folosea în poeziile pentru sultana inimii sale apelative ca: „Istanbulul meu, Karamanul meu, Bagdadul meu, Horasanul meu”. Sultanul îi trimitea din locurile unde pleca în campanii pietre prețioase, materiale de rochie, blănuri și uneori un fir din barba sa, încercând astfel să se revanșeze față de ea.

Până în secolul al XVI-lea, influența femeilor la palatul otoman era limitată, însă soția sultanului Suleyman, Hurrem Sultan, profitând de dragostea profundă pe care acesta i-o purta, s-a implicat în treburile imperiului. Poporul a urât-o pentru că a pus să-l ucidă pe prințul Mustafa cu scopul de a-și aduce propriii copii la tron, însă Suleyman și-a pus dragostea mai presus de orice.

În 1558, Hurrem Sultan s-a îmbolnăvit când a plecat la Edirne cu Suleyman, intervențiile doctorilor neavând niciun succes. La scurt timp după ce a fost adusă la Istanbul a murit. A fost înmormântată în mausoleul de lângă moscheea Suleymaniye. Suleyman și-a petrecut restul de opt ani ai vieții sale într-o mare singurătate, deplângând moartea soției sale.

Protestele falșilor prinți Mustafa

După moartea prințului Mustafa, cel puțin cinci persoane au protestat, pretextând că erau prințul. La scurt timp după uciderea acestuia, un bărbat din regiunea de mai sus de Varna, Dobrogea, susținea că era fiul sultanului și reușise să fugă. Datorită asemănării cu prințul și a curajului său, a reușit să adune în jurul lui 14.000 de pedestrași din zona Rumeliei. Chiar și dervișii care îl urmau pe șeicul Bedreddin aflați în zonele Nigholu și Silistra l-au susținut pe falsul Mustafa.

Sokollu Mehmed Pașa și Pertev Pașa au pornit către ei cu ienicerii. Aflând că se apropie padișahul și trupele conduse de Sokollu vin peste ei, între răzvrătiți s-au iscat neînțelegeri. Soldații care au ajuns în timp ce aceștia se luptau între ei l-au prins pe falsul Mustafa. Acesta

împreună cu cei care îl urmau au fost spânzurați de cârlig<sup>68</sup>.

Încetineala cu care a acționat prințul Baiazid, aflat în acel moment la Edirne, pentru a înăbuși revolta, a dat naștere zvonurilor precum că el ar fi fost inițiatorul acesteia, ceea ce i-a zdruncinat lui Suleyman încrederea în fiul său.

În 1557, în Anatolia, a mai ieșit la iveală un fals Mustafa care pretindea că este prințul, și pentru că mama lui Mustafa era de origine cercheză, a fost sprijinit de această dată de cerchezi. Safavizii, printre care se aflau și cei doi fii ai șahului Tahmasp, luptau pentru cauza acestuia. Falsul Mustafa, cu ajutorul Safavizilor, a luat chiar Șirvanul, cucerit cu puțin timp înainte de așa-zisul său tată, sultanul Suleyman. Însă nu a câștigat mai mult de atât.

Falșii Mustafa care au apărut nu au reușit să îl îngrijoreze pe sultan în privința tronului decât până în 1566. În anul 1564 au apărut alți doi falși prinți în diverse zone, iar un al treilea a fost executat în iunie 1565.

Revolta prințului Baiazid<sup>69</sup>

Prințul Cihangir murise la Alep după uciderea fratelui său mai mare Mustafa, în timpul campaniei de la Nahicevan. După moartea prințului Cihangir, lui Suleyman îi mai rămăseseră doi fii în viață, ambii fiind ai lui Hurrem Sultan. Unul dintre aceștia era Selim, născut în 1524, iar celălalt Baiazid, născut în 1526. Ca temperament, cei doi frați erau firi total opuse. Prințului Selim era o fire blândă, plăcându-i băutura și petrecerile, iar prințul Baiazid era luptător, literat și un abil om politic. Ienicerii și mama sa, Hurrem Sultan, îl vedeau ca urmașul la tron al sultanului

---

68 Metodă de execuție folosită în trecut de otomani. Se trecea un cârlig în spatele victimei și aceasta rămânea suspendată în aer. Se practica în locuri publice și victima era expusă. Depinzând de direcția de intrare în corp a cârligului, victima murea imediat ori după o zi sau două, în urma unor mari suferințe (n.tr.).

69 Pentru informații mai detaliate vezi Șerafettin Turan, Kanunî Süleyman Dönemi Taht Kavgalan, Istanbul, 1998.

Suleyman. Și Prințul Baiazid se vedea mai presus decât fratele său mai mare și moștenitor al tronului.

După ce în timpul revoltei falsului Mustafa prințul Baiazid a întârziat să răspundă, fiind astfel considerat inițiatorul acesteia, Suleyman a vrut să-și pedepsească fiul, însă intervenția lui Hurrem l-a determinat să renunțe. A fost iertat și trimis ca guvernator în Kütahya.

Prințul Baiazid nu-și vedea fratele ca pe un rival la tron demn de luat în seamă. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să-și contacteze preceptorul de odinioară, Mustafa Pașa, care îl susținuse de mult timp în această privință. Avea mare încredere în el. Numai că Mustafa Pașa trecuse de partea lui Selim. Încurajarea prințului Baiazid pentru a prelua sultanatul în timp ce era la Kütahya făcea parte din planul său perfid.

Mustafa Pașa i-a scris lui Baiazid, menționând beția prințului Selim, nepriceperea lui în treburile administrative ale imperiului, declarându-și supunerea față de fostul său stăpân. Această scrisoare i-a dat mult curaj prințului Baiazid, care nu a bănuț nici măcar o clipă complotul care i se pregătea. I-a scris fratelui său Selim, chemându-l la luptă. Pe lângă scrisoare i-a trimis și un turban, un șorț, un fuor și alte unelte pentru a toarce lână. Scopul era acela de a-și face fratele să se revolte și să sfârșească la fel ca Mustafa, sperând astfel să rămână singurul moștenitor al tronului. Prințul Selim, primind scrisoarea și darurile umilitoare de la fratele lui, i-a dat de știre tatălui său. Jocul dublu al lui Mustafa Pașa i-a ațâțat pe frați unul împotriva celuilalt, iar Suleyman și-a pierdut de tot încrederea, deja șubrezită, în prințul Baiazid. Moartea mamei, Hurrem Sultan, cea mai mare susținătoare a sa, l-a lăsat singur pe prinț chiar în aceste momente atât de importante pentru el.

Sultanul Suleyman s-a gândit că cea mai bună soluție pentru ca lucrurile să nu meargă din ce în ce mai rău era să îi mute pe fii săi în alte provincii. Mărind veniturile fiecăruia cu 300 de monede otomane, l-a mutat pe prințul Selim la Konya, iar pe prințul Baiazid la Amasya. În afară

de asta, se spune că i-a avertizat că în cazul în care continuă neînțelegerile, nu-i va lua în calcul pentru preluarea tronului, lăsându-l drept urmaș pe fiul surorii lui, Osman Şah Bey.

Prințul Selim i-a scris imediat o scrisoare de mulțumire tatălui său, pe când Baiazid, fiind și nemulțumit de mutare, nu-i luă în seamă amenințările. El vedea această numire ca pe o insultă și nu voia să plece din provincia sa. Însă, neavând altă soluție, a pornit în „călătoria din rai în iad”, așa cum a numit-o.

Prințul Baiazid înainta foarte greu pe drum. Când a ajuns în Ankara i-a scris o scrisoare tatălui său în care menționa pe de o parte că era supusul său, că nu fusese nerespectuos cu el, iar pe de altă parte că fratele său Selim era un bețiv, că îi plăcea să petreacă alături de femei pe oriunde mergea, iar mutarea sa din provincia unde se afla însemna de fapt preferința pentru Selim și asta nu era demn de un padișah drept. Mai scria că decât să suporte o asemenea umilintă prefera moartea și cerea voie să rămână măcar la Ankara.

Sultanul Suleyman nu i-a răspuns și pentru ca acesta să ajungă mai repede în provincia unde fusese numit, îl trimise pe al patrulea vizir, Pertev Pașa, după el. Pentru a arăta că nu făcea diferență între cei doi fii, prințului Selim i l-a trimis pe al treilea vizir, Sokollu Mehmed Pașa. Planul prințului Baiazid nu a mers, în loc să-l întoarcă pe tatăl lor împotriva fratelui său îl întorsese împotriva sa. Faptul că sultanul nu i-a răspuns l-a enervat din cale-afară pe prinț. Știa că situația era în defavoarea lui. Din acest motiv, pe drum a adunat mulți soldați plătiți. Pe 21 decembrie 1558 a ajuns la Amasya. A continuat și acolo să adune soldați.

Sultanul Suleyman, nereușind să împrăstie soldații adunați de prințul Baiazid, i-a transmis lui Selim să adune soldați, trimitându-l și pe Sokollu Mehmed Pașa să-l ajute. În acest timp, considerând părăsirea provinciei de către prințul Baiazid drept revoltă, sultanul a cerut sentința pentru a-l executa. Prințul era acuzat în sentințele date de şeyhülislâmul Ebussuud Efendi și alți teologi că era un

„rebel care, nesupunându-se padişahului, a cucerit cetăți, a vândut bunurile oamenilor, luându-le cu forța, și a adunat soldați”.

Prințul, aflând de sentința dată, a înțeles că nu mai este cale de întoarcere. A pornit din Amasya spre Konya împreună cu cei aproape 30.000 de oameni ai săi. Prințul Selim, văzând că fratele său vine peste el, i-a dat de știre tatălui său, cerându-i ajutorul. În lupta de la Konya din 30 mai 1559, Baiazid, deși s-a luptat eroic, a pierdut. Soldații săi împrăștiindu-se, a fugit de pe câmpul de luptă, retrăgându-se la Amasya. Luându-i cu el pe fiii săi Osman, Orhan, Mahmud și Abdullah, a părăsit pe 7 iulie Amasya, pornind spre Iran.

Vestea înfrângerii prințului Baiazid a ajuns la tatăl său care aștepta la Üsküdar cu armata pentru a pleca spre Anatolia, în cazul în care lucrurile nu mergeau așa cum dorea. Prințul i-a scris tatălui său și i-a trimis pe muftiul Amasyei Muhiddin Curcani și pe hokea Hayreddin Icadi ca mijlocitori pentru a-l convinge să-l ierte. Însă aceștia nu au avut succes atunci când au cerut iertare, iar scrisoarea a fost interceptată de Mustafa și distrusă înainte de a ajunge la padişah.

Sultanul Suleyman a trimis firmane beilor de sângeac din provinciile răsăritene. Prințul Baiazid înainta repede, dar când era aproape să treacă granița, a întâmpinat o dificultate și a fost ajutat de beiful Erzurumului, Ayas Paşa. Învingând trupele otomane care-l ajunseseră la graniță, s-a refugiat în Iran. Ayas Paşa care nu respectase ordinele padişahului, ajutându-l pe prinț, a fost executat.

Din Iran, prințul Baiazid i-a mai trimis o scrisoare tatălui său, dar nici aceasta nu a ajuns la Suleyman<sup>70</sup>. Scrisoarea suna astfel:

„După mii de rugăminți care-ți înmoaie sufletul, după plecăciunea adâncă în fața padişahului care-și ține capul

---

70 Textul a fost simplificat din scrisoarea publicată de Cahit Öztelli. Vezi Cahit Öztelli „Kanunî'nin Oğlu Şehzâde Bayezid'in Babasına Son Mektubu”, al VIII-lea Congres de istorie turcă, II, Ankara, 1981, pp. 1 105-1 112.

sus și vorbește frumos supușilor, îți aduc la cunoștință dorința noastră, a supușilor tăi. Dacă stăpânitorul iubit și drept care a înconjurat universul va considera potrivit și va avea mărinimia și bunăvoința să se intereseze, pentru numele lui Allah, de întâmplările și greutățile prin care au trecut acești supuși ai săi care îl privesc cu ardoare și îl doresc, chiar de nu avem destulă pricepere și putere pentru a așterne pe hârtie și posibilitate pentru a exprima totul, pentru a nu fi un motiv de neliniște, voi îndrăzni să povestesc pe scurt din acest neînsemnat pământ al fericirii. Mai înainte așteptam, sperând să primesc vestea iertării greșelii mele scoase la iveală cu voia lui Allah și nesocotința mea, după care am trimis prin oamenii mei de mai multe ori scrisori la picioarele mărețului și sfântului padișah, arătându-mi devotamentul și cerând milă și iertare din bunătatea sa în jurul căreia se învâрте întregul univers. În acest timp, fratele meu Selim Han, vizirul Mehmed Pașa și beilerbeii Rumeliei au venit și ne-au înconjurat împreună cu ceilalți beilerbei din țară și cu soldați. Pentru că doreau să ne facă rău, nu puteam să rămânem în Amasya, dar nici nu aveam putere să mergem în altă parte. Neavând niciun alt loc de sprijin și refugiu în afară de Allah, am fost nevoit să-i iau pe fiii mei Orhan, Osman, Mahmud și Abdullah, sărmanii tăi supuși, cu speranța că până la venirea soldaților va veni vestea de iertare și milă de la marele, milostivul și preabunul padișah și numai pentru a ne îndepărta puțin de soldații care veneau ne-am retras spre Tokat. Până am ajuns acolo nu am primit nicio veste. Mai erau două-trei zile până la venirea soldaților. Am mers fără oprire. După ce am fost siguri că erau hotărâți să ne atace, am fost nevoiți să ne îndreptăm spre Erzurum. Când am ajuns aproape de granița Erzurumului, beilerbeii de acolo ne-a trimis o scrisoare și oameni. Eu nu m-am revoltat și nu am arătat nesupunere față de marele și sfântul meu padișah, ci dimpotrivă, am trimis scrisori spre pământul pe care calcă sfântul său picior. Probabil că nu au ajuns pentru că drumurile au fost închise. Soldații atacându-mă din toate



părțile, pentru siguranță am venit spre această zonă.

Atunci când i-am spus: «Roagă-l să facă dreptate, transmitându-i situația mea, devotamentul și supunerea mea», el mi-a răspuns: «Potrivit religiei și politicii statului este bine să împaci oamenii. Poate că tulburarea și deznădejdea vor pieri», încredințându-mă astfel că îți va transmite cererea. Și cu gândul că voi primi veștile de la tine am ajuns până în câmpia Pasin. Pe când așteptam veștile de milostenie și iertare ale măritului meu padișah, ne-au ajuns beilerbeii de Diyarbekir, Karaman și Sivas. Luându-l cu ei, l-au împiedicat pe beilerbeiul de Erzurum să-ți transmită cele ce îmi promisese. Adunând supușii din Van și alți soldați pe care i-au găsit, ne-au atacat pe neașteptate.

Cu ajutorul lui Allah, am fost nevoiți din nou să ne retragem în munți pentru a ne îndepărta de ei și de localitățile populate. Pe seară s-a lăsat întunericul. Am trecut prin munți înalți, trecători abrupte și văi. Am umblat până dimineața buimaci și sleiți de puteri. Cu piedici nenumărate și eforturi uriașe am mers încontinuu într-o stare de amețeală până în după-amiaza următoare. Ne-am oprit undeva peste noapte cu speranța că soldații s-au întors. Când am crezut că am scăpat, ne-au ajuns iar ca pe niște răzvrătiți. Acest supus nu a opus rezistență nici de această dată și m-am dat la o parte din calea lor. Trei zile și trei nopți am fugit și numai Allah știe că puteam să-i prind într-o ambuscadă sau să le provoc daune în diverse feluri acelor soldați, dar nu am dat oamenilor permisiunea să atace pentru ca situația să nu se înrăutățească. Am ieșit de acolo imediat, am acoperit pierderile luptătorilor, plecând din calea soldaților și astfel ne-au fugărit până la Sa'd Cukuru<sup>71</sup>.

Acolo, conducătorul acestei regiuni, Şahkulu Sultan, știindu-ne situația, a venit să ne întâmpine cu soldații săi, ne-a instalat în apropiere de Erevan și l-a anunțat pe şah. Acesta a numit câțiva hani și sultani, trimițându-i să ne

---

71 Sa'd Çukuru: depresiune intramontană delimitată în est de orașul Erevan, iar în sud de orașul Igdir (n.tr.).

întâmpine cu daruri. Am plecat din Erevan și am venit întâi la Nahicevan, apoi la Tabriz. Am rămas acolo câteva zile, apoi am mers la Kazvin. A trebuit să ne întâlnim cu șahul.

Acum, marele și sfântul meu padișah, eu, supusul tău, când am plecat din Amasya, nu am avut dorința să vin aici. Nu mi-a trecut prin cap niciodată așa ceva. Dar acei beilerbei au venit peste mine ca să îmi facă rău mie, supusului tău, și micilor supuși ai tăi care mă însoțesc. Nu ne-au slăbit nicio clipă, gonindu-ne cu forța din umbra ta sfântă și aducându-ne pe aceste țărâmurile străine, ne-au persecutat, făcându-ne o mare nedreptate.

Nu numai de când sunt otomanii, ci de la Adam încoace nu s-a mai văzut așa ceva. Dacă ar fi ajuns pe când ne aflam în interiorul granițelor și ar fi respectat firmanul Mariei Tale de teamă să nu le zboare capetele, nu am fi avut nimic de spus. Era de datoria lor să o facă. Dar fiind în afara granițelor, știind că nu vor putea să iasă victorioși nici cu ajutorul lui Allah, ne-au fugărit până în Sa'd, izgonindu-ne prin meleaguri străine ca pe niște oameni fără căpătâi, ne-au umilit și ne-au sleit de puteri, pentru ce?

Răsplata pentru acestea am lăsat-o în grija bunăvoinței și milosteniei padișahului meu. Sper că soarta îi va aduce tot ce va merita. Nu am niciun gând rău de a aduce vreo pagubă tronului sau sfântului său imperiu și nici de a isca vreo revoltă sau altă formă de nesupunere mărturisită sau ascunsă față de padișahul meu, caut scăpare în Allah. Nu am venit în această provincie pentru a cauza tulburare și daune. V-am înștiințat cum am ajuns aici. Jur pe unitatea și măreția lui Allah care a creat din nimic cele optsprezece mii de neamuri (toate vietățile pământului), pe toți sfinții mari și pe spiritele străbunilor că tot ce am spus este adevărat. Jur din inimă, cu toată sinceritatea. Rămâne la bunăvoința și milostenia ta să crezi. Allah mi-e martor! Dacă aș fi avut gânduri rele, ar fi ieșit la iveală în perioada în care eram la Amasya. Chiar și când am venit la Erzurum, după cum v-am înștiințat, am apărut dreptatea pe cât am putut. Dacă alții v-au spus

altceva, și pagubele aduse mai înainte din cauza nechibzuinței de care a dat dovadă fratele meu doar pentru că s-a lăsat cuprins de înflăcărare, împreună cu diavolul care și-a băgat coada, au dus la greșeli.

Padișahul meu sfânt, numai Allah nu cade, nu face greșeli și nu se înșală. Părerile mele de rău în această privință le știe numai El. Jur în fața lui Allah că pentru mine primirea făcută de șah nu a avut nicio însemnătate. Te-am păstrat în inimă, gândindu-mă și visând zi și noapte la dragostea și vorbele măritului și sfântului meu padișah și la sprijinul său. Urăsc din tot sufletul aceste locuri, înstrăinarea și despărțirea fiind de nesuportat. Toată ziua plâng și îmi deplâng soarta, ochii mi s-au înroșit de îngrijorare, suferință și durere, lacrimile mi-au devenit precum Nilul și Amudaria.

Se spune că cel ce nu trăiește nu știe. Băieții mei, supușii tăi, nu pot exprima în cuvinte suferințele și greutățile prin care au trecut atunci când am fost atacați și apoi au fost nevoiți să umble în întuneric, ba înfometați, ba însetați prin munți și trecători. S-au săturat și ei. Despărțirea și dorul de casă îi fac zi și noapte să se plângă, spunând într-una: «Oare ce i-am făcut noi măritului nostru padișah de s-a mâniat atât de tare și ne-a izgonit din țară?».

Acum, padișahul meu sfânt, milostiv și drept, îmi știu greșeala și mi-am recunoscut vina. Mai ales întâmplările din această perioadă și încercările prin care m-a făcut să trec soarta l-au trezit din somnul neștiinței pe supusul tău, iar faptele și suferințele l-au readus la adevăr. Nu-mi luați în seamă nesupunerea de care am dat dovadă... Nu vreau alt sângeac, altă țară sau mai mulți galbeni de la padișahul meu sfânt, doar milă pentru dorul bieților mei fii. Dacă vei binevoi să mă ierți mă voi mulțumi cu sângeacul meu. În numele măreției lui Allah, sufletului sfânt al ultimului profet Mahomed – binecuvântarea lui Allah fie asupra sa – în numele tuturor profeților, al celor cu credință, al măreției onoarei Kaabei și al măreției luminii Medinei, pentru respectul față de ce au rostit pe muntele Arafat cei

care cred într-un singur Allah și îngerii care sunt aproape de El: «Răspund chemării Tale, o, Allah!», pentru sufletele pure ale mărețului străbun și pentru capul binecuvântat, sacru, ales al Măriei Sale i-am ales ca fiind mijlocitori pe glorificatorii celor două lumi; acceptând mijlocirea lor, iartă-mă pentru păcatele mele și nu mă lăsa în aceste meleaguri cu dorul și suferința despărțirii. Poruncește prin bunăvoința și milostenia ta să mergem în această iarnă la locul nostru.

Sfântul profet Adam - Allah să-l ierte - a fost strămoșul omului și fiind, prin minunea înfăptuită, favoritul lăcașului lui Allah, om fiind, a apucat-o pe o cale greșită și de aceea deținătorul puterii absolute s-a lepădat de el, pentru ca mai apoi, când și-a recunoscut vina și a cerut iertare și a suferit, să se apropie din nou. Și padișahul meu și-a arătat sentimentele de milă demne de un conducător, iertând dușmani ai imperiului și ai religiei care aduseseră daune adepților Islamului, numai după ce au cerut o dată iertare.

Și eu, supusul tău, am făcut o greșeală omenească. De atunci mă căiesc întruna. Speranța mea este să-ți arăți bunăvoința și mila față de acești supuși ai tăi și să poruncești iertarea lor.

Dar, măritul meu sultan, padișahul meu plin de bunăvoință și milă, eu sunt până la urmă fiul și supusul padișahului celor șapte țări. Plecându-mă plin de respect în fața ta, te implor, pentru lauda și respectul tău printre cei din popor și cei aleși, să numești un beilerbei sau un supus de încredere prin care să trimiți scrisoarea. Când va veni, nu vom pierde nicio clipă pentru a ne întoarce din ordinul tău la sângeacul nostru. Până acum aș fi cerut de mult să trimiți pe cineva. Padișahul meu, cu bunătatea ta, trimite pe cineva de încredere cât mai curând posibil.

Cu voia lui Allah, și șahul ne va da permisiunea și ne va trimite fără întârziere. Când voi ajunge, voi sta la dispoziția sfântului meu padișah pentru tot restul vieții și potrivit firmanului tău măreț mă voi împăca cu fratele meu Selim Han, petrecând restul zilelor în prietenie și pace și

rugându-ne pentru viața lungă a măritului sultan și a califatului său, cu voia lui Allah.

De-acum încolo vei vedea cu ochii tăi ce înseamnă devotamentul, supunerea și slujirea adevărată. Dacă vrei, mă poți supune la tortură sau poți să-mi arăți bunăvoința ta, voi accepta. Ești veșnic și firmanul e al tău. Grădinile sultanatului stau mărturie că au fost dăruite dintotdeauna padișahului plin de bunăvoință în perioada de grele încercări a acestor locuri”.

Correspondență în versuri

Prințul Baiazid, care era un poet talentat, scria versuri sub pseudonimul Șahi. În poezia de mai jos îi cerea iertare tatălui său:

Ei, Suleyman, care ești sultanul întregii lumi.

Sufletul meu, dragostea din sufletul meu, dragul meu tată.

Ai putea să-l ucizi pe Baiazid?

Mărețul meu tată și sultan, Allah știe că sunt nevinovat.

Jur în fața primilor profeți Adam.

Moise, Iisus și al Fecioarei Maria

Și în fața aceluia suflet mare al conducătorului universului.

Mărețul meu tată și sultan, Allah știe că sunt nevinovat.

Culmile munților au devenit pentru mine opreliști.

M-am lipsit de toate bunurile și averile și am rămas departe.

Cer ajutor pentru suferința adusă de dor și despărțire!

Vărs lacrimi din cauza despărțirii.

Mărețul meu tată și sultan, Allah știe că sunt nevinovat.

Ei, padișah mărinimos! Cine să îți vorbească despre suferințele mele?

Am rămas orfan, departe de mamă și de frați.

Allah știe că nu m-am ridicat împotriva ta.

Mărețul meu tată și sultan, Allah știe că sunt

nevinovat.

Ei, padişahule, nu ştii că fiii sunt nevinovaţi?

Nu îţi este teamă să le iei viaţa?

Ori nu vei merge în împărăţia lui Allah împreună cu mine care îţi sunt slujitor?

Măreţul meu tată şi sultan, Allah ştie că sunt nevinovat.

Marele Allah te-a făcut padişah al lumii.

Padişahule, nu mă ucide pe mine, slujitorul tău, şi nu îţi face astfel pe duşmani să se bucure.

Nu mă despărţi de fiii mei care îmi sunt lumina ochilor.

Măreţul meu tată şi sultan, Allah ştie că sunt nevinovat.

Să spunem că am mâinile pătate de sânge.

Era o vorbă: „Ce s-ar întâmpla dacă slujitorul ar cădea în păcat?”

Iartă-l pe Baiazid, nu îl ucide pe acest slujitor.

Măreţul meu tată şi sultan, Allah ştie că sunt nevinovat.

Suleyman i-a răspuns fiului său tot în versuri

Ei, fiul meu, care a săvârşit din când în când păcatul răzvrătirii.

Care niciodată nu s-a supus firmanelor!

Fiul meu, sultanul meu, cum să te ucid?

Dragul meu fiu, măcar nu spune că eşti fără de păcat şi căieşte-te!

Jur în faţa profeţilor, sfinţilor, sufletelor măreţe

Jur în faţa lui Noe, Avram, Moise, Iisus, fiul Fecioarei Maria.

Jur în faţa lui Mahomed care este ultimul profet, preaslăvitul lumii.

Dragul meu fiu, măcar nu spune că eşti fără de păcat şi căieşte-te!

Cel care nu pomeneşte măcar de oameni este sortit să fie singur.

Cei care nu îşi arată supunerea vor sta mereu departe.

Nu e o rușine să ceri „ajutor pentru suferința adusă de dor și despărțire”.

Dragul meu fiu, măcar nu spune că ești fără de păcat și căiește-te!

A fi tată reprezintă menirea pe care ți-o dă Allah.

Cel care o îndeplinește este onorat și vrednic de cinste.

Cel care neagă vorba – mamei și tatălui nu trebuie să le ziceți nici măcar „of”<sup>72</sup> – rămâne orfan; Marele Allah face dreptate și în fața supunerii și a revoltei.

Dragul meu fiu, măcar nu spune că ești fără de păcat și căiește-te!

Nu știi că mila și bunăvoința sunt podoabele credinței?

Nu îți este teamă să verși sângele nevinovaților?

Nu te vei prezenta în împărăția lui Allah cu slujitorii lăsați în libertate?

Dragul meu fiu, măcar nu spune că ești fără de păcat și căiește-te!

Allah m-a trimis să fiu apărătorul întregii lumi.

Aș dori să înving lupii înfometați ai dușmanilor împotriva oilor.

Să mă ferească Allah să teucid pe neașteptate, dacă ești nevinovat.

Dragul meu fiu, măcar nu spune că ești fără de păcat și căiește-te!

Să spunem că ai mâinile pătate de sânge.

Ce-ar fi dacă tu te-ai căi și noi te-am ierta?

Baiazid al meu, dacă intri pe calea cea bună, eu te voi ierta.

Dragul meu fiu, măcar nu spune că ești fără de păcat și căiește-te!

---

72 Această expresie reprezintă o trimitere la un verset din Coran. Versetul întreg este astfel: „Domnul tău a hotărât să nu vă închinați decât Lui și să vă purtați frumos cu părinții voștri. Dacă unul dintre ei ori amândoi au îmbătrânit alături de tine, nu le spune «Ptui!»». Nu-i ocări, ci spune-le vorbe cuviincioase” (traducerea lui George Grigore). 17 Sura Al-Isra 23 (n.tr.).

Muhibbi

Uciderea prințului Baiazid

Vestea că prințul Baiazid s-a refugiat în Iran l-a bucurat nespus de mult pe șahul Tahmasp, care a mers personal la Kazvin să-l întâmpine. După un timp, a primit scrisori de la sultanul Suleyman și de la prințul Selim pentru a-l preda pe prințul Baiazid. Însă prințul l-a rugat pe șah să nu o facă și să încerce să-i împace. Acceptând propunerea, șahul i-a scris o scrisoare sultanului Suleyman. Acesta a fost de acord, cu condiția ca toți oamenii care-l însoțesc pe prințul rebel să fie executați.

În timpul unei petreceri, șahul Tahmasp i-a ucis pe toți însoțitorii prințului Baiazid, iar pe acesta împreună cu fiii săi i-a băgat în închisoare.

Intenția șahului era ca din acel moment să îl folosească pe prizonier drept monedă de schimb pentru negocierile cu dușmanii săi dintotdeauna, otomanii, determinându-i astfel să facă mai multe concesii. Cei doi conducători au început negocierile pentru predarea prizonierului. În cele din urmă, sultanul Suleyman avea să îi plătească șahului 1 200.000 de galbeni, lăsând Iranului cetatea Kars. În plus, prințul Selim se obliga să mențină relațiile de prietenie cu șahul atunci când avea să devină padișah.

Așa cum se stabilise, trimișii padișahului care urmau să-l preia pe prințul Baiazid și pe fiii săi au ajuns pe 16 iulie 1562 la Kazvin. Pe 23 iulie prințul Baiazid a fost predat șefului gărzilor prințului Selim, Ali Aga, și ucis chiar acolo. Prințul a cerut să-și vadă pentru ultima dată fiii înainte de a muri, dar nu i s-a permis. După el, toți cei patru băieți sfârșiră asemeni tatălui lor.

Trupurile prinților uciși au fost aduse la Sivas și îngropate în afara zidurilor cetății. Mai apoi, a fost omorât și băiatul de numai trei ani al prințului care rămăsese cu mama sa la Amasya, atunci când prințul fugise în Iran.

După uciderea prințului Baiazid, șahului Tahmasp i s-au dat numai 500.000 de galbeni, iar cetatea Kars nu i-a fost predată. Revolta prințului Baiazid a avut consecințe



asupra organizării statului otoman: s-a permis folosirea puștilor în rândul populației, au început să țină ieniceri în afara Istanbulului, în orașele din Anatolia pentru a întări autoritatea statului și, în plus, dacă înainte toți fiii și nepoții padișahilor erau trimiși ca guvernatori în diverse orașe, după acest incident s-a dat sângeac numai fiului cel mai mare.

Victoria de la Djerba

Djerba, o insulă din apropiere de Tunisia, trecuse în mâinile creștinilor și fusese fortificată. Flota otomană sub comanda amiralului Piyale Pașa a ajuns în dreptul insulei. După focuri de tun de ambele părți, printr-o manevră a flotei turce de a se despărți în două, flota cruciată a fost învinsă. Victoria de la Djerba din 1560 arăta că puterea otomană în Marea Mediterană ajunsese la apogeu.

Execuția șeicului Hamza Bali<sup>73</sup>

Șeicul bosniac Hamza Bali, după ce a servit o perioadă în Ankara, a plecat în Rumelia unde a încercat să răspândească învățăturile sectei religioase Melamilik. Ulema și șeicii s-au adunat la curte și au făcut presiuni asupra cadiului, spunându-i: „Acest om este un neștiutor, nu este în măsură să pregătească discipoli. Dacă nu se iau măsuri, vor avea loc instigări la revoltă. Trebuie înștiințat de îndată Istanbulul”. După ce cadiul a raportat situația la Istanbul, au fost trimiși inspecitori în Bosnia și, în urma cercetărilor, șeicul a fost arestat.

Atunci când a aflat cele întâmplate, şeyhiislâmul Ebussuud Efendi a întrebat mai mulți șeici de secte despre Hamza Bali. Aceștia i-au răspuns că era un eretic care, deși nu-și terminase studiile, începuse să predice ca șeic și că făcea parte din secta tânărului șeic Ismail Ma şuki care fusese executat. Aflând toate acestea, şeyhiislâmul Ebussuud Efendi a dat sentința, spunând: „Tânărul șeic a fost executat pentru că era păgân, nu credea în Allah. Dacă și șeicul Hamza este la fel de ateist ca el, atunci

---

73 Reşat Öngerer, „Şerâtin Kestiği Parmak: Kanunî Sultan Süleyman Devrinde İdam Edilen Tarikat Şeyhleri”, Revista de cercetare ilam, 1/1 (Istanbul, 1996), pp. 131-131.

trebuie executat". Șeicul Hamza Bali a fost executat în 1561 sau 1562 la Istanbul.

Inundațiile care au devastat Istanbulul

După lungi și obositoare lupte s-a ajuns la un acord cu Habsburgii și nu s-a mai vorbit nimic despre ce se întâmplase cu prințul Baiazid. Suleyman, care se apropia de apusul vieții, a ieșit în septembrie 1563 spre Yeşilkoy la vânătoare, pentru a se relaxa departe de atmosfera plictisitoare din Istanbul. Cu toate că vremea era destul de frumoasă atunci când au plecat, pe 20 septembrie cerul a fost acoperit de nori negri, iar tunetele care au început la scurt timp au cutremurat pământul. Suleyman și oamenii săi au reușit cu greu să fugă, refugiindu-se la palatul lui Iskender Celebi.

Toată valea Halkali a fost umplută de ape, care au format parcă un râu și au inundat întâi grădinile palatului, apoi au început să slăbească temelia palatului. În acest timp, toate etajele s-au umplut cu apă. Suleyman a fost luat în spate de un slujitor înalt și puternic, dus în mansardă și salvat de la înec.

Drumurile pline de apă ale Istanbulului

Inundațiile care au durat o zi și o noapte au transformat Istanbulul într-un „câmp de luptă”, provocând ravagii în special în văi. Multe case au luat foc de la fulgere, iar zeci de oameni și-au pierdut viața înecați. Podurile Silivri, Kuşukçekmece și Büyükçekmece și cel de pe valea Harami au fost distruse.

Canalele au devenit inutilizabile, fiind umplute cu nisip, iar bazinul Moglova care asigură necesarul de apă al Istanbulului a fost și el distrus. Astfel, a apărut o criză de apă în oraș.

După inundații, Suleyman a vizitat împreună cu marele vizir și alți oameni de stat bazinele de apă distruse și a poruncit să se cheltuiască atât cât este nevoie pentru a le reconstrui, în plus, s-a hotărât ca apa de la Kagidhane să fie adusă la Istanbul, însă marele vizir nu era de acord. Pentru a împiedica aplicarea proiectului, Semiz Ali Pașa a pus să fie răpit pe ascuns Nikola, un om care nu era

musulman, însărcinat cu siguranța canalelor de aducțiune a apei. Însă, într-o zi, când Suleyman a mers să inspecteze stadiul lucrărilor la Kagidhane, a întrebat unde era Nikola, iar Ali Pașa i-a răspuns: „Cred că s-a ascuns pentru că a cheltuit mai mulți bani decât i-am dat voie, într-o zi, două apare el”, salvând astfel situația. Apoi i-a spus padișahului: „Într-adevăr nu există o faptă mai virtuoasă și mai frumoasă decât să aduci apă. Să dea Allah să reușească. Cu toate acestea, padișahul meu, dacă se face o cișmea în fiecare cartier al Istanbulului și o să fie apă din belșug, vor veni și oamenii din țările arabe, Iran, și ne vom supraaglomera. Se va îngreuna aprovizionarea Istanbulului cu carne, pâine și alte alimente și va fi foarte greu să asigurăm hrana soldaților. Prețul produselor vândute de țărani va scădea, iar ei își vor abandona pământurile pe care le lucrează, venind cu toții în Istanbul. Pe timpul sultanatului padișahului meu vor fi tot felul de necazuri. Dar greutățile cele mai mari le vor suporta padișahii care vor veni”. Și astfel exprimă adevăratele sale gânduri.

Chiar dacă marele vizir se împotriva, Suleyman a continuat executarea construcției Kârkeșme. Aceste facilități, care puteau fi considerate un proiect uriaș pentru acea vreme, au fost terminate între 7 și 9 ani, găsindu-se astfel o soluție temporară pentru asigurarea necesarului de apă al orașului din unele perioade.

#### Asediul Maltei

După ce otomanii au cucerit Rodosul în 1522, cavalerii ioaniți lăsați să plece de pe insulă au fost duși de către Carol Quintul pe insula Malta. Pentru a-și arăta aprecierea pentru rezistența opusă luni de zile la asediul Rodosului de către cavalerii ioaniți, Carol a spus: „Nimic pe lumea asta nu s-a pierdut mai frumos decât Rodosul”.

Pe când erau în Malta, cavalerii au continuat să atace uneori navele turcești. Au luat parte la alianța cruciată formată împotriva otomanilor la Preveza și Djerba. În această perioadă, după ce spaniolii au cucerit două insule pe coastele Marocului numite Penon de Vélez și Gomora de Vélez, otomanii s-au gândit să cucerească Malta pentru a

avea controlul asupra regiunii. Cucerirea Maltei era necesară și pentru siguranța navelor turcești pe Mediterană, dar avea să fie și începutul dominației în vestul Mediteranei.

Capturarea de către pirații maltezi între insulele Zakynthos și Cefalonia a unei nave turcești care transporta obiecte pentru palat a fost picătura care a umplut paharul. În urma daunelor provocate de cavalerii maltezi musulmanilor care erau în drumul către pelerinaj, negustorilor și călătorilor, în aprilie 1565 s-a decis cucerirea insulei și au fost numiți pentru această misiune comandantul Mustafa Pașa și amiralul Piyale Pașa.

Piyale Pașa a pornit cu o flotă de aproximativ 200 de nave. Semiz Ali Pașa, întorcându-se după ce condusese flota, i-a criticat pe oamenii de stat care sperau să câștige o victorie ușoară: „Pașalele noastre cred că cetatea Maltei este halva și vor vrea să o mănânce. Nu văd deloc bine atitudinea și modul lor de a acționa, nu-mi place și le-am spus tot ce credeam despre asta. Am înțeles că sfaturile mele nu au fost luate în considerare. Să dea Allah să fie totul bine! Sper să nu le văd starea jalnică, Allah știe dacă voi apuca zilele alea. O să vedeți cum se vor termina toate astea!”. Și într-adevăr, după moartea lui Ali Pașa această campanie avea să se finalizeze cu un eșec.

Înainte de plecare, comandanții au fost avertizați: „Turgut Reis poate rezolva toate problemele referitoare la cucerire. Nu acționați înainte de a veni el. Nu vă opuneți în niciun fel deciziilor lui”. Însă Pașalele Mustafa și Piyale au mers pe insulă și au împresurat fortul St. Elmo fără a-l aștepta pe Turgut Reis. Dacă se ocupa această cetate apropiată de port, puteau asigura protecția navelor. Turgut Reis, care a ajuns în toiul luptelor, nu a găsit bună ideea asediului acestei cetăți. Ocuparea cetății principale avea să aducă de la sine și cucerirea cetății asediate, însă era prea târziu să se mai dea înapoi. Pe de altă parte, Turgut Reis se lupta pentru luarea cetății St. Angelo. La un atac din 18 iunie, o ghiulea aruncată din cetate a nimerit într-o piatră, care s-a sfărâmat în bucăți, iar o parte ruptă din

piatră l-a nimerit pe Turgut Reis. Rănit foarte grav la cap, acesta a murit după cinci zile. A fost trimis în Tripolitania și înmormântat într-un cavou lângă geamia construită de el.

Fortul St. Elmo a fost cucerit pe 24 iunie 1565, însă nu și ținta principală, Malta. Încheindu-se perioada propice campaniei, asediul a fost ridicat, iar flota s-a întors la Istanbul.

Otomanii pregătiseră un plan bun de luptă înaintea asediului organizat cu una dintre cele mai mari flote. S-a cerut și părerea lui Turgut Reis despre insulă, s-au trimis spioni, și chiar sultanul a lucrat la macheta insulei, însă planurile nu au fost aplicate întocmai. Rivalitatea dintre Piyale Pașa și Mustafa Pașa din timpul asediului era una din cauzele eșecului. În plus, întârzierea lui Turgut Reis influențase și ea finalul. Aflând cu câteva luni înainte de atacul ce li se pregătea, cavalerii maltezi au făcut pregătirile necesare, fortificând cetățile de pe insulă.

Cea mai mare greșeală a turcilor a fost că nu au făcut o blocadă a insulei și astfel nu au reușit să oprească ajutoarele venite din afară. Pe de altă parte, distanța dintre armată și punctele cu provizii fiind destul de mare și drumul dintre ele nefiind sigur, aprovizionarea cu muniție și alimente a constituit o mare problemă pentru trupele otomane. Din cauza imposibilității de a transporta proviziile, a îmbolnăvirii și oboselii soldaților ca și a greșelilor din timpul asediului, Malta nu a putut fi cucerită.

În Europa s-au publicat 148 de cronică în legătură cu asediul Maltei din 1565 și a ultimei campanii a lui Suleyman la Szigetvár. Imaginea de „Turc invincibil” pe care o câștigase datorită victoriilor consecutive a avut pentru prima dată de suferit odată cu acest eșec. Pierderea de către otomani a luptei de pe mare de la Lepanto pe 7 octombrie 1571 le-a readus europenilor încrederea în ei.



*Asediul de la Malta, 1565.*

#### Războiul cu Sfântul Imperiu Roman

Deși în perioada domniei sultanului Suleyman au avut loc campanii militare din Rusia și până în Oceanul Indian, majoritatea luptelor s-au purtat în vest. Trupele otomane au intrat pentru prima dată în Austria între anii 1463 și 1479, în timpul bătăliei cu venețienii, însă lupta propriu-zisă dintre otomani și austrieci a început în 1493, când turcii au dat o grea lovitură croaților. Austriecii care au vrut să-i ajute pe croați au intrat pe teritoriul otoman și au început primele lupte. Cucerirea Ungariei pe vremea lui Suleyman i-a făcut pe otomani vecini cu Habsburgii. În 1526, după înfrângerea regatului ungar la Mohács, au început lupte grele între Imperiul Otoman și estul imperiului Habsburgilor, Austria, pentru dominația asupra Ungariei.

În prima perioadă a relațiilor dintre cele două state, Sfântul Imperiu Roman nu a ieșit în fața armatelor otomane din cauza superiorității acestora pe câmpul de luptă, preferând să se limiteze la apărare prin construirea a numeroase cetăți mici, mijlocii și mari. Acestea începeau din Dalmația, Croația și nordul Ungariei, trecând prin orașele muntoase din nordul Dunării și întinzându-se până în Transilvania, constituind astfel un fel de barieră, o graniță militară împotriva otomanilor. Datorită rezistenței

cetăților: Guns în 1532, Szigetvár în 1566, Raab în 1594, și Nove Zamki în 1663, armata otomană a pierdut timp prețios, neputând să ajungă la Viena când zidurile cetății nu au fost consolidate încă, ratând astfel ocazia de a o cucerii. În 1566 cetatea Szigetvár, care îi împiedicase pe otomani să dea o lovitură puternică Sfântului Imperiu Roman, marchează locul unde s-a încheiat o eră a Imperiului Otoman.

#### Ultima campanie

În timpul când Semiz Ali Pașa era mare vizir, în 1562 s-a încheiat un tratat de pace pe 8 ani între Casa de Austria și Imperiul Otoman. În pofida acestui tratat, problemele legate de granițele celor două state nu se terminaseră. În plus, Sfântul Imperiu Roman nu plătea de doi ani taxele anuale pentru o parte din teritoriile ungare aflate sub stăpânirea sa. În acest timp, în 1564 a murit Ferdinand I de Habsburg. Odată cu urcarea la tron a împăratului Maximilian al II-lea, au avut loc întrevederi diplomatice, în care solii otomani au cerut taxele pe cei doi ani. În timpul în care taxele erau încă în discuție, voievodul Transilvaniei vasal Imperiului Otoman, Ioan Sigismund, a ocupat Sătmarul care era sub stăpânirea Habsburgilor. Trimisul Sfântului Imperiu Roman, Michel Czernowicz, care mergea la Istanbul să reclame acest fapt, s-a trezit în fața unei situații inedite. A fost oprit la Komorn de beilerbeiul Budei, Aslan Pașa, care l-a anunțat că nu va fi lăsat să meargă la Istanbul până nu vor plăti cei 60.000 de ducați pe care-i datorau. Pe de altă parte, a trimis un sol otoman pe nume Hidayet Cavuş la Maximilian al II-lea pentru a anunța că era ordinul padişahului ca niciun sol să nu fie lăsat să treacă spre Istanbul atâta timp cât nu vor plăti taxele.

La presiunile Imperiului Otoman, Sfântul Imperiu Roman și-a plătit datoria în februarie 1565. Apoi au început negocierile cu privire la prelungirea tratatului de pace și teritoriul luat de cei din Transilvania. Pe când marele vizir Semiz Ali Pașa era în favoarea păcii, al doilea vizir Sokollu Mehmed Pașa ținea partea ardelenilor.

Înțelegerea nu s-a încheiat și Czernowiez a pornit la drum pentru a se întoarce la Viena, dar după veștile venite de la granițe, a fost întors din drum la Qorlu și adus la Istanbul. Austriecii ocupaseră Tokaj. Trimisul, care a fost muștruluit bine, a pornit din nou spre Viena împreună cu un sol otoman. După ce situația a fost prezentată împăratului, Czernowiez a fost trimis pentru a doua oară la Istanbul pentru discuții. Însă lucrurile se schimbaseră. După moartea lui Ali Pașa, a fost numit mare vizir Sokollu Mehmed Pașa, care nu era în favoarea păcii cu Sfântul Imperiu Roman. Trupele otomane din Ungaria au fost trimise în Transilvania pentru ajutor. Neobținând niciun rezultat, solii austrieci s-au întors în țara lor.

Pe la începutul anului 1566 tensiunea dintre cele două țări crescuse destul de mult. Maximilian al II-lea a făcut un ultim pas pentru apărarea păcii, trimițându-l pe Hosszuthoty la Istanbul. Acesta a adus împreună cu anumiți prizonieri turci și daruri pentru viziri. Însă din nou existau taxe neplătite și Habsburgii nu dădeau niciun fel de lămuriri cu privire la Tokaj. Trimisul a fost închis în casa unde se afla și s-a declarat război Sfântului Imperiu Roman.

Fără să țină cont de faptul că era în vârstă, conducătorul otoman, sultanul Suleyman, a decis să plece în campanie. În spatele acestei hotărâri se aflau dorința de a șterge eșecul de la asediul Maltei din 1565, de a proteja teritoriile ungare care erau sub dominația otomană, și de a înlătura bârfele și nemulțumirile din rândul soldaților și al populației pentru că nu plecase în campanie de 10 ani, precum și dorința de a face uitate amintirile neplăcute cu privire la lupta dintre fiii săi și reabilitarea imaginii sale și a sultanatului care avuseseră de suferit din cauza unor opinii răspândite de unele cercuri adverse. Un oarecare șeic Nureddin spunea că „un padișah care nu își face datoria de a pleca personal în războiul sfânt, merită criticat”.

În primul rând, al doilea vizir Pertev Pașa a fost trimis ca și comandant în Transilvania. Apoi au început



pregătirile. S-a poruncit prin ordine scrise guvernatorilor și cadiilor otomani care se aflau în locurile pe unde aveau să treacă soldații să facă toate pregătirile necesare în privința drumurilor și a podurilor. La fel, mai marii orașelor din drum aveau să pregătească în hambare provizii pentru soldații și animalele armatei.

Rămas-bun, Istanbul

Înainte de a pleca în campanie, Suleyman a vizitat mormintele strămoșilor săi. În locurile pe unde a mers, a împărțit o cantitate considerabilă de bani săracilor. Pe 5 aprilie 1566 urma să se plece la drum, însă nu a fost posibil din cauza îmbolnăvirii padișahului. După ce s-a petrecut la Istanbul Ramazan Bayramul, pe 29 aprilie, sultanul și înalții funcționari de stat au pornit la drum cu mare fast. Plecarea lui Suleyman în ultima campanie a fost grandioasă. Băieții de curte și ceilalți care formau suita sultanului purtau straie care-ți luau ochii. Locuitorii Istanbulului ieșiseră și ei să îi vadă. Parada militară a soldaților a impresionat pe toată lumea care privea îmbrăcămintea divers colorată, steagurile și armele. Padișahul părăsise Istanbulul călare, în hainele sale albe, însoțit de un alai grandios. Istoricii timpului scriau despre acesta că semăna cu un minaret din lumina sfântă, cu hainele și barba sa albă. Lângă Suleyman se aflau, pe lângă marele vizir, toți ceilalți viziri, aga ienicerilor, vistiernicii și toți funcționarii importanți.

Trupele otomane care părăsiseră Istanbulul au poposit în locul unde era stabilit primul cort imperial. Chiar dacă padișahul plecase în campanie, nu avea putere să călărească tot drumul. Când s-a pornit din nou, sultanul, având probleme de sănătate, a fost urcat în caleașcă cu ajutorul lui Sokollu Mehmed Pașa. Pentru ca padișahul să aibă o călătorie ușoară, drumurile pe care urma să treacă trăsură erau reparate. Cu toate că era bolnav, atunci când ajungea prin centrele orașelor, sultanul urca pe cal pentru ca renumele său să nu aibă de suferit.

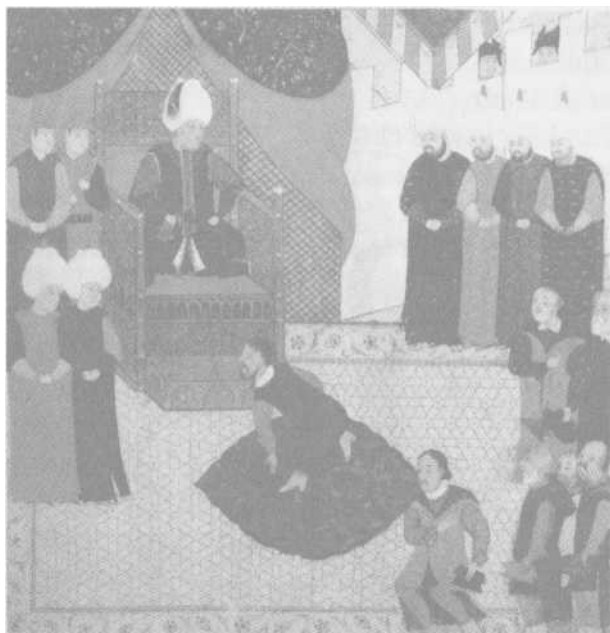
La o lună după părăsirea Istanbulului s-a ajuns la Tătar Pazarcigi. Când erau aici, au primit vestea că se

născuse un fiu al nepotului sultanului Murad al III-lea, care era sângeacbei al Manisei. Suleyman i-a spus trimisului care adusese vestea: „Printre străbuni am avut pe Mehmed fiul lui Murad. Numele copilului să fie Mehmed”. Acest prinț avea să urce la tron în anul 1595 cu numele de Mehmed al III-lea.

După 49 de zile de la plecarea din Istanbul s-a ajuns la Belgrad. În a zecea zi de popas a venit în tabăra otomană voievodul Transilvaniei, Ioan Sigismund, căruia i se trimisese vorbă înainte ca armata să plece din Istanbul, poruncindu-i-se să vină în tabăra otomană. Sultanul l-a primit în cortul imperial desfășurat pe o colină lângă orașul Zemun aproape de Belgrad, pe malul Dunării. Ioan Sigismund a îngenunchat de trei ori în fața sultanului, însă acesta i-a făcut semn să se ridice și l-a așezat pe un scaun. Apoi i-a făcut complimente voievodului căruia i s-a adresat cu „dragul meu fiu” și l-a trimis să ia înapoi cetățile din Transilvania pe care le ocupaseră austriecii.

În fața Szigetvárului

La Belgrad s-a făcut o evaluare a situației. Atunci când s-a plecat în campanie ținta principală era cucerirea cetății Egri, însă de la granițe s-au adus vești conform cărora Szigetvár provoca daune mari teritoriilor otomane. Recent, comandantul cetății Szigetvár, Nicolae Zrínyi îl ucisese pe sângeacbeiul Tri kalei, Mehmed Bey undeva în preajma Siklosului. La auzul acestor vești, armata s-a îndreptat spre Szigetvár. Era un lanț alcătuit din patru cetăți legate între ele prin poduri de lemn, încercuit de râul Almaș și numeroase ghioluri și mlaștini, ceea ce făcea să fie foarte greu de cucerit. Și numele i se dăduse tocmai datorită amplasării cetății, Szigetvár însemnând „orașul insulelor”.



*Regele Ioan Sigismund Zápolya al Ungariei cu sultanul Suleyman I, în 1556.*

Pentru a trece Dunărea au construit un pod în apropiere de Vukovar, însă pentru că acesta nu a fost destul de rezistent, s-a construit altul mai solid pe Drau, și astfel armata a înaintat spre Szigetvár. Pe 3 august, beilerbeiu Budei Yaliya Paşalu Aslan Paşa, chiar dacă adusese un aport important în timpul expediției militare, a fost executat pentru că a încercat să cucerească de unul singur cetatea din Varpalota și a fost înfrânt. Din acest motiv soldații austrieci au atacat orașele aflate sub dominația turcă.

Când s-a ajuns la Szigetvár, Suleyman a urcat pe cal pentru a le ridica moralul soldaților, apoi a coborât și s-a îndreptat pe jos către cort. Pe 7 august 1566 a început asediul Szigetvárului. Comandantul Nicolae Zrínyi a trimis o ghiulea în semn de „bun venit” pentru armata otomană și a executat un turc cu o funcție înaltă pe care îl avea prizonier. Zrínyi avea atâta încredere în el și în cetatea sa, încât îmbrăcase o parte din metereze cu material roșu și agățase pe zidurile cetății plăci de metal. Zilele treceau și

cetatea continua să reziste. Boala sultanului se înrăutățea din ce în ce mai mult. Neputând să iasă afară, privea luptele din cortul său așezat pe vârful Smilehof, la nord de Szigetvár.

Boala bătrânului padișah se agravase, însă cetatea bine fortificată nu putea fi cucerită. Existau destule provizii de apă, hrană și muniție. Aveau 3.000 - 4.000 de soldați și în jur de 60 de tunuri. Văzând că asediul se prelungește, Suleyman a spus: „Această cetate mi-a ars sufletul. Sper să ardă și ea la fel”.

Mai întâi a fost cucerit locul numit vechiul Szigetvár. Aici, austriecii au dat mai întâi foc orașului, apoi s-au retras în cetatea propriu-zisă. La scurt timp, cetatea principală a devenit ținta tunarilor otomani, după care a fost cucerit și locul denumit noul Szigetvár. Între timp, oamenii pe care Nicolae Zrínyi i-a trimis pentru a cere ajutor de la împăratul Maximilian au fost prinși, iar steagurile lor au fost fluturate și expuse în fața cetății, însă nimic nu-l făcea să renunțe pe abilul comandant. Nici scrisorile scrise de către Sokollu Mehmed Pașa în germană, croată și ungară în care le cerea celor din cetate să se predea nu au dat roade. Principala cetate a Szigetváruului continua să reziste.

Sokollu Mehmed Pașa depunea mari eforturi pentru ca cetatea să fie cucerită mai repede. În unele nopți dormea împreună cu soldații în tranșee. O dată chiar a scăpat de la moarte printr-o minune.

În ultimele zile ale asediului boala padișahului s-a agravat foarte tare. Zvonurile se răspândeau printre soldați. Porțiunea mlăstinoasă din jurul cetății s-a umplut cu pământ și lemne, înlăturându-se astfel obstacolele din fața zidurilor. S-au săpat atunci tuneluri spre cetate și s-au pus bombe pe ziduri pentru a le distruge.

Pe 5 septembrie bomba plasată de un gardian turc care s-a cățărat pe ziduri a deschis o breșă mare. Soldații otomani au reușit să pătrundă prin acea breșă, iar comandantul Nicolae Zrínyi, văzând că nu mai rămăsese nicio posibilitate de apărare, s-a retras în cetatea

interioară. Turcii au împresurat-o și pe aceasta, dând foc zidurilor.

### Moartea Marelui Turc

Când Szigetvár era aproape să fie cucerită, în noaptea de 6 spre 7 septembrie Marele Turc murise. Asediul se terminase, într-o astfel de situație, răspândirea printre soldați a veștii morții padișahul ar fi făcut ca toate eforturile din ultima lună să fie în van. Marele vizir Sokollu Mehmed Pașa a ordonat celor care știau de moartea padișahului ca aceasta să fie ținută secret și ca sultanul să fie îngropat sub locul unde stătea. După ce i-au fost scoase organele interne, trupul lui Suleyman a fost îmbălsămat cu mosc și ambră și îngropat temporar sub tron. Un bărbat a fost pus să stea culcat ca un bolnav în patul sultanului. Când a murit, sultanul Suleyman avea 71 de ani și domnise 46 de ani. Era padișahul cu cea mai lungă domnie. În timpul sultanatului alergase de pe un front pe altul, a plecat în 13 campanii, majoritatea în Europa și în timpul acestora a rămas 10 ani departe de Istanbul.

Marele vizir Sokollu Mehmed Pașa a reușit să ascundă situația de soldați, însă cetatea trebuia cucerită cât mai curând. Le-a dat ordin comandanților de oști, spunându-le: „Slavă Domnului că starea padișahului se îmbunătățește, însă este îngrijorat din cauza întârzierii în preluarea cetății. Porunca sa este ca Szigetvárul să fie cucerit astăzi”.

Cu încurajarea marelui vizir s-au făcut pregătirile pentru ultimul atac. Comandantul cetății, Nicolae Zrínyi, continua să reziste cu mare curaj, deși nu-i mai rămăsese nicio posibilitate de apărare. Zidurile cetății interioare fiind arse, a încercat cu un ultim efort să scape. S-a îmbrăcat cu un caftan din mătase, și-a pus la gât un lanț de aur, iar pe cap coiful împodobit cu pene de cocor. A luat în buzunar cheile cetății și împreună cu 600 de oameni care juraseră să meargă cu el la moarte a ieșit repede din cetate. Această mișcare era sinucidere curată. De cum a ieșit pe poartă i s-au înfipt două gloanțe în piept și o săgeată în cap. Prins într-o stare gravă, Nicolae Zrínyi a

fost dus la agaua ienicerilor și executat, tăindu-i-se capul pe un tun. Soldații otomani au preluat în scurt timp și cetatea interioară, singurul punct al Szigetvárului care mai rezistase încă. Astfel, pe 7 septembrie Szigetvár a fost cucerit în întregime.

În timpul acesta, marele vizir, sub pretextul cuceririi cetății, a trimis o scrisoare prin care anunța moartea lui Suleyman sângeacbeiului Kutahyei și singurului moștenitor al tronului, prințul Selim, chemându-l alături de armată. Marele vizir a continuat să ascundă moartea padișahului. Îi era teamă că vestea va avea efecte negative asupra soldaților. De aceea, după victoria obținută și-a văzut de rutina zilnică. Pe cei care au arătat curaj în luptă i-a îmbrăcat în caftan și i-a avansat, iar pe cei care au omorât dușmani i-a trecut în registru.

Sokollu, care ascundea situația până și de viziri, cunoștea gândurile soldaților pentru că strecurase oameni printre ei. Curând, între soldați s-au înmulțit zvonurile pentru că padișahul nu se arăta deloc. Atunci, marele vizir, care oricum începuse să facă tot felul de anunțuri false, a declarat că sultanul își va face rugăciunea de vineri în cetate. A reușit totuși să salveze situația, anunțând că padișahul nu va putea veni la rugăciune pentru că își scrântise piciorul. Au trecut 22 de zile în care marele vizir a folosit diverse tactici, iar atunci când soldații au cerut ca padișahul să vină să le dea bacșiș, i-a anunțat că se va aduna Divanul Imperial prezidat de sultan. Moartea padișahului nu a fost anunțată nici soldaților, nici vizirilor, însă mai marii în stat înțeleseseră situația. Oamenii marelui vizir care i-au vizitat pe viziri înainte de ședința divanului, i-au convins că este necesar să-i asigure pe soldați că padișahul este în viață.

Pe 9 octombrie 1566 s-a adunat Divanul Imperial. Aga ienicerilor, care venise la divan, a ieșit afară la ordinul marelui vizir, spunându-le ienicerilor adunați că padișahul le-a transmis următoarele: „Să fie fericiți și războiul sfânt să le fie binecuvântat, să-și finalizeze alianța aducând cetatea într-o stare bună. Să li se dea toate bacșișurile”.

Apoi s-a urcat pe cal și a plecat spre cetate ca și cum ar fi avut de îndeplinit chiar atunci un ordin al padișahului. După această veste, soldații adunați în fața cortului padișahului s-au împrăștiat. Situația a fost salvată din nou.

Toată armata a plâns

Sokollu a mai tras de timp cucerind și cetățile din jurul Szigetvárului, pentru a-i da posibilitatea prințului Selim să ajungă din urmă armata. I-a mai trimis o scrisoare prin care îi cerea să se grăbească.

Solul pe nume Hasan Çavuş, trimis de Sokollu la prințul Selim imediat după moartea sultanului, a ajuns la Kütahya după 12 zile. Când a primit scrisoarea marelui vizir, prințul aflat la Siçanti în afara Kütahyei, a comunicat vestea celor din jurul său, plecând apoi spre oraș. Pentru că era într-o zi de vineri, s-a dat de știre în toate geamiile și rugăciunea s-a făcut în numele lui Selim al II-lea. După ce și-a terminat pregătirile, prințul a pornit la drum cu alaiul său de 5.000 de oameni. O săptămână mai târziu, pe 29 septembrie 1566 a ajuns la Istanbul, în partea anatoliană a orașului și, văzând că nu a venit nimeni să-l întâmpine, a trimis pe cineva la gardianul Istanbulului Iskender Pașa să întrebe motivul. Iskender Pașa nu a reușit să deslușească scrisoarea cu subînțeleșuri pe care i-o trimisese marele vizir și de aceea nu a înțeles că padișahul murise și că prințul urma să treacă pe la Istanbul.

După ce s-au făcut pregătirile de rigoare, prințul Selim a trecut de la Üsküdar la Palatul Topkapı. Pretutindenii s-au tras salve de tun și trâmbițașii au anunțat schimbarea la tron astfel: „Este vremea sultanului Selim Han”.

Noul padișah a rămas trei zile la Istanbul și a vizitat mormintele strămoșilor săi, împărțind pomană. Apoi, fiind condus de către învățații și edili orașului cu mare fast, a ieșit din Istanbul. Când a ajuns la Plovdiv, Selim al II-lea a primit a treia scrisoare în care Sokollu Mehmed Pașa și vizirii îi cereau să se grăbească. Noul sultan, căruia o parte din oameni i-au rămas pe drum de oboseală, le-a scris o scrisoare în care îi înștiința că era pe drum. După

un timp, când a ajuns la Belgrad, i-a mai trimis o scrisoare lui Sokollu.

Se punea problema bacșișului care trebuia dat soldaților la încoronarea sultanului. Rezerva de bani a armatei nu era îndeajuns de mare pentru a se face plata bacșișurilor la Szigetvár, iar acest lucru putea crea nemulțumiri în rândul soldaților. De aceea, marele vizir i-a trimis vorbă lui Selim al II-lea să rămână la Belgrad, anunțându-l că plecau și ei la drum spre aceeași destinație.

După ce a primit vestea apropierei lui Selim al II-lea, marele vizir le-a împărțit banii soldaților și a pornit cu armata spre Belgrad pe 20 octombrie 1566. Trupul neînsuflețit al sultanului Suleyman a fost scos din locul unde era îngropat și așezat în sicriul din lemn de nuc pregătit în secret. Acesta a fost pus în caleașca imperială și după ce a fost strâns cortul sultanului, armata a plecat la drum într-o atmosferă ceremonială. Marele vizir, considerând că au ajuns în locuri mai sigure, a oprit numai câteva sute de soldați și agalele de la palat, îndepărtând restul armatei de caleașca în care se afla padișahul. Apoi i-a invitat pe hafizi<sup>74</sup> să recite din Coran. Cei din cortegiul padișahului, care au înțeles situația după ce au auzit recitarea Coranului, și-au pus pe cap turbane negre. Vestea s-a răspândit imediat, cutremurând întreaga armată. Toți plângeau și îl jeleau. Au fost atât de afectați, încât s-au oprit din mers. Atunci, Sokollu Mehmed Pașa mergând lângă ei, le-a spus: „Fraților, camarazii mei, de ce nu mai mergeți? Să-l conducem pe cel ce-a fost padișahul nostru atâția ani cu versete din Coran. A transformat Ungaria în țară musulmană prin războiul sfânt. Ne-a crescut pe toți cu bunătatea sa. În felul acesta vreți să-l răsplătim? Să nu-l ducem deasupra capetelor noastre? Fiul său, sultanul Selim Han vă așteaptă de 17 zile la Belgrad. Răposatul padișah i-a lăsat cu limbă de moarte să vă dea el toate bacșișurile. Hafizi, nu vă opriți, alinarea durerii noastre este Coranul”. Și astfel i-a mai liniștit pe soldați.

Selim al II-lea a întâmpinat îmbrăcat cu un caftan

---

74 Musulman care a învățat (pe de rost) Coranul (n.tr.).



negru sicriul cu trupul neînsuflețit al tatălui său și împreună cu conducătorii otomani a făcut rugăciunile în fața coșciugului lui Suleyman, care a fost depus apoi pe masa din piatră pentru a se oficia slujba de înmormântare. A fost făcută a doua rugăciune pentru sufletul padișahului, după care sicriul a fost trimis spre Istanbul cu un cortegiu, separat de armată. Pe drum a fost întâmpinat de bocetele și rugăciunile mulțimii care aflase de moartea sultanului.

Când armata a ajuns la Belgrad, marele vizir i-a trimis lui Selim al II-lea o înștiințare în care-i explica că trebuie făcută ceremonia de plătire a bacșișului pentru soldați la încoronarea sa. Însă Selim al II-lea, influențat de oamenii de lângă el care nu aveau cunoștință de protocolul de stat, nu a ținut seamă de sfaturile marelui vizir. Oamenii din preajma lui i-au spus că această ceremonie se făcuse la Istanbul și nu mai era nevoie să se facă încă o dată. Selim al II-lea a intrat în cortul imperial și s-a declarat sultan, fără a o face însă și în public. A evitat acest protocol și pentru a nu da soldaților bacșișurile cu ocazia încoronării, provocând nemulțumirea acestora.

După ce au rămas o săptămână la Belgrad, au plecat spre Istanbul. Odată ajunși acolo, întrucât problema bacșișului nu se clarificase încă, soldații care au comentat tot drumul au trecut la acțiune. Cei care mergeau înaintea padișahului s-au oprit în locurile strâmte și pe pante, îngreunându-i astfel lui Selim al II-lea înaintarea. Când au ajuns la Beyazit, s-a oprit toată armata. Ienicerii i-au coborât de pe cai pe șefii care au dorit să le dea sfaturi, pe Ali Aga și unii viziri care îl însoțeau. Sokollu Mehmed Pașa, deși a încercat să vorbească cu soldații împărțindu-le bani, nu a ajuns la niciun rezultat. Soldații care se adunaseră în număr foarte mare în fața palatului nu voiau să-l lase pe padișah să intre, amintindu-i de „legea bacșișului cu ocazia încoronării”. La insistențele vizirilor, Selim al II-lea le-a spus: „Aprob să vi se dea toate bacșișurile”, după care soldații s-au liniștit.

După ce s-a făcut a treia rugăciune de către şeyhülislâmul Ebussuud Efendi la Istanbul, trupul

neînsuflețit al sultanului Suleyman a fost dus la geamia Suleymaniye, în locul unde trebuia să i se construiască cavoul. Pentru că acesta nu era gata, deasupra mormântului se instalase un cort. A fost depus în mormântul pregătit sub îndrumarea arhitectului Mimar Sinan. Astfel se încheie o epocă.

#### Trăsăturile lui Suleyman

Suleyman era înalt, cu o față rotundă, ochi căprui deschiși, sprâncene depărtate și nas acvilin. Îi plăcea să stea de vorbă cu învățații și poeții. Era un bijutier talentat, meserie pe care o învățase în anii când era încă prinț. Scrisa poezii cu pseudonimul de Muhibbi. Mânua bine sabia și îi plăcea să vâneze. Se spune că vorbea arabă, persană și unele limbi slave, precum și dialectul tătar.

Adjectivul „Legiuitorul” care se folosește împreună cu numele de Suleyman nu este un titlu pe care și l-a atribuit sau pe care i l-au dat scriitorii vremii. Suleyman I era menționat de către scriitorii europeni ai timpului său cu denumiri ca „Magnificul” și „Marele Turc”. După cercetările făcute de Feridun Emecen, titlul de „Legiuitor” a fost folosit pentru prima dată de către Dimitrie Cantemir care a scris în secolul al XVIII-lea o operă despre istoria Imperiului Otoman. Cantemir a insistat asupra calității sale de a face legi, folosind-o și pentru denumirea pe care i-a dat-o. Scriitorii din următoarele perioade au preluat-o și l-au pomenit mai apoi pe Suleyman drept „Legiuitorul”.

#### Teama și admirația Europei

Perioada în care a domnit Suleyman Legiuitorul a fost atât de strălucită, încât cei care au scris o serie de reforme în secolul al XVII-lea, în anii de decădere ai Imperiului Otoman, au pomenit de aceasta ca fiind „Epoca de Aur” la care ar trebui să se reîntoarcă.

Începând cu sultanul Suleyman, Imperiul Otoman a constituit un adevărat pericol pentru Europa. Cucerirea Rodosului în 1522 a reprezentat motivul pentru care toate privirile statelor din Europa Centrală și de Vest s-au întors din nou spre turci. Toată lumea și-a îndreptat atenția către otomani după ce Imperiul Otoman s-a orientat spre

Europa, din cauza conflictelor dintre Francisc și Carol Quintul și după cucerirea Ungariei în urma victoriei de la Mohács. S-au scris nenumărate cărți despre acest subiect. După ce în 1529 la primul asediu al Vienei au simțit răsuflarea pericolului în ceafă, europenilor le-a crescut interesul pentru Imperiul Otoman.

În secolul al XVI-lea în special în Italia, Germania și Austria, imaginea turcilor a fost creată de războaiele care nu se mai terminau și de teroarea pe care a răspândit-o înaintarea de nestăvilit a otomanilor. Neputința de a stăvili avântul otoman, precum și înfrângerile consecutiv suferite în războaiele cu otomanii au creat în Europa concepția că „turcii sunt invincibili”. Oamenii Bisericii spuneau că turcii erau trimiși de Dumnezeu ca o pedeapsă, că sunt mânia sau blestemul lui Dumnezeu pentru păcatele înfăptuite. Otomanii erau văzuți ca biciul lui Dumnezeu. De aceea în Europa erau unii care susțineau că „războiul împotriva turcilor este de fapt războiul împotriva lui Dumnezeu”, între europeni se născuse o teamă atât de mare, încât se spunea că lumea asta este a turcilor, iar viața de apoi a creștinilor. Frica de turci se transformase într-un adevărat coșmar. Înaintarea otomanilor anticipa apropierea apocalipsei.

Scriitorii europeni au scos cărți pentru a învinge această teamă de turci. Erudiții au scris opere cu privire la modul cum poate fi distrus Imperiul Otoman, încercând în același timp să tempereze teama de turci. Erasmus spunea: „Mărima Imperiului Otoman nu trebuie să sperie oamenii. Și Imperiul Roman și cel al lui Alexandru cel Mare erau foarte mari și se credea că sunt invincibile. Însă astăzi, ele nu mai există”.

Erasmus, unul din celebrii filosofi europeni care a avut un mare succes cu cartea sa „Elogiul nebuniei”, scria în lucrarea „Utilissima Consultatio de Belloo Turcis Inferendo” despre turcii pe care îi numea barbari cu origini întunecate că au cucerit o importantă parte din Europa datorită diferențelor de opinii dintre creștini și că a venit timpul ca frații de aceeași religie să fie salvați din

prizonierat. Erasmus nu găsea corect războiul religios și considera că creștinismul va exista numai dacă turcii erau eliminați.

Dacă majoritatea creștinilor erau speriați de otomani, pentru alții aceștia reprezentau chiar o „speranță”. Unii dintre ei, care erau împovărați de atâtea taxe sau nu puteau să-și practice liber religia, preferau să trăiască sub administrația otomană decât sub cea a regelui sau a prințului.

În Europa, turcii au constituit și subiectele unor spectacole de balet, operă, cântece populare, poezii și povești. Unul din motive era acela de a crea un scut politic pentru a păstra vie vigilența populației împotriva pericolului otoman și a putea înlătura amenințarea turcă împotriva creștinătății, celălalt motiv fiind faptul că turcii reprezentau un subiect care trezea interes mereu.

Conform cercetărilor făcute de istoricul român Carl Gollner, în secolul al XVI-lea s-au publicat în Europa 2 463 de cărți, broșuri și pamflete avându-i ca subiect pe turci. Acest interes nu era specific anumitor țări, existând astfel de publicații în aproape toate orașele din Europa, de la Frankfurt la Paris, de la Londra la Lyon, de la Roma la Praga, de la Veneția la Viena. Recordul îl deținea Augsburg, unde în cele 29 de tipografii se tipăriseră în total 134 de cărți și broșuri.

Există opere despre otomani în aproape toate limbile europene, în special germană, latină, engleză, italiană și spaniolă. Din 2 463 de publicații, cam 1.000 sunt în germană și 455 în latină.

Erudiții europeni erau, ca toți creștinii, dușmani aprigi ai turcilor. Mulți dintre ei au scris opere despre modul cum putea fi distrus Imperiul Otoman. Pe lângă aceasta, în lucrările lor se arăta administrația otomană ca un exemplu. În secolul al XVI-lea unul din teoreticienii absolutismului, Jean Bodin, și alți filosofi asemenea lui spuneau că Imperiul Otoman era un exemplu de sistem politic ideal. Și scriitori și filosofi ca Giovio, Frense-Caneye, Busbecq laudă în operele lor sistemul militar și

administrativ al otomanilor.

În procesele desfășurate pe teritoriile otomane, rezolvarea simplă și mai rapidă a cazurilor era acceptată ca fiind unul dintre cele mai importante avantaje ale jurisdicției, în special în cazul în care se făcea o comparație cu Occidentul, unde oamenii se plâneau de prelungirea procedurilor care trebuiau efectuate și de târăgănarea proceselor. Călătorii prezentau lumii occidentale observațiile lor favorabile referitoare la sistemul legal turc, în timp ce făceau o comparație cu neajunsurile din sistemul lor. Europeanii erau impresionați mai ales de faptul că sentința se dădea rapid și corect.

Acest subiect, asupra căruia au stăruit atâția călători și ambasadori, era cunoscut până și de papalitate. Secretarul personal al lui Papa Leon al X-lea, cardinalul Jakob Sadolet, i-a trimis unui jurist pe la începutul secolului al XVI-lea o scrisoare interesantă: „Nu pot să nu laud un obicei al turcilor care la noi nu este cunoscut deloc, și anume evitarea lor de a ieși în afara subiectului în procesele legale și rezolvarea tuturor problemelor prin cuvinte cât mai puține. Care muritor și-a pierdut mințile într-atât încât să nu se enerveze când vede orice lucru mărunț transformat până la urmă într-o problemă majoră, într-o poveste asemănătoare basmelor pentru copii, protocoalele și documentele numeroase, dosarele făcute și pentru cel mai mic fapt, cine poate să fi rămas atât de departe de omenie? Cine n-ar fi uimit să vadă cum această hârțogăraie generează numai procese peste procese, ca o Hidră (figură din mitologie jumătate șarpe, jumătate om) al cărei cap crește de îndată ce îl tai, ca un monstru pe care nici Hercule și nici Jupiter nu l-au putut nimici. Asta este pacostea care dă naștere la crime și criminali, la destrămarea familiilor și căderea statelor”.

Această situație de care se plâneau europenii nu exista în sistemul juridic otoman. Așa cum austriacul Gerlach menționa în jurnalul său de călătorie, în Turcia nu trebuia să te plimbi pentru un proces 10, 20, 30 sau chiar 50 de ani în tribunale.

Conform renumitului orientalist Guillaume Poștei, care a venit în a doua jumătate a secolului al XVI-lea în Turcia, sultanul otoman proteja drepturile legale ale cetățenilor prin măsurile și modul concis de a opera al tribunalului. Poștei critica în opera sa sistemul existent în Europa, amintind de audieri fără sfârșit. Acesta menționa că nefinalizarea proceselor dădea naștere la deschiderea altora și recunoștea că îi era rușine atunci când compara curțile judecătorești franceze cu justiția turcă. Se spune că până și renumitul rege englez Henric al VIII-lea și-a trimis oamenii de încredere în Turcia pentru a-i transmite legile sultanului Suleyman.

În „Cartea turcă” din anul 1522 se compară sistemul juridic otoman cu cel european, afirmându-se că „în loc să dea sentințele bazându-se pe egalitate și dreptate, sfântul împărat romano-german ține cu cel puternic”. Francezul Jean de Villamont, într-o manieră sarcastică, afirma că în ciuda faptului că nu credeau în Iisus, turcii erau corecți și civilizați. O importantă influență a sistemului juridic otoman în Europa este preluarea în germană a termenului *kadi* folosit pentru judecător în acea vreme și utilizarea lui și în zilele noastre. Leyla Coșan a tratat acest subiect în mod detaliat în articolul său „Locul cuvântului Kadi în limba germană”.

Europeenii care au studiat sistemul judiciar otoman au vorbit în operele lor și despre autoritatea cadiilor. Giovanantonio Menavino, care a trăit o lungă perioadă în Turcia ca prizonier în primul sfert de secol XVI, scrie despre autoritatea și puterea cadiului de a da sentințe în orice fel de probleme, minore sau majore, dând exemple în acest sens. Cadiul era judecătorul orașului și când mergea în control, dacă observa vreo nedreptate la vânzări, fie prin modificarea unităților de măsură, fie în altfel, confisca bunurile vânzătorului și îl pedepsea pe acesta conform legii. Francezul Guillaume Poștei relatează că era de așteptat ca până și cadiul cu puteri depline din cel mai îndepărtat sat să știe legile foarte bine.

Imaginea de „Turc invincibil” câștigată datorită

victoriilor consecutive a avut pentru prima dată de suferit odată cu eșecul de la asediul Maltei din 1565. Pierderea de către otomani a luptei de pe mare de la Lepanto pe 7 octombrie 1571 le-a readus europenilor încrederea în ei.

Un stat exemplar

Pe vremea lui Ivan cel Groaznic, Rusia a preluat organizarea militară de la otomani. S-au luat ca exemplu disciplina și sistemul de promovare în grad a acestora.

Nu numai Rusia, dar și multe state europene au influențe din armata otomană. Timp îndelungat cavaleria era în prim plan în războaie. După apariția ienicerilor, pedestrașii au început să iasă în față. În perioada lui Carol Quintul spaniolii au urmat exemplul turc, înființând trupele de *tercios*. Fiilor femeilor italiene căsătorite cu spanioli li se spunea în armată „ieniceri”.

După modelul cavaleriștilor otomani (spahii), ungurii au format în secolul al XV-lea trupe de cavalerie ușoară numite husari. Polonezii au fost și ei unii dintre cei care au preluat numeroase elemente din organizarea armatei otomane, precum și multe dintre armele acestora.

Moștenirea sultanului Suleyman

În perioada sultanului Suleyman, pentru că granițele de est nu erau sub o amenințare reală și datorită conjuncturii favorabile din Europa, principala țintă a fost vestul. Sfântul Imperiu Roman deținea o parte importantă din Europa datorită legăturilor de rudenie. Singurele puteri care îi țineau piept erau Franța și Anglia. Amestecul otomanilor în această luptă a făcut ca echilibrul politic să se stabilească din nou. Prin intrarea turcilor în luptă cu Habsburgii, monarhiile naționale precum Franța și Anglia au reușit să supraviețuiască. Și reformele religioase care au luat naștere în Europa și s-au dezvoltat în pofida faptului că imperiul era un stat catolic se datorează presiunilor militare otomane asupra lui Carol. Protestantismul s-a răspândit în Germania datorită înfrângerii de către otomani a părții germane a Sfântului Imperiu Roman.

Habsburgii au fost împiedicați să cucerească Africa

datorită colaborării dintre pirații turci din zonă și otomani. În această perioadă, grație numirii lui Barbaros ca amiral și politiciii sistematice de pe mare, otomanii și-au făcut simțită prezența în Marea Mediterană, îndepărtând ramura spaniolă a Habsburgilor din nordul Africii. Pericolul ca tot nordul Africii să devină creștin a fost înlăturat prin cucerirea de către otomani a acestor zone (Algeria, Tripolitania, iar mai târziu Tunisia și Maroc) sau prin trecerea lor sub dominație otomană. Habsburgii, nereușind să domine Mediterana și nordul Africii, și-au îndreptat toată atenția și forțele către noi colonii dincolo de Atlantic.

Safavizii, care pe vremea lui Selim I constituiau un pericol important pentru Anatolia, au fost asimilați. În vremea lui Suleyman, nu s-a optat pentru o campanie împotriva Iranului atâta timp cât nu au existat cazuri de forță majoră sau oportunități importante. Prima dată s-a pornit către Iran în 1533 în campania denumită Irakeyn, în care s-a plecat cu două armate, dar din cauza greșelilor lui Makbul/Maktul Ibrahim Pașa, nu s-au obținut rezultatele dorite. Mai târziu, s-au făcut campanii în 1548 și 1553 împotriva Iranului pentru a-i ajuta pe uzbeci și pe ceilalți musulmani sunniți din zonă, cât și pentru a răspunde Safavizilor care atacaseră teritoriile otomane.

Tratatul de la Amasya din 29 mai 1555 este primul tratat oficial semnat între cele două state. Prin acesta, otomanii au anexat oficial teritoriile cucerite, iar locul relațiilor tensionate de 40 de ani cu Safavizii a fost luat de o perioadă de pace – avea să dureze până în 1578.

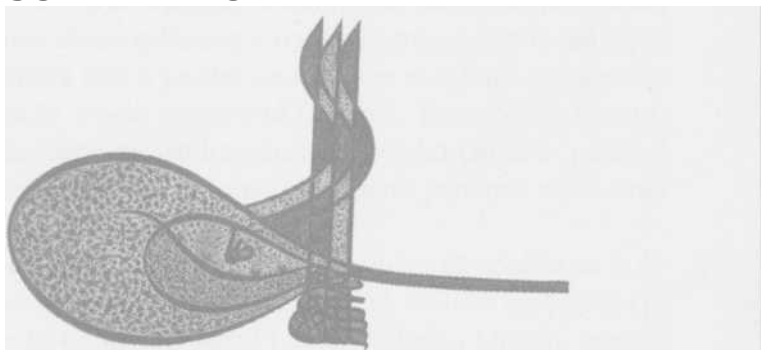
Cel mai important rezultat al campaniilor din Iran a fost cucerirea de către otomani a Irakului și a Anatoliei de est. După înfrângerea de la Țaldıran, Safavizii au fugit mereu de lupta pe front. De aceea nu li s-a putut da o lovitură care să-i elimine. Cu toate acestea, otomanii au continuat să-i atace cu armată numeroasă. Însă în această zonă nu s-au putut forma trupe active care să se miște mai ușor și să obțină rezultate. Spre deosebire de zona Rumeliei, în est nu exista infrastructura potrivită pentru o



operațiune militară, și nu s-a putut organiza nici aprovizionarea cu hrană. În plus, nu s-a stabilit nicio comunicare bună cu uzbekii care puteau să-i preseze pe Safavizii de la răsărit. Datorită faptului că populația din locurile cucerite nu-i privea cu ochi buni pe otomani, aceste ținuturi n-au putut fi dominate prea mult timp. De aceea, otomanii n-au reușit să cucerească Iranul în întregime. Cu toate acestea, cucerirea Irakului a făcut ca drumurile comerciale către India să fie controlate într-o mare măsură de otomani.

Lupta cu Safavizii a dus la schimbarea percepției religioase și politice a imperiului. Pe când otomanii, în rolul lor de reprezentanți ai musulmanilor sunniți se luptau cu Safavizii, s-a încercat răspândirea în țară a regulilor școlii hanefită<sup>75</sup>, iar elementele heterodoxe nu au mai fost privite cu toleranță ca înainte. Și sistemul juridic s-a schimbat conform acestei percepții, ajungându-se cu timpul la un fundamentalism și o strictețe care au dat naștere reacțiilor din partea turkmenilor din Imperiul Otoman. Din cauza luptei politice dintre cele două state, s-a creat o diviziune între secte.

## SULTANA HURREM



Nu se știe exact unde s-a născut Hurrem Sultan, cunoscută de către istoricii occidentali cu numele de Roxolana, Rossalane, Roxa, Roza, Rossa și Ruziac. Cu toate

---

<sup>75</sup> Școala hanefită: una dintre cele patru școli juridice ale Islamului numită astfel după numele fondatorului său, Abu Hanifa (n.tr.).

că prima perioadă a vieții este învăluită într-o perdea de ceață, ea și-a lăsat o puternică amprentă în istoria Imperiului Otoman. Yermolenko spunea: „Apariția Roxelanei în haremul Imperiului Otoman poate fi asemuită cu strălucirea în noapte a unui meteorit sau a unei comete”.

Cercetătorii și istoricii europeni susțin că aceasta ar fi de origine rusă. Pe la mijlocul secolului al XVI-lea ambasadorul lituanian în Crimeea, Mihail Litvin (Mihalon Lituan), spunea în cronica sa: „Iubita împăratului turc și mama moștenitorului și celui mai în vârstă prința fost răpită într-o vreme de pe pământurile noastre”.

Conform ambasadorului venețian Navagero, Hurrem era „de origine rusă și a fost îndrăgită atât de mult de sultan, încât nu a existat nicio femeie care să fi avut o putere mai mare decât ea în dinastia otomană. Era simpatcă, modestă și cunoștea firea Marelui Conducător foarte bine”. Tot unul dintre ambasadorii venețieni, Trevisano, o denumea pe Hurrem „Sultana din Rusia”.

Galina Yermolenko<sup>76</sup>, care a făcut cercetări pe această temă, dezvăluie motivele pentru care se credea că Hurrem Sultan era rusoaică, astfel: „Opiniile precum că Roxolana este de origine rusă și nu ucraineană se datorează faptului că numele Roxolana și Rossa au fost interpretate greșit. Pe la începuturile perioadei moderne a Europei, deși se afla în vestul Ucrainei, provincia Rutenia s-a menționat în diverse perioade a fi în Galiția sau Podolia (în prezent, estul Podoliei aparține de Polonia). Rusia din zilele noastre era denumită Moskova, Rus sau cnezatul Moscovei. În epoca antică, roxolanii erau un trib nomad din Sarmăția și locurile populate din apropierea râului Nistru”. Se mai spune că europenii folosesc numele de Roxolana de la un termen din limba poloneză care înseamnă „Fecioara din Rutenia”.

Potrivit lui Samuel Twardowski, ambasadorul Poloniei aflat la Istanbul în anii 1621 - 1622, Roxolana era fata unui

---

<sup>76</sup> Galina Yermolenko, „Roxolana: The Greatest Empresse of the East,” *The Muslim World*, 95/2 (2005), 231-248.

preot ortodox din Rogatin (Rohatyn), un sat de pe Nistru, aproape de Lvov. Conform unui cântec popular din zona Bucovinei, tânăra și frumoasa Naștenka (Micuța Anastasia) a fost răpită din Rohatyn de tătari și vândută la haremul sultanului. După vechile documente ucrainene, numele Roksanei ar fi Anastasia Lisowska, ea fiind fata lui Gavriil și Aleksandra Lisowski. Însă se spune că acest nume a fost inventat în secolul al XIX-lea.

I-a cucerit inima lui Suleyman

Hurrem a fost luată prizonieră de către tătari din satul din apropiere de Lvov, pe Nistru, unde trăia împreună cu familia sa. Nu se știe exact dacă a intrat în haremul lui Suleyman la Manisa sau la Istanbul. Se estimează că atunci avea între 14 și 17 ani și pentru că era tot timpul cu zâmbetul pe buze, atunci când i s-a dat alt nume, i s-a spus Hurrem. Cu toate că nu avea un trup foarte atrăgător, datorită inteligenței și a șarmului său, în scurt timp a reușit să se afirme în harem și să-i cucerească inima sultanului.

Legende ucrainene și poloneze, atunci când lăudau frumusețea lui Hurrem Sultan, aminteau că ambasadorii venețieni spuneau că favorita sultanului nu era de o frumusețe deosebită, ea fiind mai mult rafinată, delicată și modestă. Râsul ei cristalin și simțul umorului o făcuseră irezistibilă, astfel câștigându-și și numele de Hurrem, care însemna „distractiv, care râde, vesel”. Ea a ieșit în evidență datorită inteligenței, voinței, a felului său de a povesti și a talentului său muzical.

Suleyman și Hurrem aveau să aibă copii unul după altul. În 1521 s-a născut prințul Mehmed, iar sultanul deja nu mai vedea în fața ochilor pe altcineva în afară de Hurrem. Bassano spunea că Suleyman nu ținuse seamă de obiceiurile foștilor sultani de a-și lua mai multe cadâne, ci dimpotrivă, pentru a-și arăta devotamentul pentru Hurrem, măritase cele mai frumoase cadâne din harem încă de când erau fecioare. Bassano, care a trăit timp îndelungat pe teritoriul otoman, relatează în cartea sa intitulată „Dragostea sultanului pentru soția sa și pentru

fiii născuți de ea și locul unde au trăit”, următoarele:

„Hurrem este de origine rusă. La început, a fost dăruită sultanului de către Ibrahim Pașa și Suleyman s-a căsătorit cu ea. Acesta o iubește atât de mult, încât își uimește toți cetățenii. Oamenii vorbesc că ea ar fi de fapt o vrăjitoare și i-ar fi făcut vrăji. De aceea toată lumea de la palat împreună cu ienicerii o urăsc atât pe ea, cât și pe fiii ei. Cu toate că nimeni nu vrea să vorbească despre motivul pentru care sultanul o iubește atât de mult, eu am auzit că vorbeau în permanență de rău despre Hurrem și fiii ei. În schimb, vorbesc de bine despre primul fiu al sultanului și mama lui pe care a înlăturat-o. Palatul acestui fiu este la fel ca al tatălui său, de o frumusețe deosebită. Prințul trăiește în Amasya, aproape de granița cu Iranul. Prințul Mustafa și Hurrem erau cunoscuți ca oameni foarte corecți. Mama sa era în permanență lângă el și îl învăța cum să se facă iubit de popor. Primul fiu al celei de-a doua sultane, care era sângeacbei de Karaman, a murit. Sultanul și-a arătat marea durere pricinuită de această pierdere ieșind în rândul oamenilor cu haine negre de doliu. Celălalt fiu este la conducerea sângeacului de Manisa, care se găsește la opt zile distanță, mai jos de anticul oraș troian. Al treilea fiu este cocoșat și îl ține închis în palat pentru că nu dorește să fie văzut. Mai are și o fată foarte frumoasă, am auzit că o cheamă Mihrimah, pe care a măritat-o cu prizonierul din Iliria căruia i-a dat titlul de Pașă, Rüstem”.

Hurrem Sultan a reușit să-l facă pe Suleyman, care era îndrăgostit de ea, să nu mai aibă ochi pentru altă femeie. Ambasadorul venețian relatează că un guvernator a dăruit două rusoaice frumoase, una sultanului și una mamei acestuia și că atunci când cadânele au venit la palat, Hurrem, pe care sultanul o prețuia foarte mult, a fost foarte nefericită și a plâns întruna. Atunci, mama sultanului, care dăruise și cadâna sa fiului ei, întristându-se, a luat-o înapoi, trimițând-o unui guvernator, și se spune că padișahul a procedat asemenea. Ambasadorul mai spunea că dacă ar fi rămas la palat chiar și una dintre

aceste cadâne, Hurrem Sultan ar fi murit de supărare.

### Scrisorile lui Hurrem Sultan

Conform obiceiurilor din acea vreme, Hurrem Sultan, după ce născuse primul copil al sultanului, trebuia scoasă din harem, dar cu ea nu s-a procedat așa. Favorita sultanului l-a născut în 1521 pe prințul Mehmed, în 1522 pe Mihrimah Sultan, în 1523 pe prințul Abdullah, în 1524 pe prințul Selim și în 1525 pe prințul Baiazid. Prințul Abdullah a murit la vârsta de trei ani. Ultimul fiu pe care l-a născut Hurrem Sultan a fost prințul Cihangir, născut în 1531, însă acesta era cocoșat și de aceea nu a ieșit din palat.



### *Hurrem Sultan (Roxolana)*

Prin scrisorile pe care i le-a trimis în permanență, sultana Hurrem nu l-a lăsat pe padișah să o uite nici atunci când era plecat în campanii. Aceasta folosea apelative precum „Steaua fericirii mele, sultanul meu, padișahul meu, șahul meu, stăpânul meu, lumina ochilor mei, iubitul meu cu chip frumos”. Atunci când primea o scrisoare de la sultan, își arăta bucuria în versurile pe care i le trimitea în scrisori. În 1526, în timpul campaniei de la Mohács, i-a scris astfel<sup>77</sup>:

---

<sup>77</sup> Acest text a fost simplificat din scrisorile publicate de Çağatay Uluçay. Vezi Osmanli Sultanlarina Aşk Mektuplari, Istanbul, 1950, p.

„Suflet din sufletul meu, sultanul meu.

Renumit pentru compasiunea precum adierea plăcută a vântului din zorii zilei; împăciuitoare pentru că împreunează buzele dulci, ca-ntr-o împăcare, rugăciunile pline de ecou ca vocile îndrăgostiților, laudele care aprind focul la fel ca și cuvintele de dragoste și dor, dorințele fără margini asemenea părului care cade pe umerii celor cu înfățișare de îngeri, iubirile candidе strălucind de lumina divină ca obrajii celor falnici ca brazii, înduioșări înmiresmate cu parfumul loialității celor cu obrajii ca lalelele, rugăciuni cu fața spre cer, ca lumea de la marginea sângeacului, preamărirea cu rugăciunile către Allah ale războinicilor favoriți ai Excelenței sale, măritul Allah care ne ajută, cu grupuri de stele strălucitoare și comunitatea de suferinzi; i se va aduce darul celui mai mare rege, celui cu inima strălucitoare care împodobește universul, înălțimii sale care reprezintă bogăția aureolei fericirii ochilor mei înfocați, celui care-mi cunoaște secretele ascunse. El este liniștea sufletului meu îngrijorat, alinarea inimii mele rănite, dragostea lui este sultanul sufletului meu. Dacă lumea i-a dat fericirea, eu sunt sclava lui. Cu înflăcărarea a o sută de mii de inimi, îți scriu următoarele: Sultanul meu, puietul grădinii raiului meu, dacă vei întreba câtuși de puțin de situația neajuratei ăsteia - Allah divin și dătător de ajutor! Căci ajutorul nostru vine de la lăcașul tău - astăzi destinul crud și absurd a nenorocit o nefericită ca mine, împlântându-mi pumnale ale despărțirii. Așa cum nu i-a păsat de sărmănele mele lacrimi, nu i-a păsat nici de ziua judecății de apoi, despărțindu-mă de tine, mareața floare a raiului fără de sfârșit, și transformându-mi astfel liniștea în zbucium, tinerețea în griji, făcând să-mi piară puterea. Ieri strigătele mele au întristat oamenii. Probabil consimțământul plin de bunăvoință al lui Allah va veni în ajutorul lacrimilor mele și mi te va reda pe tine, lumina vieții mele, cruțându-mă de această lungă despărțire. Ah, Stăpânul lumii! Sultanul meu cu chip frumos, cu vorbă dulce și glas plăcut. Îmi voi pleca

fața la Allah și îl voi implora nu numai pentru a nu ne despărți pe viață, ci mai mult, pentru a-mi arăta cât mai curând sfântul tău chip. Allah, salvează-ne de despărțire. Dacă mărire ar fi cerneală și copacii pene, ce-ar mai fi scris despre această durere a despărțirii. Cine va vrea să știe soarta celor ce suferă de despărțire, să citească sura Yusuf din Coran. Acolo va găsi exact cele trăite de acești nefericiți. Sultanul meu, sufletul meu, lumina mea divină cu chip frumos. Ciudățeniile picăturilor de cerneală lăsate pe hârtie de către iubitul care așterne cuvinte magice și darul poeziilor create de pana ascuțită, adică scrierile fără asemănare și vorbele tale deosebite, care curg ca apa alinându-mi sufletul, adresarea ta cu vorbă dulce, mi-au fost date coborând din orizontul norocului ca o scrisoare purtând însemnul lui Allah, ca o coroană a fericirii. Când am auzit veștile bune de la tine, mărețul stăpân al acelei zile strălucitoare, cu vorbe după care tânjesc mereu, numai Allah știe ce a însemnat ziua aceea pentru mine. Parcă am auzit vorbele chiar din gura ta sfântă. De la acele cuvinte, lacrimi mi-au curs pe obraji și mi-au alinat sufletul chinuit. Am vărsat atât de multe lacrimi de bucurie, mulțumind în fel și chip lui Allah, încât chiar dacă aș fi recunoscătoare pentru asta până în Ziua de Apoi, tot nu ar fi de ajuns.

Versuri:

Când am citit am vărsat lacrimi de bucurie  
De fapt le-ai ajutat să mă elibereze de suferințe  
Umplând cu nestematele loialității tezaurul sufletului  
meu

L-ai transformat într-o pivniță de dorințe.

Sultanul meu, lumina ochilor mei. Nu există noapte în care universul să nu se aprindă de la scânteile focului durerilor mele, nu există dimineață în care să nu se deschidă cerul de plânsetele mele.

Versuri:

Focul dorului mi-a transformat ziua în noapte  
Grea e despărțirea, ah despărțirea, vai despărțirea.  
Fericirea mea uneori seamănă cu a lui Mecnun. Ca-

ntr-o oglindă fermecată caut bucuria sufletului tău plin de lumină, iar uneori caut veselia figurii tale luminoase ca luna plină.

Versuri:

Steaua mea a căzut departe de luna aceasta strălucitoare

Nimic nu supraviețuiește departe de soarele strălucitor

Ah, am înțeles cât de grea e despărțirea pentru sufletul meu.

Cât de grea e durerea despărțirii de iubitul meu cu chip frumos.

Stăpânul meu, absența ta aprinde în mine un foc ce nu se stinge. Fie-ți milă de un suflet suferind și grăbește scrisoarea ta, astfel încât să pot găsi în ea, în cel mai rău caz, o mică consolare. Stăpânul meu, când vei citi cuvintele mele, vei dori să fi scris mai mult decât exprimă dorul tău. Când am citit scrisoarea ta, fiul tău Mehmed și fiica ta Mihrimah erau alături de mine și au început să plângă. Lacrimile lor de dor m-au scos din propriile-mi minți. Parcă sunt îndoliați. Întâi de toate sultanul meu, supusul tău Mehmed și supusa ta Mihrimah, Selim Han și Abdullah îți transmit multe salutări și se pleacă în fața ta. Apoi, mă întrebi de ce sunt mâniată pe Ibrahim Pașa. Când – cu voia lui Allah – vom fi din nou împreună, îți voi explica și vei înțelege cauza. Noi încă îi mai trimitem salutări pașei și el le primește. Fericirea celor două lumi să fie veșnică.

Nevrednica ta cadână.

Hurrem

Și apoi, sultanul meu, suflet din sufletul meu, dacă-i trimiți salutări sultanului Mustafa, să-i dai și scrisoarea mea. În afară de asta, supusul tău Siyavuş se pleacă la picioarele tale sfinte”.

Poezia mării iubiri

Sultanul Suleyman a fost cel mai mare conducător al secolului al XVI-lea, al cărui firman era respectat în toată Europa și care câștiga victorie după victorie în fruntea armatei sale. Suleyman, un mare om de stat și comandant,



își dăruise inima unei frumoase din harem, și anume lui Hurrem Sultan. El cunoștea dragostea și suferința provocată de o despărțire, în aceeași măsură în care cunoștea bucuria victoriilor. Plecat în campanii ani întregi, rămânând departe de iubirea sa, își exprima durerea despărțirii în versuri, astfel:

Nu mă întreba de starea dragostei, căci ea îl caracterizează pe

Mecnun.

Nu scoate la iveală secretul dragostei, căci este legenda lui

Ferhad.

Întreabă-mă de tâlcurile dragostei ca să ți le dezvălui.

Trupul și sufletul nu mi se pot împotrivi, toată dragostea mea e a ta.

Faptul că Suleyman era foarte îndrăgostit de Hurrem reiese și din scrisorile și poeziile scrise pentru ea din campanii. Prin marile victorii obținute, Suleyman era unul dintre cei mai de seamă comandanți ai lumii, dar în aceeași măsură era și unul dintre cei mai mari îndrăgostiți din istoria poveștilor de dragoste din lume, prin marea sa iubire pentru sultana Hurrem.

Suleyman se adresa iubitei sale în scrisorile pe care i le scria cu „Istanbulul meu, Karamanul meu, Bagdadul meu, Khorasanul meu”, arătând astfel că Hurrem Sultan era la fel de prețioasă precum țările pe care le cucerise.

Sultanul își exprimase dragostea pentru Hurrem într-un mod care trezește admirația și după secole<sup>78</sup>.

Moscul meu, ambra mea, avuția mea, luna mea strălucitoare.

Prietena mea intimă, confidenta mea, avuția mea, sultana mea între frumoase

Lumea mea, bogăția mea, viața mea, vinul meu sfânt, raiul meu

Primăvara mea, bucuria mea, ziua mea, trandafirul meu, trandafirul meu zâmbitor.

---

<sup>78</sup> Muhibbî Divant, haz. Coşkun Ak, Ankara, 1987, p. 551.

Platanul meu, privirea mea, făgașul meu, grădina mea cu trandafiri.

Dorința mea, cea mai prețioasă perlă a mea, dimineața mea, partenera mea de conversație, seara mea

Bucuria mea, destinderea mea, sfătuitoarul meu, scânteia mea, soarele meu, lumânarea mea.

Portocalul meu sălbatic, rodia mea, portocala mea, lumânarea iatacului meu.

Înțeleaptă mea, cuviincioasa mea, taina mea, realitatea mea, povața mea

Sultana mea, padișahul meu, porunca mea, sufletul meu din țările lumii.

Planta mea, dulceața mea, comoara mea, liniștea mea de pe acest pământ.

Draga mea, iubita mea cu chip frumos, avuția mea, hanul

Egiptului din sufletul meu.

Istanbulul meu, Karamanul meu, țara mea otomană.

Badahșanul meu, Kipceacul meu, Bagdadul meu, Khorasanul meu.

Iubita mea cu ochi neliniștiți și privirea galeșă, părul tău e avuția mea, sprânceana ta e arcul meu.

Dacă voi muri, sângele meu e al tău, să ajungi degrabă, nemusulmana mea.

Dacă sunt cel care îți aduce laude la ușă, sunt și cel care te va venera în fiecare clipă

Sunt îndrăgostitul cu inima plină de suferință, cu ochii în lacrimi, sunt Muhibbi, cel care compune poezii încântătoare.

Un fir din barbă

Suleyman îi trimitea lui Hurrem din locurile unde pleca în campanii daruri precum: bijuterii, materiale de rochie, blănuri și uneori un fir din barba sa, încercând astfel să se revanșeze față de ea.

La primirea scrisorii sultanului în timpul campaniei de la Mohács în 1526, Hurrem Sultan și-a exprimat bucuria, răspunzându-i astfel<sup>79</sup>:

---

79 Acest text a fost simplificat din scrisorile publicate de Çağatay

„Sultanul meu, padişahul meu.

Aceste rugăciuni mă ajută să văd grădinile verzi precum chipul celui ce iubeşte şi este iubit, cu frumuseţea sufletului şi a vorbelor plăcute. Aceste laude, ca albul ochilor trişti sunt pline cu vin care dă naştere dorinţelor. Măreţului meu sultan i se oferă în dar steaua fericirii mele din partea celor care oftează în zorii zilei din colţul suferinzelor de dor şi a celor care se vaită din ţara de care te-ai despărţit.

Potrivit vorbeii „Allah este un mare făuritor” rostite de către un sărman rămas în colţul suferinţei, singur şi fără de leac printre cei măcinaţi de dor pentru a aduce aminte mării infinite potrivite unui şah şi râului nemărginit potrivit unui conducător să întrebe de această nevrednică suferindă, de vei vrea să primeşti veşti de la această tristă nepreţuită, dorinţa mea în această lume creată din porunca făuritorului universului este ca sultanul meu, primăvara vieţii mele care-mi mângâie sufletul, să aibă parte de faima dorită ca o scoică de perlă.

Această lume a vrut să-mi înece cu o mie de griji sufletul sărman, iar la explicaţia cerută limbile au rămas mute şi penele au rămas fermecate.

Sufletele şi inimile sunt neputincioase în faţa acestei suferinţe, dar vorbele celui falnic ca bradul sunt amintite acestui suflet amărât, mângâindu-l. Inima plină de dor şi frântă de despărţire îşi găseşte puţină alinare. Mii de mulţumiri lui Allah pentru că a creat sufletul ca o oglindă, să văd în el ca în vis înfăţişarea măreaţă şi să-ţi aud vorbele dulci care mă mai aduc puţin la viaţă.

Versuri:

Vântule de dimineată, spune-i sultanului meu că sunt în suferinţă şi tristeţe

Spune-i că în lipsa chipului său de trandafir, suspin ca o privighetoare.

Să-i spui să nu creadă că în lipsa sa, puterea e suficientă pentru a-mi alina durerea sufletului.

Și că nimeni nu a găsit leac suferințelor.

Să-i spui că mâna amărăciunii mi-a străpuns inima cu sabia grijilor

Și este bolnavă din cauza despărțirii, fremătând asemenea unui n-ai.

Rățiunea mea de a exista, aștept și mă rog la Allah, a cărui bunăvoință și milă nesfârșită sunt la fel ca ale tale, să-mi arate puțină milă și îngăduință pentru rugăciunile pe care această nevrednică le face în fiecare zi și noapte cu sufletul curat, pentru tânguierile pline de tristețe și lacrimile mele, pentru sufletul meu suferind, pentru focul inimii mele și să mă binecuvânteze din nou pe mine, nefericita, cu frumusețea ta mai luminoasă decât soarele strălucitor și să nu ne mai despartă niciodată, să admirăm acea lumină curată a lunii și să fim fericiți zi și noapte.

Sultanul meu, șahul meu iubit din suflet cu toată ființa mea, alinarea conștiinței mele, speranța mea din această lume și lumea de apoi, Allah cel nemuritor să-ți țină departe onorabila ființă de toate suferințele și bolile, apropiind-o de binecuvântările sale și de măreția profeților, făcându-te victorios cu figura ta aducătoare de noroc și steagurile mărețe asupra păgânilor păcătoși, cu obiceiuri rele.

Sultanul meu, scrisoarea ta care încă îmi mai aduce bucurie, onorându-mă cu exprimarea frumoasă și mirosul ei de mosc, a ajuns la ora la care ai poruncit să mă ridic de la pământ și să mă norocească, făcându-mă fericită.

Măreția cuvintelor face din aceasta o coroană deasupra capului și vestea despre întoarcerea ta sfântă, în loc să-mi dea perle prețioase și trandafiri strălucitori, mi-a alungat lacrimile amare și mi-a umplut cu lumina divină acești ochi întristați, bucurându-mi sufletul nevinovat. Ziua fericirii mele, să nu se dea niciodată în lături de la a-mi alina sufletul și a mă consola. A venit un om de la Meca și mi-a spus: „L-am văzut în lumea spirituală pe Profetul nostru”. Și Prealăudatul a poruncit așa: „Croiește o cămașă pe care să fie scrise aceste nume, pe care să o poarte în timpul războiului sfânt”. Acea persoană a

ascultat porunca și a făcut întocmai. O să ți-o trimit. A inspectat orașul. Ultimul i-a dus-o lui Emre Koca, iar acesta ne-a dat-o nouă. Eu ți-am trimis-o la rândul meu.

În numele iubirii lui Allah și a respectului pentru cel preamărit, să nu te dai înapoi de la a o îmbrăca. Supușii tăi Mustafa, Mehmed, Mihrimah, Selim Han și Abdullah îți aduc elogiuri și îți fac plecăciuni, sperând să nu fie refuzate. Apoi, supusa Gulfem îți transmite salutările ei cu mii de rugăciuni și plecăciune. Allah să îți dea fericire veșnică în cele două lumi.

Nevrednica ta supusă.

Hurrem

Pe margine:

Și apoi, mi-ai trimis mie și supusei Gulfem o cutie de colonie<sup>80</sup> și 60 de galbeni. Am văzut negru înaintea ochilor. Am înghițit repede colonia. Să-ți spun ce mi s-a întâmplat. Aveam și musafiri acasă. Am zăcut în pat toată ziua inconstientă. Unii mă stropeau cu apă, alții dădeau din mâini disperați. M-ai făcut de rușine în fața tuturor. O să mai vorbim când ne vedem. Ai mai vrut să știi de banii de cheltuielă ai femeii. Eu am întrebat-o, dar nu mi-a spus. Am vorbit atunci cu Envar, care mi-a răspuns că au mai rămas 500 de galbeni. Dar femeia nu știe că am întrebat. În cele din urmă, îi trimit salutări măritului pașă. Sultanul meu, Siyavuş vă face plecăciune”.

Hurrem Sultan nu a rupt legătura cu sultanul Suleyman nici când era plecat în campanii, scriindu-i scrisori în permanență. Și-a exprimat în versuri dorul despărțirii, probabil în 1534 în timpul campaniei din Iran:

„Te voi mai vedea vreodată pe această lume oare  
Măcar de m-aș mai putea pleca în fața ta.

Altceva n-aș vrea”<sup>81</sup>.

---

80 În trecut colonia, care era un amestec de plante, nu era întrebuințată ca produs cosmetic, ci era folosită cu scopuri medicale, în special pentru problemele sistemului digestiv.

81 Acest text a fost simplificat din scrisorile publicate de Çağatay Uluçay. *Vezi Osmanli Sultanlarina Aşk Mektuplari*, Istanbul, 1950, p. 39-40.

„Măritul meu sultan, îmi plec fața urâtă la cinstitele și sfintele tale picioare, sultanul meu, parte din sufletul meu, lumea mea, fericirea mea. Mii de mulțumiri lui Allah că scrisoarea ta a ajuns și mi-a adus lumină ochilor și bucurie sufletului.

Allah să își arate bunăvoința și să nu te mai despartă de mine până în Ziua de Apoi, să-mi dea șansa să îmi mai plec fața la genunchii tăi sfinți. Parte din sufletul meu, bucuria existenței mele, mărețul meu sultan. Ai pomenit în scrisoarea ta sfântă de sănătatea ta. Mulțumesc măritului Allah, să te ferească de necazuri. Dacă întrebi de soarta acestei supuse slabe și fără speranță, îți jur, sufletul meu, nu mai am nici noapte, nici zi. Cum aș putea să fiu dacă sunt lipsită de vorbele padișahului meu? Îți jur pe ce am mai sfânt că ard de focul dorului zi și noapte. Nimeni în afară de Allah nu-mi știe suferința. Parte din sufletul meu, lumina ochilor mei, speranța mea din cele două lumi, jur că ești dorința mea arzătoare pe această lume. Starea mea nu poate fi nici spusă în cuvinte, nici scrisă pe hârtie.

Versuri:

Oare voi avea șansa să te mai văd o dată pe această lume

De-aș mai putea să-mi plec măcar o dată fața la pragul pe care-l calci, nu mi-aș dori nimic mai mult

Mi-e teamă că mă vei uita, sultanul meu mare, ah, despărțirea asta!

Sufletul meu se revarsă și se înalță recunoscător către soare.

Dorința mea este ca atunci când această supusă neputincioasă va ajunge la pământul de la picioarele șahului

Să nu uiți de slujnica ta.

Să nu te uiți la nimeni, sultanul meu mare.

Sufletul meu se revarsă și se înalță recunoscător către soare.

Ce mare-i suferința provocată de despărțirea de padișah.

Vâltoarea focului acestei despărțiri m-a ars, făcându-

mă scrum.

Nu știam că treaba sa era să ardă în foc această supusă

Sufletul meu se revarsă și se înalță recunoscător către soare.

Ah, sultanul meu, parte din sufletul meu. Mi-ai trimis vești bune pentru hamam. Ai trimis poruncă. Jur că m-am bucurat atât de mult, încât numai Allah știe. Allah să îți dea viață lungă și măreție, să ți le ofere înmiit și totul să fie așa cum își dorește sufletul tău. Știi că dacă ceva nu e așa cum îmi doresc, nu mă simt bine. Jur că numai cheltuielile pentru bucătărie au fost 50 de mii de galbeni. Restul nu i-am luat pentru trebuințele mele. Apoi, sultanul meu, parte din sufletul meu, lumina ochilor mei, bucuria sufletului meu, mi-ai spus despre sfânta ta persoană. Jur că am fost foarte fericită. Allah să te bucure în cele două lumi. Dacă vei întreba de băieții tăi, sunt bine, sănătoși, cu voia lui Allah! Își doresc numai să se poată pleca la picioarele tale și să îți vadă frumusețea sfântă. Să ne ajute Allah. Dacă întrebi de umărul lui Cihangir, Mamuloglu i-a pus o cataplasma de-a lui și acum se simte mai bine. Să nu uiți să te rogi pentru el. Dacă mă întrebi de Imam Hoca, parcă este mort. Zace între viață și moarte. I se face tratament la gât. Mereu se sufocă. Nimeni în afară de Allah nu știe în ce stare e. Sultanul meu, mulțumesc lui Allah că vin vești bune și de la pașă. Sper să fie întotdeauna bune. Sabia să îți fie mereu tăioasă și dușmanii să fie distruși. Salutări pentru mai marele supușilor.

Transmitem salutări pașei”.

Cearta lui Hurrem Sultan cu Mahidevran Sultan

Faptul că Hurrem era favorita lui Suleyman a făcut ca relațiile ei cu celelalte femei din harem, și mai ales cu mama prințului Mustafa, Mahidevran, să se deterioreze din ce în ce mai mult. Însă mama sultanului a intervenit înainte ca situația să scape de sub control și tensiunile au luat sfârșit pentru scurt timp. În 1534, după moartea mamei lui Suleyman, Hurrem a devenit singura

conducătoare din harem și primul lucru pe care l-a făcut a fost să o trimită pe rivala sa, Mahidevran, lângă fiul ei, prințul Mustafa. Dacă am pleca urechea la spusele unui trimis venețian, Mahidevran, geloasă pe Hurrem, ar fi luat-o la bătaie, învinețindu-i și zgâriindu-i fața. În seara în care a avut loc cearta Suleyman a chemat-o la el în cameră pe Hurrem, dar aceasta a refuzat. Acest refuz i-a stârnit curiozitatea lui Suleyman, care a poruncit să fie adusă de îndată la el. Profitând de dorința sultanului, Hurrem i-a povestit cu lacrimi în ochi cum o bătuse Mahidevran, arătându-i rănila de pe față. Din cauza acestui gest, Suleyman a îndepărtat-o pe Mahidevran din harem, trimițându-o lângă fiul său, Mustafa.

Se spunea că Hurrem Sultan folosea diverse licori de dragoste și alte vrăji pentru a-l lega de ea pe sultanul Suleyman. Fosta sultană, mama prințului Mustafa, era arogantă și își dorea cu ardoare să conducă, iar gelozia ei pe dragostea ce i-o purta sultanul lui Hurrem devenise o ambiție fără limite. Nu putea accepta sub nicio formă o astfel de rivală. După cum auzise ambasadorul venețian Bernardo Navagero, Mahidevran Sultan nu-și putea ascunde deloc ura pe care o simțea față de Hurrem Sultan și își revărsa mânia asupra sărmaneii Hurrem prin vorbe grele și insulte: „Se spune că următoarea întâmplare a ajutat-o pe Hurrem Sultan să-i câștige inima sultanului. Mama prințului Mustafa era o femeie de origine cercheză, foarte frumoasă și arogantă. A aflat că sultanului îi face mare plăcere să fie cu această rusoaică și i s-a adresat acesteia cu vorbe foarte urâte, a sărit pe ea, a zgâriat-o pe față, a tras-o de păr și i-a spus: «Ticăloaso, femeie cu trupul de vânzare, crezi că poți să te pui cu mine? Deci vrei să treci în locul meu!»”.

Nu după mult timp, când sultanul și-a chemat favorita, Hurrem Sultan, profitând de această situație, i-a spus agăi de la harem care venise să o ia că a fost numită o femeie cu trupul de vânzare și că nu merită să iasă în fața sultanului având fața plină de răni și părul rupt pentru că l-ar face de rușine. Aceste cuvinte ale sale au fost transmise



sultanului care s-a enervat și, dorindu-și și mai mult să o vadă, a insistat să fie chemată imediat ca să afle motivul pentru care nu venise, trimitând în loc acest mesaj. Atunci, tânăra femeie a venit cu părul despletit la sultan și i-a povestit plângând ororile prin care trecuse, arătându-i semnele încă proaspete de pe față.

Fosta sultană a fost imediat chemată la Suleyman, și-a recunoscut faptele și a spus: „Hurrem merita mai mult decât atât pentru că după ce a fost odată cu sultanul a început să se creadă importantă. Privește pe toată lumea disprețuitor și dă ordine. Crede că toți cei din harem trebuie să o accepte ca pe superioara lor”.

Aceste cuvinte ale lui Mahidevran l-au supărat foarte tare pe Suleyman care nu a mai vrut să o vadă pe sultană din acea zi. Din acel moment toată dragostea lui s-a revărsat asupra lui Hurrem Sultan.

Cununia lui Hurrem Sultan cu Suleyman

Suleyman, nu numai că a alungat-o pe Mahidevran de la palat, dar, mai mult decât atât, s-a căsătorit cu Hurrem în 1533 sau 1534, asta în condițiile în care niciun alt padișah nu se mai cununase cu o femeie din harem. Acest eveniment a fost relatat de către un genovez aflat atunci la Istanbul, astfel<sup>82</sup>:

„Săptămâna aceasta s-a petrecut în oraș ceva cu totul special, care cu siguranță nu are precedent în istoria sultanilor. Marele senior Suleyman a făcut-o pe sclava rusoaică Roxolana împărăteasă și a organizat o nuntă mare.

Petrecherile de la Palatul Topkapî au fost spectaculoase, așa cum nu s-a mai văzut. Darurile au fost prezentate cu alai prin oraș. Străzile au fost iluminate, peste tot se auzea muzică și se petrecea. Casele erau împodobite cu flori și la fiecare colț se aflau leagăne în care oamenii se dădeau cu mare plăcere. Pe vechiul hipodrom s-a construit o tribună mare, unde s-a îngrădit un loc special pentru împărăteasă și ajutoarele ei.

---

82 Leslie P. Pierce, Harem-i Humayun, traducere de Ayşe Berktaş, Istanbul, 1996, p. 82.

De aici, alaiul Roxolanei și al padișahului au privit un mare turnir la care au participat cavaleri musulmani și creștini, magicieni, acrobați, o paradă cu animale sălbatice, printre care girafe ale căror gâturi mai că ajungeau la cer... Se vorbește foarte mult despre această căsătorie, dar nimeni nu știe ce semnificație are asta”.

Așa cum scria ambasadorul venețian Trevisano în anul 1554, sultanul Suleyman, după ce a cunoscut-o pe Hurrem Sultan, nu numai că a luat-o de soție, dar nu a mai vrut să cunoască nicio altă femeie. Era ceva nemaiîntâlnit pentru un sultan.

Opinia publică otomană n-a privit cu ochi buni atașamentul exagerat al sultanului față de Hurrem și schimbarea întregii ierarhii a haremului în favoarea ei. Ienicerii și slujitorii din palat o urau, dar pentru că sultanul își iubea soția, nimeni nu îndrăznește să spună nimic. Poporul credea că puterea lui Hurrem Sultan asupra padișahului se datora vrăjilor și o considera vrăjitoare.

Bassano scria astfel: „Sultanul îi arată lui Hurrem Sultan atâta dragoste, încât îi uimește foarte mult pe oameni. A început să se vorbească despre sultan că ar fi vrăjit și pe ea o numesc vrăjitoare. De aceea ienicerii împreună cu toți oamenii din palat o urăsc pe ea și pe copiii ei.

Nimeni nu vrea să vorbească despre dragostea oarbă pe care i-o poartă sultanul, însă eu am auzit că întotdeauna îi vorbesc de rău pe sultană și pe copiii ei”.

Makbul Îbrahim Pașa și sultana Hurrem

Sultana Hurrem făcea tot posibilul pentru a-l îndepărta pe Makbul Îbrahim Pașa de sultan. S-a implicat în politică chiar din primii ei ani în harem și mai ales în perioada de glorie a lui Ibrahim Pașa. În timpul luptei de la Mohács, spunea în scrisoarea adresată padișahului: „Ați întrebat despre motivul supărării mele pe pașă. Când ne vom revedea, cu voia marelui Allah, vă voi explica. Încă îi mai trimitem salutări pașei și el le primește”. Chiar și în scrisorile din anii următori încerca să-l îndepărteze pe

pașă de padișah<sup>83</sup>:

„După mii de plecăciuni, padișahul meu, lumina ochilor mei, a căruia ofrandă sunt, am primit scrisoarea ta care m-a ridicat de la pământ și m-a fericit. Zilele să ți se înmiască și să trăiești atât cât va exista lumea. Sultanul meu, tot ce ai scris în scrisoarea ta s-a petrecut întocmai. Dar, padișahul meu, mi-ai scris că se trag multe sfori și că s-au făcut anumite schimbări. Parte din sufletul meu, să-mi transmiți știri prin scrisoarea ta. Padișahul meu, pentru care mi-aș da viața, dacă mai auzi de astfel de situații, dă-i de știre și cadănei tale. Sultanul meu, sper să nu îl avansezi pe Ibrahim Pașa. Și după asta, sultanul meu, Hümașah își pleacă fața la pământul de la cinstitutele tale picioare.

Cadâna ta”.

Hurrem a avut un rol important în executarea lui Makbul Ibrahim Pașa, în 1536.

Dacă scrisoarea întârzie, ies vorbe

Motivând în scrisori că nu i se mai potolesc oful și vaietele, că este mai îndrăgostită decât Ferhad și Mecnun din poveștile de dragoste, că are inima distrusă și ochii plini de lacrimi și că atunci când scrisorile de la padișah întârzie lumea începe să vorbească vrute și nevrute, Hurrem îi cerea sultanului să îi scrie cât mai des. Și probabil în timpul campaniei din Moldova, în 1538, îi descria sentimentele astfel<sup>84</sup>:

„Măritul meu sultan.

Sultanul meu, refugiul fericirii mele, soarele meu, marea mea fericire, mă plec și sărut pământul pe care calcă piciorul tău. Dacă vei întreba de această supusă care arde de focul dorului, cu inima distrusă și ochii plini de lacrimi, care nu mai deosebește ziua de noapte, înecată în marea dorului, bolnavă de dragostea fără leac, mai îndrăgostită decât Ferhad și Mecnun din povești, de când

---

83 Textul a fost simplificat din scrisorile publicate de Çağatay Uluçay. *Vezi Haremden Mektuplar*, Istanbul, 1956, p. 84.

84 Textul a fost simplificat din scrisorile publicate de Çağatay Uluçay. *Vezi Osmanli Sultanlarina Aşk Mektuplari*, Istanbul, 1950, pp. 37-39.

sunt departe de sultanul meu nu m-am oprit deloc din oftat și din plâns. Despărțirea de tine mi-a dat o stare pe care nu o doresc nici necredincioșilor lui Allah. Fericirea mea, sultanul meu, s-a făcut o lună și jumătate de când n-am mai primit nicio veste de la sultanul meu. Allah știe cel mai bine că de seara până dimineața și de dimineața până seara n-am liniște și plâng mereu, mă retrag în lumea mea și universul s-a strâmtorat în jurul meu. Nu știu ce să mai fac. Când ochii care mă dor de atâta plâns pândeau ușile, acel unic stăpân al universului, Allah, care binecuvântează lumea întreagă, arătând bunăvoința sa tuturor, a făcut să vină scrisoarea ta cu veștile bune, de victorie. Când le-am auzit, Allah știe cel mai bine, padișahul meu, sultanul meu, eram moartă și ele mi-au dat un suflet nou. Am mulțumit de mii de ori lui Allah și s-au făcut petreceri, toată lumea s-a bucurat. Tot universul a ieșit din întuneric și a fost copleșit de lumina binecuvântării lui Allah. Sultanul meu, padișahul meu, sultanul lumii acesteia și a lumii de apoi, sprijinul meu, lumina ochilor cu care privesc lumea, șahul meu, sultanul meu care merge în războiul sfânt, să dea Allah ca întotdeauna să-ți faci dușmanii una cu pământul, să iei țări și să cucerești toată lumea. Oamenii și spiritele să-ți asculte porunca, Allah să te ferească de necazuri și să-ți dea tot ce-ți dorește sufletul binecuvântat. Profetul Hâzâr-Îlyas, care te-a ajutat până acum, să-ți fie călăuză și de-acum încolo, să-ți fie aproape și să te aibă-n pază. Să dea Allah ca lumea întreagă să trăiască în pace în umbra fericirii tale, să fie bucuroși și fericiți. Pentru mărirea lui Allah! Dorința și speranța mea de la măritul Allah este să vii repede pentru a-ți vedea chipul sfânt și a mă pleca la cinstitele tale picioare. Să li se împlinească dorințele tuturor. Sultanul meu, să trăiești cât pământul și cerul. Padișahul meu, ai ridicat-o de la pământ pe această cadână a ta și i-ai dat de la Mahmud Celebi 5 mii de galbeni. Zilele să-ți fie înmiite, Allah să te ajute. De ce ai făcut asta, sultanul meu? Firul sfânt din barba ta este mai prețios nu numai decât 5 mii de galbeni, ci chiar decât 100 de mii de galbeni. Acest fir este mai prețios decât viața mea. Zilele

să-ți fie înmiite.

Sultanul meu, apoi mă întrebi despre ce se mai întâmplă în oraș. E epidemie și acum, dar nu este ca cea de dinainte. Până vine sultanul meu sper să ne ajute Allah și să treacă. Înțelepții ne răspund că va trece atunci când vor începe să cadă frunzele toamna. Sultanul meu, te implor și te rog să-mi trimiți scrisoarea degrabă pentru că, jur că nu mint, dacă nu vine solul într-o săptămână sau două, lumea începe să vorbească tot felul de lucruri. Să nu cumva să credeți că o vreau pentru mine. Aduc mii de laude, mă rog pentru fii mei Mehmed Han și Selim Han și îți sărut ochii sfinți. Apoi, supușii tăi Baiazid, Cihangir și Mihrimah se pleacă la picioarele tale. Îți sărută mâinile. Cadânele Gülfem și Daye se pleacă la cinstitele tale picioare”.

„Să stai departe de tine e o durere de nesuportat”.

Sultana Hurrem scria că durerea de a sta despărțită de Suleyman era de nesuportat și că era imposibil să poată fi exprimată în cuvinte. De asemenea, spunea că starea sa nu o putea ști nimeni altcineva decât Allah. Probabil în 1548, în timpul campaniei din Iran, îi scria lui Suleyman astfel<sup>85</sup>:

„Îți transmit o sută de mii de salutări cu dorul despărțirii și fac rugăciuni, după ce-ți sărut mâna sfântă, marele meu sultan, dacă vei vrea să întrebi câtuși de puțin despre cadâna care arde de focul dorului pentru tine, cu ajutorul și sub apărarea lui Allah, sunt bine, sănătoasă, am mers lângă Iznik, la Dikilitaş, unde au venit hagiții de la Meca. Am trimis scrisoare Mariei Tale prin ei. Singura mea dorință este să fiu mulțumită aflând că ești sănătos.

Acum, parte din sufletul meu, lumea mea, fericirea mea, cum ești, ești bine, sănătos? Să ai bunăvoința să ne trimiți vești din când în când, pentru că Allah știe cel mai bine că de când ai plecat, inima îmi arde de dor și e însângerață. Mă rog zi și noapte la Allah să-ți văd din nou frumusețea sfântă și să mă plec la picioarele tale. Îi

---

85 Textul a fost simplificat din scrisorile publicate de Çağatay Uluçay. Vezi Osmanli Sultanlarina Aşk Mektuplari, Istanbul, 1950, pp. 40-42.

transmit salutări și lui Baiazid Han și îi sărut ochii. Mihrimah și Cihangir Han se pleacă la picioarele tale. Și cadâna Giulfem se pleacă la picioarele tale”.

Hurrem se bucura la primirea scrisorilor lui Suleyman, iar dacă sultanul era bolnav, își exprima tristețea în scrisorile prin care îi răspundea acestuia. Probabil în scrisoarea sa din 1548, din timpul campaniei din Iran, își exprimase regretul față de boala sultanului astfel<sup>86</sup>:

„După ce mă plec la pământul dreptății de sub picioarele sultanului meu sfânt, lumina ochilor mei, lumea mea, fericirea mea, îți spun că a venit scrisoarea care-mi aduce mulțumire. Mi-a dat lumină ochilor și bucurie sufletului. Zilele să ți se înmiască și Allah să te ajute. Allah știe, sultanul meu, cât am fost de tristă și am plâns atât de mult, încât nu pot să-ți povestesc.

Allah să-i înmiască zilele sultanului meu sfânt și să-l ferească de necazuri. Mi-ai scris că ești bine deocamdată, sultanul meu, mii de mulțumiri lui Allah. Sultanul meu, padișahul meu, parte din sufletul meu, ce s-a întâmplat oare? Sultanul meu, doar să fii sănătos, că restul vine de la sine.

Padișahul meu, lumina celor doi ochi ai mei, nu mai aștepta și încearcă să vii degrabă înapoi. Sultanul meu, parte din sufletul meu, cum de te doare piciorul sfânt atât de tare încât nu poți merge? Ah, sultanul meu! Te rog să încerci să-mi trimiți vești despre sănătatea ta prin cineva. Sultanul meu, doar Allah știe cât de tare mă îngrijorezi.

Sultanul meu, mi-ai scris să îi trimit scrisoarea asta lui Selim Han. Înainte de a veni scrisoarea trimisesem pe cineva la Hacı Ali. Sultanul meu, dacă poruncești, o să trimit din nou. Dacă întrebi de cadâna ta care arde de dorul tău, să știi că deocamdată, cu ajutorul lui Allah și datorită măritului meu padișah, sunt bine, sănătoasă. Mă rog ca Allah să-ți înmiască zilele, să vii sănătos, să pot să mă plec la pământul de la picioarele tale. Allah știe,

---

<sup>86</sup> Textul a fost simplificat din scrisorile publicate de Çağatay Uluçay. *Vezi Osmanlı Sultanlarına Aşk Mektupları*, Istanbul, 1950, p. 45.

sultanul meu, că dorul de tine îmi arde sufletul atât de tare, încât nu poate fi scris sau spus în cuvinte. Nimeni nu știe în ce stare mă aflu când sunt despărțită de sultanul meu. Padișahul meu, parte din sufletul meu, le transmit salutări lui Baiazid Han și lui Cihangir Șah. Mihrimah îți face plecăciune cu umilință și îți sărută poalele sfinte. Huma Șah și cadâna Gülfem fac plecăciune adâncă la pământul de la picioarele tale”.

Durerea de la picior îl necăjea foarte tare pe sultan. Pentru aceste dureri de care suferea, s-a încercat să i se dea și ajutor psihologic prin intermediul unei scrisori care i s-a trimis<sup>87</sup>:

„Padișahul meu, să dea Allah să ne fie bine, în cele din urmă. De mult timp suntem în slujba ta. Învățații au spus că Allah v-a făcut sultan datorită celor trei mari calități pe care le aveți. Una este frumusețea morală, alta este mărinimia și ultima norocul.

Cărui padișah i-a mai fost dat acest destin? În toate orașele oamenii se roagă lui Allah să nu mai trăiască în urma padișahului. Viață lungă îi dorim!

Învățații au spus că Măritul Creator v-a dat trei mari daruri: primul este puterea profetului Suleyman, celălalt este răbdarea profetului Eyüp și ultimul este dreptatea profetului Omer. Fiecare dintre acestea este o mare binecuvântare. Allah a adunat toate acestea la tine, iar dorința Lui este ca durerea de la picior să-ți treacă, să fii sănătos, să ai viață îndelungată și să umpli universul cu dreptate. Leacul pentru vindecarea durerii este astfel: să nu puneți la suflet grijile lumii, pentru că motivul acestei dureri este mâhnirea. De câte ori vă intra în suflet grija, să vă amintiți de Creator, să-l pomeniți și să sperați la ajutor din partea lui. Încercați și, să dea Allah, să vă treacă durerile, mărite padișah”.

---

87 Nimet Taşkıran, Haseki'nin Kitabı, İstanbul, 1972, p. 5.



*Roxolana și Suleyman, tablou de Anton Hickel, 1780.*

#### **Intrigile politice**

Conform ambadorului venețian Bernardo Navagero, sultanul Suleyman îi spusese odată fiului său mai mic, Cihangir: „Fiul meu, sultanul Mustafa va fi padișah și vă va înlătura pe toți”. Singurul scop al lui Hurrem devenise deja să se asigure că unul dintre fiii ei va deveni padișah. Pentru a realiza acest lucru, trebuia să înlătore cel mai mare obstacol din calea lor, pe fiul lui Mahidevran, prințul Mustafa. Pentru a scăpa de el, colaborând cu marele vizir, ginerele său, Rüstem Pașa, mai întâi i-a trezit lui Suleyman suspiciuni în privința fiului său, apoi, în 1553, a determinat strangularea lui în fața tatălui său. Chiar dacă nu și-a văzut niciunul dintre fii devenind padișah, prin eliminarea prințului Mustafa, Hurrem a deschis drumul lui Selim al II-lea la tron.

Moartea prințului Mustafa a fost motiv de mare durere pentru ieniceri și pentru popor. Însă Hurrem Sultan l-a influențat pe Suleyman cu vorba sa dulce, în așa fel încât situația să nu se întoarcă împotriva sa și a ginerelui lor. Ienicerii îl acuzaseră de foarte multe ori pe marele vizir Rüstem Pașa, considerând că acesta jucase cel mai



însemnat rol în executarea prințului Mustafa. În următoarea scrisoare pe care Hurrem i-a trimis-o lui Suleyman, îi scrisese astfel: „De-acum înainte, lumea mea, cei doi ochi ai mei, cel pe drumul căruia mă ofer ca ofrandă, fericirea mea, Rüstem Paşa este supusul tău. Să nu-l scoți de sub protecția privirii tale. Sultanul meu, nu asculta vorbele nimănui, măcar de dragul lui Mihrimah. Lumea mea, padişahul meu, pentru sfințenia capului tău, pentru hatârul meu, al cadânei tale, să faci asta, măritul meu padişah”.

„Îmi pare rău că familia şahului nu a putut fi luată prizonieră”.

Femeile luate prizoniere din familiile conducătorilor învinși erau printre subiectele cele mai dezbătute de istoricii otomani. O astfel de situație arăta că aceștia nu puteau să-și apere nici măcar familia, cu atât mai puțin țara, și de aceea era considerat un semn important al victoriei. Astfel, în lupta de la Caldiran, luarea în prizonierat a lui Taclu Hatun<sup>88</sup> a fost văzută ca una dintre cele mai mari reușite ale bătăliei și s-a transmis pe cale orală chiar și după mulți ani. La 54 de ani după această luptă, în februarie 1568, ambasadorul Safavid Şahkulu Han, care a venit la Edirne, a spus, desconsiderând soldații otomani care l-au primit cu mare fast: „Jur că podoabele și aspectul acestor soldați seamănă cu cele ale nuntașilor”. Atunci, Şemsi Ahmed Paşa, renumit pentru spontaneitatea sa, i-a replicat astfel: „Evident, acești soldați sunt cei care au adus-o ca mireasă pe Taclu Hanim de la Caldiran”.

În scrisoarea către Suleyman, în timpul campaniei de la Nahicevan din 1553 – 1554, după ce-și exprima dorul pentru padişah, Hurrem scria că regretă că nu există niciun semn al victoriei precum un prizonier sau o prizonieră din familia şahului care să-i mulțumească pe locuitorii Istanbulului. Bineînțeles că o astfel de reușită care să atragă atenția populației, făcând-o să mai uite de tristețea cauzată de moartea prințului Mustafa, executat în

---

88 Taclu Hatun: în traducere, doamna încoronată (n.tr.).

timpul acestei campanii, era importantă pentru Hurrem<sup>89</sup>:

„Parte din sufletul meu, măritului sultan îi aduc o mie și una de rugăciuni și laude din suflet, cu mult dor și mii de dorințe, mă plec la pământul de la cinstitele tale picioarele și îți sărut mâna sfântă. Cei doi ochi ai mei, cel pe al cărui drum mă ofer ca ofrandă, lumea mea, padișahul meu. Sper ca marea dorință a cadânei tale să fie primită. Lumea mea, fericirea mea, sultanul meu, ești sănătos? Capul tău sfânt, piciorul tău și toate celelalte cum îți mai sunt? Lumea mea, sultanul meu, sper că ești întru totul sănătos. Cei doi ochi ai mei, lumea mea, padișahul meu. Dorința mea la Allah este să îți păzească trupul sfânt de toate necazurile, să fie întotdeauna sub protecția Lui, să ai viață îndelungată ca Noe! Padișahul meu, parte din trupul meu, lumina ochilor mei, existența mea, padișahul meu. Dacă sultanul meu va întreba de starea cadânei sale desperate, cu sufletul făcut bucăți de dor și ochii plini de lacrimi din cauza despărțirii, Allah știe, bogăția mea, că tot timpul meu trece cu mâhnire, iar trupul mă doare din cauza despărțirii. Lumea mea, padișahul meu, Allah știe, ce pot să spun. Atât de tare aș vrea să-ți văd chipul, încât numai Allah știe. Sultanul meu, Allah știe că ard zi și noapte de dorul tău și de suferința despărțirii. Allah știe, lumea mea, că n-am liniște nicio clipă. Mă doare să fiu departe de pământul pe care calcă piciorul tău sfânt. Padișahul meu, lumea mea. Îi sărut ochii șahului meu Cihangir. Apoi, fericirea mea, hanul meu, Peyk îți dorește toate cele bune și sărută pământul de la picioarele tale. Și Huma Şah Ayşe și Peyk Kadin se pleacă la cinstitele tale picioare.

Lumea mea, sultanul meu, apoi dacă întrebi de starea orașului, mulțumesc lui Allah că este în siguranță și oamenii se roagă din suflet pentru sultanul meu, toată lumea dorește să ajungă cu bine înapoi. Lumea mea, ce altceva ar mai trebui spus? Rămâi cu bine.

Cadâna ta nevrednică”.

În partea dreaptă:

---

<sup>89</sup> Textul a fost simplificat din scrisorile publicate de Çağatay Uluçay. Vezi Osmanli Sultanlarina Aşk Mektuplari, Istanbul, 1950, p. 42-43.

„Lumea mea, sultanul meu. În oraș e zarvă pentru că vine trimisul tău cu vești. Toată lumea se pregătește pentru petrecere. Mai sunt aproape două-trei zile și vine în oraș cu veștile. Orașul așteaptă pregătit. Nu știu dacă e doar o vorbă sau e adevărat. Acum, lumea mea, sultanul meu, dacă într-adevăr vine cu vești, padișahul meu, cum veți ierna la Alep? Sultanul meu, în afară de asta nu a fost prins niciun bărbat sau nicio femeie din familia șahului. Nu există nimic la mijloc. Dacă nu e nimic din astea, nimeni nu se va bucura de venirea solului. Sultanul meu, lumea mea, dacă trimiți solul pentru mine, cadâna ta, pentru a merge de îndată la Baiazid, nu merg nici măcar așa. M-am săturat chiar și de mers acolo. Nu vreau decât ca Allah să-mi arate chipul tău cel sfânt. Sultanul meu, ceea ce-mi doresc e padișahul meu. Să dea Allah să mă pot pleca la pământul de la picioarele tale! Sultanul meu, padișahul meu, cine a dorit să fie trimis acum solul? Toată lumea s-a mirat de asta, spunând: «Oare padișahul trimite vești că o să ierneze la Alep?», creându-se astfel zarvă în tot orașul. Acum, sultanul meu, dacă spui că ți-ai pus o dorință pentru mine, cadâna ta, înseamnă că am spus ce aveam de spus la timpul potrivit”.

În stânga sus:

„Să dea Allah ca norocul acelui ticălos să se sfârșească, sultanul meu. Allah să-l târască pe jos și să-l omoare. Padișahul meu, un mare învățat a trimis vorbă astfel: «Era bine dacă padișahul nu pleca anul acesta. Dacă a plecat, înseamnă că așa era porunca lui Allah și nu a stat în loc. Cu pierderi de soldați, cai, boi, Allah a înlăturat multe pericole care-l pășteau pe padișah. Cu ajutorul lui Allah, de-acum încolo victoria va fi a padișahului. Să nu-și facă griji, să nu se mâhnească. Fiecare supărare e urmată de o bucurie. Să dea Allah ca de acum încolo să aibă parte numai de bucurii”.

Pe spate:

„După asta, lumea mea, cei doi ochi ai mei, cel pe al cărui drum mă ofer ofrandă, fericirea mea, Rüstəm Pașa este supusul tău. Să nu-l scoți de sub protecția ta. Lumea

mea, nu asculta vorbele nimănui, măcar de dragul lui Mihrimah. Lumea mea, padişahul meu, pentru sfinţenia capului tău, pentru hatârul meu, al cadânei tale să faci asta, padişahul meu sfânt”.

Sultana Hurrem şi diplomaţia

Sultana Hurrem l-a influenţat pe Suleyman şi în domeniul diplomaţiei.

În 1548, după moartea bătrânului Sigismund, i-a trimis lui Sigismund al II-lea, care urmasese la tron, o scrisoare prin care îi transmitea felicitări şi bucuria ei pentru preluarea puterii de către acesta. În plus, îl ruga să ia în considerare şi mesajele pe care le trimisese prin Hasan Aga, solul său personal, rugându-l să aibă încredere în el. În răspunsul dat scrisorii primite de la rege îşi exprima marea bucurie pentru veştile bune trimise de acesta. Adăuga în scrisoare şi vorbele sultanului Suleyman: „Eu şi răposatul rege eram ca doi fraţi şi, dacă ne ajută Allah, acum vrem să fim ca tată şi fiu”. Apoi spunea: „M-am ocupat de această problemă şi am vorbit pentru bunăstarea Maiestăţii Tale şi pentru a te sprijini”.

Scrisoarea este următoarea<sup>90</sup>:

„Se dă de ştire preamăritului rege următoarele: am auzit că sunteţi rege după moartea tatălui Majestăţii Voastre. Să fie într-un ceas bun! Allah ştie cel mai bine dintre toţi că am fost foarte mulţumiţi şi bucuroşi şi inima ni s-a umplut de lumină şi sufletul de bucurie. Porunca este a lui Allah. Să vă faceţi datoria amintindu-vă în permanenţă de vorba «voia e a lui Allah». Hasan Aga a fost trimis pentru a vă aduce această scrisoare. Când va ajunge, vă rog să aveţi bunăvoinţa să-l ascultaţi şi să ştiţi că tot ce vă va spune a fost transmis de aici întocmai. Ceea ce trebuie spus e bine să fie spus.

Preaumila şi neînsemnata

Hurrem Sultan”.

---

90 Textul a fost simplificat din documentele publicate de Nejat Uçtum. Vezi „Hurrem ve Mihrimah Sultanların Polonya Krali II. Zigismund’a yazdiklari mektuplar” Belleten, XLIV/176 (Ankara,1980), pp. 712-713.

La scrisoarea trimisă ca răspuns din partea regelui, care nu se află în posesia noastră, sultana Hurrem a trimis la rândul ei următoarea scrisoare, împreună cu unele daruri și promisiunea că vor veni și altele:

„Allah să-i dea preamăritului rege viață lungă, să-i înmiască zilele. Aș vrea să vă spun că am fost atât de bucuroasă, mulțumită de primirea scrisorii de prietenie a Mariei Tale, încât nu se poate povesti.

Ne-a fost trimisă urarea de sănătate și bunăstare, prietenia ce o purtați măritului padișah, refugiul universului, precum și dorința de a corespunde cu această prietenă sinceră și ne-am bucurat atât de mult, încât nu se poate spune în cuvinte. Să aveți viață îndelungată, să nu vă dați niciodată în lături să aduceți bucurie sufletelor. Mă bucur de prietenia pe care ne-o arătați în scrisoare și cea de care ne-a asigurat supusul meu Hasan. Scrisoarea Mariei Tale l-a bucurat atât de mult și pe preamăritul padișah, încât nu poate fi descris în cuvinte. El a spus așa: «Eu și răposatul rege eram ca doi frați și, cu voia lui Allah, acum vrem să fim ca tată și fiu». Cu această bucurie a poruncit să se scrie un firman și l-a trimis Mariei Tale prin supusul meu Hasan Bey. Vrem să-i aducem la cunoștință preamăritului rege că dacă se va cere o părere în legătură cu Măria Sa lângă padișah, în orice privință, o să vă vorbim de bine. În numele acestei prietenii, pentru a nu vă trimite doar scrisoarea, am trimis și două rânduri de straie, șase prosoape de mâini și unul de față, împreună cu bocceaua. Ne cerem iertare dacă nu sunt straie potrivite pentru un rege. Cu voia lui Allah, de-acum încolo o să punem să fie făcute special pentru Măria Ta. Viața și statul să-ți fie veșnice, pentru supușii Domniei Tale.

Preaumila și neînsemnata  
Hurrem Sultan”.

Moartea sultanei Hurrem

Spre deosebire de celelalte sultane, Hurrem nu a plecat cu fiul ei cel mare Mehmed, în 1542, când a fost numit la sângeacbeilicul de la Manisa. Nici mai târziu, când alți doi fii ai săi au fost trimiși ca guvernatori în

sângeacuri, nu a plecat din Istanbul. A luat această decizie pentru că a preferat să nu-l lase singur la Istanbul pe fiul său cocoșat Cihangir, pentru că nu a vrut să favorizeze pe niciunul dintre fii și, în același timp, pentru a nu-l lăsa singur pe Suleyman. Cu toate acestea, își vizita deseori fiii în localitățile unde fuseseră trimiși. În anul 1543 i-a vizitat pe prințul Mehmed la Manisa și pe prințul Selim la Konya. În 1544 a plecat împreună cu fiica Mihrimah și ginerele Rüstem Pașa la Bursa. Și-a adunat familia acolo. În 1547, după moartea prințului Mehmed, l-a luat pe prințul Cihangir lângă ea și a rămas o lună la Manisa, unde fusese trimis prințul Selim. În 1548, în timpul campaniei din Iran, l-a vizitat pe prințul Selim la Edirne, unde fusese însărcinat cu protecția granițelor și a zonei de vest.

Conform rapoartelor ambasadurilor venețieni Navagero și Trevisano din 1553 și 1554, în această perioadă, sultana Hurrem, care avea în jur de 50 de ani, încă se mai bucura de multă dragoste din partea sultanului Suleyman, chiar dacă nu mai arăta la fel ca în tinerețe. Potrivit ambasadurilor, Hurrem era cea mai mare dragoste din viața padișahului, prietena lui de drum, soția oficială, confidenta lui și o femeie cu un caracter deosebit.

Înlăturându-l pe prințul Mustafa, deschisese drumul fiilor săi pentru ocuparea tronului. Cu toate acestea, nu și-a putut vedea niciunul dintre fii pe tron. În 1558, a plecat împreună cu padișahul la Edirne, unde s-a îmbolnăvit, iar toate străduințele doctorilor de a o vindeca au fost în zadar. În legătură cu asta, Mekkî, care se afla la Istanbul în acea perioadă, spunea că sultana Hurrem a suferit un timp de malarie și dureri puternice de umeri și de spate. După ce la scurt timp a fost adusă la Istanbul, cam pe la jumătatea lunii aprilie a anului 1558 a murit. Trupul său neînsuflețit a fost purtat pe umeri de viziri până la geamia Baiazid și, după ce s-au făcut toate rugăciunile și ritualurile specifice înmormântării, sub conducerea imamului, a şeyhüIslâmului Ebussuud Efendi, a fost înmormântată în mausoleul de lângă geamia Suleymaniye. Mekkî spunea că moartea sultanei Hurrem, a soției pe care

a iubit-o până la nebunie, i-a sfâșiat sufletul padișahului<sup>91</sup>.

Operele de binefacere ale sultanei Hurrem

Sultana Hurrem, în timp ce era preocupată cu deschidea drumului fiilor săi, a făcut și opere de binefacere. În 1536, la Aksaray, în Istanbul, a pus să se construiască un complex compus din geamie, adăpost pentru săraci, medresă, spital, școală primară și o cișmea. Această operă era prima construită la Istanbul de Sinan, cu titlul de arhitect-șef.

În afară de acesta, din dorința sultanei Hurrem au fost construite complexe sociale și la Edirne și Ankara. A adus apă la Edirne. La Ierusalim a făcut un spital și un adăpost pentru săraci, iar la Meca un adăpost pentru săraci. La Istanbul a construit un adăpost pentru săraci și două hamamuri.

## POSTFAȚĂ

Suleyman și Hurrem. O iubire peste veacuri

De câțva timp, pe micile ecrane din țara noastră și din alte 40 de țări, rulează, cu succes, serialul *Muhteşem Yüzyıl*, tradus la noi *Suleyman Magnificul. Sub domnia iubirii*. Serialul, care în fiecare zi de luni și de marți adună în fața televizoarelor în jur de două milioane de telespectatori, își propune să ne spună o poveste despre iubirea fără margini dintre Suleyman și Hurrem, de altfel reală, și mai puțin despre realizările importante ale celui mai mare sultan otoman, recunoscut astfel atât de contemporani, cât și de istoriografia turcă sau mondială.

Cartea istoricului turc Erhan Afyoncu, specialist al perioadei, apărută sub sigla Editurii Corint, completează informațiile despre viața, victoriile și realizările sultanului Suleyman. Împărțită în două secțiuni, lucrarea, de mici proporții, numită *Suleyman Magnificul și sultana Hurrem. Dragoste și moarte la Istanbul*, își concentrează demersul, în prima parte, asupra unor aspecte ale domniei lui Suleyman, pentru ca în cea de-a doua cititorul să afle ceea

---

91 Ekrem Kâmil, „Gazi-Mekki Seyahatnamesi”, Revista Seminarilor istorice, 1/2 (Istanbul, 1937), p.78.

ce se știe despre viața Roxolanei (Hurrem), această cadână atât de specială.

Încercând să separe adevărul de legendă în ceea ce privește relațiile dintre cei doi, autorul relatează momentele importante din viața personajelor care dau titlul cărții, concentrându-se în a doua parte asupra celei care a fost percepută de contemporani și istorici drept o oportunistă și o intrigantă nemiloasă, pe când ea, cu toate faptele reprobabile care i se impută, nu a fost decât o femeie care a luptat, într-o lume greu de înțeles și astăzi, pentru dragostea ei și pentru supraviețuire.

Erhan Afyoncu explorează și expune științific, fără a avea un stil obositor și sofisticat, principalele momente din activitatea sultanului Suleyman, dezvăluindu-și sursele, intervenind cu explicații suplimentare în subsol și pigmentând totul cu surse din secolul al XVI-lea.

În ceea ce o privește pe cea pe care Suleyman a numit-o Hurrem (*Vesela, Cea care râde*), pentru starea de bună dispoziție pe care i-o transmitea, autorul trece în revistă incertitudinile asupra locului și anului nașterii, a numelui purtat inițial (Roxolana), a vârstei, dar și a căilor prin care a ajuns în haremul sultanului. Viața spectaculoasă a acestei sultane care nu era frumoasă, ci extrem de expresivă și carismatică, mijloacele, de cele mai multe ori incorecte, prin care a urcat pas cu pas spre mărire și putere, care i-au determinat pe contemporani să o numească vrăjitoare, sunt menționate fără exhaustivitate. Prima ei reușită, aceea de a-l determina pe sultan să o ia de soție, în 1533 sau 1534, fapt ce a șocat lumea musulmană și care avea să fie comentat pe larg și de cancelariile apusene, este pusă de autor nu numai pe seama farmecelor sale, ci și a inteligenței și abilității ei ieșite din comun.

Rolul sultanei Hurrem în eliminarea marelui vizir Ibrahim Pașa, a cărui vină era susținerea fățișă a lui Mustafa, primul născut al padișahului, în competiția pentru tron, complotul de care este învinuită de către contemporani, dar și de o parte a istoricilor, prin care a



reușit înlăturarea, fără remușcări a celui din urmă, în septembrie 1553, demonstrează regulile dure ale luptei pentru supraviețuire de la curtea otomană, în care nimic nu era exclus. Chiar dacă istoricii au demonstrat, fără tăgadă, că moștenitorul tronului, prințul Mustafa, complota de 10 ani pentru a lua puterea tatălui său, un istoric lucid nu poate justifica, desigur, crima comisă și nici contribuția lui Hurrem, dacă a existat.

Și totuși, nu trebuie uitat că dragostea lui Suleyman și a lui Hurrem a rezistat peste veacuri. A rămas, în primul rând, o parte a corespondenței celor doi. De peste tot de unde era plecat, sultanul îi trimitea lungi scrisori la care primea răspunsuri din partea iubitei sale. Din nefericire, multe s-au pierdut. Au dispărut, poate premeditat, toate mesajele sultanului, din cele ale sultanei păstrându-se doar câteva. Scrise de mâna sa, afectuoase și pline de amănunte, aceste scrisori ne apropie mai mult de sufletul și de caracterul acestei femei. Bijutier – deoarece fiecare prinț era nevoit să învețe o meserie –, dar și poet, de la Suleyman s-a păstrat și un volum de poezii scrise în persană, pline de sensibilitate, dedicate lui Hurrem și semnate cu pseudonimul *Muhibbi*. Cunoscându-i personalitatea dură și insensibilă, aceste versuri dedicate iubitei sale ne schimbă, măcar pentru o clipă, viziunea asupra individualității lui Suleyman.

Lupta pentru putere între urmașii sultanei Hurrem, moartă în 1558, preferința nefericită a sultanului pentru cel mai puțin înzestrat dintre ei, Selim, numit și Bețivul, a însemnat un pas înapoi față de perioada plină de realizări a tatălui. Cu Hurrem a început *sultanatul femeilor*, care va continua și în timpul fiului său Selim prin sultana Nurban, mama lui Murad al III-lea, și prin sultana Safiye, mama lui Mehmed al III-lea. Cele mai cunoscute sultane după Hurrem, ca personalități feminine puternice în viața politică a curții otomane, au fost sultana Kösem (în secolul al XVII-lea) și mai ales sultana Turhan, a cărei putere s-a întins pe o perioadă de 32 de ani, fiind în umbra a cinci sultani.

Scrisă într-un stil sobru, neutru, însă accesibil și plăcut, povestea istoricului turc invită la meditație asupra destinului fără precedent al unei roabe care a schimbat europenilor imaginea despre turci, istoria lor, rolul femeilor și accesul acestora la putere.

Chiar dacă serialul nu respectă strict istoria, el incită și îl determină pe cel care dorește să afle mai multe să caute și să se lămurească asupra destinului acestor două personaje. Este ceea ce vă propune Editura Corint, care vă invită la lectură și informare.

Prof. Dr. Doru Dumitrescu

## **BIBLIOGRAFIE**

Bibliografia operelor și a documentelor istorice publicate

Ahmet Uğur, „Hoca Sa'deddin Efendi nin Selimnamesi”, *Revista Facultății de Teologie a Universității Ankara*, nr.: 4 (Ankara, 1980), pp. 225 - 242

*Barbaros Hayreddin Paşa mn Hatâralari*, I-II, Ertugrul Düzdag, Istanbul tsz.

Bostan, *Süleymannâme*, Wien Österreichische Nationalbibliothek, nr. 998.

Cahit Öztelli, „Kanunâ nin Oğlu Şehzâde Bayezid în Babasma Son Mektubu”, *Congresul de istorie turcă al VIII-lea*, II, Ankara, 1981, pp. 1105 - 1112.

Çağatay Uluçay, *Osmanii Sultanlanna Aşk Mektuplari*, Istanbul 1950 - *Harem den Mektuplar*, Istanbul, 1956.

Davut Erkan, *Matrâkgi Nasüh un Süleymân-Nâmesi*, Universitatea Marmara, Institutul de Cercetări Turcice, Teză de masterat, Istanbul, 2005.

Ekrem Kâmil, „Gazi-Mekki Seyahatnamesi”, *Revista Seminarilor Istorice*, 1/2 (Istanbul, 1937).

Eugenio Alberie, *Le Relazioni Degli Ambasciatori Veneziani Al Senato durante il Secolo decimosesto*, Serie III, I-III 1840 - 1863.

Feridun Ahmed Bey, *Miınşcâtus-Selâtin*, I, Istanbul, 1264.

Eyyubî, *Menâkib-i Sultan Süleyman* (*Risâle-i Padişâh-*

nâme), Mehmet Akkuş, Ankara, 1991.

Giovanantonio Menavino, *I costumi et la vita de Turchi di Gio. Antonio Menavino*, Florența, 1551.

Geschichte Sultan Suleymân Kanûnis, 1520 bis 1557, Tabakat ül-Memâlik vederecât iil-Mesâlik, Celâlzâde Mustafâ genannt Koca Nisanci, Petra Kappert, Wiesbaden, 1981.

Kemal Kürke; üoglu „Kanunmin Bâlî Bege Gönderdigi Hatt-i Hümâyûn”, *Revista Facultății de Utere, Istorie și Geografie*, VIII/1 - 2, pp. 227 - 231.

Luigi Bassano, *1 Costumi et I Modi Particulari della vita de Turchi*, Franz Babinger, München, 1963.

*Muhibbî Divant*, Coşkun Ak, Ankara, 1987.

Nasuhus-Silahî (Matrakçı), *Beyân-i Menzil-i Sefer-i Irâkeyn-i Sultan Süleyman Han*, Hüseyin Gâzi Yurdaydm, Ankara, 1976.

Nejat Unum, „Hurrem ve Mihrimah Sultanların Polonya Krall II. Zigismunda yazdıkları mektuplar”, *Belleten*, XLIV/176 (Ankara, 1980), pp. 712 - 713.

Ismail Hakki Uzunçarşılı, „Şehzade Mustafa nın Ölümünde Medhali Olan Vezici Azam Rüstem Pasa nın İkinci Sadaretinde Veniçerilerin Agalarından Şikâyeti Havi Kanunî Sultan Süleyman de Rüstem Pasa ya Pek Agir Mektupları”, *Belleten*, nr.: 122 (Ankara, 1967), pp. 191 - 199.

Mehmed Çavuşoglu, „Şehzâde Mustafa Mersiveleri”, *Revista Institutului de Istorie*, XII (Istanbul, 1982), pp. 641 - 686.

Necati Avei, *Tabib Ramazanm „Er-Risale El-Fethiyyes-Süleymaniyye”* şi, Universitatea Ankara, Institutul de Ştiinţe Sociale, Teză de masterat, Ankara, 1989.

Tabib Ramazan, *Er-Risale el-Fethiyye ei-Radosiyye es-Süleymaniyye*, Universitatea Erciyes, Institutul de Ştiinţe Sociale, Teză de doctorat, Kayseri, 1993.

Robert Anhegger, „Istanbul Su Yollarının İnşasına Ait Bir Kaynak: Eyyubâ nın Menâkib-i Sultan Süleymani”, *Almanah Istoric*, nr.: 1 (Istanbul, 1949), pp. 119 - 138.

Sinan Çukuryurt, *Matrakî Nasuh, Süleymanname* (la-95 b) Universitatea Marmara, Institutul de Cercetări Turcice, Teză de masterat, Istanbul, 2003.

Sinan Çavuş, *Süleymanname, Tarih-i Feth-i Sikloş, Estergon ve Istol-Belgrad*, ed. Tülay Duran, Istanbul, 1999.

Şeyhulislâm Ebussuûd Efendi Fetvaları, M. Ertugrul Düzdag, Istanbul, 1972.

Tayyib Gökbilgin, „Rüstem Paşa ve Hakkındaki İthamlar”, *Almanah istoric*, nr.: 11 - 12 (Istanbul, 1955), pp. 11 - 50.

„Arz ve Raportarına Göre İbrahim Paşa'nın İrakeyn Seferindeki İlâk Tedbirleri ve Fethatı”, *Belleten*, nr.: 83 (Ankara, 1957), pp. 449 - 482.

Topkapı Sarayı Arşivi H.951 - 952 Tarihli ve E-12321 Numaralı Mâinimme Defteri, Halli Sahillioglu, Istanbul, 2002.

Studii de cercetare

Fisher Galați, *Türk Cihadi ve Alman Protestanlığı 1551 - 1555*, Newâl Öke, Istanbul, 1992.

Abdülkadir Karahan, *Figani ve Divançesi*, Istanbul, 1966.

Abdülkadir Ozean, „Cerbe”, *Enciclopedia Islamică TDV*, VII, 391 - 392.

Ahmet Yaşar Ocak, „Kanûni Sultan Süleyman Devrinde Osmanî Resmî Dışişlerine Karşı Bir Tepki Hareketi: Oğlan Şeyh İsmail-i Mâşukî”, *Studii Otomane*, X (Istanbul, 1990), pp. 49 - 58.

„Kanunî Sultan Süleyman Devrinde Bir Osmanî Heretigi:

Şeyh Muhyiddin-i Karamanî”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoglu'na Armağan*, Istanbul, 1991, pp. 473 - 484.

Albert Howe Lybyer, *Kanuni Sultan Süleyman Devrinde Osmanî İmparatorluğunun Yönetimi*, traducere de Setkin Cilizoglu, Istanbul, 1987, pp. 279 - 305.

Ali Ekber Diyanet, *Osmanlı-İran Andlaşması*, Amasya Musalahası, Istanbul, 1971.

Ayşe Ozakbaşı, „Hürrem Sultan”, *Almanah Istoric*, Prof. Dr. Fikret İşıltan Hatıra Sayısı, nr.: 36 (Istanbul,

2000), pp. 347 - 404.

Afif Büyüktugrul, „Preveze Deniz Muharebesine  
dişkin Gerçekler”, *Betteten*, nr.: 145 (Ankara, 1973), pp. 51  
- 85.

Cengiz Orhonlu, „Seydi Ali Reis”, *Revista Institutului  
de Istorie*, I (Istanbul, 1970), pp. 39 - 56.

„Hind Kapdanhgi ve Piri Reis”, *Betteten*, nr.: 134  
(Ankara.

1970), pp. 235 - 254.

Qagatay Uluţay, „Mustafa Sultan”, *Enciclopedia  
Islamică*, VIII, 690 - 692.

Padişahlarm Kadmlari ve Kislari, Ankara, 1985.

Erhan Afyoncu, Sorularla Osmanii împărotoriugu,  
Istanbul. 2010.

„Rüstem Paşa”, *Enciclopedia Islamică TDV*, XXXV,  
288 - 290

„Süleyman Paşa, Hadim” „Enciclopedia Islamică TDV  
XXXVIII, 96 - 98.

Ertugrul Onalp, „1560 Cerbe Deniz Zaferi ve Cerbe  
Kalesinin Fethi”, *OTAM*, nr.: 12, Ankara, 2001, pp. 173 -  
218.

„Hadim Süleyman Paşa ım 1538 Yilindaki Hindistan  
Seferi”.

*OTAM*, nr.: 12, Ankara, 2001, pp. 195 - 239.

Esma Tezcan, *Pargali İbrahim Paşa ve Qevresindeki  
Edebi Yaşam*, Universitatea Bilkent, Teză de masterat,  
Ankara, 2004.

Feridun Emecen, „Suleyman II”, *Enciclopedia  
Islamică TDV*, XXXVIII, 62 - 74.

„Caribirdi Gazali”, *Enciclopedia Islamică TDV*, VII,  
141 - 143.

„Mohaţ Meydan Muharebesi”, *Enciclopedia Islamică  
TDV*.

XXX, 232 - 235.

„İbrahim Paşa”, *Enciclopedia Islamică TDV*, XXI, 333  
- 335.

Feridun Emecen-İlhan Şahin, „Amasya Antlaşması”,  
*Enciclopedia Islamică TDV*, III, 4 - 5.

Fuad Ezgii, „Pârî Reis”, *Enciclopedia Islamică*, IX, 561 – 565.

Galina Yermolenko, „Roxolana: The Greatest Empresse of the east”, *The Muslim World*, 95/2 (2005), 231 – 248.

Geza Perjes, *Mohaç Meydan Muharebesi*, Genişletilmiş bir özetini yaparak tamtan: Şerif Baştav, Ankara, 1988.

Giilru Necipoğlu, „Suleymân the Magnificent and the Representation of Power in the Context of Ottoman-Habsburg-Papal Rivalry”, *Suleymân the Second and his Time*, ed. H. İnalcik-C. Kafadar, Istanbul 1993, pp. 163 – 194.

Halil İnalcik, *Dogu Başı, Article*, I, Ankara, 2005.

„Sultan Suleymân: the Man and the Statesman, *Soliman le magnifique et son temps*, ed. G. Veinstein, Paris, 1992, pp. 89 – 103.

„İntiyâzât”, *Enciclopedia Islamică TDV*, XXII, 245 – 252.

„Türkler (Osmanlılar: Başlangıçtan XVI. Asrın sonuna kadar)”, *Enciclopedia Islamică*, XII/2.

*Devlet-i Aliyye*, Istanbul, 2009.

Hiiseyin Gâzi Yurdaydin, *Kanuninin Ciiusu ve İlk Seferleri*, Ankara, 1996.

*Matrakî Nasuh*, Ankara, 1963.

İdris Bostan, „Malta”, *Enciclopedia Islamică TDV*, XXVII, 538 – 542.

İl ber Ortayh-Vahdettin Engin-Erhan Afyoncu, *Payitaht-i Zemin: Eminonu*, I-II, Istanbul, 2008.

Ismail Hami Danişmend, *Izahli Osmanii Tarihi Kronolojisi*, II, Istanbul, 1971.

Ismail Hakki Uzunşarşih, *Osmanii Tarihi*, II, Ankara, 1984.

Jean-Louis Bacque-Grammont, „XVI. Vâizyilin il k Yarismda Osmanlılar vesafeviler”, *Prof. Dr. Bekirkiitukogluna Armagan*, Istanbul, 1991, pp. 205 – 220.

*Kanunî Armagani*, Ankara, 1970.

*Kanunî ve Qagi*, ed. M. Kunt-C. Woodhead, traducere

de Sermet Yalçın, İstanbul, 2002.

Kenneth Setton, *The Papacy and Levant*, III, Philadelphia, 1984.

Klaus Schwarz, „16. Yüzyilin Ortalarında Protestanların Umudu: Türkler”, *Istoria și Societatea*, nr.: 59 (İstanbul, 1988), pp. 9 – 13.

Mehmet Akman, Osmanii Devletinde Kardeş Katli, İstanbul, 1997.

M. Tayyib Gökbilgin, *Kanunî Sultan Süleyman*, İstanbul, 1992.

„Kanunî Süleyman în 1566 Szigetvár Seferi, Sebepleri ve

Hazirliklan”, *Almanah Istoric*, nr.: 21 (İstanbul, 1966), pp. 1-14.

„Hürrem Sultan”, *Enciclopedia Islamică*, V/2, 593 – 596.

„İbrahim Paşa”, *Enciclopedia Islamică*, V, 908 – 915.

„Lütfi Paşa”, *Enciclopedia Islamică*, VII, 96 – 101.

Mehmet İnçioğlu, „Kanunî Süleyman în Estergon (Esztergorn) seferi 1543-Yeni bir kaynak”, *Studii otomane*, X (İstanbul, 1990), pp. 137 – 159.

Mihail Guboglu, „Kanuni Sultan Süleymanın Bogdan seferi ve zaferi (1538 M. = 945 H.)”, *Belleten*, L/198 (Ankara, 1986), pp. 727 – 805.

Muhammed Yakub Mughul, „*Kanunî Devri*”, Ankara, 1987 Mustafa Cezar, *Mufasssal Osmanii Tarihi*, II, İstanbul, 1957.

Mücteba Ügürel, „*Kalendersah*”, *Enciclopedia Islamică TDV*, XXIV, 249.

Nicolae Iorga, *Osmanii împărațoriului Tarihi*, II-III, traducere de Nilüfer Epteli, İstanbul, 2005.

Nisâr Ahmed Aşrar, Kanunî Devrinde Osmanlılar în Din Siyaseti ve İslâm Âlemi, İstanbul, 1972.

Onur Bilge Kula, *Alman Kültüründe Türk İmgesi*, I-III, Ankara, 1992 – 1997.

*Osmanii Uygarlığı*, I, haz. Halli Inalcık-Gülsel Renda, Ankara, 2003.

Özlem Kumrular, „İspanyol Kaynakların işi ginda

Kanunî nin Alaman Seferi", *Istoria și societatea*, nr.: 216 - 218, 220, 221 (Istanbul, 2001 - 2002).

Renzo Sertoli Salis, *Muhteşem Süleyman*, traducere de Şerafettin Turan, Ankara, 1963.

Leslie P. Pierce, *Harem-i Hümayun*, traducere de Ayşe Berktaş, Istanbul, 1996.

Reşat Öngören, „Şerâatin Kestigi Parmak: Kanunî Sultan Süleyman Devrinde idam Edden Tarâkat Şeyhleri", *Revista de cercetare Ham*, 1/1 (Istanbul, 1996), pp. 123 - 140.

*Süleymân the Second and his Time*, ed. H. Inalcık and C. Kafadar, Istanbul, 1993.

Şerafettin Turan, *Kanunî Süleyman Dönemi Taht Kavgaları*, Istanbul, 1998.

„Rodos un Zaptından Malta Muhasarası", *Kanuni Armagani*, Ankara, 1970, pp. 47 - 117.

„Piyale Paşa", *Enciclopedia Islamică*, IX, 566 - 569.

„Rüstem Paşa", *Enciclopedia Islamică*, IX, 800 - 802.

„Barbaros Hayreddin Paşa", *Enciclopedia Islamică TDV*, V.

65 - 67.

Tahsin Findik, „Osmanî Belgelerinin Tamkîli de XVI. Yüzyılda Osmanlı-Fransız İlişkileri", *Türkler*, IX, ed. H.C. Güzel-K. (İlişkiler). Koca, Ankara, 2002, pp. 567 - 574.

*Türk Denizcilik Tarihi*, ed. Bülent An, Ankara, 2002  
Yaşar Yücel, *Kanunî ile 46 Yıl*, Ankara, 1987.

Zeynep Tarım Ertug, XVI. Yüzyılda Osmanî Devletinde Cülus ve Cenaze Törenleri, Ankara, 1999.

Zeynep Dramalı, *Tarihi Tersten Okumak*, Istanbul, 2004.

Zinkeisen, *Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa*, II, Hamburg, 1843.

XV ve XVI. Asirî Türk Asn Yapan Degerler, ed. Abdülkadir Özcan, Istanbul, 1997.